

Universitätsbibliothek Wuppertal

Q. Horatii Flacci Satyrae Omnes Qvae Extant

Horatius Flaccus, Quintus

Coloniæ Mvnatianæ, 1615

Liber primus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1469](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1469)

Q. HORATII FLACCI
SATYRARVM LIBER
PRIMVS.

SATYRA PRIMA.

Theticum.

Quòd suam quisque sortem aspernetur stultissimè, & alienam, quæ sibi multò videtur beator, appetat avidissimè.

*Vt sit, Macenas, ut nemo, quam sibi sortē
a Seu ratio dederit, seu fors obiecerit,
illā*

*Contentus viuat? laudet diuersa se-
quentes?*

b O fortunati mercatores! grauis annis
c Miles ait, multo iam fractus membra labore.
2. Contra mercator, nauum iactantibus Austris,
Militia est potior. 3. Quid enim? concurritur: hora
Momento aut cita mors venit, aut victoria lata.
4. Agricola laudat iuris legumq; peritus;
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
5. Ille datis vadibus, qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viuentes clamat in vrbe.
6. Cetera de genere hoc, d adeo sunt multa! loquacē
Delassare valent e Fabium: ne te morer, audi,
Quo rem deducam. 7. f Si quis Deus, En ego, dicat,
Jam faciam, quod vultis: eris tu, qui modo miles,
Mercator: tu, consultus modo, rusticus. g Hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus: heia,
Quid statis? nolins. At qui licet esse beatis.
8. Quid carisse est, merito quin illis Iuppiter ambas
Iratas buccas inflet? neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut prebeat aurem?
9. Prætereà, ne sic, ut qui iocularia, ridens
i Percurram: k quanquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, lelementa velint ut discere prima.
Sed tamen amoto queramus seria ludo.
10. m Ille, grauem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo miles, nauta q, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aruent, quum sibi sint congesta cibaria: n. sicut
Paruula (nam exemplo est) magni formica laboris
Ore trahit, quodcumq; potest, atque addit aceruo,
Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri:
12. Quæ simul inuersum contristat Aquarius o annū,
Non usquam prorepat, & illis utitur antè
Quasitis sapiens. 13. Quum p te neg, feruidus estus
Demoueat lucro, neque hyems, ignis, mare, q ferrū:

Nil obstat tibi; dum ne sit ditior alter:

*Quid iuuat argenti te immensum pondus & auri
Furtim defossa timidum deponere terrā?*

Quod, si comminuas, vilem redigatur ad r affem.

14. At, ni id sit, quid habet puleri cōstructus aceruus?

15. f Millia frumenti tua truerit t area u centum:

*Non tuus hoc capiet venter plus quàm meus: 16. ut si
Reticulum panis x venales inter onusto*

17. Fortè vehas humero, nihilo plus accipias, quàm

Qui nil portarit. 17. Vel dic, quid referat intra

Natura fines viuenti, iugera centum, an

Mille aret. 18. y At suauè est ex magno tollere aceruo.

Dum ex paruo nobis tantundē z haurire relinuas;

Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?

19. Vt tibi si sit opus aa liquidi non ampliùs urnā,

Vel cyatho: & dicas: bb Magno de flumine m allem,

Quàm ex hoc fonticulo tantundem, sumere: eò fit;

20. Plenior ut si quos delectet copia iusto,

Cum ripa simul auulsos ferat Ausfidus acer.

20. At qui tantulo eget, quato est opus, is neg, limo

Turbat, am haurit aquā, neg, vitam amittit in undis.

cc At bona pars hominum, decepta cupidine falso,

Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum habeas, sis.

21. dd Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter,

Quatinus id facit: ee ut quidā memoratur Athenis

Soraidus ac diues, populi contemnere ff voces

30. Sic solitus: Populus me sibilat: gg at mihi plaudo

Ipsè domi; simul ac nummos contemplor in arca.

22. hh Tantalus à labris sitiens fugientia captat

Flumina. Quid rides? 23. mutato nomine de te

Fabula narratur. Congestis undiq; siccis

Indormis ii inhians, & tanquam parcere sacris

Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.

24. Nescis, quò valeat nūmus? quem prebeat vsum?

Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,

40. *Quæis humana sibi doleat natura negatis.*

25. An vigilare metu ex animem noctesq; diesq;

Formidare malos fures, incendia, seruos,

Ne te compilent fugientes, hoc iuuat? horum

Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.

26. kk At si condoluit tentatum frigore corpus:

Aut alius casus lecto te affixit: habes, qui
 Asideat; fomenta Il paret; Medicū Il roget; ut te
 Il suscitet, ac reddat nat is carisq; propinquis.
 Non vxor saluum te vult; non filius: omnes
 Vicini oderunt, noti pueri atque puella.
 Miraris, quum tu argento post omnia ponas,
 Si nemo praestet, quem non merearis, amorem?
 27. At si cognatos, nullo natura labore
 Quos tibi dat, retinere velis, seruareq; amicos.
 Infelix operam perdat: ut si quis a sellum
 In mm campo doceat parentem currere franis.
 28. Deniq; sit finis querēdi: nū quoq; habeas plus,
 Pauperiem metuas minus, & finire laborem
 Incipias, parto, quod auebas: nec facias, quod
 Vmidius quidam (non longa est fabula) diues,
 Vt metiretur nummos; ita sordidus, ut se
 Nonnunquam seruo melius vestiret: ad vsque
 Supremum tempus: ne se penuria victus
 Opprimeret, metuebat. 30. 00 At hunc liberta securi
 Diuisit medium fortissima pp Tyndaridarum!
 31. 99 Quid mi gatur suades? ut viuā Menius? aut sic

Ut Nomentanus? Pergis pugnantiā secum
 rr Frontibus aduersis componere. Non ego auarum
 Quum veto te fieri, ff vappam tibeo ac tt nebulonē.
 32. Est inter uu Tanaim quiddā, uu socerumq; Viselli.
 Est modus in rebus: sunt certi denique xx fines,
 Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.
 33. yy Illuc, unde abij, redeo: nemōn ut auarus
 22. Se probet, ac potius laudet diuersa sequentes?
 30 Quodq; aliena capella gerat distentius vber,
 *a Tabescat? neque se maiori pauperiorum
 Turba comparet? *b hunc atque hunc superare la-
 bore?
 Sic festinanti semper locupletior obstat:
 34. Vt quū carceribus missos rapit *c vngula currim:
 Instat equis auriga suos vincentibus, illum
 Præteritum temnens extremos inter euntem.
 35. Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
 20 Dicat, & exacto contentus tempore, vitā
 Cedat, uti conuiuia satur, reperire queamus.
 36. Iam satis est, ne me Crispini *d serinia lippi
 *e Compilasse putes, verbum non amplius addam.

Analysis Dialectica.

In hoc toto Satyrico meditationis opere facile
 obserues hæc duo, ut stylum suum Poeta tempe-
 ret ad ingenium & mores hominis redarguendi
 & monendi, quem si forte præsenferit contumaciter
 repudiare morum castigationem, cum huiusmodi in-
 genio acrioribus argumentis consistatur: Vel teme-
 rario & cæco impetu res humanas ferri ac misceri:
 Discrimen autem horum Philosophorum, & reli-
 quorum Seneca tale statuit lib. quod in sapientem nō
 cadit iniuria. *Tantum inter Stoicos, Serene, & ceteros sa-
 pientiam professo interesse, quantum inter feminas & mares,
 non immerito dixerim, cum iuraq; turba ad vita societatem
 tantundem conferat: sed altera pars ad obsequendum, altera
 ad imperandum nata sit. Ceteri sapientes molliter & blande
 ut ferē domestici & familiares medici agris corporibus, nō quā
 oprimum & celeberrimum est, medentur, sed qua licet. Stoici
 vtilem ingressi viam non ut amena intuentibus videatur, cu-
 ra habent, sed ut quam primum nos eripiant, & in illum editū
 verticem educant, qui adeo extra omnem teli iactum surrexit,
 ut supra fortunam emineat. At ardua per qua vocamur, &
 confragosa sunt. Quid enim plano aditur excelsum? sed ne-
 ram abrupta quidem sunt, quam quidam putant. Prima tan-
 tum pars saxa rupesq; habet, & inuū speciem, sicut pleraq; ex
 longinquo & speculantibus absissa & connexa videri solent,
 quum aciem longinquitas fallat. deinde propius aduentibus
 eadem illa qua in vnum congeserat error oculorum, paula-
 tim aperiantur, tum illis qua præcipitia ex interuallo appare-
 bant redit lene fastigium. Contra si quem fore docilem
 viderit; cum eo præceptis institutisque philosophiæ
 vt lenibus dolorum fomentis agere solet: Sic diuersa
 tenenda est via, alterius enim vitia emendanda, alte-
 rius autem frangenda sunt, vt ait Senec. Partibus in-
 ter se diiffentaneis constat, enunciaturque primū e
 loco diuersorum, quod nemo viuat sua sorte conten-
 tus: conditionem autem aliorum, quisque pluris faci-
 at, quā propriam. Deinde duplici causā tortis hu-
 manæ; Ratione & Fortunā illustratur. Rationis qui-
 dem nomine notare videtur Stoicos, qui omnia illius
 vi affirmabant confici: sed Fortunæ voce Epicureos;
 qui casu & temerē omnia fieri. Postea illud dilatur
 distributione ex attributis: quod ex hominib; sic ma-*

lè habitis alius quidem miles sit, alius mercator, alius
 agricola, alius Iurifconsultus, alius rusticus, alius vr-
 banus: *ἐναγος ἢ ῥέτωρ μὴ μὴ μορῆ.* horum autem quūq; de
 sua queritur sorte, & professione vt cum Terentio verē
 possint homines confiteri, in Phorm. act. i. Scen. 3. id
 est, ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet
 pœnitet, Gallicē, nouæ sommes touæ de este nature,
 que nous ne pourons, nouæ contenter & ordinaire-
 ment estimens peu de choses & que nous auonæ, ou
 scauonæ: quem locum Donatus interpretatur, nos ip-
 pli contemnimus nostra, cui simile illud est Ciceronis
 Suae quemq; pœnitet fortunæ. Sic Socrates docet
 Axiochum huiusmodi querelas esse communes om-
 nium planè hominum, *ποικίλων ἐπιπέδων ἀδύνατος ἐστὶν ἡ
 ἀνομιῶν, ἢ τὴν ψυχὴν οὐ μέμνηται:* quod vita institutum ingressus
 aliquis, aut factitans artem, non conqueretur? *καὶ τοῖς πρῶτοις
 χαλεπῶν ἐ;* non grauātē feret præsentia? Quæ Philo-
 sophi sententiā variā & multiplici hominum distri-
 bitione, vt hic, amplificatur, Opificum, Cerdonum,
 Nautarum, Agricolarum, Magistratum, ac cuiusque
 generis reliquorum. Et quidem hoc est, quod Aristote-
 les disputat libris primis de moribus, & ad Nico-
 machum & ad Eudemum de vita Beata, vtrobiq; e-
 nim huiusmodi querulas hominum sententias scri-
 bit esse puerorum, Ægrotorum, Infantorum, & aliorū
 non dissimilis ingenij ac sensus; Causa autem hu-
 iusmodi expositulationis è cupiditate rei alienæ
 existit, vt Epist. 14. scribit: *Cui placet alterius, sua nimirū
 est odio res.* Cuius quidem inconstantia imaginem
 Michael. Hospitalius Franc. Cancell. expressit in
 Epist. lib. 6. incepta, *Nolim me pigrum &c.* ad Barthol.
 Faum.

*Hac tu namq; Fai, sapienter, vt omnia: non quo
 More alij vestra multi iactantur in vrbe:
 Quos videm magis atq; magis noua munera semper
 Appetere, atq; auimum circum omnes ferre per artes
 Incertum, ignarumq; sui. Sparta satis æquum
 Nemo sua oblatum retinet constanter amorem:
 Quin simul optatam potuit contingere sedem,
 Continud cupit alterius succedere sorti.*
 Non dissimilis huic inconstantia diuicium & paupe-
 rum.

rum, mediocriumque hominum Epist. 1. l. 1. ad hunc versum, & deinceps notatur:

Iidem eadem possunt horam durare probantes.

At quoniam latissimè funditur hoc distributionis genus ex attributionibus rei cuiusque; infinitatem illius Poeta minimè persequitur, arbitratus satis magnam vim inesse in his paucis ad Thetici confirmationem. Ac primùm eà re miles videtur adduci, ut de sorte sua queratur, quod se fractum & debilitatum senem animaduertat: mercatoriq; melius, quàm sibi esse conjiciat: quali verò hæc querela non communis esset omnino hominum: quorum certè corpora multitudine annorum ingravescere & debilitari solent: quinetiam vita Mercatoris non languida, neque iners vlllo tempore exultimanda est, sed operosa, & aliquid semper moliens, de quo non minùs iusta posset esse illius expostulatio, quàm huius de militari.

2. Altera & contraria est mercatoris querela, qui quàmquam in maximo vita periculo, grauissimâque mercurum suarum iactura versatur. Pleonexia tamen omnem illum metum periculi adimit, Od. 1. l. 1. mox rescit rates, Quasus, indociliu pauperiam pati. Ita enim queritur e collatione maiorum, vt militia ipsi videatur mercaturæ faciendæ longè anteponenda.

3. Approbatio est negotiorum comparatæ ex attributa celeritate, vel fortiter & gloriose in prælio moriendi, vel ex volupt. te de hostibus triumphandi.

4. Tertio expostulat patronus de iudicialibus molestijs, negotijsque forensibus, quum e somno a cliente consultore excitatur summo manè ad patrocinium suscipiendū: atque tum soli agricolæ bene esse, sibi malè, se cum reputat. Cic. contra in orat. pro Muræna comparat Iuriconsultum cum Imperatore, & gloriam rei militaris plus afferre dignitatis ad consulatum adipiscendum, quàm illam iuris ciuilibis ostendit: Iuriconsultus, ait, vigilat de nocte, vt suis consultoribus respondeat: Imperator, vt eò, quò incendit, maturè cum exercitu perueniat: illum gallo-rum, hunc buccinarum cantus ex suscitatur, &c.

5. Quarto rusticus vitæ suæ genus longè postponit vrbanae.

6. Postremò longam distributionem intercidit, & e fine caprat attentionem, ne singulatim omnia hominum genera molestè persequatur: quorum profectò omnium communis est hæc ex postulatio e successu aduerso votis, τὸ μὴ αὐτὸς τὰ παρόντα ἀγαθῶν, illos presentibus non esse contentos. Ac certè Romani homines Horacij æquales potuerant didicisse à Græcis vaticibus Gnomologis, maximeque à Theog.

*Τολμᾶν χρεὶ, τὰ διδῶσι θεοὶ θυμῶσι βροτῶσι,
Πνιδίως ἢ φέρειν ἀμφοτέρω τὸ λάχος,*

*Toleranda qua Dii dant hominibus,
Aequoq; animo ferendam sortem vtriusq; siue boni,
siue mali.*

quod sublatâ polytheiâ, multitudine Deastrorum, est dictum Christiano congruenter. Eodem poterat eisdem homines vocare illud Solonis, qui a rege Cræso consultus, an ipsi posset hominem aliquem beatum indicare, respondit: Possum equidem tibi nunc quendam nomine Aglaum proferre, qui nunquam e finibus agelli paterni egressus fuerat, atque illo contentus benè ac beatè illic vitam degebat, positis aliarum rerum omnium curis.

7. Ex superioribus argumentis perspicenda est nostri Poetæ summa prudentia in persuadendo, quod proposuit. Nam quum homines, quibus sua fors maximè displiceret, per se non possent, quamuis assidue vota votis necerent, eam cum alia commutare, fingit id fieri ab aliquo Deastro, qui, vt causa duabus primis

ratione & Fortunâ potentior huc accedit, ac potius fingit Poeta illum interuenire, ipsisque, quod vellent, concedere: contra, illi mutatâ volûtate, rem jam concessam & impetratam nolunt. Estque hoc rationis genus e loco contradicetium petiturum, atque sic apertius enunciandum: Miles quidem, vt felicis vivat, vult esse mercator: hic verò contra, eò tem sp. etans vult esse miles: neuter tamen vult oblatam alterius conditionem & professionem accipere, & suas mutare partes. Hic an imaduertit lector exemplum illius humanæ leuitatis scurrilisque venilitatis, cuius meminit Seneca sub initiu Epistolæ 95. multa videri volumus velle, sed nolumus idem paulò post, Sapè aliud volumus, aliud optamus, id est, a Diis petimus, & verum ne Diis quidem dicimus: sed Di aut nò exaudiunt, aut miserentur. Qui si exaudirent, & annuerent, damna nobis saepe maxima aut mala, qua minime vellemus, darent.

8. Poeta ex efficiente, quæ est in contemtionem rei concessæ, & adjunctis meretur illum Deastrum affectibus hominum, qui solent irasci, quum quodab illis efflagitatum & concessum est, recusatur & negligitur.

9. Poeta secum cogitavit superiorè Deastri inductionem, vt rem ludicram a quibusdam accipi posse: ideòque viderit illam excusare dissimilitudine, quòd nolit sic ridiculè hoc propositum tractare, vt qui solent iocosa, quam rursus, tanquam hic minimè conuenientem, corrigit diuersâ collatione: Quædam modum, inquit, prudens doctor solet interdum inu. are blanditijs discipulam ad studium elementorum, tanquam ad quandam lusionem & illic mellius placentis, & opere dulcioris eum retinere: sic ego, dum te stultitiam, inconstantiam, infa. bilitatēq; hominum cupiditatem verè doceo, iocularia quidam, vt condimenta disputationu iacermisco, rei tamen veritate incontaminatâ: vbi damnat obiter consuetudinem Ieris rebus jocos inconsideratè miscendi.

10. Iam homines supra nominati (vbi tamè pro mercatore reponuntur caupo & nauta) præter iuris peritum cupiditatem sibi objectam e specioso fine retellunt. Toleramus, inquit illi, in iuuentute quæmlibet laborem, rusticum, vrbicum, militarem, marinum & terr. st. em, iua. 40 *φειδωμένα τὴ τὸ γίγας χέρον ἢ τὰ ἐφόδια πικρῶν ἰδιωμάτων, vt aliquid senectutis ergò comparamus, vaticumq; comparemus, & ita fatiuntur ingrauescentem ætatem in otio senili traducamus, rebus ad reliqua vitæ cultum necessariis maturè reconditis.*

11. Confirmat proximam rationem similibus collatione, quòd, dum in hac laboris, æstus, frigoris patientia obdurescunt, prouidam & industriam formicam imitentur. Hic res præcedit: simile consequitur, variis bestiolæ factis & attributis amplificatum.

12. Poeta dissimilibus factis docet, exemplum formicæ falsè ab illis assumptum: quòd illa, vbi vertens annus & intractabilis atque iners hyems iedierit, quiescit & nulquam ex aceruo farris prodit, eoque parce ac frugaliter vitur abdita.

13. *Ἀνταπόδοσις* est e subiectis, adiunctis & effectis: Homines contra nulli parcunt labori, nullum non lubebunt vitæ periculum, mari, terrâ, hyeme æstate, modò pleonexiâ superent alios, & ingentem auri & argenti thesaurum in terrâ defossum habeant, intactumque misere ac timidè conferunt cõtra furum insidias, vigilēs ac inquieti. Melius quoque facerent sequentes apophthegma Biantis *ἐφόδιον ἀπὸ νεότητος εἰς γῆρας ἀναλαμβάνει σοφίαν βεβαιότερον γὰρ τοῦτο τῶν ἄλλων κτημάτων.*

14. Abusum diuitiaru reprehendit ex adiunctis, aliòque sine, atque partæ fuerant, quòd quicquid est coloris & pulcri in illis, vsu & sumptibus in res necessarias faciendis splendescere debeat, vt docuit C. Salust. Crisp. Ode 1. l. 2.

Nullus argent color est, auaris
Abdita te ris mimice lamna
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendat vsu.

15. Idem demonstrat e loco diuersorum: *Quaquam*, inquit, tu mille frumenti medimnos congesseris: pars confesquens huius antecedentis simplex sic esset: *Non eos tamen venter tuus consumet omnes*: sed pro hac parium collatio reponitur sic pronuntianda: *Non pluribus tamen tibi videtur opus esse quam mihi, qui tenuis fortunas habeam.*
16. Idem exemplo seruorum venalitorum demonstrat confirmato rursus paribus: *Ex illis*, inquit, *venalitiis, qui demensa portat omnium, non plus sumis inde, quam qui nihil omnino portauit.*
17. Præterea, quia videt pleonectam suam de vitio ipsius non satis persuasum; premit illum alijs paribus: *quod qui viuunt congruenter legibus natura, iuxta tolerat vitam suam exercendo centum terga iugera, atque si exerceat mille.* Ferunt Marc. Curium Dentatum rarissimæ frugalitatis hominem distribuisse viritum populo quaterdena agri iugera, totidemque sibi assumisisse, atque dixisse, perniciosum fore illum ciuem, cui tot non sufficerent iugera. Itaque merito notatus est à Cicerone M. Crassus, qui diuitem existimaret neminem præter eum, cuius æs sufficeret exercitui alendo.
18. Diluit præterea objectam sibi a pleonecta voluptatem fumendi e magno cumulo, eodem genere argumenti: *quod licet tantum haurire e paruo, quantum satius sit ad vitam sustentandam: Itaque nihil est cur pluri faciat borrea sua, quam mediocres cumeras.*
19. Ad confirmationem superiorum apponit exemplum e maioribus, quod item ex adjuncto vitæ periculo declaratur: *Si tu vis solum vnam vel cyathium aqua, eam manu e magno flumine, quam e fonticulo haurire tantundem: sed vnde accidit sapere, ut turbidam feras, ac sepius etiam subita eluuias haurietem e magno flumine cum ripa abripiat*: quale profecto exitium vsu venit confectantibus semper maiora, mediocribus neglectis, quod minimè solet accidere ijs, qui contenti sunt suâ sorte.
20. Alia est objectio auarorum e paribus, qui putant se tantum gloriæ adepturos, quantum in arca conditæ seruant pecuniæ: si multum; fient multi: si nihil; fient nihili.
21. Quoniam auarus non potuit ullâ ratione demoueri de inexplebili cupiditate; docet, ex similitudine, ut sinamus illum miserè viuere & cruciari, quousque velit: quia vult ita affici, ut Timon ille Atheniensis *μισαθροπος*, qui nunquam curauit, benè an malè audiret apud homines, quibus omnibus omnis ordinis, fortunæ & ætatis indixerat odium, contentus solâ numerorum suorum contemplatione, & eorum solerti custodia beatus.
22. Talis admiratio pecuniæ retunditur exemplo Tantali similiter comparato, qui in omni omnium bonorum abundantia, fame & siti perpetuum enecatur.
23. Sicut, ð Atheniensis auare, licet rebus omnibus circumfluas, ea tamen desideras auarissime & miserissime, quibus abundas. Hæc autem apodosis illustratur duplici similitum collatione, quod ille sic parcat opibus suis, quasi res quædã essent sacræ, nulli tangendæ: sic his quoque pascatur, ut picturâ inani. Longe fuit alia cupiditas Alexandri magni, quem Plutarchus in ipsius vita tradit ex Onesicrate Iliadem Homeri *χαρὰ δὲ μετὰ τὴν ἐγχευιδίαν νεμμένῳ ὑπὸ τὸ προσεφέλαιον, διὰ τὸ τὸ εἶναι αὐτὸν προσονομασέν τὸ πολέμινος ἀρετὴς ἐφόδιον, ἢ τοῖς Ὀμήρῳ ποιήμασιν ἐφρανότῃσιν.* i. habuisse semper cum ense suo suppositam cervicali, solitum ob id eam nominare cognomineo, virtutis bellica viaticum, & Homeri poematum indormisse.

24. Reprehensio est, nō de imperitia hominis auari, quod nesciret a vero & legitimo nummo dignoscere τὸ νόμισμα πονηρῶ νόμισματος, cui varia Græci epithera tribuunt, *κίβδηλον, νόθον, παρανομισμένον, παράνονον, παράσημον, παράσχαλαγμένον*. Gall. *Monnoie de coing faulx*. & *mal monnoie*: nec etiam reprehenditur, quod nesciat, num idem sit excusum e materia probata, id est, num sit subæratum & adulterinum: quorum quidem omnium est peritissimus: sed de fine vero pecuniæ, cuius reatus ostenditur vsus in cibo, potione, vestitu, cæterisque rebus ad corporis cultum necessariis comparatis: quibus vita hominis sustentatur optimè, & quorum desiderio natura humana afficitur pessimè Sublato enim, aut certè cessante, sine, cessat & id, cuius est finis, Repere, quæ sunt a nobis annotata in Oden 2. lib. 2. ad Sallustium.

25. Ex effectis diuitiarum comparatè tractatis disputat, se illis libenter carere, quæ ita concludi possunt: *Sapientissimus quisque vellet eorum bonorum esse pauperrimus, qua dominum suum noctes diesq; examinaret & excruciant, furum, incendij & seruorum metu: te tua bona sollicitant miserè: tu igitur istam sollicitudinem, qua te miserum in modum excruciat, omittas, si sapias, malisq; talibus bonis egere, quam abundare.* Iuuenalis hoc imitatus est, *Tantum parta malis, curâ maiore metuque seruantur misera est ragni custodia census.*

26. Argumentum est ex adiunctis contrarijs superiori obiecto auari: quæ solent euenire illi in morbum delapso: rum enim ab hominibus, quibus vnice carus debere esse, deseritur: cuius rei causa ducitur e maiorum collatione: quod illos omnes longè posthabeat pecuniæ suæ, ac illis speris solum ad rem auidius sit attentus. Vnde versiculus Græcus in hominem sic inuisum iactatus est a benigno & liberali:

Ἐνοίμ' αὖ, εἰ με πάντες ἄχουσαι θανάτῳ.

Vellem ego mori, si me optarent omnes mortuum.

Quid enim habet vita iucundi, imò quid non molesti, quæ nemini occurras aut videaris, qui te velit saluum? Itaque gloriosum est omnibus charum esse, benè de Repub. mereri, laudari, coli, diligi, metui verò & in odio esse, inuidiosum est, derisibile, imbecillum, caducum, vnde Tragici plerique alij, cum interemptum ab aliquo tyrannum inducunt, sic exclamentem faciunt, *ὁ miser ab amicis inops pereῖ*. Auri verò inopia perentem nullus finxit poeta.

27. Ostendit e similibus, non secus cognatos in amicitia & benevolentia posse retineri ab eo nullum amorem merente, prætermisso in eos omnes humanitatis officio (quod nisi suppleatur hic, *ἀξίωμα ἀντιπόλορον ἐστίν*) ac si curaret alinū e tardo & ad cursum equestrem inepto efficere *δυσροφώτατον καὶ τὰ χεῖρον*, maximè agilem celerrimum & citatissimum, sereno obsequentem, & in curriculo flexibilem.

28. Admonitio est e maioribus, ut auarus finem faciat opes congerendi: tum quia in quærendo, ut est Demææ querela in Adelphi. vita & ætas conteritur; tum quia quod plures quis habet, eò minùs paupertas ipsi pertimescenda est: præsertim quum id sit adeptus, quod impensè cupierat.

29. Appositio huius exempli dissimiliter tractatur: *Non, ut distinximus Vmidius viuist, sic te viuere oportet.* Prorsus augetur paribus, quod vestibus eiusdem pretij ille uteretur, atque seruus ipsius. Deinde confirmatur diuerso fine, ut semper haberet, quo victus penuriam vitaret.

30. Occisus est ab vxore vel concubina (quæ minorum collatione hic commendatur, quod Clytemnestra ipsi cederet immanitate) hic Vmidius sordidè diuersâ morte: atque putarat: Nam non victus inopia, sed

sed odium hominum, maximeque suorum illi metuendum, atque pro hoc benevolentia hominum concilianda erat liberalitate & amore: in quibus firmissima vitæ humanæ præsidia collocantur.

31. Avarus rapuit admonitionem Poetæ in deterius, sicut è dissimilitudine constitit, quasi esset illi suavis, ut vitam degeret more hominis sumtuosi, luxuriosi, rerum suarum profusi. Itaque suavis cogitur clarius illi cõsiliu suum aperire, è Categoria dissentaneorũ argumentorum: *Quum tibi, inquit, suadeo esse avaritiã; non id equidem sentio, ut tu inde in alterum vitium deducaris, luxuriam aut effusionem.* Credo Poetam sic loqui edoctum illo Terent. Act. 5. Scen. 2. Phorm. *Ita fugias, ne præter casam.* Sic vitium est vitandum & culpa, ne in aliquid grauius, unde te postea expedire nequeas, videaris incidisse, fugiendam avaritiã cum declinatione profusæ luxuriei, sic tenebitur modus: *Tu enim, o avarus, ex meis verbis vis efficere: Avaritiã fugienda est: ergo effusio aut luxuriositas experienda videtur.* Ita quidem certè pessimum esset meum consiliu: quia hæc extrema magis opponuntur inter se, quàm ad liberalitatem collata, ad quam te nunc studeo reuocare, ut tu moderatum pecunia usum colas & serues. Quod perspicuã parium collatione declarabitur Satyrã 3. lib. 2. ad versum. *quid enim differt, barathrone*

Dones, i exitas, quicquid habes, an nunquam vitare paratus? modus certè, quem quisque debet in suis rebus, rectè administrandis tenere, hoc præscribitur epigrammate Græco, Latine sic reddito,

Tanquam iam moriturus partis vitare rebus:

Tanquam victurus denud, parce tuis.

Ille sapit, qui perpensis his ritè duobus

Parcus erit, certo munificusq, loco.

Hoc autem diffensionis genus Petrus Ramus rectè & prudenter appellat disparatum: quando vnum multis pariter opponitur, & cur non retinuerit alia huiusce oppositionis nomina, quæ ab Aristotele, Cicerone, Boetio, Agricola usurpata sunt, vide prælectiones Audomari Talei in illius Dialecticam ad categoriam dissentaneorum.

32. Illustrat diffensionem extremorum exemplis similiter tractandis: *Ut inter Eunuchum & ramicosum siue herniosum est homo medius integris genitalibus & expeditus: ita inter avarum & luxuriosum liberalis interest, qui se intra fines moderationis neutro declinans continet, ad cuius modũ & normam effingere & conformare te in primis decet.* Hic avarus non iustum collegerat disiunctum è consilio Poetæ, quum inde putaret, alterum è duobus, quæ disiunguntur, verum esse, quod ita esset, nisi tertium inter duo ista disiuncta interfuisset, cuius rationem nullam habuit. Nam inter vitam præparatam & sordidã, & vitam profusam & luxuriosam est tertia, frugalis & moderata, quæ laudabilis & honesta est. Sic Bias vnus è septem sapientibus malè ratiocinabatur, dissuadens vxorem esse ducendam: *ὄτι ἡτοὶ καλὸν ἔχεις ἢ αἰσχροῦ, ἢ αὐτὸν ἢ αὐτὴν, ἢ αὐτὸν ἢ αὐτὴν, ἢ αὐτὸν ἢ αὐτὴν.* Hinc Bias colligit, è duobus incommodis alterum: *aut communem habebis vxorem cum alijs, aut pœnam & molestiam domesticam:* quod profectò non ita iudicasset, si potuisset animum instituere ad cogitandũ, esse inter pulcherrimam & deformissimam fœminam mediam quãdam formam, quæ statura dicitur, expers periculi & odij.

33. Hæc admonitio indicat non à proposito ad aliud Poetam aberrasse. Exemplum enim Vmidij, sicut utrumque Mæuij & Nomentani, non fuit alienum, sed per commodum ad metum paupertatis inconstantibus adimendum, ut constitit ex hac Poetæ præfatione, nõ longa est fabula & eam ob rem post illa satis explicata reperitur theoricum de inconstantia humani ingenij

fortem suam identidem conquerentis; quæ ut iam dictum fuit, ex immodica siti habendi profecta est. Itaque nunc agit Poetarum inconstantibus argumento à simili, exhortans eos ad permanentionem in accepta vitæ conditione, ut iisdem fors ipsorum nõ secus placeat, atque illa ipsi auaro semel oblata: qui animo ira obstinato suum vitæ institutum persequitur, ut solua inter homines in eo libenter perseueret, nullã tamen ex illa vitiosæ perseuerantiæ obstinatione laudem meretur: quam illi contra suã contenti sorte consequentur. Causa autem tam instabilis animi de suo statu sine intermissione conquerentis, ex eo videretur orta, quòd nunquam se & sua inspexit, nunquam oculos ad inferiores se conuertit: sed ad res aliorum magis optimas suis: nunquam etiam cum pauperioribus, qui rebus suis, quantum a cunctis, sunt, contenti viuunt, contulit: quod si fecisset; nunc se præ alijs beatum predicaret, & rebus suis presentibus, ut illi, viueret contentus, nec miserè curaret locupletiores equiparare, nec abundantia bonorum superare.

34. Causam superiorem illustrat altera similibus collatione: *Ut auriga in curriculo Olympico nunquam quadrigas, quas cursu superat, posteriores respicit: sed præcedentes, à quibus anteuertitur, & quas conatur instando superare: sic homo inconstans pleonexiæ studio incensus, nunquam tenuiores se respicit, quorum inspectã tenuitate, satis se diuitem existimaret, sinemq, faceret plura querendi, & parvis frueretur contentus: sed ad ditiores totam habet aciem, quorum copia macrescit, ac miserè se conficit, ut illos vel diuitijs vel honoribus æquet, ac potius antecellat.* Ita Chilon vnus è septem Græciæ dolentibus casus suos medebatur: *λυπηρόν μοι τίς ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις εὖωσεν. Ἐὶ τὰ πάντων καὶ τανούσης, ἡ τῶν ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις δυσφορήσεις.* Cuidam dolenti de suis malis dixit: *Si mala omnium aliorum consideraues, minus agrè tua feres.*

35. Prætermisio superioris considerationis est efficiens talis pleonexiæ: quòd inde paucitas hominum existat, qui è vita discedant contenti sorte suã & beati: quod declaratur dissimilitudine conuiuarum, qui è mensa surgunt, & è conuiuio discedunt nihil amplius desiderantes, quod longè aliter facit noster pleonecsta. Simili argumento vitur natura in hominem nimis vitæ cupidum & opum, mortisque metuentem. *Cur non, ait, ut plenus vitã conuiuia recedis? Ita se Poeta videtur obiurgare in fine epist. 2. lib. 2. & secum hæc colloqui, Viuere si rectè nescis, decede peritis.*

Lusisti satis: edisti satis, atq, bibisti.

Tempus abire tibi est: ne potum largius æquo

Rideat, & pulset luscina decentius atas.

Stoici Senecæ consiliu lib. de tranquillitate animi cap. 14. in hanc rem. *Vtq, animus ab omnibus externis in se reuocandus est: sibi confidat: se gaudeat: sua suspiciat: recedat, quantum potest, ab alienis, & se sibi applicet: damna non sentiat aduersa, etiam benignè interpretetur: Imitetur Zenonem, qui nauisato naufragio, quum omnia sua audiret submersa, rubet, inquit, fortuna expeditius me philosophari, id est, ut diligentius ac studiosius me philosophia, quæ desinitur ars vitæ regendæ, in posterum excolendum tradam aduersus fortuna superbæ temeritatem.*

36. Sermonem concludit finali causã, quam tamen illustrationis gratiã per rationem diversitatis ita explico: *Hic ego dicendi finem facio, ne Mæcenas, vel alius quispiam, putet, hanc nostram disputationem contra auaros, non è nostro officina, sed è Stoicorum schola acerrima sic affectorum vindice prodijisse, propterea minus fortasse auctoritati ac fidei habiturum esse: quòd tales*

Philosophi neutris satis

placeant.

Enarratio Grammatica.

Interpretes vehementer laborant de ordine librorum huius Scriptoris, quo rectè dispensari & disponi debeant: atque id negotij puto illis exhibitum à Sid. Apollinari, vel ab alio huic simili. Ille enim nono carmine opera Horatij hac serie recenset:

*Non quod per Satyras, Epistolarum,
Sermonumq; sales, nouumq; Epodon,
Libros carminū ac Poeticam artem
Phæbi laudibus & vagæ Dianæ
Conscriptis voluit sonare Flaccus.*

Faceret hic ordo nobis aliquam fidem, si liberâ & solutâ, non structâ oratione institutus fuisset. Hic certè locus ab amico nostro Ioan. Amaritione I C. & Parisiensi patrono, atq; huiusce claræ methodi peritissimo mihi indicatus est. Sed non me tamen ea vel cura ordinis, vel labor magnoperè torquet: qui sentiam cum plerisque alijs, omnes non modò libros, sed illorum quoq; vel minutas particulas, quæ sunt singulæ Odæ, Epodi, Satyræ & Epistolæ, longè dissimili inter se argumento, contextu & complexione constare, vnde perspicitur facilè nihil interesse ad singulorum intelligentiam, quæ vel antecedere, vel subsequi debeant. Veruntamen quibus recentiores iam insisterent dispositionis vestigijs, iisdem ego pergam, si Deus voluerit, insistere. Non minùs sanè est controuersa, & dissensionis plena inter doctos ratio inscriptionis: quòd alij libros Sermonum, alij libros Satyrarum inscribendos arbitrantur. Priores quidem hoc argumento suam videntur tueri opinionè, quòd Sermonum nomine, tanquam charactere, putent dissimilitudinem Horatij ab alijs Satyricis maximè notari: qui sedatior sit, mutatis Ennii, Lucillij, Varronis, qui hac Satyricæ scripturæ ratione ipsum longè antecierant, moribus in iocos, conuicijs in hilaritatem, amaritudine ingrata in suauitatem. Nam illi videntur concitiores ad cõsceleratos hominū mores strictâ & apertâ cuspide iracundè petendos: quales cernas Iuuenalem & Persium posteros fuisse, qui proptè suum poema Satyram, vt prius illi, nominarunt. Horatius autem contentus nomine familiarissimæ colloquutionis inscripsit *Sermonibus* hoc opus: vbi more Satyrorum Thyrsum, de quo Od. 19. lib. 2. & contum pampineis frondibus inuolutum gestat: quo melius testâ cuspide in cautos sedatè transverberet. In illius enim velut sinum, cuius vitia reprehendere & exagitare statuit, sensim illabitur, & se insinuat; & cum risu imprimere morsus acerrimos sedatiori animo videtur: quòd vt testè expediat, non veretur aliquam etiam libi notam sæpè suis Satyris inuere, vt timiditatis ac infamis fugæ Od. 7. lib. 2. ad verba, *relictâ non bene parmula*, vt etiam vitiorum aliorum, sicut apparebit in exponendis his Satyris: quem admodum etiam creditur non peperisse sui Mæcenatis mollitiei. Posteriores verò magis probant inscriptionè, quæ habeat libros Satyrarum: proptè quòd vox Sermonis sic naturâ comparata est, vt æqualiter perferat vim suam ad quamlibet loquutionem; Orationem, Historiam, Dialogum, Epistolam, Eclogam, Oden, Epodon: vnde à serie & contextu variorum verborum certis legibus inter se confertorum illam Grammatici volunt notatam. vnde etiam Plautus in *Curc. Quòd pollutus virgis seruus sermonem ferat*, & *Seru. in Aen. 6.*

Multa inter sese vario sermone ferebant.

Pro quo etiam serere verba dicere licet ex hoc poeta, *in verbis tenuis cultusq; serendis.*

Hinc propriè dictus sermo, quòd inter duos seratur.

Quamquam autem sermo & colloquutio in veniunt geminata Epist. 9. lib. 1. ad Famil. *hac me mente fuisse tu in nostris sermonibus, colloquutionibusq; ipse vidisti.* differunt tamen ratione subiectorum, vt sermo latius patere videatur, dum in loco celebri ac publico haberi vel inter duos solet: Colloquutio autem sit etiam sermo inter duos, sed ab arbitris remotus & priuatim in loco secretiori haberi solitus. Eandem vim etymij Varro etiam tradit lib. 5. de ling. Lat. vbi tamen Ios. Scaliger mavult è Græco petitum: dum sermo ab eo dicitur, quasi *εἰσαὐδῆς*, præposito sibilo, vt in *σείρα ἢ σείρη παρὰ τὸ εἰρεῖν, ἀνεκτενδὸ*: quâ voce definitur *εἰσαυδῆς, τὸν ἀτίω εἰσαὐδῆς, fatum est ordo, seriesq; causarū*, interprete Cicerone. Itaque non satis, propriè & aptè potest quadrare, nec ad vim huius poematis exprimendâ satis valere: quamvis dicat quartâ Satyrâ, *sermoni propria*, & definiat Cicerone lib. 3. ad Herennium, *sermonem esse orationem remissam, & finitimam quotidiana loquutioni*. Ad hanc sermonis definitionem respexit D. Michael Hospitalius Franc. Cancel. ep. 3. l. 1. ad Franc. Tuton Cardin.

Hos ego rure malos incepti scribere versus.

Qui sermone hominum consueto non procul absunt.

nec ad geminam Poetæ formam accommodatè vsurpari: de qua l. 2. Ode ultimâ.

Non vsitatâ, nec tenui serar

Pennâ biformi per liquidum athera

Vates

Quod ibi retuli ad duplex decus Poetæ, vt & Lyricus, & Satyricus Poeta honorificè nominaretur. Postremò ipsemet Horat. indidit nomen Satyræ huic poemati initio 1. Sat. lib. 2.

Sunt, quibus in Satyra videar nimis acer, &c.

Deinde absona certè admodum & absurda videtur hæc appellatio, *Sermonum libri duo*, & postèa singulorum ordinem sic notari, *Lib. 1. Sermonum, Sat. 2.* & ita deinceps Huc accedit, quòd hæc Epigraphe, *Libri duo Satyrarum*, auctoritate veterum codicum, sicut etiam hæc, *libri duo Eclogarum*, comprobetur. Iacobus tamen Cruquius non ita pridem protulit è bibliotheca Blandiniana hanc antiquâ Epigraphen, *Liber primus Eclogarum*, ad Porphyronis & Acronis appellationem: quòd in Satyris multi inducantur Eclogarij. Verùm Eclogæ nomen etiam tribuitur Odis, vt est Od. 19. l. 5. ex Ausonio notatum Quid dicemus ad extremum Poetam sibi voluisse hac duplici perigraphâ præsentis operis? hoc meâ quidem sententiâ, vt inuidiam vocis *Satyra* & contumelia vitaret, aut retentam temperaret accessione *rus Sermo*, quâ, velut dulciori, Lectorem facilius alliceret. Satis iam de ordine librorum & de titulo huius partis: veniamus ad naturam Satyrici poematis indicandam. Satyra definitur poema prius tetrametrum & liberum ad reprehendendos mores hominum corruptos & deprauatos, & ad vitam corrigendam institutum: quale quidem munus vetus olim Comœdia licentiùs exsequabatur: sicut apparet è tertio de Oratore: *Cuius (Periclis) in labris veteres Comici, etiam quum illi maledicerent, quod tum Athenis fieri liceret, leporem habitasse.* Hæc quoque Comœdiæ licentia cognoscitur ex hoc iuncto verbo, quo in Poetica vsus est Aristoteles *διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν ποιητὴν, Ὁμηρὸν ἐκ τὸν ἐπιπέδων*. Itaque, quia sæpè, nescio quâ inuidiæ causâ, Comœdia etiam in vitam bonorum conijciebat maledicta, de scena edictò detrusa est, atque in eius locum successit hoc carminis genus extra scenam excultum: de quo legendus est Donat. in vita Terentij, & adiuncto ipsi Tractatu de Tragœdia & Comœd. quod Genus carminis initio contrâ, atque Quintil. l. 10. c. 1. existimauit, à Græcis & maximè à Cratino inchoatum est & perfe-

perfectum. Nam Panes, Satyri, Tityri, Sileni, Fauni, Syluani, comites & custodes Liberi patris, quibus Tragediæ festis huius numinis agerentur, ludis adhibebantur. Hos profecto commentitios Deos videtur Moses Leuitici cap. 17. proprie nominare Sejirim: *no vltra sacrificet sua Sejirim, post quos scortati sunt*, id est, demonas, qui colentibus ipsos apparebant hirsuti, cornuti, ac villosi more hircorum: & horrorem incutientes, de quibus Pollux l. 4. *Σάτυρος ἢ πρόσωπα, Σάτυρος πολίος, Σάτυρος γαστέριον, Σάτυρος ἀγροίος, Σιλήνος. i. persona* 10 *Satyrica memorantur, Satyrus canus, Satyrus pubes, Satyrus impubes, Silenus, qui nudi inducebantur, vt expeditiores essent ad saltandum. Huc pertinent duo illa saltationum genera apud Plat. l. 7. de Leg. δύο δὲ τὸ ὄρχησθαι τὸ πάλιν ἔδην καὶ ἐσθλάσσειν τὸ μὲν πολεμικὸν πυρρίχην, τὸ δὲ εἰρηνικὸν ἐμμέλειαν ὀνόμασον: id est, constituit duo honestarum saltationum genera: belli quidem vnum Pyrrichiam: pacis vero alterum emmeleiam, concinnum corporis motum nominant, quum milites armati πρὸς τὸ πασθεῖν μέλος, quod ob id ὑπορχηματικὸν vocabant, saltare solebant: cuius origo ab Epicharmo refertur ad Mineruam: quem sic saltandi morem Lacones sequuti sunt. Alij tradunt Achillem primum eo usum in funere Patrocli: alij malunt eundem referre ad Pyrrhum illius filium: vnde saltatio nomen inuenit, vel à pyra, quod fieret ad rogum. Porro Scholiastes Aristophanis auctor est tria præcipue saltationis genera usitata fuisse apud Græcos: quorum duo iam exposita sunt ex subiecto tempore pacis & belli. Huius autem interpretis distributio, sic nititur etiam subiectis ludis, vt ἐμμέλαια in 30 exhibendis Tragedijs locū habeat, ἔθον λέγειν τραγική. Εἰμύννις in Satyris: vnde σατυρική, καὶ ἐρπύλαι, παρὰ τὸ σάειν ἔδαι καὶ κιάειναι. vnde ἔδαι denique in Comædijs, vnde κωμική: Sed hoc genus est, Hefychio, ἀσεμνον, id est, foedū & inhonestum, & Ἀσινῶ φερρῖνον, id est, insulsum & ineptū, ὅτι νόσφι ἀνθρώπων εἰνώνω, id est, quia turpes moriebant lumbos. Meminit quoque Athen. l. 14. huiusmodi saltationum: ἢ τὴ γυμνοπαιδικὴν περιεμφόρην ἐστὶ τῆ τραγικῆ ὄρχησι, ἢ τῆ ἐμμέλαια. i. nuda exercitatio refert tragicam saltationem, qua vocatur ἐμμέλαια. Quare postea Satyram ab ijs acceperunt Latini: atque, vt illa Tragicam asperitatem retineret, eam versibus Iambicis Trimeteris primū conscripserunt: quod iambus pes esset aprior ad maledicta è notione sui nominis: τὸ δὲ ἱαμβίζειν, ex interpretatione Aristotelis, est idem quod λοιπὸν καὶ κωμολογῆν, maledicta iacere in aliquem, & iulum probus figere: vnde hic auctor:*

Quem criminosis, cumq; voles modum Pones iambis.

Item Catull. Desissetq; truces vibrare iambos. & Ouid. l. de Remed.

Liber in aduersos hostes stringatur iambus.

ita notauimus in Od. 16. l. 1. Præterea τὸ ἱαμβικὸν Hefychius interpretatur τὸ λωβητικόν, ἐπὶ ἐσβολῶν, ὑβριστικόν. i. conuiciatorem, maledicum consumeliosum & iniuriosum. Ita Nicolaus 21. historiarum narrat, Satyricas Comædias à Sylla Latine scriptas fuisse. Ita Lucillum constat tales confecisse ex his versibus Sat. 27.

Salutem ficti versibus Lucillum,

Quibus potest, imperti studiose & sedulo.

Ita quoq; scriptæ erant illæ Ter. Varronis Menippææ, quales sunt hi versus ex inscripta Satyra,

Hercules tuam fidem:

Noctu Annibal qui fugauit exercitum

Tutani: hoc Tutani nomen nuncupor.

Hac propter omnes, qui laborant, inuocant.

Sed tales numeros Lucillius postea Hexametris Dactylicis commutauit: vt Satyra videretur ab hoc

primo scriptore Latino tota Latina: quod quidem facile consequutus esset, si nomine quoque Latino illa affecisset. Etymon autem huius vocis etiam valde est controuersum inter Grammaticos. Quidam enim putant dici παρὰ τὸ σατυρῆσαι, à dicacitate & rictu canino: in qua sententia fuit Phurnutus, παρὰ τὸ σατυρῆσαι ἀπὸ τῆ σάτυρος, furoris autem argumento sunt Satyri, nomen sortiti ex eo; quod ore more canum diducto rideant. Alij à farcimine varijs rebus referto, per similitudinem variorū factorum & personarum Satyram nominatam existimauerunt, & tum quidam scribunt Saturam: sed hoc est usitatum & verti in u Latinum, vt rectè docuit Philopappus Huralthospitaliorum pro veteri ac germana linguæ Græcæ pronuntiatione. Alij à Saturam lance variarum primitiarum plena ad sacrificia, simili ratione dici putarunt. Alij præterea à lege Satyra eodè spectante, quæ unâ rogatione res multas comprobaret: cuius meminit Sallustius in bello Iugurthino: Dein postero die quasi per Satyram sententijs exquisitis in ditionem accipitur rex Iugurtha. Habes, Lector, huiusmodi ferè etyma apud Interpretes in §. Proœmij Digestorum. De hoc etiam vide Adagium per Saturam. Omnium autem optimè ac verissimè videntur censere, qui illam ἀπὸ τῆς σαύης, à salacitate defleunt, sicut annotatum est obiter in Grammaticis Od. l. 1. de Satyris: profuerit tamen expositionem Scholiastæ in 4. Idyll Theoc. ad extremum illius subijcere, vbi Battus caprarius sic incontinentiam Corydonis bubulci notat: Εὐγὼ δὲ νθεῶν φιλοῖφα, τὸ τοι γένος ἢ Σάτυρος ἔστιν Εγγύθην ἢ Πείθεισι πάντων ἀμοισιν ἐξοδία.

Euge o homo contus auidiſſimo, qui aut genere cū Satyris Proximè, aut cū Panibus exilitate tibi arū pradis certas.

τὸ φιλοῖφα quibusdam vocandi casus est à recto φιλοῖφος quod est φιλοσωσιότης, παρὰ τὸ οἰεῖν, quod est ἀμετρίως ὀχθεῖν, intemperanter inire. In hoc autem distichon ita Scholiastes: τῆς Σάτυρος πλείονος φασιν, ὡς καὶ τῆς Σαίηνος, καὶ Πάνος, ὡς Ἀσχυλὸς μὲν ἐν Γλαύκῳ, Σοφοκλῆς δὲ ἐν Ἀνδρομέδῳ. Οἱ Σάτυροι, καὶ οἱ Πάνες συνεπιφοροὶ πρὸς τὰς σωσιότας (pro quo Hefych. dicit Σάτυρος πρὸς τὰ Ἀφροδισία καὶ ἀφορέει καὶ λάγνυσι, ὅτι οἱ Σάτυροι τοῖστοι, ἄλλοι ἀπὸ τῆς ὀνόματες, ἀπὸ δὲ τῆς σαύης πεισίν, καὶ Σάτυρος. Σάβη δὲ ἢ ἐστὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπιπύρωσι, ἄλλως ἀναφέρεται οἱ Σάτυροι ἐρώτων. λέγειται δὲ παρὰ τὸ Σάβη. Σάβη δὲ τὸ μέγιστον τῆς ἀνδρὸς, ὅπως καὶ πρὸς λέγειται: Complures Scriptores existimant Satyros esse, ceu Silenos & Panas, sicut Aeschylus in Glauco, & Sophocles in Andromeda. Satyri & Panes procliuus sunt ad Venerem. Quod autem Satyri sunt tali ingenio, ex ipso nomine constat. Satyrus enim à salacitate dictus est. Sathe verò est inflammatus impetus in libidinem: aliter Satyri non possunt se abstinere ab amoribus. Dicuntur autem à Sathe, quod est membrum genitale viri, quod aliter πείος, penis & mentula. Ex illo quidem conflatur ἀνδρὸς σαύης, ὁ μέγιστος ἔχων αἰδοῖα, vt Eustathius annotat in Odiss. ω. & Suidas similiter huic interpretatur: pro quo Hefychius vsurpat τὸ ἀνδρὸς σαύης idem sonans: q; Martialis fecit Latinum, mutoniatum. Huic etymo eouenienter & appositè Satyri vocantur proterui Epit. ad Pilones:

Intererit Satyri paulum pudibunda proterui.

Proteruus enim est proprie ἀνοήτος καὶ ἀσεβής, qui sibi circa libidinem temperare non potest, atque improbè homo libidinosus definiendus merito videretur: de quali libidine Syrus in Heautont. Act. 4. Scen. 6. apud Clitiphonem queritur, Quam penè tua me perdidit proteruitas! id est, pruritus tuæ libidinis coram amica gestiens: quali Horat. dixit se affici à Glycera, Od. 19. l. 1. Vrit grata proteruitas. Ad hanc Etymologiam ratio-

nem Græci eisdem *αἰγίπιδας ἢ αἰγὸ ποδίας*, vt Latini, Capripedes nominârunt: quâ bestia nihil est salacius: eamque ob rem Plin. l. 7. c. 3. scribit Satyros ex capra & homine procreatos & commixtos fuisse in Subfolanis Indiæ montibus: vnde sunt hæc: *σατυρῶν νῦν αἰγίπιδες, τὸ δ' ἐστὶν ὀρνυθὸς ποδὸς τὰ ἀπὸ ποδῶν ἐχέου.* Eodem quoque spectabat ornatus illorū, Pellis hinnuli, Græcè *ἰσάριον*, quod sine plicaturis & rugis, tota corpori applicata adiacebat. Pellis quoque capræ, quæ Græcè *αἰγυρὴ*, vt *αἰγυρῶν*, quum prodibant in publicū ferentes lances & canistra varijs pomis referta, ad Nymphas talibus illecebris deliniendum & capiendum. Plura vid. apud Philostr. in Apollonio, de Satyris. Itaque puto præsens carmen varijs de rebus conscriptum ab his nomen inuenisse, & eius vi subiectam materiam adumbratam esse. Addam ad superiorem Satyræ notationem & definitionem alias duas, alteram Iulij Cæs. Scal. Patr. e. l. 1. Poetic. c. 12. *Est autem poema liberum simile Satyrica natura, omnia suscipit, de quibus habens, modò aliquid dicat. Itaque nec proœmium instituit, nec inquit Epilogi rationem.* Alteram Ioseph. Scal. Fil. e. Comment. & castig. in l. 5. Manil. v. 17. pag. 128. *per satyrum gestum αἰγίπιδος ὀρνυθὸς ποδῶν intelligit. Satyrum est verbum scenicum, quod ad diuersimodum actum & gestum pertinet: vnde & Satyra omnigeni argumenti poetis. Caue legeris.*

Nunc Satyro gestu, referetq; affatibus ora.

Vt Satyras Lucilij & Horatij per *ἰψίλον* scribendas putes: neq; in hoc doctissimus tam veterum, quam recentiorum credideris, qui *σατυρῶν νῦν αἰγίπιδος* Græcorum somniant: nam Satyra seu Satyra longe aliud. Verùm hæc dissimilitudo illustrationem ab erudito castigatore expectat, & rationem verbi scenici requirit. Interea tu, Lector studiose, non aberrabis a veritate vocis, sequens Scholiasten Theocriti modò citatum, quem Macrobius sequutus est lib. Saturna. 1. cap. 8: *propter abscissorum pudendorum fabulâ, etiam nostri cum Saturnum vocitarunt παρὰ τὸ αἰθλίον, quod membrum virile declarat, veluti Sathunum: vnde Satyros etiam veluti Sathunos, quod sint in libidinem prouisi, appellatos opinantur: sicut attingimus Od. 12. l. 1. vbi protulimus Lactant. l. 1. c. 12. qui idem sentit cum Macrobio.* Quidam tamen coniiciunt ex his Festi verbis, qui *Deus in Saliaribus Saturnus vel Saturnus nominatur, videlicet à sationibus, legendum, Saturnus, ut is a ratione ferendi hominibus tradita sic vocetur: quam vocis rationem I. Lipsius probat lib. 1. cap. 2. sicut olim a portu Portunus, a nuptu Neptunus, Vertunus scribebatur, atque in vetustioribus etiam hodie legitur exemplaribus. Ex his tamen varijs ciborum appositis ferculis quod tuo palato senseris fore gratum, id assumes. Libet prætereà huc adscribere iudicium Fab. Quintiliani de Satyra Horatiana, vt quantò ceteris hoc poematis genere præstet, facillè perspicias: *Multò est tersior, ac purus magis Horatius, & ad notandos hominum mores præcipuus.* Ad extremum addam in exemplaribus Iacobi Cruquij singulas vtriusque lib. Satyras sic inscriptas, vt prima prioris hanc habeat inscriptionem & epigraphen, *Tantalus: Secunda Cupriennius: Tertia Tigellius: Quarta Crispinus: Quinta Adorandus. i. Himerium: Sexta Tullius: Septima Pupilius: Octaua Priapus: Nona Epaphroditus: Decima Lucilius: Posterioris autem libri prima inscribitur Trebatius: Secunda Ofellius: Tertia Damaspus: Quarta Catius: Quinta Vlysses: Sexta Horatius: Septima Dauus: Octaua Fundanus: hoc autem ideo videtur additum: quòd his personis primæ sermonis partes illic figillatim sint tribuæ præter quintam lib. prioris a varijs profectiois stationibus memoratis sortitam nomen.**

Qui sit.] Qua causa est, cur nemini sua satis placeat ser,

& alienam expectet? vel, vnde hoc contingit, vel, quomodo sit, vt sua cuiq; conditio & genus vite displiceat, & aliorum fors & institutum arrideat?

Si quid huic interrogationi velis, Lector, respondere, dic, causa huius conuestionis est fucili ac fallaci iudicio: quod suggerit opinio vana, *ἡ δὲ αἰσῶσι τὰ ἐαυτῶν ἀγαθὰ ἐχέου.* Est prætereà hypallage Grammatica, id est, inuersio verborum pro, nemo viuere contentus illa sorte, quam seu ratio ipsi dedit, seu fors obiecit.

Nemo.] Serv. Aeneid. 9.

Turne, quod optanti Diuum promittere nemo.

annotat, *nemo*, pro nullus posuit: & est acyrologia, Nam *Diuum nemo* non possumus dicere, quum propriè *τὸ nemo* sit, nec homo: quæ significandi ratio per appositè hinc usurpatur in communi omnium hominū querela de sorte sua.

Seuratio.] Quæ dicitur esse earum rerum, quæ vel semper, vel plerumque sunt, nec miscetur cum Fortuna, & hac voce significatur causa, quæ consilio & voluntate solet efficere, quæ Græcis est *μεγαίπερις*. Per alteram, *fors*, intelligitur causa earum rerū, quæ nec semper, nec plerumque solent fieri, vt Aristoteles distinguit, & dicitur agere fortuito casu & impudentiâ: vnde Græcum illud trimetrum, Christianis tamen impium, ideoque prorsus omnino improbandum:

Τίχην τὰ βνήσιον μεγαίπερις, ἢν οὐβηδία,

Fortuna humana regit, non rectum consilium.

Hoc autem sermonis principium Galli suâ interpretantur linguâ, *D'ou vient recu, ou Macenas, quil via persone, qui viue consêr de son estat & profession, quil s'est choisi & esten par bonne raison & meure deliberation, ou que illini soit aduenu parcas fortuit, vel sic, cui est cause, que nul se ne mace, quil sa?*

Vnde quoque Cic. l. 7. Epist. ad Fam. 1: *quod ad ludos non veneris, Fortuna tribuo magis, quam sapientia tua: de quo vide Tusc. 5. Hic videmus poetam opponentem rationi siue humanæ prudentiæ fortunam: quam Ouidius dignari videtur nomine Dei in hoc disticho,*

At tu, seu ratio te nostris appulit oris,

Sive Deus, regna commoda carpe mei.

Vtrique autem causæ suum est valde appositū verbum. *Dare* enim est veluti iudicij cuiusdam: qualem certè notionem annotauimus Epodis 4. *τὸ fortem* habere, quum euentus ex forte profectus diuina voluntas vocetur. Eam ob rem Salomon in Prouerb. dicit, *in finem proijcitur fors, sed casus ipsius pedit a Domino: vnde Christiani discant nihil sibi temerè accedere, sed prouidentia Dei omnia tribuere. Obijcere* contra est casus & imprudentiæ, vt ex hoc Terentij ver. 1. Act. 4. Scen. 4. Adelph. intelligi potest, *disfrucior animi: hoc cene de improuiso mali mihi obijci tantum!* ubi Donatus notat obijci de rebus insperatis & inopinatis dici. Pro obijcere Cicero dicit lib. 2. ad Atticum, *quod fors obtulit, id acturus videtur.* & Terent. in Hecy. *Quia tam incommodè illi fors obtulerat meum aduentum. Gallicè, pour autant que ie ceurs estois venu si mala point.* Vtrumque tamè verbum Cicero act. 2. in Verr. coniunxit, *Quod erat oprandum maximè, id non humano consilio, sed prope diuinius datum atq; oblatū vobis summo reip. tempore videtur, Gallic. en la tres grande neceffite du bien public.* Et hiciple de se postea Satyr. 6. *nulla enim mihi te fors obtulit.*

Diuersa sequentes.] Quamuis verbum *laudat* ad nemo referatur, affirmatè tamen sumi debet pro quisq; *laudat*: quo modo in Epist. 5. lib. 4. ad Famil. sumi necesse est: *deniq; noli te obliuisci Ciceronem esse, & eum, qui alijs consucueris præcipere & dare consilium, neq; imitari malos mendicos, &c.* Hoc infinitum *τὸ imitari* ita pendet a verbo *noli*, vt pars huius affirmans intelligenda sit, *neq; velis imitari,*

imitari, non autem negans. Sic Epist. 30. lib. 2. ad Fam. noli imprudens esse, nec mihi molestiam exhibere. Hic ex nolli eliciendum est affirmans veli, non admodum dissimilem hinc syntaxin habet observatio particularum nec, &c. Item per loci mutationem & nec. Priorum exempla sunt epist. 1. lib. 10. ad famil. Furnum nostrum tanta te fieri nec miror, & gaudeo. Ibidem epist. 20. Studia mea erga te tibi tam grata esse, quam ego putari fore minime miror, vehementerq; laetor. videt hic lector partem sententię vnam negatam, alteram affirmatam: vbi e-

quidem putarem copulatiuam affirmationis exponendam per discretiuam licet, nec miror, sed gaudeo, sed laetor. exemplum posteriorum habetur epist. 1. lib. 10. ad Att. at hoc, quod agimus, & turpe, nec tamen tutum: quod per discretiuam etiam explicari sic, postquamquam, non est tutum: nos in Italia manere, turpe tamen est. Præterea hic ellipsis est discretiue ante laudet, vt sensus sit: sed quisq; magis probet rationem vitę, genus studium, & professionem aliorum hominum longè auersam a sua.

Ea certè est hominũ inconstantia, vt ab eo studio, ad quod prius animum adiunxerant, facile recedant, dum res illis malè procedit: cui vitio medicinam facit Plut. l. 1. p. 2. t. 3. de virtutibus, de securitate & hilaritate animi.

Gravis annis] Pro hoc Cic. dicit atate ingrauescente, & Liu. graues atate lib. 2. & 10. grauior natu. & Terent. in Heaut grauior auo. & Virg. vt hic nolter grauis annis.

Miles at.] Poeta ira docet Ep. 14. l. 1. ad villicũ suum, id humanis ingenijs esse insitum, vt semper alienam sortem magis, quàm suam mirentur: inexpertis latentur, expertis offendantur.

Optat ephippia bos piger: optat arare caballus. Talis hominum inconstantia & leuitas Epist. 1. l. 1. notatur:

Iidem eadem possunt horam durare probantes? quod non dissimili tropo expressit Ouidi: Fertilior seges est alieno semper in aruo, Vicinumq; pecus grandius vber habet.

Talem humanę conditionis inconstantiã, & mutabilitatem Mich. Hospitalius Franc. Canc. notauit ad fin. Satyr. lib. 4.

Hinc quia natura nesciens commoda nostra Que sunt in nobis, cæci quæq; intus habemus, Nobis eueniant, optamus. Sic ego, quod tu; Quod sum ego, tu fieri cupis, hic se uertere in illum, Rursus in hunc cupit ille, nouamq; aptare figuram. Nunc fieri miles, nunc furor, nunc Cui har edus, Aut quodcumq; aliud in mentem venerit ipsi. Si liceat, veli, & post pauld ad prima reuertii: Inde suos mutant, & mas & femina sexus. Ille habitu & membris, quàm femina mollior omnis: Hæc pertusa su, sexusq; licentior ipso. In medium gaudet procedere veste virili, Et sanio capiti pennas aptare volucrum. &c.

Ita Terentianus Phædria Act. 1. Sc. 3. acclamat in Phorm. Ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœnitent! id est, nostra contemnimus, conditionem nobis accommodatam fastidimus: muneris nostri functionem repudiamus.

Fractus membra.] Ellipsis est præpositionis secundum, vt Græcis κατά, in hoc exemplo, σπρατιώθης πλααδεις τὰ μέλη, qualis est nucis querela lib. 1. Epigr. c. u. eis δένδρα, πάντας δ' ἀνέμονας τε καὶ σὺταλέας ὀροδάμυρς

Κένταυροι, πομπῶς νερούσι βαρδαμένη. Omnibus autem remis & copiose pullulantibus surculis fracta sum, crebris lapidibus petita. Hellenismus Poetis Latinis maximè vtitur, pro quo dicunt Oratores, miles fractis membris, de quo sæpè aliàs, maximèque in ipsa statim Od. 1. l. 1.

Nunc viridi membra sub arbuto Stratus.

Contrà mercator.] Hic ex antecedente προσηταισγέον, subaudiendum est τὸ αἶτ: sed in hac conditionum collatione, vbi miles mercaturam, & mercator militiam laudat: si querelas vtriusque spectes mutuas; τὸ contrὰ vicem significat, vt in Eunuch. Act. 3. Sc. 1. Si laudabit hæc illius formam; tu huius contrὰ. id est, vicissim: sin conditionem artium; quandam diuersitatem.

Militia est potior.] Ellipsis est hic casus comparatiui negotiatione mercium.

Quid enim.] Hic puto etiam ellipsin esse horum, quid enim solet geri militia? respondet, concurritur, vbi τὸ, enim ætiologiam suam perdit in interrogatione, sicut in interdum Græcè, Iliad 9.

Ἀλκίμεδον, τίς γὰρ τοῖ Ἀχαιῶν ἕκδος ὁμοῖος;

Alcimedon, quis Achiuorum alius tui similis?

vt sumitur Matth. c. 23. v. 17. κωφοὶ καὶ τυφλοὶ, τίς γὰρ μέσσω ἐστὶν ὁ χυσοῦς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιαζόμενος τοῦ χυσοῦ; O stulti & cæci, vtrum maius est, aurumne, an templum ipsum aurum consecrans? reperitur etiam vacare extra interrogationem: Lucian. καλὰ μὲν γὰρ ἂν αὐτοῖ τὰ τέμνα ἔτευσ τῷ Διὶ, honestos quidem, o Latona, etiam liberos peperisti Ioui.

Concurritur [Verbũ est militare, & impersonale hinc significantius, quàm si diceret: Inter se milites concurrunt, vel, collatis signis conflagunt agmina. & prælia committunt, quod Græci dicunt ἐφορμῶσιν ἀλλήλοις, alij in alios irruunt & impetum faciunt, quo Virgili Geor. 4. vtitur de apibus more bellantium irruptionem facientibus:

Ergo vbi ver nacta sudum, camposq; patentes, Erumpunt portis: concurritur.

item Aeneid, 50.

Agmina concurrunt, ducibusq; & viribus æquis.

Momento hora.] Pro hoc temporis breui spatio dicit Epist. 2. lib. 2.

Est proprium cuiquam, puncto quod mobilis hora Permutet dominos,

Breuiori spatio idẽ effertur Græcè per γίνεσθαι τι οὐ αἰτόμω καὶ οὐ γίπῃ ὀφθαλμῶ, i. aliquid fieri in momẽto & iẽtu oculi.

Cita mors venit.] Celeritas mortis corpus afficit leuĩ sensu doloris: itaque milites audaciũs in arma ruunt. Huc referenda sunt ἡ νῆατρεῖς Σπάρτας πᾶτεραι θέσμοι, fortis Sparta patria instituta. In prælio aut vincendum, aut fortiter occumbendum, vt apparet e tribus Epigramm. lib. 1. ἀρθολ. cap. 1. de mulieribus Spartanis contra ignauiam & turpem fugam suorum liberorum.

Sub galli cantum.] Id Ciceroni est, Bene manè hæc scripsi. lib. 4. ad Attic. & 5. ad eundem, multo manè. vt Plautus, nimis manè. Semper autem sub cum casu accusandi tempus designat, vt Saryr. l. 2. Macenas serum sub lumina prima venire, teste Seru. lib. 1. Georg. ad vers. Sub Arcturum, &c. quod Latini Gallicinium, Græci ἀλέησσοφωρίαν dicunt vocibus coniunctis, vt disjunctis, ὑπὸ ἡ ἄρτου ἢ περὶ τὸν ἄρτο, & ἐπὶ τὸν ἄρτο, itẽ ἐπὶ τὸν ἄρτο ἐν ἀρχῇ, ὑπὸ νύκτα, ὑπὸ νύκτα, sub diluculum & circa exortu n auro-ra, & horam nonam, sub ortum canicula, & sub noctem, Vox autem Græca ἀλέησσοφωρίαν inde dici creditur, q. cantu gallinacei homines ἐν τῷ λέειρος ex suscitentur ad opus: quod mirificè conuenit cum descriptione Plin. lib. 10. cap. 21. quum gallos gallinaceos vocat nostros vigiles nocturnos, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sydera & ternas distingunt horas interdiu cantu. Cum sole cubitum eunt, quartaque castrensi vigilia ad curas laboremq; reuocant, prænunciãt diem tribus interuallis cantu. de quo lege præterea quæstiones Ambrosij Leonis Nolani, de Mysterijs Naturæ. Ita Martial. l. 14. Epigr. postremo, cristatus luci aves περιφραστῶς nominauit. Ita quoque Ouidius lib. 2. Fasto.

Iam dederat cantus lucis prænunciis ales.

Vnde dicitur ἐγγεμισθόντος, cantu excitans. Præterea dicitur ab Aristophane in Comœd. *Αὐτὴν Ἀρεῖος νεοτῆος*. Martis pullus i. auis Martia ὅτι ὁ ἀδελφεὸς μάχιμος ἐγγεμισθόντος. i. quia gallinaceus est auis pugnax. Quod autē Virg. dicit *fera sub nocte*, l. 7. Aen. Horatius effert Od. 9. l. 1. *lenesq; sub noctem susurri*, id est, ineunte nocte. Sed illud Cælaris lib. 1. de belle ciuil. *Pompeius sub noctem soluit nauem*, interpretor, nocturne vnde constat τὸ sub raro cum casu auerendi significare tempus, sed potius locum denotat, *sub lecto, antro, sub tegmine sag, umbra*, & similibus.

Consultor.] Τὸ το εἰμὸς μέσορ ἐστὶ, verbum est medium: sæpius tamen pro eo sumitur qui consilium petit & capit ab alio, ut hic & apud Ciceronem pro Balbo & pro Muræna: *vigilas tu de nocte, ut consultoribus tuis respondeas*. Sallust. tamē in bello Iugurth. vsurpat pro eo, qui dat, ut Græcum σύμβουλος, simul etiam petiit, ut *fautor consultor*: q; effert sibi, sicut in illo proverbio: *malum consilium consultori pessimum*, a Varrone vsurpato. Vox tamen Græca non reperitur dicta de petitore cōsiliij, sed tantum de datore eiusdem & admonitore. Iure cōsulti autem & patroni qui suis clientibus, & ijs a quibus consultantur, prospiciunt & consulunt, ne decipiantur fortassis in contractibus, proprie *cahere* dicuntur: vnde Ouid. 1. *maræotechnias*:

*Illo sæpè loco capitur consultus amore,
Quique aliis caui non cauet ipse sibi.*

Cic. l. 7. Epist. fam. 6. ad Trebatium scribit: *Tu qui cæteris cauere didicisti*, &c. Apocides Plautus Epidico: *Hæc poterit cauere rectè, iura qui & leges tenet*. vbi simul notationem Epidici exprimit. Hanc eiusmodi σύμβουλος Plautus ibidem cauatorem nominat. *Iam ipse cauator captus est.*

Vbi ostia] Scholiast Aristophanis in Pluto docet erymum huius vocis: *Ρωμαῖοὶ πρόσια τὰς θύρας φασὶ παρὰ τὸ ἐγγεμισθόντος τὸν ἐπερχόμενον*, Romanensis ianuas vocant ostia, quod *irruptentes exiunt*, a quo non aliud it notatio Ildori ac definitio: *Ostium est, per quod ab aliquo arcemur ingressu, ab obstando dictum*: cui opponitur proverbium *θύραν ἀνοίγειν*, ianua[m] aperire, quo vtitur D. Paul. c. vlt. Ep. 1. ad Corinth. *θύρα γὰρ μοι ἀνώγει μάχην*, ostium enim apertum est mihi magnum, pro quo Terentius dicit, *fenestram aperire ad aliquid*.

Ille datis.] Agricola coactus fide soluendâ promisso vadimonio sistere, prædicat solos felices urbium incolas. Verbo autem clama[n]di exprimitur vilitas hominis.

Vadibus.] *Vadis*, huius *vadis*, initio flecti solitum, sed postea *vas, vadis*, dictum a potestate vadendi, quod vult is, qui dederit vadem. Nonnulli tamen malunt deflectere a voce Cimbrica *vasl*. arcte apprehensus, ut vadari a vator t. in d. mutato *apprehendo auriculam*: qui mos priscus veterum Romanorum fuit aliquem vadantibus, ut dicitur satyrâ 9. huius lib. *vas* autem definitur sponsor alterius in re vel criminali, vel pecuniaria, quem Græci dicunt ἐγγυητήν, ut vadimonium, ἐγγυησιον, καὶ ἐγγυήσιον. i. fidei iustionem, quas quidem voces Eustathius docet vers. *ἰλιάδ.*

Γῆρα δ' ἐδμηκεν ἐλαφρά, ποδῆας ἢ χεῖρας ὑπερθευ. i.
Membra autē posuit leuia, inferne pedes, & man⁹ supernè.
Quum annotat hic προσονταυστέρον ἢ εἰς τὸ ποδῆας, τὸ ἐπερθευ ἀπὸ συσφραγῆων, γινέσθαι ἢ ἐγγυῆν, ἢ ὁμοίως ἐν χεῖρσι τιθεῖσα τὸ νατεγγυηθευ, ἢ τὸ ἐγγυηθῆναι, ἢ γὰρ ἐν χεῖρσι τιθεῖται. i. subaudiendum autem est in hac voce, ποδῆας, aduerbium, infra, per consensam breuiatē. sit quoq; ἐγγυῆν. i. sponsio (ac dicitur) *quasi ea in manib⁹ poneret rem promissam & fidei commissam, & verbum ἐγγυηθῆναι. i. quasi in manibus pono paratum*: quod

verbum Æmylius Portus in paraphrasi metricâ, Græcâ & Heroica Psal. 4. vsurpauit.

*Ἰσε τὸ γ' ἐξ ἄλλωρ θεῶν, ὅτι θελήσαστο πάντων
Ὀῶ σὺν ἅσπρον ἐμοὶ βασιλῆιον ἐγγυηθῆναι. i.*

Hoc quidem scitote, quod Deus inter alios omnes, &c. cuius rei exemplum est l. 3. de Offi. in duobus Pythagoreis, Damone & Pythia, & in Tusculanis.

Cætera de.] Tot, inquit, sunt hominum genera alienam sortem mirantium, & conditionem aliorum laudantium, præsertim quum in grauib⁹ negotijs, ac vitæ periculis sæpius versentur valde dubij, ut a loquacissimo quoque vix possint memorari sine magna defatigatione: Pro *cætera de hoc genere* Cic. dicere solet. 1. de Off. *ut passum, ut lacibula, & alia eiusdem generis*: & in Topicis, *dignitatem, indignitatem, humanitatem & inhumanitatem, & cætera eiusdem generis*. Interdum dicitur etiam *cætera id genus*, sed hellenicis, & multis perusitate & inter alios Agellio.

De lassare.] Monent hinc Grammatici τὸ de esse ἐπιρροῦν, in iunctura vim habere intendendi: sicut in *de læuire, & denarrare*, pro, *summa læuitia, accurata narratione & grauisima defatigatione*.

Fabium.] Hic Fabi⁹ σατυρῶν notatur, qui eques Romanus Narbonensis fuit, partemque Pompeij secutus: eo mortuo se contulit ad Stoicam sapientiam, de qua scripsit verbosissime, ac sæpè cum nostro Poeta de ea, alijque de reb⁹ immodicâ loquacitate disputauit: qualem Theognis docet conuiujs maxime conuenire:

*Κατὰ ἀνθρώπων σιγῆν χαλεπωτάτην ἀχθος.
Φεγγόμενος δ' ἀδελφῶν ὅσι παρῆ, μέλειται,
Ἐχθαίρουσι δὲ πάντες, ἀναγνῶν δ' ἐπιμύθισ
Ἄνδρὸς τοῖσιν συμποσίων τελέθει.*

Difficillimum est homini loquaci onus, tacere. (adesse. Quum autem imperit⁹ loquitur, grauis est cura quibuscumque omnibus ille displicet: sed consuetudo talis hominis Aptissima esset conuiualibus fabulis, vbi omnia solent esse profusa & immoderata.

Quod rem deducam, &c.] Id est, quâ ratione & argumento confirmem positam quæstionem, quod *sua cuique fors & profectio displiceat* sic loquitur Cic. *Vniuersa res eò deducta est: & Orat. 2. in Catil. Rem huc deduxi, Gallicè, l'ai ramené le fait a ce point, vbi hinc, Enten bien, ou tend le propos.*

En ego.] Magna est irridentis ars, ut, quod votis illi optant, faciat adesse, & per Deum licere.

Qui modo miles] Hic ellipsis est verbi *eras*, sicut *utriusque, tu rusticus eris, qui modo eras consule*: ideoque subdistingendum est post *tu*, & post *modo*.

Tu consultus.] Pro quo ante *iuris legumque peritus* dixit. Hoc superiori τὸ *consultor* opponitur genere relationis. Patronus dat consilium, rusticus accipit.

Noim.] Hic est ellipsis infiniti *mutare*, ut sit, Non possunt consentire mutæ sortium commutationi, quum datur facultas.

Licet esse beatis.] Sic Cic. loquitur l. Tusc. 1. *Licuit otioso esse Themistocli; licuit Epaminonda; liceat etiam mihi alterâ tamen syntaxi dixit lib. 3. ad Articum, iam mediocri esse non licebit*: quomodo Cæsar, quibus *licet esse fortunatissimos*. Sed illa superior similis est huic Græcæ in Protagora Platonis ὃ πρὸ τοῦ μὲν ὑποπέχει ἰατρῶν ἀνάσσει, & ὁ δὲ τὰ ἀγαθῶν ἰατρῶν, cui primum licet esse medico, deinde bono medico.

Buccas inflet.] Quod Græcè dicitur, ἀλόγως ἐνένοισ ἀγγεμισθόντος θεῶν, id est, *quin illis merito succenset Deus*. Pro quo in Epist. ad Pisones dicit, *Tumido delitigat ore*. Grammatici autem tradunt *buccas* concauas oris partes esse, quæ concepto flatu distenduntur. Causa autē talis inflationis existit e dolore, quem percipimus

διὰ φαινομένου ὀλιγοῦ τῶν εἰς ἡμᾶς, ἢ εἰς ἡμῶν τινα μὴ προ-
 σμύοντος, e manifesta contemtionē, vel nostrī, vel alicuius no-
 strum sine causa. Tum enim vitales spiritus commoti-
 one incensi confertim erumpunt ore, tanquam unīcā
 castrorum portā, & distendunt flatu non solum has
 partes & thoracem, sed reliquas etiam corporis. Idem
 efferre solent Græci διὰ τῶν γνάθων, ἢ γνάθων, per has
 voces, genus & malās: quæ tamen apud bonos Helleni-
 smi auctores & buccam, & genam, & mandibulā af-
 significant: quo modo extulit Demosthenes in orati-
 one de falsā legatione sub finem, vbi reprehendit in-
 solentiam Aeschini: Ἐπειδὴ δὲ μὴ εἶχε ἀργασίαν κατὰ τὰς
 ὀφθαλμοὺς ἀνέστανε, aliās ἐπεφύσε, καὶ ὄγε γε γεγραμματοσυνὴς Αἰχι-
 νίῳ, εἴποι τις, εὐθέως ἐχθρὸς καὶ παπῶς φησὶ ἀνεκούνει, καὶ διὰ
 τῆς ἀγορᾶς πορεύεται, θοιμάτιον ἡδὲ ἀχι τῶν σφραγῶν, ἰσά
 βόωνων ὑποβλάει τὰς γνάθους φουδῶν. Postea verò quum infinita
 mala dedit, supercilia attollit: ac si quis dicat, Aeschines olim
 scribam egit (quod Galli expriment, Aeschines a estē au-
 tres fois chiquaneur παρὰ τὸ μὴ χάνειν, ab offendendo & exco-
 gitandū technis & dolis stectentes) statim hostis factus clami-
 tat se cōsumeliā affectum, atq; per forum ambulat veste ad ta-
 losusq; defluente, similiter atq; Pyrocles incedit, buccas inflās.

Duo hic vitia notantur: Superbia, quum alios con-
 temnit, & Ira, quum ipse adducitur in contentionem.
 Similiter loquitur Demetr. Phaler. τὰς γνάθους φουδῶν, τὰς
 ὀφθαλμοὺς ἐπὶ πηγῶν, Buccas inflans, supercilia tollens. Id est, irā æ-
 stuans, & superbiā elatus. Quanquam autem non de-
 sunt, qui solam arrogantiam his duobus designari vo-
 lunt, ὡς μέγα φουδῶν ἢ μέγα φρονεῖν: noster tamen Poeta
 de ira alteram interpretatur, quæ nonnunquam expri-
 mitur unīcā voce, φουδῶν, Buccas inflans: quo nomine
 dicitur rex ranarū apud Homerum in Batrachomyo-
 machia, quam vocem Galli apte reddunt (quā linguā, Il
 est bien bouffé, il s'enfle comme un crapaut.

Votis ut prabeat. Sic Cic. Facilem se prabeat in audiendis
 hominibus & admittendis, & hic ipse in Ep. 1. lib. 1. Patien-
 tem aurem commodare.

Ve qui iocularia. Ellipsis est, ne sic percurram ridens
 propositum, vt qui narrat iocos.

Quanquam ridentem. Id est, quid obstat, quo minus,
 qui ridet, possit etiam verum dicere, & aliquid seriō
 agere, vel, quid prohibet & verat, quia a ridente veri-
 tas dicatur?

Olim. Est hic tempus indefiniri, vt Græcum ποτὲ
 aliquando, quandoq; Satyr. 8. huius lib. olim truncus eram
 ficul. est præteriti. Est interdum futuri, Ode 10. lib. 2.
 Non si malè nunc, & olim sic erit. Ita Græcum πάλαι ad-
 uerbium sumitur.

Crustula blandi. Ὑποκομισμὸν diminutivum est a cru-
 stum, quo significatur rei esculentæ & vescæ, live panis,
 siue placentæ frustum & frustulum: sed apertius Seru.
 in vers. 3. Georg.

Concrecunt subit a currenti in flumine crusta.
 distinguit crustum & crustam, citans hunc locum: quum
 hanc dicimus fæminino genere: partem lapidis, aut
 ligni, aut gelu significamus: quum verò illud; alicui-
 us edulij, vt panis vel placentæ partem: vbi etiam ap-
 pellatur Iuvenal. Sat. 4. v. 5.

Nos colaphum intulimus lambenti crustula seruo.

Vnde crustularius, qui vulgò pastinarius dicitur: v-
 trumque Græcè φωμὸς καὶ φωμίον dicitur. Altero Læ-
 rtius vitur in vita Diogenis Cynici, ἐξέβαλε τὸ τρυβλίον
 θεασάμενος παιδίον τῷ κοίλῳ ἄρτε φωμίον τὴν φαλὴν ὑποδε-
 χόμενον, Emisit catinum conspicuus puellum e iusculo subri-
 piencem lentem cauo panis frustulo. Hinc φωμονόμαξ, para-
 situs botis & buccellus venerem explere cupiens. Crusta autē
 & crustula fæm. gen. est, quā quid integitur, nec quis-
 quam vescitur. Ratio autē huius vocis est quibusdā

a corio διὰ τὸ συνηνοῦν ab integro cornu, Græcè ἢ πλάξ,
 quod etiam tabulam & planitiem notat.

Elementa. Ita Grammatici prima doctrinæ pueri-
 lis rudimenta vocant. Ita Quintil. in præfatione 1.1.
 Principia Rhetorica, prima apud Rhetorem elementa, & qua
 de ipsa Rhetorica substantia queruntur, tractabimus. Quo
 modo Cic. dicit etiam, elementa loquendi. Ratio au-
 tem huius vocis ab alendo vel eleuando ducitur, vt
 hæc vocis Græcè στοιχεῖον, ab ordine & serie: quod in-
 de perfectio & ordinatio cuiusque artis tanquam ab
 incunabulis lacte nutrita proficitur. De liberali au-
 tem instructione puerorum & auditorum, non serui-
 li, lege Platonem lib. 7. de rep. sub finem. Tales autem
 doctorum blanditiæ pueris sunt pueriles, vt quæ mi-
 nimè proficiantur ab homine dipsycho, cuius cogi-
 tata & facta sunt plena inconstantiæ omnia, vt docet
 D. Iacob. epist. Cathol. cap. 1. v. 8. Ideoque Hebræi so-
 lent blandicias dicere Chalutz-chorti a diuisione, tan-
 quā diceret ἀπό τὸ διχοθυμίας, ac potius θυμολογίας, quod,
 qui tales sunt, aliud corde premant, aliud efferant ore.
 Itaque David Psal. 12. precatur, omnia labia blanda ex-
 scindi a Iehoua.

Sed tamen. Quia Poeta sibi ἐν τῷ πρώτῳ κεφάλαιῳ ἀν, p-
 pter parenthesin, cuius tractu interpellatus sensus solet
 sæpè excusari a Cicerone talib. discretiuis & alijs: qa
 Horati, in quā, præsertim longiori digressione distra-
 ctus sit, repetit primam sententiam, aut certè præcedēs
 iam ipsius verbū, quæ repetitio videtur vacare. Huc
 spectat, quod Valla in Elegantijs scripsit, Ludum sæpè
 lumi pro ioco, & pro exemplo citat hunc locum.

Seria ludo. Opponuntur hic Seriu & Ludus, sed 1. de
 Off. serium & iocosum: ac videat in primis, quib. de rebus
 loquatur: si serijs; seueritatē adhibeat si iocosis; lex. d. e. Et 1. 6.
 c. 4. Fab. Quint. Dictionum alia seria, alia iocosa, alia media.
 Desceat hæc vox Nomio ex eo, quod sic seorsim a ri-
 su, vt fortassis iocus a iucundo, & hoc a iuuando, id est,
 delectando.

Terram vertit aratro. Pro hoc Virgil. lib. 1. Georg. di-
 cit, Vertere terram ferro.

Persidus caupo. Qui & malignus Sat. 5. proxima dicit,
 fortasse ratione habitā vocis Græcè κακώδης, quæ qui-
 dā definiunt προσηγορίαν ἢ μεταπηροῦσαν ἢ παρὰ τὸν νόμον ἢ ὄνον,
 Gal. reuendens & trouillons de vin. quæ cauponaria non
 exercetur sine magna fraude & damno ementis. Ety-
 mon autē vocis est παρὰ τὸν νόμον, τὸ ἔστι, φάδουλον, a πρῶ-
 τῳ, vnde quidā putant cauponē & stabulariū idē esse,
 & quid ab hospite differat, videtur Cic. 1. de Divinat.
 indicare: Quum duo quædam Aroædes admodū famulantes i-
 ter vna faceret, & Magaram venissent, alterum ad cauponē,
 i. ad tabernaculum, auerisse, ad hospitem alterum. Turneb.
 ex opinione quorundā scribit, non solum intelligen-
 dum esse cauponem, qui statim in aliqua vrbe habet
 cauponam, sed etiam de copiarijs, qui publice con-
 ducebant munus illud suppeditandi magistratibus pere-
 grinantib. & ipsorū cōmitatu præbenda. i. vinū & o-
 baria, quorum malignitas & illiberalitas accusatur
 Satyr. 5. huius libri.

Audaces. Ἄφοβία τοιαύτη πρὸς θεοῦ, sic Od. 1. expressa
 est, Illi robur & as triplex

Circa pectus erat, qui fragilem truci
 Commisit pelago ratem
 Primus nos timuit præcipitem Africum
 Decerantem Aquilonibus.

Qui currunt. Hoc verbum de curru terrestri dicitur
 quidem, vt Cic. 3. de Offic. qui stadium curru, emittit & con-
 tendere debet, quā maximè possit, vt vincat: sed frequen-
 tius de cursu æquoreo & flauitili dici solet, vt Virg. 3.
 Aen. Aequor vastam caua trabe currimus.

Hac mente.] Id est, hoc consilio, & hac voluntate Gall. *Acesse intention.* Quemadmodum sumitur Ep. 1. lib. 1. *Non eadem est aras, non mens.*

Cibaria.] Cibaria, alimenta sunt quælibet ad vitam sustentandam, Græcè τὰ βιωτικά, & ita Cicero penus definit, omne, quo homines vescuntur 2. de nat. De. Ita quoq; Ter. in Eun. *Patris penum omne congerebam clanculum.*

Formica.] Grammatici notant hanc bestiolam ita dici Latine a micis ferendis: & Græci paulò solerti⁹ idem tradunt, μύρμηξ, aiunt, παρὰ τὸ μύρμηξ, τὸ φροῦσι 10 σω, μύρμηξ, ἢ αὐτῶν μύρμηξ ἢ τροπὴ ἢ εἰς τὸ μύρμηξ, ἢ γὰρ ὁ ἕρμεως παρὰ τὸν τροπὴν μεμινῆναι. ἢ παρὰ τὸ μέγω. ἕτος γὰρ διὰ τὸ μὴ ἀναφῆναι τὸ σίτον, εἰς δύο μέρη αὐτῶν σιτουσι, id est, vel a verbo significante aliquid cura habeo per syn- copen futuri: in u verso, ut quæ videlicet anxie sollicita sit de alimento in tempus hybernium conquirendo: vel a diuidendo, hac enim ne frumentum congestum renascatur, id est, in se- gem germinet & herbescat, illud in duas partes dissectum ser- uat reconditum: cuius diligentis ac industriæ specie, pleonexia, de qua hic agitur, dissimulatur & obtegi- 20 tur. Proponitur quidem tam a sacris, ut Prouer. cap. 6. quam a prophanis scriptoribus, ut ab Arist. lib. 9. hist. Animal. cap. 38. exemplum formicæ segnibus & igna- uis hominibus, ut sibi & suis maturè & moderatè con- sulant labore: cuius postea fructu quietè fruuntur ad virtutis adeptionem, & ad vitij declinationem, ne no- ctes atque dies curis edacibus habendi sese miserè cõ- ficiant, quale est illud Phocylidis iamiam mihi suc- currens:

--- πόνος δ' ἀρετῆν μέγ' ὀφέλλει.
Μύρμηκτες γαίης μυχέτας προλιδοιπότις ἴμυς
Ἐρχοῦνται βλοτοιοι περὶ χερμαῖοι, ὅσ' ὅσ' ἄρ' ἔργας
Ἀθία περὶ ἀμῶναυ καρπῶν πλῆθυσιν ἀλωῆς.
Οἱ δ' αὐτοὶ πυροῖο νεφέβες ἀχθος ἔχουσιν,
Ἡ κερθῶν αἰεὶ ἢ φέρων φορέαντα διώνας,
Ἐν θόρεος ποτὶ χεῖμα βροτῶν σφετέγγυ ἐπάγοντες
Ἀτροῖον, φίλον δ' ὀλίγον τελέθει πολύμοχθον,

--- In labore multum est adiuuenti ad virtutem.

Formica cauernis terra relicta v. c. inopia prodeunt,
Quam demessa agris segetes fructibus implent areas,
Atq; critici recens tris sarcinam accipiunt
Aut horæi: semper autem gestans gestantem vrget,
Ab astate in hyemem cibaria sua inuehentes
Sine defatigatione, genus quidem animalis pusillum, sed
multi laboris, vel, ut hic dicitur, formica magni laboris.
Diligentia & studium Troianorum Carthagine di-
fcedentium simili industriâ formicarum l. 4. Aeneid.
401 explicatur.

Migrantes cernas, totaq; ex vrbe ruentes,
Ac veluti ingentem formica farris aceruum
Quum populante, &c.

Vbi citatum hunc locum legere poteris, & Plinium de hac bestiola (cuius exemplo inuitat Ouidius iuue- nes ad laborem:

Dum vires ænniq; finiunt, tolerate labores,
Iam veniet tacito curua senecta pede.)

lib. 11. cap. 31. & Strab. lib. 15. Obserua hic epithetum τὸ parvula interpretari Græcum Phocylidis τὸ ὀλίγον. Sic epist. 18. dicit, tibi parvula res est. In huiusmodi autem rebus extenuandis magisque exprimendis Terent. & 60 Cic. vtuntur diminutione geminatâ. Ille Andr. Act. 2. Sc. 2. *olera & pisciculos minuos, &c.* quæ, etiamsi perele- gans sit, non videtur tamen Donato in eum locum fa- tis probari, quum dicit, *sufficeret diminutiue pisciculos di- xisse.* Cicero in præfatione in Paradoxa rationem di- sputationis Stoicæ vocat *minutas interrogatiunculas.* Locus autem Theocriji ex Idyllio 17 non conuenit refutandæ præsentî cupiditati: propterea quod Theo-

critus loquitur de formicis Indiæ Septentrionalis cor- nutis & pugnacissimis, staturâ æquantibus lupos Aeg- yptios, quæ inutiliter effodiunt e cauernis terræ au- rum, & recondunt: quod Indi obseruantes postea fu- rantur, quum illæ propter æstum foras non exeunt.

Quæ simul.] Id est, statim vbi tempestas vertentis an- ni, pluuia, ignauumque frigus malè corpora afficiunt, sibi formica consulit aceruo suo abdita. Id autem fit, quum Sol transit in Aquarium 17. Calêdas Februarij, id est, 15. die Ianuarij, quàm Græci nominant χεῖμα βροτῶν: sed in hac regione multò prius, ut alibi, pro varia coeli affectione. Est autem Aquarius vnum ex si- gnis Zodiaci, in quod Poetæ fabulantur Ganymedè a Ioue translatum, qui nectar ipsius aquâ infusâ tem- perat, vnde ἰδρωχόος, ἢ ἰδρωχόος dicitur est, de quo Cic. sic ex Arato fecit:

Propter Aquarius obscurum dextrâ rigat amnem:
Exiguo qui stellarum candore nitescit.

Quæ tenues stella perhibentur nomine aquai.

Contristat annum.] Pro hoc Cic. dicit l. 2. de natur. Deor. *tristitia quadam contrahit terram, tum vicissim latifi- cat:* vbi ego quidem miror, cur Orator abstinerit ver- bo nostri Poetæ loco prioris, si veritus est vti verbis latificandi.

Prorepit.] Idem verbum erit Satyrâ proximè sequen- ti. Est autem foras sese proferre, cuius simplex verbo fluit e Græco, ἔρω, metathesi primæ literæ, & dicitur tā n de gradientibus ventre, quàm pedibus, quorum sic ineminit Cic. l. 2. de nat. Deor. *Iam verò alia animalia 30 gradiendo, alia serpendo ad pastum accedunt, alia volando, a- lia nando, &c.* vt lib. 1. Ep. 7. *Vulpecula per rimam repjerat.* Serpo autem nullâ metathesi fit ab eodem verbo, deno- tantura spiritu in literam sibiili verso, vt affolet in ver- bis ab v philo incepsis, vt ἄνα, ὄνοσ, ὄσ, sylua super, sus: idq; dicitur de ventigtadis. Præpositionis huius vis so- nat extra & ultra in hac coniunctione, sicut in principio apud Cæsarem, *sese portâ vniuersi proripiunt.* Item in pro- rogare bellum, tempus, imperium, pro vitrà ducere.

Quæ sitis sapiens.] Non est hic cõtemnenda Iani Dou- 40 zæ animaduerso, qui legit *patiens pro sapiens,* atque in- terpretatur, *parca, frugalis & contenta, firmatq; suam opinionem hoc versu, Sat. 6. lib. 2.*

--- Quid te iuuat, inquit, amicè

Prærupti nemoris patientem viuere dorso:

Feruidus æstus.] Hoc videtur propriè sumendum, vt Od. 5. l. 2. de iuuenca *fluuijs grauem solante æstum,* note translare, vt Epist. 2. lib. 1. *populorum continet æstus,* quod vt ita sentiam, faciunt hæc etiam verba, *hyems, ignis, mare,* quæ non adeuntur sine periculo.

Dum ne sit.] Sic Cic. ad Attic. l. 8. *Ego si cui adhuc videor 50 segnior fuisse, dum ne tibi videar, non laboro.* Interdum ha- bet secum modò, vt Ter. in Heaur, Act. 3. Scen. 1. *Decretū est pati, dum illum modò habeam mecum.* Gall. *pourueu que, moiennant que.* Non dissimili furore capi amatores i- ratos scribit Propert Eleg. 1. lib. 1. atq; hic auaros pleo- nexiâ trahi:

Fortiter & ferrum, seuos patiemur & ignes,
Sit modò libertas, quæ velit ira, loquit.

Hic autem *hyems, ignis, mare, ferrum,* dicitur per A syn- deton, quod Cicero appellat dissolutum.

Timidum deponere.] Hic metus potest esse hominis miserè abstinentis ab v su suæ pecuniæ, quemadmodū dicitur in Epist. ad Pisones:

Quarrit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti.

Vel formidantis fures & seruos fugitios, Columella lib. 3. cap. 10. alterâ Syntaxi dicit, *malleolum in terram de- positum, imitatus Cæsare 4. Com. bell. Gall. Deponet ac in syluas liberos, vxores & sua omnia.* Suadet igitur nihil iuuare

iuuare timidum auarum, si clam & occulte deposuerit suum thesaurum in terram valde cauatam: id enim defodere videretur designare. In simili argumento Virgilius Aen. 10. vtitur eodem verbo:

Est domus alta: iacent penitus de fossa talenta

Calati argenti: sunt auri pondera facti.

vbi Seruius citat hunc locum, & hoc reliquit annotatum: sanè melius in fossa diceret, quam de fossa: ad quod est metri necessitate compulsus.

Quod si] Præstat hic, quod vim habere relationis ad pondus auri, quam facultatem coniungendi.

Vilem assem] Varro as ab ære dici, & Budæus illum valere aliquatò plus quattuor Gallicis denariolis Turonensibus ex Plinio tradit, citius metio est apud Varr. lib. 1. de Analogia: sed a recentioribus Græcis ex hoc Latino fit ἀσάριον, vt a Plutarcho in Camillo, & ab Hesychio definitur τὸ λεπτόν. Duo verò λεπτά valent quadrantem, id est, duos nummulos: quod legitur in Euangelio οὐχὶ δύο σφενδάκια ἀσάριον πωλεῖται; Nonne duo passeruli asse veniunt? interpret tamen Geneuensis hic maluit retinere assario, quicquid sit, quam vertere minuro asse, quod ille valeat tantum dimidiam partem assis e lib. 13. cap. 3. apud Plinium, & e Georg. Agricola lib. 2. de externis ponderibus. Sars ex hoc loco, & ex Epist. 2. lib. 2. de milite Luculli, qui collecta multis arumnis viatica perdidit ad assem. deinde ex Ep. 16. lib. 1. de auaro, qui se in truiis demittit ob assem fixum, latis, inquam, constat assem esse minimi pretij monerem, vt quiddam ἡμιόβολιον.

At ni id sit] Id est, nisi pondus auri & argenti committitur & impeditur ad res necessarias, perinde habendum est, ac si eo careres.

Milia frumenti] Duplex est hic Ellipsis modiorum frumenti, vel medimnorum: deinde discretuarum coniunctionum, Quamuis area tria truerit centum milia frumenti, vel, in tua area tria fuerint infiniti modii frumenti, non ideo tam in venter tuus plus capiet. τὸ, hoc, valet hic ἀπὸ τούτου, sed id idē valens vltatius est, vel p se, vt. v. 89. Sat. 6. l. 1. & Sat. 9. eiusdem, v. 55. vel cum quod, sæpius hic & apud alios scriptores. Adde huc, area dici ab arefcendo.

Retinulum] Deslectitur hæc vox a rege ὑπονοσηγῆσις, ac præter alia hic significat viatorium sacculum ad panem & aliud viaticum importandum & in modum retis contextum.

Venales inter] Ellipsis est substantiui, seruos Quintilian. l. 8. c. 2. de perspicuitate tradit: Quod commune est & aliis nomen, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur, vt urbem, Romam accipimus: venales, nouitios, & Corinthia, æra: quum sint vrbes aliæ quoque, & venalia multa, & tam aurum & argenteum, quam æs Corinthium. Sed Rhetor ille parum animaduertit in his tropum generis pro specie. Est præterea Anastrophe, vt in illo Virg. Italiam contra.

Vel dic] Hoc verbo magistrat, quum senatū habebat, sententias rogabat, quem Poeta imitatus sic interrogat Pleonecstā. Sed hæc formula expressior est Act. 2. Sc. 4. Phor. in his verb. dic Cratine, dic nunc Hegro, dic Criso.

Quid referat] Malle hic legere in casu gignendi: Quid referat viuenti intra fines natura. vt Sallust. loquitur, magni illorū referebat, & Fab. Quint. Multum refert cōpositio, qua quibus anteponas, pro multum interest. Sed Cic. p viuere intra fines natura, solet dicere, viuere cōuenienter & congruenter natura: nonnūquam etiā secundum naturā & ad eā accommodatissime, qua sit optima dux via ē in paucis cōcreta.

Magno tollere] Simile proverbio sententiam Quid in Ibin dicit, Aquā de mari capere, p aliquid inde capere: vnde semper magna nobis suppetitura sit copia.

Cumeru] Cumeru definitur a Grammaticis e ma-

teria] & sine: quod sit vas, vel vimineum, vel figlinum: quæ definitio rectè conuenit vni notioni τὸς πινυτέλης, ἀλλοῦ ὅτι τὸ εἶδος τῶ ἀγγεῖν πλεῖστῶ, ἢ περιμέου ἢ δεικνύσ τῶν πυρῶν ἢ υφῆσῶν genus vas, quod plexum & fictile capax valeat ad tritica & hordea capienda.

Granaria] Hoc vtitur Varr. l. 1. de re Rust. quum docet ita collocanda granaria, vt sublimia sint & perflectur venis ab exortu & septentrionum regione, ad quæ nulla aura humida adspiret e propinquis locis. Græcè a frumenti conseruatione nomen inuenerunt σιτοφυλάκησ, quæ hic ratione magnæ quantitatis ad parua videntur opponi cumeris. In his autem pauperes, in illis diuites triticum & hordeum recondabant.

Iugera] In iugera Ellipsis τῶ nē vel utrūm explenda est: vt sit sensus. Quid possit ininteresse illius, qui paucos viuunt contentus, vtrum iugera centum, an mille areæ?

Liquidi vna] ὕγρῶ, humidæ aquæ.

Anfidus] De hoc amne fuit Ode vlt. lib. 3.

Qui tantulo eget] Cic. de Orat. per conuenientiam dicit, Si tantum sumas, quantum opus sit, & paullo ante: Non arbitror tantum temporis opus esse ingenio homini, quantum sibi sumserunt, quos dicentes vita defecit. Sic τὸ opus ἀπὸ τῶν καὶ ἀλλοῦ, per conuenientiam & rectionem est in vsu Latino.

Qua tantu] Hunc locum videtur expressisse Plurarchus libello de cupiditate diuitiarum, ad quarum studium sic patres incendebant animos liberorum: ἕρδαινε καὶ πεῖθῶ, καὶ τοσούτῶ νόμισε σὺ τὸν ἀξίον, ὅσον αὐτὸ ἔχει, id est, Lucrare & parce, & tanti te fac, quantum possideas, vnde Iuuenal:

Quantum quisque sua nummorum seruat in arca,

Tantum habet & fidei-

Simili modo dicitur, τὰ ἀργυρία ἐστὶν αἷμα, ἢ ψυχὴ βροτῶσ ὄντῶ δὲ μὴ ἔχει, τὸ το μὲνδὲ ἡψῶσ, ὅτῶσ μὲν ἀ βροτῶν τεθνῶσ πνεύματα. argentum est sanguis & anima mortalis, quisquis hoc non habet, nec possidet, cum viuentibus vt mortuus deambulat. Martial. item:

Ingenium quondam fuerat pretiosius auro:

At nunc barbarie: gaudu habere nihil.

Hanc autem sententiam creditur Lucillus primus Latinorum vsurpasse.

Quid facias illi] Sic Terent. in And. Act. 1. Sc. 1. quid facias illi, qui damnum dederit: vbi Donatus annotat esse antiprosin pro illo, & plus esse, quia illo facias quam quid illi facias. Illud enim de ipso homine, hoc de rebus intelligitur, vt idē exponit in Adelph. Act. 4. Sc. 4. ver. 2. vt neque, quid me faciam, certum sis, Quidam Grammatici putant τὸ quid me fiet Ciceronis antiquè dictū: sed quum sæpè Cic. ita reperiat locutus, vt præterea lib. 7. Epist. ad Fam. Quid porro fiet populo? non id existimo tam verultū, & dici κατὰ τὴν ἑλληνικὴν præpos. δε.

Iubeas] Potest hoc explicari, vt illud Cic. iubet hunc sine cura esse, pro, hortatur, vt sit securus, itaque valet, relinquant eum in miseria,

Quatinus] Vtraque lectio potest ferri, siue ἀετιολογησῶσ pro, quoniam, siue περιουσιμῶσ cū. cū scripte pro, quousq.

Vt quidam] Hic quidam puto intelligendum, vt in illo versu Terent. Adel. Act. 4. Sc. 5. habitant hic quaedam mulieres paupercula, vbi Donat. monet cum abiectiōne pronunciandum, & τὸ quaedam indicare ignobili, qualis est sordidissimus quisque vel clarissimis ortus.

In arca] Varroni dicitur hæc vox, quod fures arceat ab inclusis in ipsa rebus: sed præstat dici ab altera verbi notionē, quod arctè contineat & seruet inclusa.

Tantalus] Nota est cuique fabula Tantalus ex Odys. 2. qui locus conuenit cum hoc nostri Poeta: sed Pind. Olymp. 2. in genere supplicij ab eo dissentit, lapide ponderoso semper eius capiti impendente, perpe-

tuumque terrorem incutiente, propter Ambrosiam & Nectar Diis furto surrepta & suis comporibus communicata. Rationem autem huius vocis Tantalus, repetit e Cratylo Platonis: de eodem etiam vide Euripid. in Orest. Lucr. l. 3. Virg. l. 6. Aen. ubi Serv. citat hunc locum, dum ait: Tantalus autem hac lege dicitur apud inferos damnatus, ut Eridano in ferorū stans, nec vndis presentibus, nec vicinis pomariis perfruatur: per hoc autem avaritia significatur, ut est apud Horat.

Inhibens] Potest hoc participium regere, factis, casum dandi, ut Caril. vberibusq; lupinis inhiantem. Plautus tamen ponit cum accusandi casu, inhibere aliquē, & Virg. Georg. inhibens tria Cerberus ora. Non alienum tamen videretur regi hunc casum, factis, ab indormis.

Nescis, quod valeat] Id est, ignoras cui rei & vsui destinatus est nummus & cufus, confectusque.

Panus ematur] Hic est ellipsis τὸ ἐπιρήματός τινος ἐπιρήματός ἢ διαστροφῆς, videlicet, nempe, ut Græcè δῆλον, ὁ δὲ δῆλον δὲ δῆλον, ἄγαν, adverbij alicuius rem exprimentis, quod boni Latinitatis auctores elegantius subtrahunt, ut hic, quod valeat nummus, id est, vel, scilicet, ut panis ematur: ut etiam in orat. pro Muræna, Quem non pœniteat facere idem, quod tu, habere eruditissimum hominem, cuius oratione asperior non est factus, ubi intelligitur post, habere, id est, scilicet hominem. Hanc tamē expressisse videtur Poeta Epist. 20. lib. 1. Liber spectare videris, Scilicet ut profles.

Vini sextarius] Quanta hæc sit mensura, non planè constat: quum tamen e lib. 15 de Affe Budæi sextarius capiat cyathos 12. & sextans duos, necesse est senos sextantes efficere sextarium, quem tantum ebibebat Augustus, quoties se largissimè invitaret, nec excedebat, sicut Sueton. refert in ipsius vita cap. 77.

Adde] Id est, huc accedat, ut si negaveris humanæ naturæ ea, quibus illa non potest carere, certè sentiet dolorem.

Servos] Hæc vox Latinis est a servando dicta, quòd in bello capti servati sunt: hanc vocis rationem Iuriconsulti comprobant lib. Pand. libertor. & servor. Servi ex eo appellati sunt, quod Imperatores captivos vendere, ac per hoc servare nec occidere solent. Atqui hæc conservatio non est humanitatis, sed quæstus turpis, huiuscemodi notatio sit ab adiuncto. Sed potius videtur deflexa ex prisca erus, vnde Festus deduxit eritudo pro servitute. Illud autem erus ab ἐρος, & hinc ἐρεος & ἐρερος, ὄνομα, ὁ ἀπὸ δουλείας, καὶ ἀρχαίας, pro servitute & captivitate: sed ἐρος Helychio πᾶρα τὸ τὴν ἐραν ἐργασθεῖσθαι, id est, τὴν γῆν, a terra colenda dicitur, ὡς γεωργός καὶ ἐργάτης μισθωτός, ut agricola & mercenarius.

Ne te compilent] Ne boniste spolient & evertant. Grammatici defleunt a Pilo, as, vel Græco πιλῆρ potius, quod est cogere, & in vnum condere, velut in pila conuendendo. Sic Cic. 1. de nat. Deor. Alij omnia, qua possunt, sana compilant, & in Vatinium, Aerarium exhaurire, Remp. compilare. Pro compilare, Græc. dicunt συσπλάζεσθαι, quo Lucianus vitur in Toxari, οἱ λοιποὶ δὲ τῶν διειρητῶν ἀπαντα ἐν τῆς οἰκίας συσπλάζονται ὡχοντο φέρουσι, i. reliqui autem serui, ubi omnia e domo compilarunt ac diripuerunt, abierunt fugientes. Dicunt etiam iidem pro eodem συλῆρ καὶ περισυλῆρ, vnde compilatores & expilatores, συλαγωγοὶ καὶ συλαπτοὶ fures sunt, qui ne pilum quidem relinquunt in corpore spoliatorum, ut Asconius annotavit in Verri 16. Plautus aliâ verbi coniunctione dicit, Ille Ecassor suppilabat me. in Aſin.

Tentatum] Tentare potest vel a Tendo vel a Teneo deduci Grammaticorum sententiâ, cuius propria significatio est manibus aliquid atrectare. Sed hic, ut in Tityro,

Non insueta graues tentabunt pabula fetas, & 5. lib. Epist. 6.

Renes morbo tentantur acuto.

significat læsionem, cadent & caduntur.

Te afflixit] Alia exemplaria legunt, affixit, sed vehementioris est significationis τὸ afflixit. Afflgo ab iniustato simplici fligo, estque velut ἀποστρέψω, apprimo terræ summa vi & pſterno, quod facillè ex geminatione cognatorum perspicitur: deturbare & affligere: affligere & prosternere: affligere & frangere: percellere & affligere denique affligere & evertere. Cicero autem pro Rabirio dicit per præpositionem, nauis afflicta ad scopulos. Qui sic est lecto affixus, ac velut illic exporrectus & extensus, Græcis dicitur ἀνωπύετος, Qui aſsideat] Quod ut certò expectetur, Epicurus monebat amicum vel ipsi sapienti parandum: qua de re Seneca sic ad Luciliū scribit epist. 9. Non ab hoc, quod Epicurus dicebat in hac ipsa epistola, ut habeat, qui sibi agro aſsideat, quem ipsum circumuentum hostili custodia liberet. Qui se spectat, & propter hoc ad amicitiam venit, male cogitat, quemadmodum cœpit: sic desinet: Parauit amicū aduersus vincula latuū opem. Quum primum creperit catena, discedet. Hæc sunt amicitia, quas temporarios populus appellat, qui causâ utilitatis assumptæ est, tam diu placebit, quam diu utilis fuerit. Hæc re florentes, amictorum turba circum sedet: circa euerſos ingens solitudo est, & inde fugiūt amici. Idem Stoicus l. 6. c. 16. de beneficijs eodē verbo vitur, loquēs de opera Medici, nō fuit concentræ remedia monstrare, sed admonit, interea sollicitus asſedit: ad suspecta tempora occurrit. Fuit autem in eodem verbo Epod. 5. vis nocuenti per Deos manes, & alia erit similitudinis epist. 5. lib. 1. contra tu d auare, charissima quæque, naturæque vinculo tibi coniunctissima nihil sunt tibi ad tuam pecuniam.

Non merearis] Donat. in Andr. Act. 2. Sc. 1. ad vers. Quum is nihil promereat, scribit, τὸ mereri esse aliquid mercedis pro labore sumere: quum dicimus, nihil meretur, ut hic, hoc intelligitur, nihil mercedis dignus est accipere. Itaque qui nihil confert in alios, quo tibi deuinciat eos, nihil etiam ipsi debetur ab alijs.

At si cognatos] Ad probabilem consequutionem huius enunciati connexi: Si putes, d auare, cognatos retinere, & amicos seruare sine vllū in eos meritis ac officijs, certè opinio ista te multum fallit. Hoc profectò addendū fuerat, alioqui in consequens totum erit: quā quidem adiunctione nihil opus esse videretur, si τὰ nullo labore, pro nullâ benignitate & studio, cum velis retinere confiruerentur, & sententiæ aliter distinguerentur.

Nulla labore] Cognatio mortalium beneficio naturæ, ac potius Christianè, sola Dei vnus benignitate, non hominum voluntate ac industriâ habetur.

Quoq; habeas] Hic quidam legunt, quumq;, & illud ætiologicum faciunt pro, quia. Ego verò malim retinere quòd pro quanto, & τὸ minus reddere, τὰτδ, quod deficit, ut sit tantò minus meuas.

Parto] Est casus causæ efficientis, qui potest ita resolui: finiendus est tibi labor quarendi, quū pepereris & consequutus fueris, quod cupiebas. Partum autem propriè de eo dicitur, quod labore quæsitum est, quia nullus partus sine dolore est ac labore, vnde videretur translacum. Donat. in Phor. Act. 1. Sc. 1. Neque ego assentior ijs, qui putant hoc participium absolute referendum esse ad tempus consequens.

Auebas] Hoc verbum videtur factum ex Hebraico abah, concupiuit.

Vmidius] Quidam hic legunt Numidius, quidam Vuidius: sed nihil interest ad sordes auari notandum, vtrum legas. Ellipsis est hic particula ita, ante diues, qui fuerit ita diues, ut metiretur nummos, non autem numerare,

numeraret, propter infinitam multitudinem, in qua tamen nullum faciebat finem quæredi: qualis habendi cupiditas a Theognide reprehenditur:

Πλάτῃ δ' οὐδὲν τέμα πειρασμοῦ ἀνθρώποισι.
Οἱ γὰρ καὶ ἡμῶν πλείστον ἔχουσι βίον,
Διπλάσιον σπουδαῖσι. Τίς αὖν πορέσειν ἅπαντας;
Χρήματά τοι θνητοῖς γίνεται ἀφροσύνη.

Nullum sibi homines: certum finem ac terminum constituunt diuitias congerendi.

Ex nobis enim qui hodie plurimum hebet victus, Duplum festinat habere. Quis autem animos hominum exsaturat?

Diuitia mortales ad insaniam adigunt.

Optimus pecuniæ modus est, qui nec in paupertatem cadit, nec procul a paupertate discedit. ad quem Salomon in sua precatone respexit. i. Reg. 3.

Diuisit medium] Ita loquitur Virg. Aen. 9. v. 750.

Et mediani ferro gemina inter tempora frontem

Diuidit.

Quod Græcè dicitur διχοτομῆν, quâ formâ dicit Terentius, vi sublimem medium arriperem, & capite primùm in terram statuerem. Item: mediani mulierem complectitur: sed illa in exitium, hoc verò ad salutem.

Tyndaridarum] De liberis Tyndari & Ledæ dictum est in Grammaticis Odes 3 lib. 1. Quidem putant hîc Tyndaridarum esse casum gignendi a recto Tyndarida, facto ab accusandi casu huius patronymici fæminini, hæc Tyndaris, idu, Tyndarida. Alij sub altero masculino patronymico Tyndarides, in plurali Tyndarida, arum, comprehendit fæmellas Helenem, & Clytæmnestram, quarum posterior interfecit Agamemnonem ab excidio Troiæ redeuntem, adiuta ab Aegystho: quam imitata est hæc liberta, a nullo tamen adiuta.

Menius] Siue Nauius legas, homo fuit luxui deditus, perditus, ac profusus nepos. Huic non dissimilis fuit L. Cassius Nomentanus, sic ab oppido Nomento dictus, & Cassius cognominatus.

Pergis] Hoc verbū valet hîc, persueras, vt in Heaut. Act. 5. Sc. 1. nam si illi pergam suppeditare sumptibus. Hunc autem locū Horatij Gallicè exprimas, tu continue a vouloir accorder des choses directemēt contraires l'une a l'autre. Quum hanc enarrationē adornarē, sententias Theognidis Huralthospitaliis natu minorib. Bellebati prælegebam, vbi animaduerti Poetam delapsam in limilem huic difficultatē in ratione viuendi deligenda sed rādem dubitationem & hæsitatiōnē ita tollit, vt quisque sumtus impendat in vitam sustentandam & tuendam pro modo facultatum suarum, vt sequitur:

Ἐν τριόδιω ἔσθῃκα δ' ὅ ἐστι δὲ πρόδερ' ὀδοῖ μοι.
Φροντίσω, τούτων ἢν τιν' ἴω προτέρων
Ἡ μὲν δὲρ διαπαντὸν τρήχω βίον οὐκ ἀπόνητι,
Ἡ δ' ἴω τερπνῶς, ἔργα τελέω δλίγα.
Εἶδον μὲν γὰρ ἔγωγ', ὅς ἐφείλετο, ἢ ὅποτε γαστρὶ
Σίτον ἰλευθέριον πλεῖστον ὄν' ἐδίδοι.
Ἀλλὰ, πρὶν ἐπιτελέσαι, κατέβη δόμου Αἴδος εἶσα,
Χρήματα δ' ἀνθρώπων δ' πικρῶν ἔλαβεν.
Ὡστ' ἐς ἀκουρα πονεῖν, καὶ μὴ δόμω, ὅς ἢ ἐθέλοι τις.
Εἶδον δ' ἄλλω, ὅς ἔνυ γαστρὶ χαρίζομενος,
Χρήματα μὲν διέτευφεν, ἔφην δ' ὅπῃ γὰρ φρένα τέρψας.
Πτωχὸν δὲ φίλος πάντας, ὅπως τιν' ἴδῃ.
Οὐτὼ Διμόνηεις κατὰ χροῖματ' ἀριστον ἀπάστων
Τὴν διαπαντὸν θέδαι, καὶ μελέτην ἔχέμεν.

In trinitio steri: dua mihi proponuntur via ob oculos.

Hereo sollicitus, vtram earum ineam priorem

Nullūmne sumtum faciens conseram vitam in erumna

An operis aliquantum faciens hilariter vivam.

Vidit equidem aiuitem, qui parceret

Et vntri nunquam liberaliter satis faceret.

Sed qui, priusquam medium vite cursum confecerit, in domum Plutonis descenderit,

Et abiectissimus quisque, maximèque in speratus diuitias occupauit.

Vt intempestiuè laborarit, nihilque dederit, sicut aliquis optaret.

Vidi quoque alterum, qui ventri suo gratificans Bona dilapidauit. Dicebat quidē, viuo animū oblectās,

Sed ab amicis victum emendicatum accipiebar, sicubi aliquem videbat.

Adeò res est omnium optima, o Domocles, pro facultatibus.

Suntum facere, & cura res suas habere.

Vappam] Vappa dicitur Græcè οἶνός, & definitur vinum, quod coacescit, nondum tamen in acerum degenerauit omnino: sed τὸ δινώδες καὶ τρέφειμον amisit, naturam vinaceam & alimento idoneam, quæ quidem vini perniciēs ita describitur a Chryl. οἶνος μὲν ἀρετῆς βλάβη τὸ παρατρέφειν αὐτὸν ἢ εἰς οἶνον μεταπίσειν. Vitium facultatis vinacea est deprauari. Gall. estre tourné, & in acetū transire, quod vitium & tropū Plini⁹ lib. 14. c. 20. planius descripsit: vitiumq; musto quibusdam in locis iterum sponte feruere. quâ calamitate deperit sapor, vappaq; accipit nomen, probrosū etiam hominum (melius legeretur; hominibus) quæ degeneraverit anim⁹. Gall. en d' auçus lieux le mouit se gaste a rebouillir de soi mesmes pour la seconde fois, de sorte qu'il perd le goust & force, & ne retient que le non de vin esuenté & poussé, aiās aussi peu de credit en son endroit, que les hōmes ont ant leur aiant perdu le cœur: vnde illud Suetoni in Octauio c. 87. inter vñtatos Augusti sermōes recenletur, vappidè se se habere, p male. Vappa Græcè dicitur ὀ τροπίος οἶνος ἢ ἐξ ἔσθῃς. Propria significatio huius erit Satyr⁹, huius: multa prolutus vappā naua. & Satyr. 3. l. 2. potare vappam diebus pro festis. Ratio autē huius vocis est Iosepho Scal. in Copam ab Aeolica βάρπια, pro βάρπια, quod est tintura, sed absolute positū est τὸ ὄξος, acerum, vel quod Cic. 3. de offi. dicit vinum fugiens, pro quo Plini⁹ dicit fugax, quum de quodam genere mali Persici scribit lib. 15. c. 12. quo non est aliud fugacius: longissima namque decerpro bidui mora est, cogit que se venundari hac facillimā corruptione, & Plaut. edentulum vinum. Ad hunc etiam modum Aeoles pro ὄμμα pronunciant ὄππα oculus, quāquam vsurpatur in genere fæm. Latine, a Græco neutro, sicut Plaut. dicit schemam a Græco σχῆμα. i. vestis.

Ac nebulonem.] Donat in Eun. Act. 4. Sc. 7. ad versum Sanè quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est, Nebulo, inquit, vel inanis, vel vanus, aut mollis, vt est nebula, dicitur: Vbi Thais minas Trasonis glojofas non pluris facit, quàm nebulam, atque illas non dissimiles putat folijs ficulneis, quæ quum incenduntur, minaciter perstrepunt, sed ἀβλαβῆς. Quid autem hic moror, quum vis vtriusque vocis vir & nebulo satis arguatur ex oppositiōne Terentiana?

Inter Tanaim] Hic Tanais fuit dictus a fluuio, vt inde ferui, & spado, id est, libertus Mæcenatis, cui erant telticuli exlecti, vt dictū est de vocis etymo in Gram. 9. Epod. & socer Viselli herniā laborauit, quo genere uñlus & ramicis, nescitur, sumitur enim ipsi⁹ differentia e ratione iocii, in quem hic affectus cadit, vt si ad inguina, bouβωνονήλη: si in scrotum, ὄχεονήλη nominetur. Præterea sumitur eadē e ratione materiæ, quæ locum male afficit, vt si fuerit intestinum, vel epiploon, vel adeps, vel aqua, vel flatu, indē sigillatim ducitur nomen cuiusque suum.

Est modus] Hunc modum aliàs vocat aureā mediocritatē, in qua virtus omnis consistit, & præcepta Ethicæ philosophiæ versantur. Hanc vocē ostendim⁹ Od. 16. l. 1. declinatā a præterito medio μέμολα, curauit & texit.

Hunc modum Pind. ad fin. Nemeor. docet. *Κεφάλειον δὲ ἄγχι μὲν ἔσθ' ὑπὸ πύλοις* certū questus modum uenari oportet. similitudine sumpta a venatoribus, qui noctes disesque feras vestigant.

Νέμον' ἢ ἀνατὺς] Ut hic locus est restitutus, reticetur aliquid: quale fortassis est; *tantāne vis est inconstantia*, vel, ut initio Satyræ, *qui sit?* sic interrogemus nunc, *scicine sit*, ut nullus ex inconstantibus probet se? id est, res suas aestimet, sibi que persuadeat, & iudicet se satis esse diuitem conditionis suæ. Hæc autem phrasia apud Cic. 10 pro Ligar, paullo aliter sumitur: *Qua in legatione & ciuibus bonis ita se probauit*, id est, virum probæ, & integre fidei se prestitit & ostendit. Sic Græci hominem sinceritatis & integritatis spectatæ vocant *δονιμασ*, ut Demosth. *ἀργυρίου δονιμασ*, *argētum minimè adulteratum*: sic τὸν ἄγχιον θεωρεῖται ναὶ δονιμασ, Isocr. dicit pro *examinare, explorare, spectare*, ut idem *δονιμασ* τὸς φίλους ἐν τῆς ἀγχιον βίωσι & τοῦ λῆος, *periculum facere amicorum in rebus aduersis circa vitam*: sic D. Paul. 1. ad Corinth. c. 11. v. 28. *δονιμαστω δὲ ἀδελφῶν ἐστω*. Præterea pro, *distentius* v. 20 *ber*, Ouid. dicit *grandis vber*.

Maiori turba] Pro, *maiori parti hominum non se comparat*, sed hunc arque illū superare labores. Supplenda hic fuit ellipsis discretiua, quo modo fuit initio Satyræ ante, *laudet*, pro qua hic ponitur, *ac*, ut Cic. aliquando dicit, *ac vide*, pro *sed vide*, ut hic pro, *sed potius*: quamuis aliter, quidam sentiant, & utrumq; pronunciatum negent, hinc Xylander doctè notauit, quim alterum quidem negandum, alterum autem sit affirmandum.

Sic festinanti] Id est, summo studio nitenti diuitias 30 diuitiis accumulare, alius ipso ditior est impedimento, quò minus laudet & prædicet suam sortem, & statum, ut eo viuat contentus.

Carcerebus] Fuit olim Romæ maximus Circus octa figurâ, instar cœli, in cuius medio fuit etiam obeliscus p Sole, & utrinq; ternæ metæ, pro reliquis lex planetis. Fuit quoq; in eo locus, vnde decursuræ quadrigæ educebantur, qui carceres dicebantur: de quibus Græcè pronunciantis Od. 1. 1. dictum est copiosè: *addam tamè carceres dici ab Hesychio τὰς μάχους*, & exponi 40 *ἐπιτάς ναὶ ἄλλους τῶν ἵππων*. Qui volunt proprius accedere ad vocem, dicunt hanc a *ναεγαρά* fluere, tanquam ab asperitate: sed Varro l. 5. de ling Lat. ex eo ducit, quòd coercentur illic equi, ne inde exeant, antequam magistratus signum misit, hoc firmat Serv. Aen. 5.

Corripuè, e, ruantq; effusi carcere currus. Carcere dixit pro carcerebus. Nam in singulari significat custodiam noxiorum: in plurali autem repagulum, quo equi arcentur: vnde carceres, quasi arceres secundum Varronem.

Auriga] Grammatici de flectunt hanc vocem ex eo, 50 quòd se auris & clamoribus populi agat: & certè in postremo versu 1, Georg.

Fertur equus auriga, neque audit currus habenas. auriga intelligitur, qui quadrigas agit sine curru, & illud, *neque audit currus habenas*, intelligendū est per metonymiam, equi currentes non parent habenis. Interdum qui agit currum quatuor equis instructum, Græcè dicitur *ἵπιοχος ἢ ἵπιοχέος παρὰ τὸ τὴν ἵπιαυτῶν ῥυτίδα ἔχειν*, ab habena & loro tenendo.

Præteritum] *Σύνδρομον* cursu superatum.

Crispini] Hic fuit & Poeta & Philosophus Stoicus, de quo Sary. 3. & 4. l. 1. & 6. l. 2. qui doctrinam Stoicorum versibus comprehendit.

Cedat] Pleonectæ carent illâ Euthanasia, *moriendi facilitate*, quam Augustus sibi ac suis precabatur, quoties audisset citò ac nullo cruciatu defunctum quempiam, ut refert Suetonio in Oct. c. 99.

Explicatio Rhetorica.

Metrum est in omnibus Satyris & Epistolis Epicum, senarium, dactylicum, id est, utrobi- que genere vniforme, ut hoc semel generatim & vniuersim prædictum sit. Patheticū est exordium, ut Iuuenal. *Semper ego auditor tantum? nunquāme repōnam?* & Persius, *O curas hominū! quantum est in rebus inane?* a Symploce est in similitudine soni eiusdè circa principia & clausulas sententiarū, vbi cernuntur illa Græcorum *ἀπίσταναι ὁμοιοτέλευτα*, id est, *compata & similiter desinentia*.

b Exclamatio est admirantis alienam sortem, atque de propria conquerentis.

c Quia in hoc poemate varia est personarū inductio, videtur reuera hoc scripturæ gen^o accedere proximè ad dialogū & Eclogam, quia sermo familiaris & colloquio quasi alternata, ut hic initio Poeta breuiter sermonem quatuor personarum repræsentet per imperfectā profopopceiam militis, mercatoris, patroni, con- fulti & agricolæ consultantis.

d Epiphonema est, acclamatio ad intercisam distributionis rationem. Quam solent Rhetores nominare Præcisionem, qua instituta velut enumeratio abrum- pitur, cuius abrupti sermonis, indices sunt, particulae, denique, *summatim, ad summam, &c.*

e Synecdochicòs videtur intelligendum de loquacif- simo & verbosissimo quòque homine.

f Profopopceia est paullo plenior, non tamen perfe- cta: quia nullâ notâ recessus demonstratur illi^o depo- sitio: vbi Poeta fingit Deum aliquè velle querentibus de sua sorte, pro cuiusque vero, satisfacere.

g Idem sonus continèe reperitur per epizeuxin, & in principio ac in fine per epanalepsin.

h Exclamatio est reprehendentis cunctationem con- querentium in commutanda sorte, pro suo cuiusque optato.

i Metaphora est ab iter facientibus, qualis est lib. 1. de Orat. *In primis requirim^o ea, quæ valde breuiter a te, Crasse, de ipsa arte percursa sunt*, id est, breuiter dicta & explicata.

k *ῥονετὰ δὲ λυθῆς* est ad diluendum obiectum, quod po- tuisset fieri, de iocularibus omittendis.

l Notata est hæc metaphora Od. 24. l. 3.

m Synecdochica periphrasis agricolæ, atq; præterea similis profopopceia primæ, vbi sermo agricolæ, cau- ponis, militis & nautæ oblique repræsentatur, & pro- ducitur vsque ad hæc verba Poetæ: *Quæ, simul.*

n Est metaphora ab iter terrestris conficiendis: ut enim curr^o sumitur pro nauī trāslatè a Catullo de nup- tiis Pelei & Thetidis: *Dius leui fecit volitantem flamme currum*, id est, *nauem*: sic *currere* pro *navigare*: quin eti- am pro *volare* 2. de nat. Deo. de gruibus: *Ita pennis cur- sus auium leuatur*, id est, *volatum*. Vnde Homerus vocat naues maris equos. Aeschylus quoque in Prometheo sic quoque eum inducit loquentem.

Θαλασσοπλοῦτα δ' ἔστις ἄλλος, ἀντ' ἐμῶ.

Λιτόπτερον δὲ πλωτῶν ὀχθύναια, id est, *Nec quisquam alius, nisi ego, per mare inuenit currus nautarū ligneis alii vagantes.*

o Synecdoche est totius, pro parte brumalis tēporis, ac rursus metonymia adiuncti temporis p subiectis corporibus, q rigor hyemis frigidæ contrahit.

p Altera est synecdoche, sed speciei pro quolibet ple- onesta nullo modo se respiciente, quicum hic institui- tur dialogismus, & ad verba: *Quid iuuat, &c.* respon- debit mox: *Quod, si comminuas, &c.*

q Methonymia est materiæ pro armis, ense, gladio, alijsque offendentibus, quæ inde fiunt.

r Synecdoche est altera, sed speciei, pro quolibet minuto numulo tam immensi ponderis & acerui.

f Permissio est, quâ datur licentia possidendi, quicquid optavit avarus.

e Metonymia est subiecti pro adiuncto tritore, qui segetibus grana in area excutit, qualis est i. Georg. in prædicatione sterilitatis:

At siluxuriâ foliorum exuberat umbra,
Nequicquam pinguis palea teret area culmos.

Item paullo post in descriptione diurnorum operum:

At rubicunda Ceres medio succiditur aestu,
Et medio tostas aestu teret area fruges.

u Synecdoche finiti pro infinito, id est, pro innumeris modis frumeti: qualem tropi modum Scholiastæ Homeri solent his exprimere verbis: & in primis ad vers. 2. Il. α. ἡ ἄνωγ' Ἀχαιοὺς ἀλγεῖ ἔθνευ, id est, *Que Pelida ira infinitos animi dolores attulit Achivum & Græci* ἀόριστος, annotant, ὡς τὴν πᾶσι καὶ ἄλλοις ἐπὶ τῶν ἄλλων, εἰς ἄπειρον.

x Synecdoche generis pro novitijs seruis: multa enim sunt venalia, & inter hæc usus obtinuit, ut familia mangonum proprie diceretur venalicia in hominibus.

y Procatalepsis est avari per dialogismum, cui Poeta respondet.

a Allegoria est e continuis metaphoris à fontib. pro expromere ex aceruo rerum, vel magno vel paruo.

aa Synecdoche generis pro speciali liquore aquæ.

bb Continuat dialogismus per obiecta & eorum dissolutionem.

cc Alia obijcit avarus.

dd Respondet Poeta ad obstinatum pleonectæ cupiditatem, *οὐκ ἐπιθυμῶς* certæ ac definite personæ appellatione pro incerta & infinita, qualem synecdoches modum sic notat Donatus in Adelph. Act. 3. Sc. 3. ver. *Verum quid facias? ut homo est, ita morè geras. Quid facias, inquit, pro quid facias, unusquisq; scilicet.* quem tropi modum Græci exprimunt per tertiam personam cū subiectione τῆς ἰνδὲνιτι: ut apud Isocratem: *δύροι ἢ αὐτῆς αὐτῶν.* inueniat ipsos quiuis. Sed ista locutio caret omnino gratiâ huius tropi.

ee Longa est periphralis synecdochica Timonis Atheniensis, vel alterius hominis sordidissimi.

ff Allegoria est e continuatis metaphoris a theatricis spectatoribus, pro sibilis & conuicijs, quib. e scena explodebant & exhibebantur actores qui actione fabulæ & pronuntiatione non satis fecissent populo.

gg Aliud obiectum avari per profopœiam.

hh Responso Poetæ ad avarum.

ii Metaphora est a corpore ad animum, pro, summâ cupiditate pecuniam, in eius maxima copia, expetere: qualem tropum apposita similitudine Plautus expressit in Stichio: *Nam illic homo tuam hereditatem inhiat, quasi esuriens lupus.* ἐπιφάνεια, i. acclamatio Poetæ ad finem rei narratæ de cruciatu auarorum.

kk Procatalepsis est obiecti ab avaro, quæ simul enunciat facerè per ironiam: atque post aperte explicatur ad hæc verba: *Non vxor saluum &c.*

ll τὰ παρὲν, roget, & suscitet, similiter sonant in clausulis membrorum per epistrophe: contra τὰ non, non, inicitis per anaphoram iterantur.

mm Synecdoche est generis pro studio & certo curriculo.

nn Synecdoche est speciei, & præterea symploce, vel potius ille orbis concinnitatis in quattuor incisus æqualiter & similiter sonantibus.

oo Exclamatio est damnantis & vituperantis genus mortis, qualis est Eunu. Teren. *Per implusium fucum factum mulieri, At quem Deum!*

pp Synecdoche est generis p Clytemnestra. Nam Castor & Pollux & Helena Tyndaridæ fuerunt, ut dictum est in Grammaticis Odes 3. lib. 1. Ita duo primi lib. 2. de nat. Deo. vocantur. *Recentiore memoriâ iidem Tyndaridæ Perfen victum nunciauerunt.*

qq Est non dissimilis dialogismus perditæ mentis post multam frustra cogitationem Act. 1. Sce. 1. Eunu. ut annotat Donatus ad verba: *Quid igitur faciam?* Hic autem postremò Poeta inducit avarum, nò consilium quidem petentem de vita tranquilliori; sed correctionem ægerimè ferentem, quod obteggit specie vitii contrarii, in quod callidè queritur se a Poeta traduci. Inde tamen prudenter Poeta occasionem arripit præcipiendi de modo in omni re tenèdo: quia, ut ait Phocylides:

Πάντων μέτρον ἄριστον, ὅπερ βραδίην δὲ ἀλεγεῖν.

Omnium modus est optimus: excessus autè molestus & vitandus, ut altera lectio habet, ἀλεγεῖν item Theognis:

Μᾶλλον ἀγαθὸν ἀσύνετον πάντων μέτρον ἄριον, ἢ ἄστυ, κίρην, ἕξαι ἀρετῶν, ἢ ἄτε λαβῆν χαλεπῶν.

Nihil nimis festines: mediocritas omnium optima, & sic, Cyrene, virtutem pares, quam difficile est parare,

rr Translatum est hoc a pari gladiatorum, qui inter se committuntur pugnaturi, ad repugnantiam sententiarum indicandam, ut Lambinus præter alios interpretes, doctè admonuit. Erit postea Sat 7. explicatio translatiõis de Bitho & Bacchio gladiatoribus. Eiusdem est tropi hoc Martialis lib. 1.

Frontibus aduersis concurrunt dama, &c.

30 Item Lucretij lib. 6.

Frontibus aduersis concurrunt nubes, &c.

nisi malis a bestiis arietantibus sumere. Et certè quum ego accuratius expendo hanc sententiam, animadverto non simplicem in ea tropum esse, sed continuatum a re militari: conspiciuntur duo exercitus cõmitti aduersis frontibus. Nam e lib. Vegetij tertio acies definitur exercitus instructus: frons aduersum hostem spectat: ideoq; facies a Currio nominatur. Id ipsum cognoscitur e lib. 2. Quintiliani. *Quid enim, ait ille, si præcipias Imperatori, quoties aciem instruit, dirigat frontem: cornua utrinque promoueat: equites pro cornibus locet.*

ss Metaphora est ab euãido vino, vitiatò & perditò ad nimiam hominis sordidi parcitatem indicandam Simili tropo vsus est Catullus.

Satisne cum isto

Vappa frigora & famem tulisti?

tt Idem est tropus, sed a nebulis & vaporibus statim euanescentibus, ad notandam hominis τὴν ἀχρηστῶν, id est, inutilem bonorum effusionem.

uu Synecdoche est speciei duplicis ad vtrûmque varetudinis extremum indicandum in genere, & in qualibet re vitandum.

xx Allegoria est e cõtinuatis metaphoris a Geometris, qui terras suis dominis, prædia circumscribunt terminis, atque limitibus definiunt certis.

yy Allegoria est a viatoribus ad repetitionem intermissæ quæstionis ampliùs indicandæ.

zz Metonymia subiecti pro rebus ac bonis ipsius inconstantis, quorum hic non considerat quantitatem nec cum rebus tenuiorum comparat. Hunc autem tropum libenter Gall. interpretor, *qui ne trouue iamais sa condition bonne & ne s'en contente,* quod contra Græci videntur dicere ἀγαπᾶν τὸ αὐτὸ λάχος ἢ πλῆθος, *se contentet de sa condition.*

*a. Sumtum a laborantibus phthisi & rabe ad uim inuidiæ notandam.

*b. Hunc atque hunc habent continuam repetitionem

nem per epizeux in, qualis est illa Virgil. i. Aeneid. in diuersa tamen declinatione vocum: Hinc atq, hinc glomerantur.

*c Synecdoche est membri pro integro equo emisfo ex apertis carceribus, qui præditus est vngulis solidis ac perpetuis, quas Græci *αὐροχῆς* appellant.

*d Synecdoche est altera, sed generis, pro arcibus litterarijs, quæ Græcè dicuntur *βιβλιοθήκη ἢ βιβλία* ab Agellio *libraria*.

*e Nota est metaphora e versu superiore: *Ne se compilent fugientes* &c. a rebus furtiuis ad doctrinam surreptitiam notandam.

S A T Y R A S E C V N D A

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

1. **A**mbubaiarum collegia, Pharmacopola, Mendici, Mimæ, Balatrones, hoc genus omne Maestum ac sollicitum est cantoris morre Tigelli.
- 2 Quippe a benignus erat. 3 Contra hic, ne prodigus Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico: (esse Frigus quod duramq, famem depellere possit.
- 4c Hunc si d percomeris aui cur atq, parentis Praclar. am ingrata e stringat malus ingluuie f rem, Omnia conductis coemens opsonia nummis:
- g Sordidus, atq, animi parui, quod nolit haberi, Respondet: h laudatur ab his, culpatur ab illis.
- 5 Fufidius vappa famam timet ac nebulonis, Diues agris, diues positus in k fanore nummis. Quinas hic l capiti mercedes exsecat: atque Quanto perditior quisq, est: tanto acrius vrget.
- m Nomina sectatur, modo sumit a n veste virili, Sub patribus o duris tironum. Maxime, p quis non Iuppiter, exclamet, simul atq, audiuit? q 6 at in se Pro quastu sumtum facit. r Hic, vix credere s possis, Quam sibi non sit amicus: ita ut r pater ille, Terenti Fabula quem miserum nato vixisse fugato Inducit, non se peius cruciauerit, atq, hic.
- u Si quis nunc querat, quod res hac pertinet? illuc: Dum x vitant stulti vitia, in contraria currunt.
7. y Malthinus tunicis demissis ambulat: est, qui Inguen ad obscenum subductis vsque facetus: Pastillos Rufillus olet: Gorgonius z hircum. Nil medium est: sunt qui nolint tetigisse, nisi illas, Quarum subsuta talos tegat instita veste: Contra, alius nullâ, nisi olenti in aa fornice stantem. Quidam notus homo, quâ exiret fornice, bb macte Virtute esto, inquit, cc sententia dia Catonis. Nam simul, ac venas inflauit tetra libido, Huc iuuenes equum est descendere, non alienas dd Permollere uxores. Nolim lauderies, inquit, Sic me, mirator cunni Cupiennius ee albi.
- 8 Audire est opera pretium, ff procedere rectè Qui mæchis non vultis, vt omni parte laborent: Vtq, illis multo corrupta dolore voluptas, Atque hac rara cadat dura inter sepe pericla.
- gg Hic se precipitem tecto dedit: ille flagellis Ad mortem casus: fugiens hic decidit acrem Prædonum in turbâ: dedit hic pro corpore nummos: Hunc perminxerunt calones: quinetiam illud Accidit, vt cuidam testes, hh caudamq, salacem ii Demeteret kk ferrû. 9. Iure, omnes: Galba negabat.
- 10 Tutior at quanto merx est in ll classe secunda! Libertinarum dico, Sallustius in quas Non minus insanit, quâ qui mæchatur. ii mm At hic si
- 10 nn Quares, quâ ratio suaderet, quâq, modestè Munifico esse licet, vellet bonus, atq, benignus Esse: daret quantum satis esset, nec sibi damno, Dedecorig, foret. Verum nn hoc se amplectitur uno, Hoc amat, hoc laudat: matronam nullam ego tango, Vt quondam Marsæus amator Originis, ille Qui patrium Mima donat fundumq, oo Laremq,:
- pp Nil fuerit mi, inquit, qq cum vxoribus unquam alienis.
- 20 12 Verum est cum Mimis: est cum meretricibus: unde Fama malum grauius, quam res, trahit, 13. An tibi abunde Personam satis est, non illud, quicquid ubiq, Officit, euitare? Bonam deperdere famam, Rē patris rr oblimare, malū est, vbicūq, 14. ss Quid Est in matrona, ancilla, peccēsne togata? (inter- 15. Villius in Fausta Sylle tt gener (hoc miser vno Nomine deceptus) pœnas dedit vsq, superq,)
- 30 Quam satis est: pugnis casus, ferroq, petitus, Exclusus uu fore, quum Longarenus foret intus. 16. Huic simutonis verbis, mala tanta videntis, Diceret hac animus: xx Quid vis tibi? nūquid ego te Magno prognatum deposco Consule cunnum, Velatumq, stolâ, mea quum conferbuit ira? Quid responderet? yy magno patre nata puella est. At quanto meliora monet. pugnantiaq, istis Diues opis natura sua? si tu modo rectè
- 40 Dispensare velis: ac non fugienda petendis Immiscere. Tuo vitio rerumne labores, zz Nil referre putas? 17. Quare, ne pœniteat te, Desine matronas sectarier, unde laboris Plus *a haurire mali est, quâ ex re decerpere fructus: Nec magis huic inter niueos, viridesq, *b lapillos, (*c Sit licet hoc Cerinthe tuū) tenerum est femur aut Rectius: 18* d atq, etiam melius per sepe togata (crus
- 50 19 Adde huc, quod *e mercem sine fucis gestat, aperitè, Quod venale habet, ostendit: nec, si quid honesti est, Iactat, habetq, palam: querit, quo turpia celet. 20 Regibus hic mos est: ubi equos mercantur, apertos Inspiciunt, ne si facies (vt sepe) decora, Molli fulta pede est, emtorem inducat hiantem: *f Quod pulcra clunes, breue q, caput, ardua ceruix. 21 Hoc illi rectè, ne corporis optima *g lyncæis Contemplere oculis, Hypsæa cecior illa, 60 Quæ mala sunt, spectes, 22 *h O crus, o brachia! verū Depygis, nasua, breui latere, ac pede longo est. 23 Matrona, præter faciem, nil cernere possis, Cetera, ni Catia est, demissâ veste tegentis. 24 Si interdicta petes, *i vallo circumdata (nam te Ho

Hoc facit insanum) multa tibi tum officient res :

*Custodes, lectica, ciniflores, parasitæ,
Ad talos stola demissa, & circumdata palla :*
*Plurima, quæ *k inuideant purè apparere tibi rem.*

25. *Altera nil obstat, *l Cui tibi, penè videre est,
Ut nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi.*

*m *Metiri possis oculo latus. 26. An tibi maus*

*n *Insidias fieri, pretiumq; auellier antiè,
Quàm mercem ostendi? 27. *o Leporem venator ut*

*In niue scētetur, positum sic tangere nolit : (alta
Cantat, & apponit : meus est amor huic similis. Nam*

28. **p Transuolat in medio posita, & fugietia captat.*

29. *Hiscène *q versiculis speras tibi posse *r dolores,
Atq; *r astus, *r curasq; graues e pectore pelli?*

30. *Nonne *s cupidinib. statuit natura modū, quem,
Quid latura, sibi quid sit dolutura negatum,*

*Quærere plus prodest, & inane *t abscondere soldo? 20*

31. *Num, tibi quum fauces vrit sitis, aurea quæris*

Pocula? num esuriens fastidis omnia, præter

*Pauonē, rhombumq;? tumēt tibi quū inguina, num si
Ancilla, aut verna est præstō puer, impetus in quem
Continuò fiat, malis tentigine rumpi?*

32. *Non ego: namq; parabilè amo Venerem facilemq;
Illam, *u post paullo : sed pluris, si exierit vir.*

*x *Gallis hæc, Philodemus ait : 33 sibi, quæ neq; magno
Stet pretio, neq; cunctetur, quum est iussa venire.*

*Candida, reëtq; sit, munda hætenus, ut neq; longa,
Nec magis alba velit, quàm det natura, videri.*

34. *Hæc ubi suppositum dextro corpus mihi læuum,
y Iliæ & Aegeria est : do nomen quodlibet illi.

35. *Nec vereor, ne dum futuo, *z vir rure recurrat :
Ianua frangatur : latret canis : undiq; magno*

*Pulsa domus strepitu resonet : vel pallida lecto
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet :*

*Cruribus hæc metuat, doti deprensa, egomet mi.
Discinēt à tunicâ fugiendum est, ac pede nudo :*

*Ne nummi pereant, aut pygi aut deniq; fama.
† Deprendi miserum est : Fabio vel iudice vincam!*

Analysis Dialectica.

Hæc Satyra videtur appendicula superioris: vbi Poeta grauius inuectus est in homines de sorte

sua & professione conquerentes, vt ipi compressa & restincta pleonexia cupiditate auream mediocritatem ubique tenerent, *σὺ δ' ἐπιβόωσε κατὰ φύσιν, neutro ab ea declinantes.* In hac autem, quum virtus sit medium illud iam dictum vitiorum vtrinque reductum, id est, definiatur ita, vt mediū sit ab vtroq; vitioso extremo remotū: docet homines maiori stultitia in utraq; partem errare, sicut vtriusq; exemplū nobis appositè statuit Terentius in Mened. Act. 3. Sc. 1. v. 31. Heaut. vbi Chremes ostendit Menedemum non seruare modū:

*Vehemens in vramq; partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia :*

In eandem fraudem (pœnam) ex hac re incidet.

quali pœnâ triplici; iacturâ fortunarum, cruciatu corporis & notâ infamiae vult Poeta deterere Romanos cuiusque generis ac ordinis a vita intemperanter & flagitiosè transigenda. Sic Epistola præcipitur Pisonibus:

*Decipimur specie relictis,
Cum in vitium ducit culpe fuga, si caret arte.*

Idem Cicero reprehendit in Philoſophis e Platone l. 1. de Offic. Nam dum alterum iustitia genis assequuntur, in ferendâ ne cui noceant iniur. â, in alterum incidunt. Dicendi enim studio impediti, quos tueri debent, deserunt. Ita sunt iusti una tantum ex parte, non autem ex toto, dum nocent nemini: sed dum sunt iniuriam alijs fieri, nec impediunt, quum possent, iniusti habentur. Sunt autem hæc sumpta de virtute ex Ethicis Philoſtrati, qui *τὸν τῶσαν ἀπέβλεψεν λέγει μισοῦντα,* de qua dicentur alibi plura, si Deus voluerit. Verum dum hæc Poeta mores hominum notat, nonnulla quidem interijcit indigna lætione hominis Christiani: quorum tamen fuerit, ingenij casti ac pietate insignis, optima quæque sibi prudenter deligere, trutinâ sacræ doctrinæ singula

40 *examinante, & quæ sunt iniusti vel ponderis vel illaudabilis materiæ, repudiare. Non hîc quidem proponitur, sicut in Satyra præcedente, qua de re dicendum sit, cuius omisi postea obliuio quædam subindicatur ad hunc versum :*

*Si quis nunc quærat, quod res hæc pertinet,
atque tum Poeta fixit scopum, in quem & antecedens iam & consequens oratio dirigeretur, cursumq; suum*

teneret: quem nos inde translaturū statuimus in fronte sermonis: quippe quia videremus in eam disputationem rectè quadrare, siue spectes ad extrema liberalitatis, auaritiæ & effusionem: siue ad longos & breues cultus: siue ad corpus iucundè, vel malè olens: siue denique ad discrimen scortationis & libidinis, vel in matrona, vel in libertina, vel in alia iam prostituta, lapsæ: quæ mihi videntur partes & capita huius quæstionis: ad duo tamen solum illa referemus; ad extrema benignitatis, & ad illa Veneris.

1. Theticum declaratur primùm distributione quâdam eorum, a quibus peccatur in extremis liberalitatis: atque in primis Hermogenes Tigellius Musicus rerum suarum profusus fuit, quum nimis largè & manifestè hominibus perditis & dissolutis eas dederit, cuius mors illis fuit postea valdè iuctuosa & acerba magis desiderio quæstiuosa largitionis amissa, quàm vi vilius vera amicitia, aut Virtutis. Hoc autem vitium parasiti & assentatores specie virtutis obtegunt: quod Poeta cauté indicat, dum prodigum miserum scribit a grege omnium aleatorum, impudicorum, omnium denique nebulonū lugeri, & benignitatis nomine prædicari. Huiusmodi autem dolor mercenarius est, qui non ex affinitate, aut benevolentia, sed ex vna proueniat vtilitatis & commoditatis spe adempta. Quid enim flagitiosius ac indignius, quàm eum, qui sic doleat, fateri oportere, quum tantoperè alicuius morte crucietur, quod aliquâ vtilitate priuatus sit, si nihil ex eius vita beneficij ac commodi se consecuturum sperauisset, nihil sibi omnino dolendum fuisse? quod explicatur e loco attributorum.

2. Alter peccat in alteram partem, & ex fine describitur *ὁ δὲ ἀεικίαις*, qui vt semper habeat, quo se a frigore & fame defendat, rebus suis putat honestè parere, consulereque posse, & inopi amico studium, opem & operam negare.

3. Potest hîc intelligi tertius aliquis, qui peccet, vt Tigellius, in hyperbole, quod minimè videtur intelligendum de Tigellio, quem, vt prædictum est, non iam cuiquam licet mortuum interrogare. Hic igitur tertius, vt imitator primi, reprehenditur e factis suis & fine & adiunctis, quod bona sua & paterna & auita specie reët dilapidet, & ita nomen auari pusilliq; animi deuiter: in quo longè fallitur: quia laudatio quæ e tali

40

50

60

effusione proficiscitur, summa vituperatio est, & a paraficis tantum celebrata, & illi attributa. Vera autem laus expetenda est ex honestis factis, & a laudatis & spectatis viris accipienda. Quae enim laudatio potest esse, a non laudatis? Rectè quidem in Plaut. Epidico Act. 3. Sc. 4. Periphanes Senex militi sic insolèter glorianti. *Virtute in bello armatus promerui, vt mihi omnes mortales deceat agere gratias*, respondet:

*Non reperisti adolescens, tranquillum locum,
Vbi tuas Virtutes explices, vt postulas?
Nam strenuori deterior si pradicat
Suas pugnas, de illius ore sunt sordida.*

Idem Cic. epist. 6. l. 15. ad fam. & 4. Tusc. ex Nauius v-furpauit, *lucunda laus, qua ab ijs proficiscitur, qui ipsi in laude viuerunt.*

5. Quartus peccat in ellipsi similiter atque secundus. Sed illius mores fufius notantur, primum specie honesti finis, ne sibi cognomen *vappa* & *nebulonis* ex hyperbels adipiscatur, iniquis artibus & fenore minimè tolerando liberos adolescentes durorum parentum obligat per circū-
20 *scriptionem: quorum nomina, vbi sumserunt togam virilem, sectatur: quod parium collatione declaratur: quia fenenerator ille, quò adolescens aliquis est effusioe & solutioe luxu, ed importunus instat, vrget, & eum insectatur ad nummos suos maximo & inquisitimo fenore accipiendos, atq; ad ed nomina sectatur postea importunissimè, vbi cessit dies solutionis.*

6. Excusatio illius intolerabilis vsuræ prætextitur honestà ratione liberaliter vivendi pro quæstu: sed refellitur parium, vt modò, comparatione: quod *Menedemus* ille *Terentianus* non se miserius ac durius afflictis de absentia *Clivia* filij sui, quam hic *Xenocris* pinguis, acerbissimus fenenerator se cõficit curis nomina sua exigendi & opes congregendi, tenuissimè, sordidissimeq; viuendi: hac, inquit Poeta, spectant ed, vt doceam vitia caudè fugienda, ne qui avaritia fugà fiat prodigus, aut contrà: ne fugà morositatis fit lenis & nimium facili: temeritatis declinatione timidus, & diffidentia vitio opprimatur incautus & Romanorum ope destitutus.

7. Caput est hic alterum de peccantibus in extremis cultus & ornatus & illicitæ Veneris, vbi exempla dissimilium morum apponuntur, quæ e loco disparatorum tractantur: vbi primùm in vestitu corporis & ornatu a què peccaturus es, si per incuriam neglexeris, ac si eiusdem munditias elegantiasq; plus æquo affectaris: non minùs quoq; in vitio eris, si vnguentis olueris, quam si hircum foetidum spiraueris: deinde scortatorum flagitia exponuntur: in cõmoda quoq; & pericula memorantur inde profecta: quorum vnus mauult petulans videri in aliqua matrona, quam in aliqua venali meretrice: contrà, alter in hac, quam in illa. Posteriori autem libido lapsa in prostituta testimonio
50 *Vticensis* *Catonis* approbatur e loco diuersorum: quod ad ades matronarum non euadum sit, sed ad ganea meretriciarum mulierum descendendum: quamuis autem sententia *Catonis* ad lupunaria frequèntada cohortari videatur, prætermiffa matronarum consecratione, ne tamè inde putes hoc approbari flagitium, sed vt leuius ac tolerabilius, quam illud existimari ab alijs Philosophorum familijs contra *Stoicos*, in quorum *Hæresi* *Caro Vticensis* erat, peccata esse æqualia: hocq; rursus illustratur altero eiusdem auctoris dissimili exemplo,
60 *qui nunquam sibi ducendum laudi existimauit, si ipsius libido lapsa fuisset in generosa & nobili aliqua muliere.*

8. Præparatio est animorum, quibus res Mœchorum secundæ inuisæ sunt: ad pericula & damna illorum attendenda & intelligenda, quò facilius Poeta perditos & dissolutos homines notet, & ab huiusmodi flagitijs reuocet. Locus autem est e distributione Mœchorum, eaque partim e factis, partim ex adiun-

ctis periculis: quod ex hijs alijs sese de tectis precipitent: alijs flagellis ad mortem vsq; torreantur: alijs fugà laxi guidi in prædones decidant: alijs corporis integritatem pecuniâ redimant: alijs turpiter ac sedè muliebria patiantur à calonibus: alijs testes & penus secentur, quæ Iuuenalis sic breuius complexus est.

--- necat hic ferro: secat ille cruentis

Verberibus, quosdam mœchos & mugili intrat.

9. E contradicentibus pœna postrema reprehenditur, quod omnes vno ore dicerent inre testes & memulam amputata fuisse, *Galba* autem Iureconsultus rectè & meritò factum negaret.

10. Propositi sunt initio tres mulierum ordines, in quibus libido scortatorum labi solet: qui nominatim etiam tres appellantur, *Cupiennius*, *Salustius*, *Marsæus*, quorum primus matronarum consecrator fuit, secundus libertinarum, tertius meretricum: in primo quidem iam animaduertimus grauissima inesse & pericula & damna. Itaque quod in secundo tutius admitti flagitium quidam putarent, *Poeta* refutat, & docet paribus, hic non minorem mœcho infamiam & periculū creari, quam illic: idque confirmat exemplo *C. Sallustij*, qui Senatu motus ac detrusus est iussu *Censoris*: quod se diceret non cum matronis, sed cum libertinis consuetudinem habuisse. Huius flagitij meminit *Agell. l. 17, c. 18.* e *M. Varrone*, qui *C. Sallustium* scriptorem seria illius & seuera orationis, in cuius historia notiones censorias fieri atq; exerceri videmus, in adulterio deprehensum ab *Anno Milone* loris casum dicit, & quum dedisset pecuniam, dimissū. Nonnulli suspicantur ex ode. 2. lib. 2. amicitia nostro *Poetae* intercessisse cum *Salustio*: Ideoque hunc iam e vita excessisse, quum hæc de ipso scripta sunt. Nò equidem hic dubitabo hanc reprehensionem referre ad consuetudinem *Horatio* vsitatam liberè reprehendenti vitia quorumlibet, qui pluris facere soleat virtutes, quam amicitias hominum.

11. Flagitium *Sallustij*, cuius palpa dissimilitudine mulierum extenuari videbatur, v̄p̄ob̄is̄ e factis disputatur: si *Sallustius* suis libertinis pro re familiari & ratione daret munera, neq; damno, neq; dedecori sibi esset: pro assumpto, quod esse deberet, atqui damnū & in re, & in existimatione contrahit: non dat igitur moderatè & prudenter, reponitur, inquam, loco assumptionis, quod reprehensu a *Censore* responderit non sine iactantia se integrum esse a matronis: quam responfionem cõfirmat similitudine: vt olim *Marsæus* sibi mirum in modum placebat, quod rem non habuisset cum vxoribus alienis, sed cum prostituteis, quibus profundebat patria bona: talè se prastat *Sallustius* erga libertinas.

12. Iactatio illa deuitati concubitus matronalis re-
50 futatur a *Poeta* maiorum collatione, quod iactura fama & boni nominis grauior sit, quam rei domestica. Huius rei testis est *Pindarus* *ῥῶδ' ἰα. εὐφροῖα παύτωρ ἠμῶν ἄτωρ ἡγετίσῃ. i. bonum & honestum nomen omnibus prastat opibus: quod est depromptum e proverbijs *Salomonis*, & ex *Seiracidæ* cap. 41. *Ῥρόνισσος περὶ ὀνόματος. αὐτὸ γὰρ σοὶ δὴ μὲν εἶ, ἢ χίλιοι μεγάλοι ἐν παύρῃ χροῖσιν, ἀγαθὸν μὲν εἶς ἡμέρας ἀπέδωκεν ἡμεῶν, τὸ δ' ἀγαθὸν ὄνομα εἰς αἰῶνα δὴ μὲν εἶ. i. curam querendi bonum nomen habeto, hoc enim tibi longius permanebit, quam mille thesauri ingentes auri, vitæ quidem bone dies numerantur: sed nomen bonum in omnia permanebit secula: cuius iactura fit in lustris, vnde *lustrones* nominantur, bonis tam paritis, quam auitis illic absumtis: meretrix enim in *Truculent*. *Plauti* confertur cum mari:**

Meretricem ego idem esse reor,

Mare vt est: quod das, deuorat, nunquam abundat,

Des, quantum vis, nunquam apparet, neq; datori, neq; acceptrici.

13. Eadem iactantia reprehenditur alteris Poetae maioribus, quod non solum evitare matronales personas, & illarum aliquam habere rationem metu poena, ne cum ipsis adulterium committatur: sed etiam studiosissimum quemque integra existimationis rei que familiaris tuenda minime deceat libidinosum & intemperantem esse: quod intemperantia omnis semper sit comes iactura vtriusque. Famæ autem bonæ custodiam tanti fecit Poeta, ut eam prætulit e sententia Salomonis omnibus bonis:

Omnia si perdas, famam servare memento,
Quâ semel amissâ, postea nullus eris.

Quineriam Plato epistola 2. Dionysio Tyranno pretium boni nominis ita proposuit, πάντα δὴ τὰ ταύτα λέγω, τὸ δὲ βέλτερον ἐν δειξάντων, ὅτι ἐν ἐπειδὴν ἡμεῖς τελευτήσωμεν, ἢ οἱ λόγοι οἱ περὶ ἡμῶν αὐτῶν σιγήσονται, ὡς ἐπιμελιτέρων αὐτῶν ἐσίν. ἀνάγκη γὰρ ὡς ἐμεῖ, μέλαρ ἡμῶν ἢ τὸ ἐπειτὰ χρόνον. 1.

Hæc quidem omnia ideo recenseo, volo hoc demonstrare, quod non, ubi e vita exierimus, fama nostri nominis in obscuro fuerit sit. Quare nobis eius habenda est ratio, atque futuris temporibus illis inferendum: quod accedit confectarium non breue solum & acutum, sed propè diuinitus prolatum:

Ἐπειδὴ ἢ τυχεύουσιν κατὰ τινὰ φύσιν, οἱ μὲν ἀνδραπόδων δέσποται ὄντες ἐν φρονήσεσσι αὐτῶν, οἱ δὲ ἐπεισέσονται καὶ ποιοῦντες, ὁ πῶς αὐτοῖς τὸν ἐπειτὰ χρόνον δὲ ἀνάσσωσιν. ὁ δὲ ἢ ἐγὼ τελευτήσω ποιεῖμαι, ὅτι ἐστὶς ἀδύνατος τοῖς τελευτήσασιν οὐδέ τις, αἱ γὰρ βέλτεροι ψυχὰν μαντεύονται τὰ ταύτα ὅπως ἔχουσιν, αἱ δὲ μαχθροτάται, ὁ φησὶ. 1. enimvero natura sit, nescio quâ, ut vilissimi quique ac nequissimi nihil de ipso cogitent: contra verò optimi quique ac honestissimi nihil non suscipiant atque subeant, ut bonam apud posteros famam consequantur: quo etiam argumento facile adducor, ut ego existimem earum rerum, quæ in hac vita quaruntur, aliquem in mortuis sensum inesse. Nam animi optimorum virorum hæc ita esse præsentiant: improbiſſimorum autem, nequaquam.

14. Stoica est sententia Poetae paribus: quod æquè turpiter labitur libido in tribus iam propositis mulierum generibus. Nam scortatores re & famâ ubique perclitantur: Poeta tamen postea desciscet a Stoicis ad Peripatericos. Hoc argumentum sic tractatur 3. paradoxo: id, in quo peccatur, potest esse aliud alio grauius: ipsum tamen peccare, quoque te verteris, vnum est. Lapsa est libido in muliere ignota, dolor ad pauciores pertinet, quam si petulans fuisset in aliqua generosa ac nobili virgine, peccauit verò nihilominus.

15. Reliquum Saryræ cõsumitur in detestandis sectatoribus sceminarum nobiliorum, qui falsò credunt plus voluptatis ex illis capi, quàm ex ignotis. Itaque superiori atque proximè antecedenti comparationi illustrandæ exemplo est petulantia Villii cuiusdam adulteri in Fausta Cornelij Faustæ Syllæ filia, & Antonij Milonis, vel, ut alij volunt, Titi Annij Milonis uxore: quale fuit antea notatum in Sallustio & castigatum. Sed hæc libido fauorem, e nomine speratum, non consequuta, grauius multata est, verberibus & ferro ab altero rivali Langareno, vel, si mauis, a marito Milonis.

16. Villius eleuabat dignitate mercis quæsitæ suum periculum & malum, quod subierat, voluptatēque faciebat maiorem e splendore subiecti: quod nihil non periculi negligendum sit in consecratione filia magno Consule prognata & formosa: cui contra dicitur maiorum collatione, quod melius natura ei consuleret, si in consilium illam, non perurbationem, id est, nimios animi motus, rationi non obtemperantes, adhiberet. Illa enim moneret, facile sibi posse qualibet muliere satisfieri, pruriētisque libidinis ardorem restringi: quam dum non audit Villius, grauius suo, verumq; vitio laborat.

17. E superioribus efficit, amorem matrone non esse ambitiosius formandum, idque ostendit maiorum collatione ex aduersis, quod talis matronarum consecratio plus mali afferat consecranti, quàm boni: plus negotij & molestia quam otij & tranquillitatis pariat. Idem præterea paribus amplificatur, quod perinde crux ac femur togata meretrici tenenda sint, ac niteant, atque illa matrone.

18. Idem quoque maioribus dilatatur *ἡ δὲ τὴν ἐπινοοῦσιν*, atque diuersis, quod femur togata, *ὡς ἐπὶ πλείστον*, melius sit, quàm stolata matrone, quamuis longesentiat aliter Cerinthus, tali ornatu capere perditè.

19. Eadem matronæ consecratio dissimilium collatione improbat: non, tanquam mulier togata & venalis, sic matrone suam mercem sinceram, veram & naturalem exponit venditioni: protasis autem huius contentiois constat primùm e factis togatæ, quæ nihil gesserit venale, quod fucatum sit & simulatum: nihil pulcri iactet oculum ac inuolutum, quod oculis cuiusque non pateat, nisi quod natura verecunde noluerit patefieri, id ex oculis minimum tollat.

20. Eadem deinde protasis similibus augetur, quod Principes ita pro more iubeant phaleras & ornamenta equis detrahi, partesq; illorum nudas præcipue ostentari: quæ ad iudicium cursus expeditissimi citatissimiq; ac roboris plurimum valeant, dum operati proponuntur ipsis venales: quia phalerati equi ornatu pulcro sæpius emtores capiuntur ut amatores fucati candoris & ruboris medicamento in mulieribus: qualem fucum quomodo Phryne in conuiuio callidè detexerit alijs mulieribus, repete e notis Rhetoricis in Epod 14. Hunc autem locum quidam enuntiare volunt, tanquam esset argumentum a minori ad maius, si reges sunt adeo cauti in equis comparandis, nonne reliquos homines oportet cautiore esse in deligendis mulieribus merce multò periculosiori, ideoque negligentiam emporis nec manente nec ferente? ego verò quia video partes similitudinis variè confirmari & continuari, atque adeo *τὸν* more, mos, ut effigies, instar, esse certas similitudinis notas, malo eundem locum similiter pronuntiare.

21. Poeta morem atque institutum regum confirmat loco priuantium, quæ sunt *ἐπινοοῦσιν* Philosophis, ac præcipue Aristot. vbi finis quidam latet, ne phalerae corporis partes oculis perspicacibus & acutis considerentur: alia verò cacutientibus spectentur, atque ita in fraudem, ut incautus emtor, inducatur.

22. Confectator mulieris togatæ & ad genu succinctæ iudicium facit de ipsius forma e loco diuerforum: quanquam hæc mulier gestat pulchra crura & brachia: laborat tamen exilitate clunium, longitudine nasi ac pedum, breuitateque laterum.

23. Antapodosis est illius protasew, quæ fuit ad hæc verba, *addè hæc*, &c. enunciata ex attributis matronæ: quod omnes ipsius partes talari veste ita obductæ sint, ut præter vultum sapius fucatum nihil cerni possit, contra, atque fuit in togata, nisi fortè similis esset Catia matrone, quæ præter morem aliarum imprudensissimè vteretur breuissimâ veste ad ostentationem crurum pulchriorum: vbi quidem perbreuis similitudo & Saryrici dentis morsus latet.

24. Eadem antapodosis amplificatur loco sex efficientium, quæ vndique impediunt explorationem partium inrederatarum in matrone: quâ difficultate consecrator insanire solet ex illo Elegiaco.

Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata:
Sic inrederctis imminet ager aqua.

25. Hæc ad protasin referenda sunt, quæ similiter dilatantur appositione contrariæ causæ, breuique li-

militudine: Togata, inquit, vel meretrix subtilissimis vestibus recta & succincta prae se vsquequaque spectandam, & latera ipsam, quasi nuda, breuiant, an longa sint, visu possunt iudicari. Quod idem Stoicus scribit lib. 1. cap. 9. de beneficiis aetate sua peruulgatum Romae fuisse, Rusticus, inhumanus, ac maleuolus & inter matronas abominanda conditio est, si quis coniugem in sella prostare vetuit, & vulgo admittis inspectoribus vbi vndique perspicuam.

26. Reprehendit amatorem matronae e loco maiorum, quod more incauti mercatoris male circumueniri, pecuniamque amitti, quam periculum fieri de mercis probitate.

27. Reprehensionem resistit amator matronae, & similitudine hanc ita cantat: *Vt venator libenter agitat acrem & circum leporem, sed lentum, remissum, primoque venationis ingressu repertam praeceperit, vel in ferculo sibi appositum non tangit: non secus ego amator mulieres togatas & in medio positas praetereo, nec tango: expugnata autem effugit, ut matronas, quae non, nisi magno pretio & labore parantur, appeto, & cupide consector.* Haec autem apodosis est illa amatoris appositio & additamentum ad partem cationis priorum: *positum hic tangere nolit, Cantat & appo. &c.*

28. Approbatio est ἀποδόσιμος ex aduersis: quod ipsius animus praesentia & parata vitet: absentia vero & fugientia appetat & persequatur. Idem Ouidius ferit,

Quod sequitur fugio: quod fugit, ipse sequor.
cui non est dissimile, quod Scirachides praecipit, aqua furtina sunt suauiores.

29. Poeta retundit aciem superioris & similis cantilenae, ex negata vi illius, quae non efficiat, ut per ipsam dolores amatoris mitigentur, astus restinguantur, cura graues abiganur.

30. Eodem spectat haec maiorum collatio: quod multo fuerat velius naturales cupiditates moderari: & regere rebus necessariis, parabilibusque, remediis, quam infinitis voluptatibus, minusque necessariis consecretari, quas non possit, nisi difficilibus remediis explere: sed recte, facile, honesteque, huic carere. Natura enim certos suis desideriis terminos statuit, est que parabile, quod ipsa desiderat, & cito apponi cuique potest: frustra igitur pro superuacaneis iudatur, ait Seneca.

31. Eodem quoque pertinet haec parium collatio: quum vehementer sitis vel esuru, inquit, e primo quoque poculo bibis: primis quibusque cibis vesceris: neque vas aureum, neque cibos delicatos queris: Quum tu igitur tentaberis libidinis pruriginis, idem facito. prima quaque ancilla, vel puero vernae reslingae tuam ardeorem: nec disuisit matronam sectando & molestius expectando tentiginem rumpatis. O taedam hominum pæderastiã iam diu in obscœnis Paganis damnatam!

32. Plurimum quidem ad rei persuasionem valet, quod se Poeta in exemplum proponit: sed pessime consulit existimationi suae, dum se iactat facile & parabili Venerem, eaque mascula satis satere solere sua libidini: difficilium autem & caram ipsi relinquere, qui laborant impotentia animi & amoris: quod dum ille proposuit aliis faciendum, ac sibi, ut minus laboriosum & carum sumit, minimè cogitavit in se terribi, maximeque feclerosi flagitij exemplum nobis posteris statuere, qui praeposteram Venerem, ut nefas vltimum, quomodo Fabius ipsam vocat, damnemus, grauissimisque suppliciis coerceamus.

33. Venus parabilis ex factis & attributis describitur: quod illa sui copiam paruo faciat: mature veniat vocata: sit candida, recta, nec longa, naturali colore pradita, concubitus apta, non denique fucata.

34. Vis quaedam parium hic includitur: quod hoc genere Veneris tam facile contentus sit, quam si illa, de qua fuit

Ode 2. lib. 1. vel Aegeria Nymphâ potiretur

35. Laudatio est eiusmodi Veneris e variis adiunctis: quod ab omni metu interuenturi mariti, dotis amittenda, danda poena, perdenda fama ac pecunia sit libera: cuius rei iacturam confirmat Satyricos testimonio, vel potius iudicio Fabij Iurisconsulti, qui saepe pericula & incommoda militiae Venerae, ut veteranus miles expertus, verissime iudicabit, miserrimum esse deprehendi in adulterio. Insignis est descriptio furis atque adulteri sex potestremis versibus cap. 6. prouerbiorum per comparationem poenae valde dissimilis: quam hi dependunt offensis, μάστιγα μὴ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐκλωότεσι maximeque in furto deprehensi. Nam fur, dum furto inediae suae ac egestati consulit neque vitâ, neque famâ periclitatur, vel eodem relapsus: longè alia est conditio adulteri, qui semel deprehensus plagam & ignominiam consequitur, nec probum ipsius deletur sine vlla spe vitæ muneribus redimendae.

Itaque dum visant stulti vitia, in contraria currunt, ut fuit iniçio positum.

Enarratio Grammatica.

Ambubaiarum. Grammatici non mediocriter laborant de ratione huius vocis afferenda, quam ob rem ita nominetur. Quidam putant mulieres περιδροῦσας, vagas & infames sic fuisse nominatas: quales in vita Syllae a Plutarch sub fin. memorantur. Alij malunt αἰληντροῦσας sic notari, quod equidem malim propter originem. Nam Chaldaei fistulam & tibiam vocant abuba, quam Hebraei cauo chobil & tibicines cholelim. Ex illo autem Syriaco interiecto τὸ αἰτὸ ἀμβουβαία. Alij tamen desectunt e particulis Latinis amb, pro am, praepositione loquelari, ut loquitur Festus, ut in his, Ambarualis & Ambages, & Baia, quod mulieres essent impudicae circum amœnissimam Baiarum regionem versantes, & calida lauacra: quâ voce, Suetonius in Nerone capite 27. vsus est: inter scortorum totius urbis Ambubaiarumque ministeria. Alij volunt dici ab herba de intubi erratici genere, quâ Mathiolus in Dioscor. 1. 7. c. 125. vocat Ambubeiam vnus literæ mutatione: Ruelli tamè non peregrinam vocem, sed Latinam putat esse. Haec quidem certè herba fuit caussa, quum ex ea Pharmacopœi conficeret τὸ παύρησθον φάρμακον, medicamentum ad omnes morbos vitæ, cur infiniti Agyptae, nugatores & impostores, quales iam diu in Gallia & Italia vocantur Batelleurs, Balleurs de boies & Chatlatans, passim existerent. Viciosè praeterea legitur in Plinio Ambugia. Teneamus igitur etymum huius vocis verifimilius esse, quod a Chaldaica & Syriaca dictione inclinetur, & Ambubaias fuisse αἰληντροῦσας ἑνείας, tibicinas peregrinas, genusque hominum vile ac famosum, alienae libidinis administrum: qualis est illa nepotum mollium & voluptariorum.

Collegia. Quidam existimant collegium esse idem, quod συνέδριον. Ego verò Latinum puro latius, quam Graecum, patere: ut non solum pro societate duorum vel complurium idem munus obeuntium, cuiusmodi fuit collegium Pontificum, Consulium, Augurum, Praetorum, Tribunorum & Decemvirorum, vsurpetur: sed etiam (qui, quod vnâ sint lecti, vocatur, ut Varro 5. de Ling. Lat. notauit) p congregatione quorūlibet hominum accipitur, sicut ex hoc loco satis constat, cuius notionis videtur τὰ ἐπικλησία καὶ ἀγοραὶ, ἵσταται & συνέδριον. τὸ ἵσταται pertinet tantum eis τὸ συνέδριον ἢ βουλευτήριον, ad confessum iudicium & ad Senatorum concilium.

Pharmacopola. Haec vox e Graeca ciuitate in Latinam ascita est, vbi pristinum ius suū retinuit. Vt enim τὸ φάρμακον

τὸ φάρμακον μέσον ῥιμάζει, sicut *venenū* Latinum ad salutare & lethale medicamentum, quemadmodum Eustath loquitur, τὸ μὲν διηλυτικώδες, τὸ δὲ ἀνωδίνουον in hunc vers. Odyf. α. φάρμακον ἀνδράφρονον διζήμερος &c. καὶ πρὸς τὰ τῶν χρωμάτων ποιήματα, ad colorum varietates. Sed multo apertius idem Schol. in vers. Iliad. A. Ελνος δ' ἰνὴρ ἐπιμάσεται, ἵδ' ἐπιθήσει φάρμαχ' &c. *Hulus tractabat medicus, & applicabat medicamenta.* hanc vocem sic notavit: τὸ φάρμακον δὲ μέσον λέξις, ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ λαμβανόμεν ὑπὲρ τὸ φέρειν ἄχος, καὶ ἐπὶ ἀγαθῷ ὑπὲρ τὸ φέρειν ἄχος: *pharmacum media dictio, in malum accepta dicitur ab afferendo dolorem: in bonum ab afferendo remedium:* quam ambiguitatem Homerus tollit addendo ἀνερ ὑπόσυσσι δ' ἀνώδινον, id est, ἡσυχία, que mitigabunt dolores. Ita Pharmacopola sumitur pro eo qui dividit salutaria & noxia medicamenta, unguenta simulata, pigmenta & fucum: quod vno verbo dicitur etiam *υποπόλις*, genus hominis olim censoria castigatiōni subiectum, ut Plinius lib. 13. cap. 7. scribit: *Ceruum est P. Licinium Crassum, L. Iulium Cæf. Censores edixisse, ne quis venderet unguenta exotica:* quod etiam prius vetuerat Solon suis legibus, ut tincturam lanarum infectoribus: quia talis vnguentarius egregie imponit emtoribus talium mercium. Hanc autem vocem Cic. pro Cluent. iungit cum circumforaneo: *Tum repenti Aconitatum quendam L. Clodium Pharnia opolam circumforaneum, qui casu tum Latium venisset, aggreditur.*

Mendici. Græci hodie mendicum & mendicare dicunt *διδάκονον ἢ διδάκονον* καὶ *διδάκονον*: nec equidem vnde hoc proferant, omnino prorsus scio: τὸ γυνὴ ἡδὼ ἔστιν, ὅποιν διδάκονον, *mulier est infra qua stipem petis.* Coniicio tamen, παρὰ τὸ διδάκονον, τὸ πικρὸν ἔσθλοσ, à *didaconio*, quod est genus placenta, ut Eustathius definit sub finem Iliad. g. Alii mendicum a mendo, quod est defectus, inclinant. Alii præterea inde dici putant, quod mendici obvium quemque precentur, ut vitæ suæ cibo & stipe medeantur, cum importunâ postulatione fatigantes: quales melius Græci appellant *ἐπαίτας ἢ προσαίτας*, qui subinde aliud atque aliud petant, vel alteram postulationem repetant, quod est proprie *αἰτιάται*, idque potest intelligi ex ἀποφθεγ. Λακων Plutarchi sub finem, ἐπαίτας ἤθισσε Λάκωνας ἀλλὰ εἰ δὴ δὴ σοι, ἔφη, μέλλον πῶχός σε: τῆς δὲ ἀρχιμοσίουσ σς τάντς ὁ πρῶτος μεταδίδς, αἰτίας, ἀργον σι ποιήσας: Gallicè, *yn bellistre demand, quelq, fois l' aumone a un Laconien, qui lu i dit: voire mais, si je te la donne, ta mendiciras encores plus. & le premier, qui te la donna, a este cause de ta vilaine vie, que tu menes maintenant, & ajant rendn pareffeux & iruand.* Non admodum abludit hæc sententia, ut mihi videtur, à versu Græco:

Δὸς ἀργον πῶχῳ, καὶ νόμισμα ὄφου ἐπ' αὐτῷ.

Da panem mendico, & opofonii loco eidem pugnum impinge.

Ita ostendes esse humanitatis, panem petitum porrigere, sed prudentiæ, inertem ac desidiosum, dum in ipsius vires sunt integræ, metu pœnæ deterere ab hoc turpi genere vitæ tolerandæ. Non minus scite dictū est ab Antisthene, ut Clemens Alexand. memorat *ὁ πρῶτος πῶχῳ*, quum *Μητραγύρται*, qui stipem matris Deorum cogeant, ab ipso efflagitassent stipem, respondit, ἢ τρέφω τὴν Μητέρα τῶν θεῶν, ἢ ὁ θεοὶ τρέφουσι, *non alo matrem Deorum, quam Dii alunt.* An verò τὸ πῶχός rectâ notione τῷ mendico respondeat, valdè dubito, quum παρὰ τὸ αὐτὸν πῶχός dicitur sit, quia ille metu percellitur & contrahitur: cui etymo discrimen inter πῶχόν καὶ πῶχον videtur convenire apud Aristophanem in Pluto. sicut Ode 2. lib. 3. attigimus: *πῶχῳ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, σὺν ἔστιν*

μὲν ἔχοντα, τὸ δὲ πόντος σὺν φειδόμενον, καὶ τοῖς ἐργοῖς προσέχοντα, περιγίνεσθαι δ' αὐτῷ μὲν μὴ μὲν τοῖς μὲν ἐπιλέγειν: vita enim mendici, quam tu dicis, est ita vivere, ut nihil habeas: sicut illa pauperis, sic vivere parce, quæ facere, ut nihil lipi super sit, nihil desit: quam quidem tenuitatem parit labor operis. quod facit ὁ πόντος ἀπὸ τῆς πόνου, ab efficiendo dictus, vnde πόνος, quod utrumque nunc sit apertius explicat Eustathius in vers. Iliad. β.

Hulū ἢ πόνος ἐστὶν ἀνυθέρτα νέσθαι.
Et cerie molestum est, ut molestia quis affectus abeat.

Εὐστῆνῳ, τὸ ἀνυθέρτα ἐνεργῶ, καὶ ὁ πόνος, ὅτι ἡ πόνος διχῶς, ἢ τε καὶ ἀπὸ ἐνεργείας ἢ ἀπὸ πόνου, ὅθεν ἢ τὸ πονεῖσθαι ἢ γυπῶνος ἢ γεωπείνης, οἱ περὶ γλῶσσῶν πορθέμενοι, ὑπόδηλον ἔστι. Item in vers. Iliad. A.

Αὐτὰρ ἐπεὶ πάσσαντο πόνος, τετύνοντό τε δαίτια.

Ceterum ubi cessarunt à labore, appararunt dapes.

Hæc annota, πόνος παρὰ τῷ ποιῆσθαι, ὡς οὐταυθὲ ἢ ἐνεργεία ἐστὶν, ἐφερμολογῶν ὄφρα, τετύνοντό τε δαίτια, id est, ἐ verbὸ πόνου, quod est studiose ac diligenter operi incumbere, deducuntur, ut πόνος sic πόνος & bisariam usurpantur, ut πόνος sit actio laboriosa, idque simpliciter, vnde sunt hæc tria vocabula pro his, qui terram exercent. Præterea in hoc altero versu, πόνος est tanquam diceret poeta, nunc πόνος significat instructionem dapum & apparatus in convivium, in summa vtraque vox & πένος & πόνος sumitur tam ἐνεργητικῶς, quam ἀδουτικῶς, pro faciente opus & pro opera. Item pro calamitose & ipsa calamitate, quam Græci *νομοπάθειαν* dicunt: Sed in vocē similis *σφοδρῶς πένυρος, ἢ πονύρος*, quæ sonat Suidæ & Eustachio *μοχθηρόν*, id est, *Miserum & arum osum* ad corpus relata, accentus hanc significatus differentiam tollit variis positus locis. Nam τὸ πόνος ἢ ἰσδὲμ sonat *πανόν*, id est, improbum & scelestum ad animum relatum, quam certè differentiam sic Martialis notavit:

Non est pauperies, Nestor, habere nihil.

Quid ergo Martialis, si rogeris, Mendicitas est: nihil habere: in qua equidem vocis ratione non puto hic Poëtam accipere mendicum tam timidum & omni victus quærendi arte destitutum: Pudor enim mendico est inutilis, ut Telemachus per subulcum deuntiauit Vlyssi mendicum simulanti & ipsis ignoto. Odus P.

Ἄιδῳ δ' ἐν ἀγαθῶν φησ' ἐμμεναι ἀδρι πρῶτον, id est.

Sed pudorem dicit (Telemachus) non esse bonum cuique mendico, ideoque ad voluptatem nostri nepotis inutilem. Itaque mihi videntur mendici potius accipiendi pro his, quos Græci *περοδολογῶν ἀρχιγύργος, ἀγύργτας, ἀλῆτας, ψεύστας*, vocant, id est, pro circulatoribus quibusdam & præstigiatoribus, fraudatoribus impudentibus, vagabundis & mendacibus, qui *φρομάνοῖς θαύματοποιοῖς, mirabilibus præstigiis* collectam hominum multitudinem fallunt, quemadmodum Fortuna mentes ipsorum prius se fellit, ut alter eiusdem vocis notatio apud Festum præ se ferre putatur: quos Græci dicunt ex hac ratione *τῶν ἀγύργτας*, quales fuerunt olim Galli, sic a flumine dicti sacerdotes matris Deum, qui circumgestando Deæ simulacro, tympanis pulsandis, stipem de crumenis credularum muliercularum sibi corrogabant, Gallicè, *Batteleurs, Theryaleurs de Picardie, & Charlatans d' Italie, amasseurs de rogatons*, qui aptè conveniunt collegio Tigellii nostri nepotis.

Qui tales euaserunt inertissimo desidiosissimoque otio: vnde nomen Gallicum *Bateleur* putatur fluxisse, nam *Batal* sonat Hebræis otiare & cessare: ex quo *Lotelin Batelanim* ut *βατάλοι* & *βαταλισμός* sunt Helychiō, *nugatores & nuge:* ad hunc autem hominum genus videtur accedere proxime, quod *Agel-*

Ius lib. 4. cap. 1. scribit, Sed id praestigiarum & officia- rum genus commentos esse homines arufcatores, & cibum & quastum ex mendaciis captantes, qui a pisco verbo arufcare nominantur Graecum fonante χαλιολογία η αργυρολο- γία, id est, malis artibus nummos colligere: quod Seneca lib. 2. cap. 6. de clementia vsurpauit, quum hanc me- fericordiae definitionem Stoicè stricto examine vr- get: Misericordia est aegritudo animi ob alienarum miseria- tum speciem: aut tristitia ex alienis malis contracta, qua acci- dere immerentibus credit. Aegritudo autem in sapientem vi- rum non cadit, & vultum quidem non dericiet sapiens Stoicus, nec animum ad orufcantis cuius aut pannosi aridam faciem & obnixam baculo senectutem: caeterum omnibus dignis proderit & Deorum more calamitosos propitius respiciet & c.

Mima.] Philippus Macedonum rex non longè ab- fuit ab ingenio nostri Tigellii, vt scribit Demosth. 2. Olynthiaca: Eι δέ τις σέργων η δυνάως άδως, τέλει καθ' ύπερβαίνον άνασταίαν τή βία καί μέλι, καί νοσάωνος μός ε δυνά- μίως φέρει, παρωροάδα, καί ού βλενός είαι μέρι τήν τοίς του. λοιπός δέ περ αύτου, είαι λυγός καί νόδαυος, η τοίς τουσ αν- θρώπος, οίος μελυδέντας άρχείδαι τοίς του, δια έγω νιδ άνω πρός ύμής όνο άσαι. Αλλόω δ' ότι τάδ' έστίν άλυθί καί γδ ές ούδέν δε φάστες άνήλωνος (ός πολυ τήν βαυματονοίω άσλ- γες έργος ήτας) καθίαι ενείνω τήν διμείσι, η τοίς τουσ ανθρώ- πος μευς γελώω, καί πουτάς άσλ γω άσμεάτω, έρ άς τής σύ- πουτας παθού ενίαι τή γελάδ λυά τής άσπεί, η περ αύτου έχά: Si quis verò modestus, aut alioqui, id est, naturá, vir bonus, quæ diuina in vite intemperantiam & remulentiam, & impu- dicas saltationes (ήσ άσ ή νοσάωνος έστίν η άρχους νομίν, ού ά νειόται η έσός άσπεί, est autem saltatio comica, in qua turpiter agitantur lumbi) non possit ferre, illam contemni, nullaque loco haberi: reliquos igitur, qui penitus intrarunt in ipsius familiaritatem, esse lacrones, assentatores, & huius mo- di homines, qui ita saltant ebrii, vt me nunc pudeat pigrè- que vobis exprimere verbis. Hæc profectò vera sunt: quos enim ex hac regia domestici omnes efficiebant (vt praestigatoribus lasciuiores, & petulantiores multò) qualis fuit Callias ille pu- blicus minister, & huius generis alii homines, qui res ridiculas exprimebant & effingebant, & turpia carmina faciebant, (id est, multa ridicularia dictoria funditabant ad sodalibus vi- sum mouendum) hos amat, & secum habet. Tales sunt pas- sim mores complurium principum, ac diuitum, ex- perientia omnibus peruulgata. Vox autem Græca μιμος etiam donata est Latinitate, & tota ipsius συμ- γία, conjugatio, mimus, mimicus, mima, mimula, pantomi- nus. Primitiuum deflectitur παρά τή μιμείδαι, ab imi- tando & effingendo mores aliorum, gestus, dicta & facta: Lacrones appellant Mimum δεινιδιταύ η δεινι- λισάω, qui quotidianæ vitæ velut expressam imaginé in scena spectatoribus proponit, (vt Don. in Teren- 5 o vita scripsit, ab imitatione diuturna vilium rerū & leuiū per- sonarū) in quo vitandus est Oratori scurrilis iocus vel mimicus, ait Cic. l. 2. de Orat. & paulò post vitanda est mimicorū & Etheologorū similitudo, qua nimia est imitatio: vbi auctor monet adhibenda esse moderationē in ioco & risu & pudore. Aristoteles in arte scribit, τή μιμείδαι σύμφυ- τήν τοίς ανθρώπος έν ποίδω, καί τήν άσπεί τήν άδωρ ζώω, ότι μιμντιώτατο έστίν, solertiam alios imitandi homini- bus naturá esse insitam, iamq, inde à pueris, & hac re presta- re aliis animalibus: quòd sint peritissimi imitationis: in qua quidem excellit Proteus, qui propterea dictus est λιμντιός ανθρωπος, καί πρός πάντα χυμιατίσείδαι η μεταβάλλ- λείδαι δυνάμεις, peritus effingendi omnia, & in ipsa se trans- mutandi: quod Lucian. lib. de saltatione facit quòdam admirantem, quum hic quinque personas ad sal- tationem comparatas videret, & eas omnes ab vni- to sustineri, sic hunc alloquutus est: έλελ ήδεις, ώ βέτις, σωμα μερ τήν έρ, πολλάς ήτας ψυχάσχω, Cœlau-

ras, vir optime, te quidem constare isto vno corpore, sed multis animis preditum esse. subiecit postea Luc. in άπειότος δέ οί τταδύοται τήν άρχήν παντόμιμον καθόω, καί τή άσπεί έσείδω. Non immeritò Itali saltatorem vocant panto- mimum appositè ad effectum. Vnde dicitur Oct. Augu- stus primus è Græcia pantomimos Romam evoca- se, & inter cæteros Pyladem ex Asia, vt Lucianus & Zosimus scriptum reliquerunt, qui nutu, manibus- que, clauso ore, facit, vt intelligantur, quæ vix linguâ vel Scripturæ textu possint agnosci. Fuerunt quo- que mulieres mima in talibus deliciis adhibitæ, quarum Tullius 2. Phil. meminit, Inter quos aperta le- tica mima portabatur: & paulò post, venisti Brundisium in sinum quidem & complexum tuæ mimule. Ita Cic. Phil. 13. tales obiicit deliciis Antonio: Quum in gremiis mi- marum mentum & mentem deponeres. quas Græci vocant μιμαλλόνας, ab imitatione virorum: quam vocem La- tini etiam retinuerunt. Formâ autem patronymicâ Ovid. de art. l. 1.

Ecce Mimallonides sparsis in terga capillis: Ecce leues Satyri præmia turba Dei. Vbi Poeta describit comitatum Bacchi proficiscentis ad Cnossidem amicam talibus mimis stipati. Eadem quoque formâ deriuat Perf. Sat. 1.

Torna Mimalloneu implerunt cornua bombis. Balathrones.] Varro l. 2. cap. 5. hac voce vsus est pro homine nihili, & ad fruges consumendas tantum nati, quem Galli Balathronem suâ linguâ vocant vaniloquum & futilem, qualis est Græcis βαλαθρόνος, αείρ υάδωρος. Quum videbo iam vos (inquit) Balathrones: & huc as- feram meum cotium & flagella. Festus tamen definit Ba- lathrones & Blurtheas esse bullas luti, ex itineribus collectas, vel quod de calceamentorum soleis eradi- tur: alii volunt dici, quasi Barathrones, à Barathro immensæ altitudinis loco in agro Attico, qui est έπι- γνα γής παρ τή βάθ, fassa terra profunda, vel locus præ- ceptus & profundus, vnde emergi non potest: de quo vide 8. Aen. v. 244. & Lucret. lib. 6. sed pro barathrones sonus linguæ blæsæ retulit balathrones, vt pro Bra- bylo Mitio Terentianus dicitur Babulo propter immo- dicam in Aeschinum benignitatem, aut hic ob prodi- gentiam. Non enim satis constat, vter intelligendus sit Act. 3. Sc. 7. v. 17. Adel. ductum quidem cognomen παρά τή βάθ, ήτοι άνοίλα μύλα, à malis aluum sol- uentibus. Itaque profusi balathrones sunt gurgites & heluones bonorum, tantum suo abdomini, non glo- riæ, nati: vnde Seruilius cognominatus est, quia sic naturâ comparatus erat, vt modò definitum est: qualis Mænius decoctor dicitur, non Balathro, aut Bara- thro, sed Barathrum ipsum macelli. Epist. 15.

Mastum.] Hæc duo epitheta scitè geminantur, tum vt aegritudo flebilis de iactura periti fructus signifi- cetur, tum vt illi periti ac dissoluti homines ab eâ- dem cogantur de altero quærendo nepote cogitare. Grammatici deflectunt mæreo a marcesco, ideoque ma- lunt scribere per æ. Huius autem ratio est, quòd ho- mines mærore & tristitiâ tandem marcescant & ta- bescant.

Sollicitum.] Gemino ll. scribitur ενί άσπεί χείω, pro- ductionis causâ. Solum enim, ex quo & cito fit sollicito, priorem corripit, vt sollicitus dicatur motus de suo loco & solo, vi perturbationis.

Cantoris.] Si nomen cantoris inuidiosum fuit a- pud Rom. vt est iam pridem apud Gallos, hic con- temtus causâ fuit adhibitum. Plato 7. Legum sic scribit: Decretum hoc sit, præter publicos & sacros cantus, & omnem iuuenem choream nemo sonos edat, neq, in saltatio- ne motus faciat.

Tigelli.] Apdcope est alterius i vel crasis duorum in vnum, vt in cura peculi: atque omnes interpretes vno ore & consensu ferunt, M. Tigellium Hermogenem, qui etiam Sardus appellatur Satyrâ proximè sequenti, & mores illius plenius explicantur, fuisse cantandi peritissimum: eamque ob rem summos Principes illius Musicâ mirabiliter delectatos: Primum Cæsarem Dictatorem, deinde Augustum, postremò Cleopatram. Ferunt præterea carmina huius Poetæ non admodum ab eo probata, quòd non satis numerosè & modulatè sonarent. Quàm autem intemperanter & libidinose vixerit, satis perspicitur è collegio illius supra descripto. Ad historiam tamen Tigellii addam, quòd de ipso scribit Cic. l. 7. Epist. 24. ad Gallum: Phamea caussam susceperam Tigellii quidem caussa: erat enim mihi sane familiaris. Is ad me venit, cixit iudicem sibi operam dare constituisse eo ipse die, quo de P. Sextio in consilium iri necesse erat, & respondi, nullo modo me facere posse, quum vellem: alium diem si sumfisset me ei non de futurum. Ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibicinem Tigellium habere & sat bonum canorem, discessit à me, vt mihi videbatur iracior. Habes Sardos venales, alium alio nequiores. Cognosti meam caussam & istius Salaconi iniquitatem: hæc reperuntur lib. 13. Ad Att. Epist. 47. cuius initium est, Laudationem Porciae, & ad verba, de Tigellio si quid noui: qui quidem, vt Gallus Fabius mihi scripsit, μέμνην ἀναφέσει mihi quandam iniquissimam, me Phamea de fuisse. Ex his intelligis ingenium aui Phameæ, & Tigellii nepotis vehementer bonis inuisum: quorum patria Sardinia abiit in proverbium, *Sardi venales*. Nam vt Liuius scribit lib. 41. & in lib. de viris illustribus, post Sardiniam à Tit. Sempronio ditioni Romanæ subactam innumera mancipia Romam aduecta sunt, & ex eorum vilitate, vt scribit P. Manutius, adagium superius est natum: quod Cicero iocî loco & fortasse probri obiicit Phameæ & Tigellio nepoti, nepoti, inquam, & natalibus & moribus, cuius natura magis arguitur nomine Salaconis, ἐστὶ δὲ σαλακίων προσαίματος πρὸς τὸ εἶναι πένυς ἄνθρωποι, καὶ σαλακίονία, ἀλαστονία ὑπὲρ τὸ εὐεθροῦ, καὶ σαλακίονισαι, ἀλαστον ὀνειδῆσαι, ἀλαστονίας δὲ ἐλεγχοῦ τὸς φευκῶς καὶ μοχλοῦχος, est autem Salacon, qui quum pauper sit, simulat se diuitem esse, & Salaconia supra, quàm deceat, & verba sonant, iactare & superbire: arrogantes autem dicebant mendaces & superbos. Præterea Theophrastus definit Salaconem esse, qui sumtum facit, vbi non sit opus.

Quippe benignus.] Imò iudicio aliorum, qui minimè sunt eruditi ad assentationem, fuit hic Hermogenes rerum suarum profusus maximè.

Inopi amico.] Hic quo, potest vel referre suppletum antecedens, dare quicquam, vel esse coniunctio pro, vt possit. Quæ est ista tam ingrata immanitas, amico negare opem? ecquid potest expectare ab eo alienus?

Duramq; famem] Sic Cic. l. de finib. depulsa famas & fies cibo & potione.

Hunc si percontaris.] Monet me notatio huius verbi ita scribendum. A conto enim oblonga pertica ad explorandum locum in mari nauibus opportunum delectitur, quum autem altitudo maris exploratur, id est τῆς βολίδος ἡ ἀπὸ τῆς πειρατηρίας fieri dicitur, id est fune & perpendiculo, cui alligatum est plumbum. Adde, quòd significandi ratione pugnat cum cunctor, aris, id est, moror, differo, quâ facile & optimè perspicies è versu: stet pretio, neque cunctetur, quum est iussa, ad finem huius Satyræ: quanquam huius iunctum percunctor Donatus scribit ex eo dici, quòd à cunctis inquiratur: percontor tamen malo scribere, quòd est inquirere & interrogo. Hæc duo, percontari & interrogari Do-

nat. iu Heaut. Act. 1. Sc. 1. ad vers. vel me monere hoc, vel percontari puta, videtur distinguere diuerso ex fine, vt dicat prius suapte naturâ ad finem spectare conuergendi: interrogare autem nascendi gratiâ vsurpari: sed hanc distinctionem corrigit postea, quum tamen utroque indifferenter utamur, cuius syntaxis est varia: quia dicitur, quem percontari? & doctos percontari, item ab aliquo & ex aliquo percontari de re aliqua. Omittebam monere, κόντος esse vocabulum Græcum pro ξυστήν genere hastilis & instrumenti naualis, vnde πλοία κόντωτα, quæ contis impelluntur, non remis, vt minora & actuaria.

Stringat rem.] Hanc sententiam videtur Horatius è verbis Nicomachi apud Athenæum lib. 2. expressisse: σείδιον γὰρ πρὸς τὸ πῶτος μοι τὸ πατρὸς ἔτος συνεσπογγύλα καὶ ξηροῦσι καὶ ἐν μισθῷ ὀλίγοις, ὅσπερ ὄν τι βοῦν, bonâ mihi à patre relicta perinde constrinxi in globum, & granum è filiquis paucis mensibus exemi, ac si aliquod ouum fuisset mihi absorbendum. Verba autè nostri Poetæ sic fecit Græca H. Stephanus, τὴν πατρῴαν τοῦ πατρῴου ἔτους σφάραν ποίησεν ἐν σπυγγύλα. Hæ phrasæ Græcæ solent dici ἐς τὸς ἀσώτους καὶ ἀνοήτους, in perditissimos homines, nequissimos, intemperantissimos, consuetudine pharmacopœorum, quid medicamenta conglobant in pillulas, vt facilius & celeritè deuorentur. Hanc autem sententiam rem vniuersam luxu perdere dilatavit lib. 1. puto, de copia verborum Erasmus partim variis possessionum generibus à quàm plurimis dominis relictarum, partim viis illius perdendæ multis explicatis.

Malus stringat rem præclaram.] Id est amplissimas maiorum fortunas ita diminuat, & circumcidat voracissimâ gulâ, vt has ad assem redigat, & illos gloriâ honestè, iusteque partarum priuet: vbi ingratus animus heredis nequitia & intemperantia significatur ex his epithetis: malus & ingratus.

Ingluuiem] A Gula Grammatici flectunt, significante τὸν δυσφάγον, qui definitur ab Aristotele lib. 3. cap. 3. de part. animal. ἢ ἡ τροφή πορεύεται ἐς τὸν νοτίαν, ὅθεν ὅσα μὴ ἔχει ἀντήνα, ἢ δὲ δυσφάγον ἔχουσι ἐπὶ δόλω, id est, per quem cibus defertur in ventriculum. Itaque quacuq; collum non habent, hæc neque gulam habent manifestò. Hæc quidem definitio Oesophagi vocis etiam etymon notat. οὐδὲ δὲ λέγεται, ὅτι τὰ φαγίματτα διέει ἐς νοτίαν, id est, tanquam diceretur, quod esculenta in ventriculum delaturus sit. Quæ mihi ratio probabilior videtur alterâ, quæ est lib. 1. cap. 16. Histor. animal. ὅτι ἔχει τὸν ἐπιανωμαίαν ἀπὸ μήνης ἢ τῆς σφοδρότητος, id est, quod à longitudine & angustia cognomen reportavit. Atque hæc de voce Græca: de Latina porro è lib. 8. cap. 5. Columel. profertur si vacua non est ingluuiem, erudisatem significat, quum loquitur de Gallinis, intelligens primum ventris finem, qui est Eustachio ἀπολαυσινὸς τόπος τῷ σῶσι καὶ ἔτοιμοι τῷ λαίμα, id est, Locus afferens oblectamentum animali iuxta etymon vocis significantis gulam & guttur. Hic autem sumitur ἀπὸ τῆς λαίμαργίας, id est, pro insatiabili & voracitate, qualem dicit Terentius Eunuchi, Act. 5. Sc. 4. meretricibus esse, quum domi solæ cænant.

Harum videre ingluuiem, sordes, inopiam, Quam inhonesta sole sint domi, atque avida cibi. Quo pacto ex iure hesterni panem atrum vorent.

Quidam tamen non planè reiiciunt alteram lectionem illuuiem pro squalore & immunditie, quòd à non lavando dici volunt, vt Græcum ἀλυσίων: quo spectare videtur illud Curtii lib. 4. ablue corpus illuuiæ externisq; sordibus squalidum. Malo equidem priorem.

Coemens opsonia.] A Græcis mutuati sunt Latini hanc vocem, & totam ipsius coniugationem opsonor

& opsonator. Definiam primum, quod opsonium sit, deinde notabo, unde flexum: postremo exempla apponam Scholiastæ Homeri in *Il. λ παρ τὸ μετὰ ἄρτυ ἐστὶ ὄμορον ὄψου καλεῖται*, cui potest addi *ἢ τὸ συνίαμα ἢ τὸ ἴσωςμα κτλ*. Hic prior pars iuncturæ definitur, quicquid cum pane comeditur, opson vocatur & sapor & iucundum cibi condimentum, cuiusmodi sunt *τὰ κρέα, ἰχθύς, ζῶμοι, πρέμματα, τραγήματα, ὑποθήματα καὶ ὁμοίαι τῶν ὄψου παραθέσεις*, Carnes, pisces, iura, placentæ, bellaria & intrita, & similia horum fercula. Tolofates videntur hoc interpretari suâ linguâ *Companage*. Græci *προσφάγιον*. Quidam notant τὸ ὄψου παρὰ τὸ ἰπτάδαι, ἢ παρὰ τὸ ἔψου ab *assando*, vel *coquendo*: sed Eustathio magis probatur flexio, παρὰ τὸ ὄψι, diuersi spiritus causâ. Posterioris notationis ratio est, quod veteres tenuis ac simplicis victus genere vti serò tales cibos mensis apposuerint, atque postea coemptos & adhibitos, non nisi vespere comederint. Qui autem tales cibos emebat & condiebat, ὄψωνος dicebatur, quem noster Poeta circumloquitur hic *coemens obsonia*, & Ath. li. 4. ita definit, *ἐνδελου δὲ καὶ ἀγοραστῆν τὸν τὰ ὄψια ἀνέμονον*, vñ δὲ ὄψωνότερα, vocabant etiam mercatorem eum, qui tales cibos emebat, nunc vero opsonatorem, quem Latini retinuerunt. Martial. li. 4. sine, inducit opsonatorem sic è conuiuia percontantem:

*Dic quotus es, quanti cupias cenare, nec vnum
addideris verbum: cena parata tibi est.*

Item Plautus in Milite glorioso:

*Vel hila isimum conuiuiam hinc indidem expromam tibi,
Vel primum perasitum, vel opsonatorem optimum.*

Atque, vt Græci τὸ ὄψωνον, sic Latini dicunt opsonari, & opsonare pro emere opsonia, quorum passim exstant exempla: vnde Cicero. 5. Tusc. *Socratem ferunt, quum vsq. ad vespertum contentius ambularet, quæstumque esset ex eo, quare id faceret, respondisse se, quo melius cenaret, opsonare ambulando famem, ἀντιτόμενος*, Eustathius annotat, ὄψου δὲ ἄρτυ τὸ γυνάσιον παραθέσειν ἰδέσθαι τὸν τροφὸν, id est, occultè significans exercitationem esse opsonium ipsi *cena, preparans alimento suauitatem*: quod Gallicè interpretetur, *ex me promenant tacheite des appotus*. Opsonium quoque ab eadem ratione coniunctionis ἐν τῷ ὄψι καὶ ὠπάδαι & notionis *σὺδ ὄψω* desecti. Addam tamen summi etiam pro stipendio & auctoramento militiae, quod olim constabat ex annona mensura vel annua, id est, re frumentaria & aliis ad victum necessariis in mensem vel annum suppeditatis, non autem è nummis. Sic enim Lucas cap. 3. *ἀρῶναι τοῖς ὄψωνοῖς ὑμῶν, contenti estote stipendiis vestris*, dicebat militibus D. Iohannes Baptista. Hunc autem Poetæ versum sic Gallicè exprimas: *Qui prend argent agros interests pour acheter toute sorte de viande pour faire grand chere.*

Diues agris. Simili syntaxi dicit Virg. *Aeneid.* 7.

Qui fuit, Aufoniusque olim ditissimus aruis.

vbi Seruius annotat dictum secundum antiquum morem & citat versum *Satyrae*. 3. lib. 2. *antiquo censu diues*, eiusdem syntaxeos.

Quum vterque alibi dicat, *quàm diues pecoris? & rerum multarum diues* hic versus iterabitur sub finem *epist.* 3. lib. 2. de re Poetica in descriptione inertis diuitisque poetæ.

Quinas hic Exigit vel *exsecat capiti* Poeticè dicitur, pro quo Oratoriè, deducit & exsecat de capite ac de sorte & de principali summa. Grauiissima autem est usura, si vnoquoque mense de sorte principis summæ mercedes quinquæ exiguntur. Hæ enim, si usuræ sint femiissæ, æquabunt quadragesimo mense sortem: si quinquæ centesimæ, vigesimo: quales improbant leges

tam diuinæ, quàm humanæ. Itaque non est verisimile, vt Fufidius potuerit impunè quintuplam usuram exercere, vnde videtur τὸ *quina* sic intelligendum, sicut Xylander peritè interpretatus est: quum Fufidius nummos fœnori locabat, de sorte deducebat usuram primorum quinque mensium: verbi gratiâ, quum 200. coronatos; minùs decem coronatis numerabat: quos sibi tantum initio persolui volebat pro usuris quinque mensium futuris. Ita debitor solvebat, quod nondum debebat, atque quanquam non integram sortem acciperet à fœneratore; pendebat tamen ipsi deinceps usuras tanquam pro integra sorte: quod est *capiti exigere*. Nominatim prohibetur *Exodi* 22. *Leuit.* 25. & *Deut.* 23. exigà popularibus usura siue de re pecuniaria, siue esculenta, siue de qualibet alia. Ex Appiani l. 1. c. 7. è Plutarcho quoque lib. de vitanda usura, ex Aristot. *Politi.* l. 1. cap. 7. discimus interdictum, & acerbissimas fœnorum damnationes accusatione quadruplatoris & Censoris iudicio. Eamque ob rem Solonem Atheniensem ad immortalem nominis sui gloriam & memoriam illa *σεισάχθεια*, ἢ τὸν χρῆσιν ἀποιουσὶν, id est, *nouarum tabularum & aris alieni decisio* sublata consecrauit, vt Plutar. & Laert. referunt in ipsius vita. Ideoque Aristophani *ὠνιπέδ.* comœd. act. 4. Sc. 3. Solon dicitur *ὀπαδαῖς ἢ φιλόδημος τὸν φόσον*, id est, *antiquus ille Solon fuit uater à populi perstudiosus*; qualis Romæ cognominabatur P. Valerius Publicola: Plutarchus refert, *ὅτι τὸν δῆμον ἐθεράπευσε*, i. quod *populum coleret ac diligeret cōtra iniurias ditiorū & potentiorū*, καὶ ἴσα δὲ πρὸς τοῖς χρεῖστας πτωχοῖς, i. *aduersus creditores acerbos*: quod imitatus est Cæsar, vt scribit Plutar. in ipsius vita, *καὶ σεισάχθεια τιμὴ ἐνοφθαλμοῦ τοῖς ὀπαδαῖς, debitores obaratatos leuabat onere aris alieni dicere solitus, fœnorare idem esse, atque iugulare*. Humanæ tamen leges capite non damnabant fœnoratorem, vt Cato his verbis iudicauit: *Maiores nostri*, inquit, *si habere & ita in legibus posuere, furem dupli condemnare, fœnoratorem quadrupli*. Hi in fœnore improbando prius causam eius, quæ est inexplibilis auaritia & pecuniæ cupiditas: deinde damna, quæ rebus tum priuatis, tum publicis fœnoratio dat, perpenderunt: & certè descriptio Cæsarianæ fœnorationis accedere proximè & alludere videtur ad Hebraicam eiusdem appellationem, sicut nomina Græcum & Latinum, *τόνος* & fœnus. Nam *Leuiticis* 25. versu 36.

*Vetharbit neschei meisbo thicach al
& accessionem fœnus ab eo accipias ne*

Vox *Neschei* à radice *Naschac*, mordere, significat acrem morsum, qui tandem fœnore conducenti nummos exitium affert: quo videtur D. Paulus *Epistolarum* ad Galatas capite quinto versu 15. respexisse, *εἰ δὲ ἀλλήλους δάνητε ἢ πωρῶτε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε*, id est, *quod si alii alios mordetis & deuoratis, videte, ne vicissim alii ab aliis consumamini*: hic Christianos apostolus exhortatur ad mutua charitatis officia: quæ inter alios homines deserunt omnium maximè acerbis fœnoratores: qui tamen locus de qualibet iniuria & contentione intelligi videtur: vox autem *σεισάχθεια* ἐτυμολογῆται παρὰ τὸ ἀποσείδωαι τὸ ἄχθος, id est ab onere excutiendo, ac definitur *λύτρωσις σωματίων τε ἢ πτημάτων*, id est, *redemptio corporum & possessionum*: Eodem spectat vox Chaldæa *habboli*, φθορὰ βιαιῶν καὶ ὀδυνηρὰ, *violenta corruptio & afferens dolorem perditio*. Vox autem altera *Tharbit* à radice *Rabah*, ab augendo, quod usura, vt partus quidam & foetura gregem, sic fortè & caput suppleat & æquet. Hoc autem foeturæ genus perpulchrè D. Ambrosius explicat

explicat in Lib. Tobia cap. 12. unde etiam τόνος, ait, Græci appellauerunt vsuras, eò quòd dolores partes animæ debitoris exercitare videantur. Veniunt Kalendæ: parit fors centesimam. Veniunt menses singuli: generantur vsuræ. Creuit centesima: petitur, nec soluitur. applicatur ad sortem (quam vsuræ anniuersariam renouationem Cicero verbo Græco vocat anatocisimum epistolâ vltimâ Lib. 5 ad Atticum.) Itaque non iam centesima incipit esse, sed summa, hoc est, non fœnoris centesima, sed fœnus centesima & hoc est, quod T. Lilius dicit, Mergentibus (vide, nû Legendum sit super sortem) semper sortem vsuris fœnore obrutum esse. Ibidem ille D. Theologus comparat vsuram cum Echidua, id est, cum vipera, quæ, vt hæc, tanta mala parturit. Sortem autem Donatus in hunc vers. Adelp. Act. 2. Sce. 2. heu mihi etiam de sorte nunc venio in dubium miser! id est, in periculum. Sortis est summa, cui extrinsecus acquiritur fœnus: quæ Græcis dicitur τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ ὑπεράλειον, Gallicè le principal.

Hæc certè sortis definitio suppeditare videtur genus vsuræ, quam Iureconsulti sic definiunt, vt sit, quicquid vltra sortem mutuatum, percipitur, vel vt clarius P. Beroaldus in epitome Philosophiæ moralis definiuit, vsuræ est lucrum ex mutuo exactum. Hoc tamen interest inter vocem Hebraicam Neshec, & Græcam τόνος, quam ab animatis rebus sumtam, Aristot. Polit. 1. cap. 7. videtur restringere ad pecuniam, ὅτι τόνος αὐτὸ ἀνδρονότι τὸ νόμισμα ποιεῖ πλέον, πλέον τ' ἀρχαῖον αἰεὶ γίγνεται ὑποπέροντος τῶ χρόνῳ, vnoquodque mense ac die semper magis ac magis argentum crescit progressu temporis, eamque ob rem Aristophanes in Nubib. Comœd. fœnus comparat cum bellua, quæ progressu temporis argentum numerosiore semper fœturâ progeneret. Neshec autem latius funditur, quod septuaginta sic interpretati sunt Deut. 23. οὐκ ἐπιτρέψῃς τῷ ἀδελφῷ σου τόνος ἀρχαῖον, καὶ τόνος βρωμάτων, καὶ τόνος πάντος πράγματος, οὐ ἐὰν ἐν δαπέδῳ τῷ ἢ ἀλλοτρίῳ ἐπιτρέψῃς. Fratri tuo non dabis fœnori, nec pecuniam, nec esculentâ, nec quicquam aliud quòd si fœnoras, alienigena fœnorabis. Non quælibet tamen vsura damnanda est, præsertim quum illam vtilitatum comparationes facere solent, id est, quum eandem possumus metiri mutuâ dantis & accipientis vtilitate, ac perinde proximo nostro cupimus, ac nobis ipsis, bene consultum. Itaque legumlatores, istâ æquabilitate fructus seruata, certas & definitas permiserunt vsuras, atque in primis Iustinianus Imperator in Cod. legum ciuilium titulo de vsuris, permisit in traiectitiis contractibus stipulari vsuram centesimam, hoc est, de centum aureis in singulos menses vnum: quo pacto fors centesimo mense a fœnore æquatur. In aliis autem licitis negotiationibus bestem centesimæ, hoc est, de centum in singulos menses octò partes aurei, & in annum aureos octo. Illustribus tamen quolibet contractu non supra tertiam partem centesimæ, id est, in mensem quartam aurei partem, & in annum aureos 6. Si ad normam harum legum fœnus exigitur; nihil est, quod homines reprehendant & culpent: vnde equidem conuicio locum Ciceronis ad finem lib. 2. de officiis de hoc fœnoris genere intelligendum: Sed de querenda, de collocanda pecunia, etiam de vtenda commodius à quibusdam optimis viris ad medium Ianum sedentibus, quàm ab vllis philosophis vlla in schola disputatur. Veruntamen, si quid fortè frater & proximus detrimenti indè acceperit; Christiani fuerit ad Dei mandatum talem casum examinare, quo ille iubetur commodis proximi æquè seruire debere, atque propriis. Iam redeo ad Fufidium danistam intolerandum: ideòque longè gra-

uiorem Censoris reprehensionem & castigationem, quàm nostri Poetæ præsentem, non debuit ille effugisse: cuius certè culpam illud etiam adauget maxime: quòd tironibus ac filiis familiâs quinque ac viginti annis, minoribus contra leges & Senatusconsulta fœntrauit: qualis fuit lex Lætoria contra circumscriptionem adolescentum, cuius meminit Cicero lib. 3. de Officiis, & lib. 3. de nat. Deo: meminit quoque Plautus in Pseudolo: quâ vetabatur pecuniam fœnori dari adolescentibus ante quintum & vicesimum annum: ibi Callidorus adolescens ita loquitur: Nummum nusquam reperire queo. Ita miser & amore pereo, & inopiâ argentaria. Perii, an non: tum me lex perdit quina vigenaria. Metuunt credere omnes. Tacitus refert libro secundo, Claudium legem tulisse contra creditorum acerbitatem, quâ quidem cauebatur, ne pecuniæ in mortem parentum fœnori darentur filiis familiâs: quam progressu temporis spretam. Vespasianus seruari iussit, vt Suetonius memorat in ipsius vita cap. 11. Neque filiorum familiâs fœnorum exigendi crediti ius vnquam esset, hoc est, ne post patrum quidem mortem. Vide colloquium Getæ cum Demiphone de Phædria, omnes ineunte vias & rationes conficiendæ pecuniæ in Phorm. Act. 2. Sce. 1. quod quidam accidisse putant ante, quàm Macedonicum Senatusconsultum factum fuerit, vt qui filios familiâs viuo patre credidissent, repetitionem iure ciuili parte mortuo non haberent: Ex hac autem ironia Getæ ad senem Demiph. siquidem quisquam crederet, id est, pecuniam committeret, te viuo. apparet vulgò semper dici solitum non licere credi filiis familiâs. Addam postremò τὸν τόνον καὶ τὸ δαπέον, è Scholiaste Aristotelis inter se differre οὐ τὸ δαπέον χάρτιν, ἀλλὰ τὸν τόνον ἐνεχυρᾶσαι ἀπειλοῦσι, non sortis & capiti causâ, sed fœnoris pignus accipere minantur: vbi τὸ δαπέον valet τὸ ἀρχαῖον καὶ ὑπεράλειον, τόνος δὲ per metaphoram ab animatis rebus dicitur, vt fœnus à fœtura animalium, vt alibi notatum est. Α τόνος desectitur ὑπονομισμῶν τὸν δαπέον fœnusculum, & hinc tocylliones, pro fœnoratoribus minutis (vel vno verbo fœnoratorculis) per geminum M, vt est natura ὑπονομισμῶν, ἐδύλλιον, ἐπύλλιον, versiculus, quo vtitur Cicero lib. ad Attic. 2. ad extremum Epist. 1. Neque te in Tocyllionibus habebam.

Mercedes exsecat.] Id est, quum fœnorator locat argentum suum fœnori, de sorte dedit præ manu prouentum primi mensis nondum incepti: tantum abest, vt finem fecerit: verbigratiâ: si centum aureos Fufidius fœnorat ad rationem quinarum centesimarum in singulos menses; in ipsa stipulatione tantum numerat conducenti nonaginta quinque, & ita quinque aureos, tanquam fructum nondum in gemma plantæ micantem, decerpit. Ita merces apud Ciceronem significat prouentum 2. de finibus bon. & mal. Vides igitur si amicitiam suâ caritate metiaris; nihil esse præstantis: siu emolumento; summas familiaritates prædiorum fructuosorum mercede superari: quam Græci τὸν ἐπινομισμῶν καὶ ὑπεράλειον dicunt Gallicè, rente & reuenu. Merces autem Grammatici ex eo dicitur, quòd æs mereatur quiuis suo labore, Græce μισθός. Sed de variis vsurarum generibus lege orationes Demosthenis forenses.

Vrget.] Quò magis adolescens luxu diffluit: tantò maiori fœnore Fufidius cogit illum nummos suos conducere, & obseruat maxime eum, qui nupet

& modò prætex tâ positâ sumfit togam virilem anno circiter 17. & sub patre præparco & præduro viuit: de quo Cicero pater scribit ad Att. lib. 10. Ep. 23. Ego meo Cicero, quoniam Româ caremus. Arpini potissimum togam puram dedi. item ad eundem lib. 5. Ep. 20. Ego, quum Laodiceam venero, Quintio sororis tuae filio togam puram iubeor dare. De qua etiam Apul. lib. de Magia. Eruditissimi iuvenes laudis gratiâ candidati, primum hoc forensis opera legendi principales libros & epistolas in senatu rudimentum subibant, ut aliquo insigni iudicio civibus suis noscerentur, qui mos incipientibus adolescentulis ad illustrandum ingenii florem apud antiquos fuerat concessus. Togam autem candidam, qui hoc facerent, tirones induebantur ipso tirocinii die. Sic enim appellabant, quum eloquentiam auspicarentur in foro: aliâs intelliguntur *νιοπρόδρομοι*, militaris disciplinae rudes.

Quis non Iuppiter exclamet? Cur, o Iuppiter maxime, non depellis è patria istum Fufidium, pestem ac perniciem adolescentum, & omnia humanitatis hostem?

Pro quaestu. Ita eleganter usurpatur hæc propositio in designanda modi & quantitatis conuenientia, quam possumus exponere secundum vel iuxta: quorum priori utitur Terent. in Eun. Act. 5. Sc. 9. postquam eius mores ostendi tuos, & collaudari secundum facta & virtutes tuas. Posterius autem *ἐπιπρωματινός* sumtum pro *πίσιος*, æquè talem modum significat, ut apud Saljust. in Jugur. iuxta boni ac mali obruncati sunt, i. pari supplicio affecti: sic Cic. pro domo sua, nemo fuit, qui non me pro suis opibus in illa tempestate defendere: sic Quintil. dicit. pro modo, pro nostra facultate & viribus.

Hic vix. Intelligit: hincine avarus sumtum faciet pro ratione turpis lucri? & subiice, vix quisquam credat, quàm male fraudet genium suum incredibili parsimonia. Quidam hic mirantur, quo modo sumtum facere sit idem, quod impensam agere in rem aliquam, quum sumtus videatur potius ex illo Teren. Adelp. Act. 5. Sc. 9. v. 20. postremo à me argentum, quanti est, sumito, nomen esse fructus & acquisitionis, quàm dispendii: sed desinent mirari, si attenderint, sumtum facere ad categoriam *τὸν ἀγῶν* attinere, quorum ex vno posito facile potest alterum intelligi, ut ex eo quod sumtum est prius aut è crumena, aut è cella penuraria, aut ex horreo, aut aliunde, agatur impensa: sic ex accepto, datum intelligitur: ex depromto, conditum & cætera huiusmodi.

Pater ille.] Misericordia & cruciatus Menedemi ex his verbis Chremetis intelligitur initio Heautont. Nunquam tam mane egredior, neque tam vesperi domum revertor, quin te in fundo conspicer fodere aut arare, aut aliquid ferre, denique nullum remittis tempus, neque te respicio. Deinde paulò post. an cuiquam est usus homini, se ut cruciet? Gall, vient il quelque profit à l'homme de se tourmentier? tandem Menedemus indicat Chremeti causam angoris sui esse absentiam Cliniae, qui sæpè iurgia patris grauitè audiendo in Asiam ad regem militatum coactus est abire: hoc modo se excruciat semper avarus, quum vidit aut aliquid vicino sublatum furto fuisse, aut se procul à thesauro abesse, aut dormientem, rem malè custodire. Hic notandum atque subiici comparatiuo pro quàm, atque tum non contineat, sed est aduerbium eligendi, ut annotatum est Ode 5. lib. 3. ex Agellio, sicut etiam 12. Epodis fuit: minus ac me.

Si quis.] Videtur rectus Latini sermonis usus, quem Poeta hic sequitur: non minus tamen rectè sic Cic. hoc enunciaret, si quis rem quarat, quò nunc pertinet? ut

Ep. 1. l. 4. ad fam. rem vides, quomodo se habeat, pro, vides, quomodo se res habeat: sic Ep. 8. l. 8. nōsti Marcellum, quàm tarlus sit: ad Attic. Ep. 21. l. 14. nōsti virum, quàm rectus sit. Terent. in And. illum ut viuat, optant, item Plaut. in Aul. tu me, & ego te, qualis sim scio: Cæsar denique lib. 1. belli Gall. rem frumentariam, ut satis commodè supportari posset, timebant, de quo semel iam in his commentariis, ni memoria fallit, nos monuimus. Ita Græci loquuntur, à *γινώσκω* et *τίς* est, non te noui, qui sis, pro, non equidem noui, qui tu sis, Ita Isocrates in Helen. encomio, *ὄγιστος ἐν οἴκῳ Πρωταγόρας, ὁ τὴν νᾶτιν ἀπορῶν*, qui nescit Protagoram quod reliquit, pro, qui ignorat, quod Protagoras reliquit. Ita quoq; Hom. Iliad. sub init.

Τὸ δὲ δὴν δὲ δὴν οὐκ ἔγνω, ποτὲ ποτὲ μετρίῳ.

Sed Tydide non agnosceres, vtris interesset,

pro, non agnosceres, vtris Tydides interesset, Græcisne an Troianis. Ita denique reliqui scriptores Græci tam strictè, quàm liberè orationis passim loquuntur.

Malthinus.] Equidem facile patior me adduci hoc epitheto moribus ac naturæ Mæcenatis accommodato, & versu Satyræ, i. Iuuenal.

Et multum referens de Mæcenate supino.

Itidem altero eiusdem Satyr. 12.

Purpuream teneris quoque Mæcenatibus aptam, ac illo Satyr. 4. huius lib. non hic cuiquam parcat amico, ut Albio Tibullo, ac multò magis illo epigr. quod habes in vita Poetæ post præfationem, ubi Mæcenas appellat Poetam suum sodalem: his adducor, inquam, ut credam mollitiem Mæcenatis hic notari, ut planum fecimus ex multis historiis in Oden. 1. lib. 1. quibus maior fides habenda est, quàm interpretibus quibusdam in Voltejum Menam, vel, ut alii malunt, Demetrium Pompeii libertum hoc mollitiei flagitium, vel aliò, transferentibus, de quo abundè dictum est in prima Ode lib. 1. & testimonio Persii: atque dum hoc persuasum habeo, magnam constantiæ & virtutis laudem tribuo nostro Poetæ, qui vitia hominum nullo discrimine liberè & audacter coarguat. Similem animi constantiam Theognis iactavit:

Οὐδένε τῶν ἐχθρῶν μωμῆσομαι ἐόδορον ἔοντα,

Οὐδέ μὲν εὐνήσω δεῖδρον ἔοντα φίλου.

Nullum inimicum vituperabo, si bonus est aliis, Neque laudabo amicum, si est malus.

Neque Mæcenas hac reprehensione, si Isocratem ad Nicoclem audiisset, à Poeta se debuit abalienare. *Ἡ σοὺς ἄγῶν μὴ τοὺς παῖδ' ὅτι αὐτὸ λέγεις, ἢ ποῖος ἐσθλοῦν ὄντας, ἀλλὰ τοὺς τοῖς ἀμαρτανόμοις ἐπιτιμῶντας.* Fideles existima eos, non qui quicquid aut dicas aut facias, laudent: sed eos, qui delicta liberè accusent. Non desunt tamen, quibus Poeta videtur ingratus in bene de se merentem, & animo barbaro & seruili præditus, quòd minimè potuerit à demissis Mæcenatis tunicis notandis abstinere. Arbitror equidem, si Poeta rediret in vitam, eum more Diogenis talibus responsum: *ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι νύκτας τὰς ἐχθρῶν δέκνυσσι, δὲ τὰς φίλων, ἵνα σώσω,* alios quidem canes mordere inimicos, se verò amicos, ut in olames seruet: *δεῖ γὰρ τὸν λόγον τῷ φιλοσόφῳ τὸ γινώσκοντι μὲν ἔχει τῶν ἀνομιῶν, oportet enim orationem Philosophi eâ præditam esse suauitate, quæ mordeat exaceratos.* Hanc autem vocem Malthinus Grammatici quidam fleunt *παρὰ τὸ μαλθακός*, quod idem valet, quod *μαλθακός*, mollis: ita geminatur à Luciano, *ὄντοσι δὲ βυρροδγίας, ὁ μαλθακός*, hic effeminatus & mollis est. Ad huius formam, τὸ Trimalcio, *ονία*, notionis intentionis factum est, tanquam diceres, *τῆς μαλθακός*, summè mollis. Erat præterea delicatiorum & mol-

& mollium hominum, capite palliolato incedere, vt in Curcul. Plaut. ad Sc. *Date viam. Pallio coccino adrasum incluserat caput*, quod Seneca scripsit de Mæcenate hoc nostro. *Hunc esse, qui in Tribunali, in Rostris, in omni publico actu sic apparuerit, vt pallio velaretur caput, exclusis vtriusque auribus, non aliter, quam in mimo dixisse fugitiui solent*, Alii malunt deriuare παρά τὸ μάλδν, interpretantes νῆρον μεμαδραχμοῦν, ceram emollitam, quâ ilinebantur tabellæ, & iustrumenta iudicialia, πινάκια δὲ τὸν νῆρον καὶ γραμματεῖα δυναστικά, cuius rei verus est testis Demosthenes in oratione 2. contra falsum testem Stephanum: *καὶ τοὶ τὸν μὲν τὰ πεπραγμένα μαρτυροῦντας προσήκει δὴνοθεῖν τὰς μαρτυρίας κατεσκευασμένας. Τὸν δὲ τὰς προηδύσεις μαρτυροῦντας τοὺς ἀπὸ ταυτομάτου προδόντας, καὶ οὐ μάλδν γεγραμμένους τὴν μαρτυρίαν ἵνα εἴη προσχρῆσται ἢ ἀπολείψει βουλῆδν, πῶδλιον δὲ. Verū eos, qui reb. factis testimonia tribuunt, illa domo decet efferre cōfecta. Sed qui prouocationib. testificatur, & casu asserunt, eos decet inscribere testimonia cerarum tabellū, vt si quid vel addere vel expungere velit, facile sit.* Ex hac notione τὸ μάλδν transfertur ad mollitiem, μαλακίαν, indicandam, vt docet Hesychius: vnde malo nostrum Malthinum deflectere.

Tunicis demissis. P. Africanus Paulli filius non admodum dissimili mollitie amictus delicati & myrobrechii D. Sulpicium Gallum notauit, vt scribit Agel. l. 7. c. 12. *Qui in conuiuio adolescentulus cum amatore, cum chirodota tunica inferior accubuerit, qui non modo vinosus, sed virosus quoque sit: eūmne quisquam dubitet quinidem fecerit quod cinadi facere solent?* Videtur autem Poeta genus illud vestis, cuiusmodi quidam afferunt ex Apuleio, poderem tunicam significare, quod Græci χιτῶνα ποδῆν ἢ ποδινῆν ἐπέδονος, indutus tuuicā vsque ad pedes promissā dicunt, vt ποδῆν ποῶν καὶ βάρβα, *barba dependet ad pedes demissa*, quæ tunica fæminis, non viris, conueniebat, in quos licet iactare illud Tibulli Eleg. Semper vt inducas, lib. 1.

Tunc procul ab sitis, quisquis colit arte capillos: Effluit effuso cui toga laxa sinu.

Huiusmodi autem tunica, non solum habuit luxum in talari longitudine, sed in extensione manicarum ultra extremos digitos, vnde Græcè dicebatur χιτῶν χειρῶν, tunica manucleata, Plauto. Vterque excessus notatur ab Herodiano libro quinto, *προήειτε ἑμῶσι βαρβαίρω χιτῶνας χρυσοῦφαις, ἀλδργαῖς, χειρῶν τοῦς καὶ ποδῆν ἀνέσωμοφαις.* Acque procedebat habitu peregrino, indutus tunicis aureis, purpureis, manucleatis & ad pedes vsque demissis, qui mos fuit Phœnicum, vt ibidem dicitur, sed Romæ indecorus & probrosus, sicut è loco Agellii citato perspicitur, ac præterea ex eiusdem auctoris libro primo capite 5. vbi ἀμψν illa χλωαῖς καὶ μαλακοῖς χιτωνίστοι, Demostheni ab æmulis aduersariisque probro dati sunt, vt etiam specte, compositæque indutus & vestitus esset, qualis luxus cernitur hodie in nostra Gallia circa collaria indusiorum & interularum fimbriis & laciniis luxuriantium, & omne genus subinde mutandi varios amictus. Quis non eā re ad laborem ferendum remollescere homines, & effæminari arbitretur?

Inguen ad obscænum. Quod Græcè ὄσσην εἰς βουβῶνας, dicitur. Est autem inguen locus corporis ad vtrūmque pubis latus glandulis refertus facile intumescens, humore illuc defluente. Præterea Grammatici variè notant vocem obscænum: quidem à cœno, alii à scenā: quod turpia in scenam, vt coarguantur, produci soleant: alios præterea minus probabiles. Sententia est: *Alius est ri-*

diculus & facetus tunicis vsque ad clunes sublatis, quæ dicuntur Græcè χιτωνισαῖα, τῶτ' ἐστὶ, βραχῆς χιτῶνις, *qui ne lui vient, que insques aux fesses?* Hic autem subductis opponitur priori demissis, vt illud valeat curtam & breuem vestem: hoc demissam & talarum.

Facetus. J Donatus in Heaut. Act. 3. Sc. 2. sic hanc vocem definitione declarat: *facetus est, qui facit verbis quod vult, dum narrat fabellas, resque ludicras & iocosas recitat ad molestias abstergendum & ad curas abigendum. Potest etiam referri ad formam corporis, vt significatio vocabuli indicat, & hoc est quod Fab. Quintil. l. 6. c. 3. scribit, facetum non tantum consistere circa ridicula. Gallicè, recreatis, & qui à bonne grace à rencontrer.*

Pastillos. J Pastillus est massa & globulus cuiusque rei in formam panis redactus, vnde Grammatici docent nomen reperisse, sicut τροχίλιος παρά τὸν σφαιροειδῆ τὸν τροχίλιον, ὀξύτονον, à rotunda figura rotata, ideoque etiam πωλίλιος aliquando dicitur. Hic locus intelligitur de odorato pastillo, & pilula vnguentaria, quam Galli dicunt pommers de sententis, non de illo medicinali, de quo Celsus lib. 5. capite 2. Mos autem vtendi vnguentis è Græcia Romam deductus est; cuius tantus dicitur breui luxus fuisse, vt τὸ νήρωμα, id est, vnguentum è cera oleo subacta, quo luctaturi illinebantur, venderetur octingentis sestertiis. Sed vt olere est hominis delicatuli ac molliusculi; sic hircum olere spurci & imundi.

Hircum olet. J Id vno verbo Plautus, alius est hircosus, vt Græcè, χυάτων ἢ δύσοσμος, qui tærum odorem spirat, de quo Epod. 10. qualem ὁ τράγος. Hoc tamen nomen habet παρά τὸ τραχὺ τὸ δέγματος, ab asperitate hirsuta pellis. Seneca protulit hunc locum Epist. 37. l. 13. *Descripturus infamem & nimis notabilem delictis, Horatius Flaccus, quid ait? Pastillos Rufus olet. Dares nunc Rufillum, perinde esset, ac si hircum oleret & Gorgonii loco esset, quem idem Horatius Rufillo opposuit: vbi tamen ter legitur Rucillus pro hoc, Rufillo.*

Instita veste. J Instita est, quod altero nomine dicitur Limbus, sicut constat è vers. 4. Aen.

Sidoniam picto chlamydem circumdat a limbo. Vbi à Seruio definitur fascia, quæ ambit extremitates vestium: secundum antiquum morem: item in vers. Aeneid. 2. *insedit, nimbo effulgens*, alii limbo legunt: est autem pars vestis extrema, quæ instita dicitur & hic locus profertur, quâ voce vsua est Ovidius lib. 1. de Arte.

Este procul vitta tennes infigne pudoris,

Quæq; tegit medios instita longa pedes.

Ita volunt Græci τὸ ἀράσσωλον notari τὸν ὑπεμάσσωλον εἰς τὸ πῆδον, ora vestis in terram dependens. Ita τὸ λῶμα παρὰ εἰς τὸ κατώτερον τοῦ ἱματίου, ἢ ἀνάκλασις τοῦ ἐνδύματος περὶ πῆδον, quod ima vestis ora assuitur & attextitur vel quasi replicatur circa extremam indumenti oram. Huiusmodi autem limbi & fimbriæ & stolæ, & pallæ, quæ sunt matronarum vestes, assuebantur. Quod dicit *veste subsuta*, puto idem valere, atque *πρόφασμα τι λεπτὸν καὶ πολυτελές, tenuis & exquisitus pannus prætextus*, ex quo texta erat instita: nisi malles ita, quod mihi quidem probatur, mutatâ syntaxi explicare quorum instita subsuta vesti tegat talos: quæ sanè interpretatio quadrabit maximè ad Græcam & Latinam definitionem supra notatam.

Contra alius. J Repete à communi, alius nullam velit tetigisse, nisi prostitutam: quod multo Latine

nium dicitur, quam illud C. Suet. in Domitio c. 21. Ad horam somni nihil aliud, quam secretis solus deambulabat. Nam boni Latinitatis auctores subtexunt ferè particulam nisi his vocibus: nihil aliud, nullum alium, ut Cic. de Amic. amare autem nihil aliud est, nisi eum ipsum deligere, quem ames, nulla indigentia, nulla utilitate qua sita. & Liv. 3. ab Urbe, nihil aliud actum, nisi vigilatum est. Cic. ap. 10. l. 16. Fam. ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quam commodissime conualescas.

Oleni fornice.] Quia oleo verbum est μέσσην iucundi, vel iniucundi odoris, distinguitur sapius odoris genus adverbis bene aut male, vel aliis: quod quum minimè sit, tæter est intelligendus, ut hic & 10. Epod. Ferens olenem Menium. S. antem in fornice idem valet, quod prostitutam esse, & in Lupanari versari, ut iuuenalis Sat. 3.

Et sedeant hic

Lenonum pueri quocunque in fornice nati.

Macte virtute.] Hæc phralis locum præcipuè habet in approbatione facti, laudatione & cohortatione ad incrementum virtutis, quâ dum Cato dicitur hic abusus, σατυρικός mordetur.] Hoc quidem Græci videntur reddere per verbum optandi, δύναι, ut est l. 14. c. 6. Agellii δυνάω ος τένυς τῆς πολυμαθείας, f. uere tuâ istâ multiplici doctrinâ: hoc tamen εἰρωνικός interdum obnunciatur in eum, quem εἰς νόγανος ἀπελθεῖν πελάδομον, ad coruos abiisse iubemus: hic hic locus potest reddi, δυνάω τῆς ἀπειρίας, & explicari per τήχους, ut illud Epigra. δυνάω τήχους faxit Deus, ut virtutem & sepulcrum consequaris. Mactus autem Grammaticis videtur per contractionem à μάχης, heri, & hoc à verbo sacrorum μάττο, id est, magis aucto: quomodo autem auferretur victima, sic docent: priusquam illam immolaret, sparsâ molâ ac thure & vino eam aspergebant. Itaque iuuenam & hostiam sic mactam dicebant cumulatam & magis auctam, quod Seru. ita interpretatur in hunc vers. 641. lib. 9. Aeneid.

Macte nonâ virtute puer sic itur ad astra. i.

magis aucta affectu à gloria, & est sermo tractus à sacris: quoties enim aut thuris aut vini super victimam fundebatur, dicebant, mactus est taurus vino vel thure, hoc est cumulatam est hostiam & magis aucta. Nec ferè, mactus, utitur in aliis casibus, nisi in casu vocandi, quem tamen nonnulli διὰ τῆς ἀντιπρόθεως positum putant pro, μάχης. Eius autem syntaxis est duplex. Nam Martial. cum gignendi casu posuit l. 12. Epig. 7.

Macte animi, quem rarus habet, morumq. tuorum,

Quos Numa, quos hilaris posset habere Cato.

Sæpius cum auferendi casu reperitur, ut ipsemet:

Macte esto tadis, o Hymenæe, tuis.

Macte virtute, Cicero, & bonis Statius. Varro tamen scribit lib. 4. de ling. Lat. magmentum, quod daps erat, quæ à rusticis Iano, Sylvano, Marti, Iovi Dapali proponebatur, dici à magis. Qui autem id Deo pollucebant, macti dicebant, ut I. Scaliger annotauit in eum locum, quod superius etymum videtur confirmare.

Sententia Catonis Dia.] Epichetum Dia trahit originem à διος contracto in dios productâ penultimâ, ut iam notatum fuit Od. 3. li. 2. ad verb. sub Dio moreris, 60 & sonat idem, quod θεός, δυνεῖς, οὔτιμος, ἢ ἀπὸ διός ἔχωρ τὸ γένος, id est, diuinus, nobilis, honorabilis, aut ab ioue genus ducens, & quasi iouialis, & θεός γένων ἢ ἡρώων οὔτιμος.

Tetra libido.] Tæter arbitror ex eo conuenire notatione cum fœdus, quod vtrumque reperimus dici de turpitudine & crudelitate. Cic. in Pisonem, immanissimum & fœdissimum monstrum. & 4. Tusc. Tetra & im-

manis bellua. Item, fœdus odor, & tæter odor, & fœdus tæterque sapor, & tæter spiritus, Od. 11. l. 1. Item impure & tætere facere aliquid lib. 1. de Divin. Item pro domo sua, religionem impurissimè, tæterimèque violare. Videntur tamen Ciceroni opponi clarus & tæter, Epist. 12. l. 4. fam. ita vir clarissimus Marcellus ab homine tæterimo acerbissimâ morte est affectus.

Mirator cunni.] Sic Propert. Eleg. 14. l. 2.

Non ego sum forma tantum mirator honesta.

De hoc Cupiennio nihil præter id, quod hic dicitur, vsquam reperitur: nisi quod Porphyrius est dictus C. Cupenius vel Cupennius vel Cupiennius Libo Cumanus Augusti familiaris. Describitur Cunnus à Medicis τὸ μέσσην καὶ τὸ ἀσθενὲς γυναικείον ἐν τῷ παρωτάτω τῷ ὑπογάστρου νέμεινον. Latine pecten & aqualiculus dicitur & Græcè τὸ ἐπίσσειον, καὶ ἐπίβλαιον, πτεῖς. Hanc autem partem quæ præbet adulteris tundendam, μοιχῶ τῶν Græcè vocatur.

Opere pretium.] Ita loquutus antea fuerat Ennius:

Audire est opera pretium procedere rectè,

Qui rem Romanam Latiumque auferere vultis.

Quid autem sit opera pretium, licet è Donato discere. Hoc, inquit, dicitur de mirificis & laudabilibus: quæ etiam si mala sunt, tamen miramur & libenter audimus. Valet igitur idem, quod magni faciendum est, quomodo vsurpatur à Liuius in operis præfatione, facturisne sim opera pretium, si à primordio Vrbis res Romanas scripsero. Interdum pro eo, quod fructum affert & utilitatem, ut hic.

Neque mihi placet opinio Grammaticorum, qui putant id aliquando per Tmesin enunciari, dum citant illud Plinii: id vero audire pretium opera sit. Ego verò vbique duas esse voces existimo, non iuncturam, quas Græci sic exprimunt. Plato de Repub. libro secundo, Ἐγώγε προσδιδόνω προόργον εἶναι εἰς τοῦτο τῶντων τὴν οὐσίαν. Equidem spero hanc disquisitionem ad hoc utilem esse: quod etiam per disunctionem aliquando dicitur Aristot. libro 6. Metaph. εἶναι γὰρ πρὸ ἐργῶ πρὸς τὴν προόργον οὐσίαν. Erit vile presentis consultationi.

Procedere rectè.] Propria & legitima huius verbi notio est in Palæmone.

Parcite oues nimium procedere.

Sed cum adverbis iunctum notat successum & eventum. Terent. Act. 3. Sc. 6. Adel. Meditor esse affabilis, & bene procedit. Cicero l. 12. Epist. Casio omnia, ut spero, prospere procedent, & parim processit.

Mactis.] De his vide annotationem in Gram. 25. Od. 1. 1.

Ut omni parte laborent.] Id est, quomodo premantur vndique adulteri, quia sunt ἡδεψίμοροι, fures alieni sponsa.

Dedit hic pro corpore.] Id est, ne penis & scrotum sibi cultro abscindantur. Simili multâ Mars condemnatus est à cæteris Diis: quod in adulteriis cum Venere deprehensus fuisset, & vinculis à Vulcano irretitus. Sententia Deorum est eiusmodi Odyss. 8.

Ὀὐν ἀρετῆ καὶ ἐργῶν κίχαινε τοὶ βραδύς ἀνήρ, Ἐὐς καὶ νῦν Ἡρακλῆος ἐὼν βραδύς εἶλεν Ἀρηὰ Ἐπιτάτωρ περ ἰόντα θεῶν, οἱ Ὀλυμπον ἔχουσι, Χωλὸς ἐὼν τέχνησι τὸ καὶ μοι χάρει' ὀφείλα.

Non rectè (procedunt) mala opera: asequitur tardus celere, ut etiam nunc Vulcanus tardus cepit Martem velocissimum Deorum, qui calum tenent, licet claudus sit, technis: ob id Mars multam adulterii debet: cuius multæ Vulcano soluenda se sponsorem præstitit Neptunus. Quæ, quia est velut captura mœchi per indaginé, dicitur μοιχῶ γειῶν.

que poena erat adulteri diuitis: alia erat pauperis, ut notatum est in Gram. Od. 25. lib. 1. & vis vocis *μοιχὸς ἐπίμοις* explicata.

Perminxerunt calones. Id est, militum serui coegerunt hunc pati muliebria, quod Græcè potest dici, *γυναικίσθαι*, quod etiam Martialis dicit, præciderunt & pædicarunt. Flagitium sanè non solùm contra Dei legem, sed etiam contra ipsius naturæ ius & normam foedissimè admissum. *Calones* autem deslectitur à Græco τὸ κάλον, lignum: vnde Græcè *calones* dicuntur, καλοφόροι, & à Seruio, qui militibus ligna ferunt, à Festo, qui clauas militum ligneas gestant, Vasconicè, *geujats*.

Accidit, ut cuidam. Donat. in And. Act. 2. Sc. 3. *Interea aliquis acciderit boni nota, inquit, acciderit etiam pro bono & ab hoc, & apud veteres frequentatum.* Hic tamen & *E-pod. 5. vers. Quid accidit?* de malo successu dicitur.

Testes. Qui Græci dicuntur οἱ ἄρχαι νόμῳ περὶ νόμοι, ut etiam Latine *Colei*, vnde Gallicè per cognationem quandam *couillons*. Hebraicè *beisim* ab oui forma & *hahchedoth*, id est effusione: sed *heschec* est scrotum, & testis dicitur etiam *Mabosch*, cuius pluralis est *Mebuschim*, à radice *Bosch*, erubuit, sicut Græcum τὸ αἰδοῖν παρὰ τὸ αἰδέσθαι, à verecundendo.

Caudamq. Intellegit τὸν ναυλοῦν ἢ τὴν ὑπέροχον ἀνατεταμένην καὶ ἀγύλην, καὶ πρὸς τὰ ἀφροδίσια παραφέρῃ: vtraq; enim vox Græca definitur τὸ τῆ αἰδοῖς τὸ πρόμυτες νόμῳ, ἢ ἢ ἀσέβεια καὶ τὸ ὄφρον ἀποδύναται.

Demeteret ferrum. Quod Græci dicunt, ἄρχαις τῆς τὸ πρὸς ἀγύλιον, καὶ ἀφροδίσιας ἰσχύος διαμαρτυρεῖται καὶ θεοῖς, τῆς δὲ διανοήσεως. Hæc poena honestè & periphrasticè obicitur in Eun. Act. 5. Sc. 5. *nunc minatur, porro sese id, quod mæchus solet, nempe frater puellæ vitiatæ minatur se facturum, ut virilia mæcho Chæreæ amputentur.*

Iure omnes. Exple sensum, factum iudicabant.

Galba. Hic Seruius Galba fuit & Iurisconsultus & adulter. Itaque quum cauda salax alterius adulteri demeteretur, res ipsius agi quodammodo videbatur, illiusque patrocinium meritò suscipi ab ipso.

In secunda. Ita primùm populus Romanus in quinque classes fuerat tributus à Seruio Tullio, ut scribit Livius lib. 1. quas etiam Græci *τιμήματα* dicunt, πρῶτον, δευτέρου, τρίτου, τέταρτου, ἕκτου, ut diceretur homo primi vel secundi vel tertij census. Ad hunc modum Poeta hic facit tres ordines mulierum: matronarum vel stolatarum: Libertinarum, vel ancillarum: togatarum: quarum prima indicat matrem familiæ: secunda concubinam patroni, quæ ipsi ministrabat, tertia meretricem, cuius ordinis & nominis vxores repudiatæ propter adulterium fiebant, mutatâ stolâ albâ in albam togam infamiæ causâ. Romanis autem poena coniugis adulteratæ videatur fuisse in potestate mariti, qui illam acerbius, quàm iuberet lex, sæpius exigebat: vnde Iuuenal.

*Interdum ille dolor plus, quàm lex vlla dolori,
Concessit: necat hic ferro: secat ille cruentis
Verberibus, quosdam mæchus & mugilis intrat.*

Eiusdem quoque ordinis erant prostitutæ, sed distinctæ ab illis togâ pullâ. *Classis* autem siue naualem exercitum, siue nauem notet, inde trahit originem, vnde superius *calones*. Nam Seruius initio 6. Aen. *Maiores, inquit, nostri calas dicebant frates, quos serui militum gestabant, & à quibus vallum & naues fiebant, quum res ferebat, vnde Lucilius, scinde calam, ut caleat, id est, frange fustes, & focum his instrue.* Similis est notatio huius vocis lib. 1. Aeneid. ad hunc locum: *Pallasne exu-*

rere classem Argivum, &c. vbi inquit Seruius: *Classis dicta est à κάλων, à lignis, vnde & calones dicuntur, qui militibus ligna portant & καλοφόροι, ligneæ pedum formæ, quibus calceolarij vtuntur.* Non tam verisimiliter Fab. Quint. à calando notauit.

Qui mæchatur. Hoc verbum è Græco factum est *μοιχάω*, & hoc à *μοιχὸς*, de cuius etymo repetere, quod est annotatum in Od. 25. l. 1. sed hoc interest, quod hoc absolute & transitive possit sumi. Lucas c. 16. πᾶς ἀπολόωσεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἢ γυνῆν ἑτέραν, μοιχάσας. *Quisquis relicta suâ vxore duxerit alteram, adulter est.* Dicitur quidem *μὲν ἄλλοις μοιχάσας* rem cum aliqua habere, vel adulterum esse alicuius: sed transitive Plato 2. de Rep. τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μοιχάσασθαι: id est, mulieri ipsius stuprum intulisse, vel illum adulterasse. *Mæchor* apud Catul. Epidr. 89. ponitur absolute, *mentula mæchatur*, potest tamen huic addi, *cum aliqua.* De Sallustio repetere, quod est annotatum in Oden. 2. lib. 2. ad quod poteris addere, quod Seneca scribit de ipsius stylo Epistol. 115. sub finem. Item quod Agellius lib. 4. cap. 15.

Quaros. In qua est perpetua ellipsis ratione.

Hoc se amplectitur. Id est, hac re vnâ sibi placet, vel ob vnum hoc se vehementer amat & miratur, & prædicat beatum.

Amator Originis. Hæc Origo fuit mima quædam & meretrix tempore Ciceronis, quo etiam floruerunt duo alia nobilia scorta; Cytheris Volumnii liberta, quæ relicto Cornelio Gallo Poeta sequuta est Antonium in castra: qua de re insolabiliter dolentem Gallum Virgil. consolatur Eclog. 10. de ipsius nomine, vbi Cytheris dicitur Lycoris. Tertia meretrix fuit Arbuscula: de qua dicitur Sar. 10.

Fundumq. De fundo sic Donat. videtur ἐπιμοχόω in Eunu. Act. 1. Sc. 1. ad verba: *Quum te in fundo conspicer fodere.* Fundus ab agro continetur, de quo Cic. in quodam ioculari libello:

*Fundum Varro vocat, quem possis mittere fundâ
Nisi lapis exciderit, quâ caua funda patet.*

An tibi abunde. Grammatici tradunt, rectè hæc quantitatis adverbia *satis, abundanter* ἀσυνδέτως posse geminari: *satis abunde* non item, nisi per copulam: *satis abunde q.* id factum puto, quia non legerant hunc locum, aut certè non meminerant.

Officit. Hic ponitur absolute, sed Georg. 1. cum dandi casu, *herba officium frugibus*, ut hic mox & pro Sexto Roscio geminatur: *Cum mihi te offers ac meis commodis officio simulato officio & obstat?* τὸ ob in iunctura ferè valet, *contra*, ut in *obloquor, obnitior* & similibus.

Rem parum oblimare. Id est, consumere paterna bona. Qui putant verbum *oblimare* à lima deslecti, nonnullâ rationis similitudine ducuntur. Lima enim ad scabra & aspera solet adhiberi, ut illa fiant ad vsus humanos aptiora & pulciora poliendo, quod dum fit aliquid rei limatæ deterendo deperditur: quamvis a libi vix reperias testimonium Scriptoris Latini ad vim & naturam huius originis. Simplex tamen *limare* pro attenuare & imminuere sumitur Epi. 14. l. 1. *culo obliquo limare commoda alterius*: vnde posset etymû retineri. Posses etiam fortasse deslectere à limo, ut *oblimo* sit limo aliquid obduco & repleo, *corrumpo, obruo*, quo significandi modo Virg. est vsus in describendis segetum vitis, Georg.

*Præsertim incertis si mensibus annis abundans
Exit & obducto latè tenet omnia limo.*

Quod Græcè dicitur vno verbo *καταλυθέντα*, qualis eluuius sata & culta corrumpit, Similiter idem in 31

Georg. in vitiis & impedimentis admissuræ, sed per allegoriam ab agricultura & felici semente:

Hac faciunt, nimio ne luxu obtusior usus

Sic genitali aruo, & sulcos obliuere inertes.

id est, ne obesitas vaccae ei hoc id est obstruat orificia uteri, aliòsq; meatus conceptionis. Macilentæ enim boues facilius concipiunt, quam obesæ, ideoq; pabulū illis deducunt aliquot diebus ante admissurā. Sed de causis *τῆς ἀγορίας* lege lib. 2. de gene. anim. Arist. Hinc rem obliuere potest bonā ratione significare *eam perdere, consumere & obliuere, vt rem stringere paulo ante: quod Sallustius dicit in coniuratione: postremo omnibus modis pecuniam trahunt, vexant: tamen summā libidine diuitias suas vincere nequeunt: pro quib. Terent. & Cice. dicunt: minas & publicam pecuniam dilapidare, dissipare & dissipare, vt Homer. Odyss. εὐρήματα διαφράσσειν. bona & facultates deuorare & dilacerare.*

Pecce sine. Recte Lambinus hic legit ne pro vulgari vt, vt ea sit syntaxeos resolutio: *Quid interest, vbicunque pecces, in matrone & in ancilla, an in rogata?*

In Fausta. Titus Annius Milo, qui nomine Langareni videtur hic appellari, duxerat Faustam Syllæ filiam in vxorem. Qui subdistinguit vocem *Sylla*, supplet dictionem regem *filia*, ut in hac Elliptica Terent. sententia: *ad Diana venit. templum. Vt etiā Græcè εἰς ἑδρὴν κατ' ἰδέει, ἵθ' οὐκ ὄμορον.* Qui verò subdistingunt *Fausta*, *καταχρηστικῶς* intelligunt generum *Sylla* pro *Stupratore Fausta.*

Hoc nomine. Id est, *Fausta*, vnde tanquam ex omine fausto, sperabat se facilius re cupitā potiturum *Villius*: sed deceptus dedit poenas tentati stupri.

Si mutonus. Hac voce primus dicitur *Lucillus* vsus li. 8. pro mentula genitali & falaci caudā.

Leso iam lacrymas mutoni abstergit amica.

Velatumq; stolā. Hæc vox è fonte Græco manauit, dicta *παρὰ τὸ στέλλειν ὄνειρον ἐπὶ τὸν ἄλλον τὸ πέμπειν, ἢ παραπέμπειν, ἀλλὰ ἢ τὸ νομίζειν, quod est non mittere solū, vt sapius solet, nec instruere, sed etiā ornare & vestire: vt Lucianus ἐγκαλῶντες τοῖς ὀβρινοῖς, ἀμικτὰ ἀμικτῶν ἀμικτῶν, sicut Cicero loquitur 2. de Diuin. idque simili polyptoto. Hinc Plato de legib. ἐγκαλῶνται τοῖς ἐξορῶντες ἐξορῶντες. Fuit autem vestis genus talare & barbarū, id est Medicum, vt ex 8. pæd. Xenophon. constat. τὸ τὴν Πέρσαι περὶ τὸν Μυδιῶν τοῖς ἐπὶ δούρα. Tunc primum Persæ Medicum cultum induerunt. Ibidem: ἐχρῶντο τῇ Μυδιῶν τοῖς ἢ ἐβρότῳ, vt habentur amictu Medorum ac deliciis, tam viri, quam fæminæ: sed apud Latinos mulieres tantum, nisi forte probri loco dicatur vir aliquis vt stolā, sicut à Cicerone Anton 2. Phil. sumisti virilem, quam statim muliebrem stolam reddidisti: quæ se Curioni turpiter prostituerat. Nemo vnquam, obicit, puer emus libidinis causa tam fuit in Domine potestate, quam tu in Curionis. Non se ita *Vlysses* stolauit, dicitur à Suetonio in Caligula cap. 23. Sed quod *Linia Augusta* Caligula proauia propter summam ingenii calliditatem ab ipso pronepote *Vlysses* stolatus appellaretur. Habuit autem hoc genus indumenti τὰς σολιδὰς ἢ ἐπιπυχὰς, i. rugas & plicas, quas *Plinius* scribit *Chæremone* in venisse, vnde *Plautus* in *Casina*, vide palliolum, vt rugat, & *Martralis*:*

Rugosiorum quum stolā geras frontem,

Et aranearum casibus pares mammæ.

Locus est sub finem lib. 3. in quandam *Vetustinam*, quæ ætate decrepitā quærebat maritum.

Diues opis natura. Si illam sequaris ducem, & quæ tibi suppeditabit, recte dispenses, disponas & admistres, facile tibi monstrabit viam, vt illi satisfacias.

Tuo vitio rerum ne labores. *Villius*. quod *Venerē* superuacaneam confectaretur & fastidiret in promatu

positam, vt parum ornatam & splendidam, suo vitio laborabat: quod autē *Venus* necessaria ipsi deesset, vitio rerum laborabat.

Nec magis. Structura verborum est: *Nec magis crum aut femur est tenerum huic stolata & matrona nobili, quam rogata, quasillariaq; & huic sapē melius sit.*

Licer hoc. Nempe confectari gemmatas & splendide ornatas conueniat *Cerintho*, qui hac pulcritudine ornatus iam captus sit. Posset hic locus etiam exponi, vt *licet* sit verbum: *Per me tibi licet d Cerinthe scitari pulcrè ornatas*, nedum per discretivas conuinctiones, *quamuis & licet, &c.* Qui autem tuum referunt ad *femur*, videntur notare *Cerinthum* fuisse cinædū; sed malo intelligere de amatore matronarum, quarum hic *Cerinthus* quibusdam fuit cupidus amator, vni onibus, *smaragdis & gemmis* collucentium: aliis verò est postibulum & scortum formosum, vel puer cinædus sic, vt fæmina, ornatus: cuius, aut certè alterius eodem nomine vocati, meminit *Tibul.* li. 4.

Est ne tibi, Cerinthe tua placiture puella,

Qui mea nunc vexat corpora seba calor? ἀλλ' ὅπως ἢ διαφύδλω ἐπιδενύει. Clare & aperte ostendit.

Quarir. Ante hoc verbum à præcedenti repete, *nec rogata* *quarir, quo, &c.*

Regibus hic. *Xenophon* in libello *περὶ τῆς ἰσοπικῆς* dat hoc consilium: *πρῶτον δὲ γράψομεν ὡς αὐτὸς ἦν ἰσὶ ἀπαρτῶν τὸ ἐν ἰσοπικῆς. πρῶτον μὲν τὸς ἀνυχὰς σνοπῶν. οἱ γὰρ παχέαι πολὺ τῶν λεπτῶν διαφέρουσιν ἐν σποδῶν: primum quidem scribemus, quomodo quis minimè in fraudem inducatur, quum mercabitur equos. In primis perpendat vngulas pedū: crassa enim longè præstant tenuibus, ad bonitatem & firmitatem pedū, &c. vnde discas, cur ab hac ima parte iudicium sit instituendum contra mollitiem illius.*

Opertos. Quia pluribus in libris hæc vox legitur, quàm *apertos*, & sensus obscurior videtur, malo illam substruere verbo *mercantur*, & subdistinguere: quod rectè à *Cruquio* subnotatum fuit: sententia tamen est clarior è lectione, *apertos inspicunt.*

Equos mercantur. Hoc verbum mutuati sunt Latini ab Hebræo *Marcar*, *venidit*, & emit, & Gallicum Iudæi commorati *Lenonem Maquerellum* vocant.

Facies decora. Hinc perspicimus, opinionem *Plinii* valdè infirmam, qui li. u. c. 37. scribit faciem tribui tantum homini, cæteris os aut rostra: quem errorè prudenter animaduertit *Agellus* li. 13. Cap. 28. *Quidam*, inquit, *faciem esse tantum hominis putant, os & oculos, & genas, quod Græci τὸ πρόσωπον dicunt, quando facies sit forma omnis & factura quadam totius corporis (Gall. apparence & stature) à faciendo dicta, vt ab aspectu species, à fingendo figura. Non solum autem in hominum corporibus, sed etiam rerum cuiusq; modi aliarum facies dicitur. Nam montis ac cæbi, marisq; facies, si tempestiue dicatur, probè dicitur.*

Emtozem. Ii. Cupiditate habendi equi, more piscis hiantis hamo, captū pulcritudine capitis ac cluniū.

Clunes. Quas Græci vocant *κλύνας* καὶ *κλύνας*, vnde *naclivovos* *κλύνας*, cuius pleniorē vide descriptionē lib. 1. *Oppiani*, ac præcipuè admissarii pecori equino futuri, 3. *Georg.* vbi pro breue caput dicitur *argutum caput*, quod *Seruius* interpretatur per hoc *Horatii*: vide & apud *Xenoph.* modò citatum. Pro *pulchra clunes* *Iuuen.* Sat. 11. dicit in masc.

Ad terram tremulo descendunt clune puella.

quam vocem *Isidorus* declinat ab eo, quod propè sit intestinum, *κλύνας*, medium inter rectum & cæcum, vt alibi notauimus.

Hoc illi. Ellipsis est verbi, *reges rectè faciunt.*

Lynceis oculis. *Lynceus* *Aphareii* filius & *Idæ* frater creditur nomen reperisse à fera *Lynce*, quadrupede variè

drupede varia & maculosa, & oculatissima omnium quadrupedum, vt Aristot. Oppian, Cyneg. l. 2. Plin. l. 28. c. 8. scribunt. Nam ὁ ἢ ἢ λυγῆ γίγνιτ τῆ καὶ τῆς λυγῆς, vnde λυγῆς, homo incredibili ocalorum acie, ὅς διὰ δρυὸς ὄρον, qui quercum visu penetraret. Hinc etiam λυγῆς βλέπειν, perspicacissime cernere in βατραχοῖ. Homeri. Item Aristoph. in Pluto, βλέπειν ἀποδείξω σ' ὄντερον τῆ λυγῆς, ostendam te acuitus Lynceo videre. Præterea Lucia. Dialog. Hermotinus, ὃν δ' ἡ κέρ τὸν λυγῆα ἡμῖν δέδοικας, Gallia. Quant toi, tu nous as uue uenê, qui surpassè celle de Lynceus. Hunc Varro scribit centum triginta millia pailium prospexisse, vt classem Punicam portu Carthaginis soluentem numero ex Libytana specula notaret. Hinc quoque adiectiuum Lynceus, quo vtitur Cicero lib. 9. ad Varronem : Quis est tam Lynceus, qui in tantu tenebris nihil offendat ?

Hypsaë.] Non satis constat, quænam fuerit hæc Hypsaë. Quod autem sit Plautia, vt Hypsaëus est (cognomen Plautii e 40. lib. Dionis, nihil est planius. Facilis tamen est coniectura ex instituto Satyræ, famolam quandam fuisse mulierem τυχῶσαν τῆς τυφλώσεως ἀπὸ νοσήματός τινός ἀνοιδεῖς ἀσχετῆ τε τῆς γεναμένης, cui hæc cæcitas illata est ex morbo aliquo infami ac turpi, alio qui non esset vitio danda, nec morfui Satyrici dentis subicienda. Qualiscunq; autem fuerit, cæcitas illius abiit in proverbium, Hypsaë cæcior, in eum, qui imbecillitate mentis & iudicii inopiâ laborat.

Ocius.] Seneca Epist. 33. ad Lucillum non dissimili huic vtitur argumento in dignoscendis hominum ingeniis ac dijudicandis: Deponè istam spem, ait, posse te summam degustare ingenia maximè virorum. Totæ tibi inspicienda sunt, tota tractanda. Non est formosa mulier, cuius crux laudatur, aut brachium, sed illa, cuius vniuersa facies admirationem singulis partibus attulit. Hinc cognosce Senecam rectè vsu ac propriè vocabulo, facies, prout Aegell. docuit antè li. 15. c. 28.

Depygis.] Grammatici variè notant hanc vocem. Modò enim dicunt particulam de in hac iunctura vim habere augendi, modò privandi, ac vtramque in vitio esse æquali. Non equidem in hac æqualitate vitii possim illis assentiri, quòd quum homo duobus tantum pedibus, tanquam columnis fulciatur, illi certè sessione subinde opus est. non perinde quadrupedibus: quippe quæ, dum stant, semistratæ videntur idèoque diutissimè in sua statione possunt permanere. Ergo ad molem corporis humani commodiùs sustinendam, natura, vel potius Deus ipse auctor, fecit partim nates hominis, τυχῶς παχύτερας καὶ ὄσσηνοτέρας τῶν ἄλλων μέρων, τρυφῶδες & carnosiores aliis partibus: vnde πυγῆ videtur mihi dici παρὰ τὴν πυνόδοντα, a crassitie densa & exuberante: partim etiam sic eadem cor. globauit, tam ad obtegendum anum expurgandæ fæci ventris caudæ loco destinatum, quàm ad molem corporis, molli velut pulvillo excipiendam, ne Trochanter exterior femoris nimium pressus pondere doleat: adde, quòd nates etiam dictæ sunt ab innittendo. Itaque non possunt nates nimium turgere homini ad hoc vtrumque munus probè conficiendum. Huc adde, quòd inde nomen τῶν ἐπιδραβῶν καὶ καθισμάτων καὶ τῆς καὶ ἡς nactæ sint. Et si autem ipsis damus τὸ de vim habere vtramque in coniungendis vocabulis, non est hic tamen illi locus: contra potius videtur hæc particula valere in hac voce coniuncta idem, quòd in de formis. Nec putandum est illam esse conflata ex vna parte Latina & altera Græca, more cuiusdam hybridæ. Sed ex πυγῆ factum prius esse puga vel puge Latinum, quòd vides hic ad finem: vnde postea conflatur depygis (sicut à forma de for-

mis) quòd interpretamur ἀπόλυτον, exilitate natium laborantem, id est, molli illo puluio destitutum: γλυτός enim dicitur παρὰ τὸ γλοιόν, à te. eritate & mollietie. Dicitur etiam ab Aristophane, cui sunt graciles & macilentæ & depressæ nates, ἐπὸλιπῶς καὶ λιπαροπυγῶς: contra cui sunt pulcræ & torosæ, ἢ πυγῶς, καὶ ἀλλίπυγῶς Ἀφροδίτη, Venus callis pyga, pulcras nates habens de qua lege fin. l. 11. Athen. & historiam duarum sororum de pulcritudine natium inter se contententium. Dicitur etiam Hesiodo in operi. & diebus. γυνὴ πυγώσολος, quæ nates exornat, pro meretrice.

Ex hoc etiam genere iunctura est μελάμπυγος, vnde proverbium καὶ τὸ μελάμπυγῳ περιτύχῳς, ne in Melampygom incidas, id est, caue, ne tui maleficii vindicem & ultorem reperias.

Nasuta.] Commendatur in puella nasus iustæ proportionis, quæ Græcè dicitur σὺν ἰσότητι σὺν ἰσότητι, μινιστόρη δὲ ἢ μινιστόρη φέρεται ὡς ποροστόρη, sed quæ est nasû pralongo, vel perbreui vituperatur, vt quæ est praiso & mutilato. Catullus sic ostendit, amicam Formiani nec pulcram nec venustam esse, dum remouet aliquot partes efficientes venustatis, vt concludat, totam puellam minimè formosam esse.

Saluo nec minimo pucha naso,
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore sicco,
Nec sanè nimis elegante lingua,
Decolletis amica Formiani.
Ten prouincia narrat esse bellam?
Tecum Lesbia nostra comparatur?
O seculum insipiens & insicrum!

Pede longo.] Pro hoc Virg. dixit in Moreto de Scubale muliere rustica:

Cruribus exilis spatiosa prodiga planta.
In Physiognomicis Aristotelis pes longus & latus præ se fert robur, vt breuis mollitiem, idèoque ille in viris, hic in mulieribus laudatior est. Sic Ouidius breuitatem pedis iu puellis:

Pes erat exiguus, pedis hæc aptissima forma.
Cernere, &c.] Si hoc verbum à Græco κέρειν fluxit, vestes matronæ ad talos defluentes iudicium spectantium impediunt de forma crurum & pedum. Sed Varro illud deduci à creare tradit. Prius etymum videtur præstare. Sunt enim sensus mentis ministri.

Ni Catia.] Hanc Catiam ferunt èd impudicitia & libidinis progressam, vt in templo Veneris Pompeiani Theatri obducto velo commiserit adulterium cum Valerio quodam & Siculo colono.

Si interdicta.] Concubitus matronalis lege prohibitus erat, multisque periculis ac difficultatibus opportunus: vnde amator vtitur infaniori libidine, quæ solet illum furiare, vt loquitur Poeta Ode 25. lib. 1.

Vallo.] Ratio huius vocis exposita est Epod. 9. ad verba, Romanus fert miles vallum, vbi propriè sumitur, sed hic translata.

Delectica.] Græcè potest dici τὸ φορέον. In hoc tamen Appiani loco ἐς φορέον ἐδόμενοι τὸν κινερόνα, αὐθις ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἦγον, vbi Ciceronem in vehiculum indiderunt, iterum ad mare duxerunt, sic vertitur, Quod equis vel mulis trahebatur. Sed magis hic convenit τὸ ἐξέφορον, quòd Martial. coniunxit cum nostra lectica lib. 6. Epigrammate in quendam Afrum, quem grauiter reprehendit, quòd quum pauper, iuuenis & fortis esset, tamen à sex lecticariis seruis gestari securaret:

qualis gestatio solos divites, senes & imbecillos decebat. Satis erit postremum Epigrammatis distichon apponere,

Invidiosa tibi quam sit lectica, requiris?

Non debes ferri mortuus hexaphoro.

Ita quoque Cic. 7. ad M. Marium 1. Ep. Tu modo istam imbecillitatem valetudinis tuae sustentas & tuere, ut facis: ut nostras villas obire, & mecum simul lecticula circumcurfare possis.

Cinifiones. Definiuntur ministri à calamistris mulierum, *βασανιστρίαι*, capillorum concinnatores, *capillatura structores*, & quid non? qui possent, si innovare liceret, ad formam *φυσίγνωτος*, dici vno verbo Græcè *φυσίωδοτος*, à sufflandis cineribus, *πρός τὸ τεριμνίειν τὰς καλλυπιδας, καὶ τὰ καλλυπιδίαια*, ad calefaciendum calamistrum, coma crispande gratia. Seru. Aeneid. 12.

Canicem immundo perfusam pulvere turpans. citat hunc locum ad quandam cineris distinctionem, bene immundo addidit: quia etiam pulvis ille quo utuntur puella, cinis vocatur: non equidem video magnam hic Seruio fuisse causam citandi nostrum Poetam, quum in crispandis puellarum capillis non alius fuerit cineris usus, nisi ad calamistrum moderatè calefaciendum.

Parasita. J. E. Græco deslexa est hæc vox, idem ferè significans quod *δωστρος*, καὶ *δομοτράνης*, *conuictor*: qui cibum cum altero sumit, vel certe non procul ab eo, quales fuerunt initio ii, qui parte aliqua victimæ cum sacrificiis vesciebantur: sed postea ad assentationem eruditi cœperunt dici *κόλανες*, quorum ingenium disce ab Eupoli apud Atheneum l. 6. & à Terent. in Eun. Act. 2. Sc. 2. vnde duo Parasitorum genera, idque maxime ex hoc versu cognoscas, *At ego infelix, neq; ridiculus esse, neq; plagos pati possum.*

Prius quidem dici *Ridiculum*, *γελωτοποιόν*, quod facetiis, iocularibusque dictis risum conuiuis moueret, atque inde victum quæriraret, qualem legimus fuisse in Captiuis Plaut. ad Scen. *Miser homo est &c.* qualem etiam in conuiuio Xenophontis Philippum cuius verba sunt, *πρόσθεν μὲν γὰρ τῶν ἐννοίων ἐπαυλίσμην ἐπι τὰ δέσπυνα, ἵνα εὐφραίνοντο οἱ συνόντες δι' ἐμὲ γελῶντες*, antea huius rei gratia ad conuiuia vocabatur ut sodalitas risu per me quæteretur. Alterum genus Parasitorum fuisse flagrionum & plagi patidarum, qui mercede patiebantur flagris cædi.

Palla. J. Definitur *ἰμάτιον γυναικείου*, vestis muliebris huic Poetæ honesta, quæ est velut tunicæ pallium, & sic dicta, quod palam & foris ex stet ad vestigia vsque demissa, ait Varro: quod Seruius confirmat in vers. li. 11. Aeneid.

Pro criminali auro prelonga tegmine palla. Palla, inquit, proprie est muliebris vestis deducta vsque ad vestigia, vnde longa hic vocatur. Alii tamen malunt flectere *πρόσθεν* τὸ *πρόσθεν*, à *quatiendo*, quod facile, ut comæ humeris involitantes & pennæ pileis quatiatur & iactetur aura. E tertia tamen Philippica Ciceronis discimus etiam fuisse breve vestimentum viri, ad hunc locum: *nempe ille, qui eum palla, &c.* maximeque ex hoc versu Martial. l. 1. Ep. 93.

Dimidiaque nates Gallica palla regit. J. Nonnulli vnde suspicor Gallicum Palletoc vetus fluxisse, quasi diceret pallæ tegmen.

Alteranil. J. Vestes Coæ vel Cææ videntur intelligendæ hic Bombycinæ è li. 7. cap. 15. Pollucis: quæ confici è verme, ut Sericæ ex lana, si ita loqui licet, arborum, consueuerunt, sicut annotatum fuit Ode 12. lib. 1. Byssus autem, ut linum, è terra nasci solet: vnde vestes Byssinæ. Senec. l. 7. cap. 9. de Benef. in huius-

modi tenerimam vestium subtilitatem invehitur: *Video sericas vestes, si vestes vocanda sunt, in quibus nihil, quo defendi aut corpus, aut pudor denique possit: quibus sumtis mulier parum liquidò nudam se non esse iurabit.* Hac ingenti summa ab ignotis etiam ad commercium accersuntur, ut matrona nostra ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quàm in publico ostendant. Sensus est igitur altera mulier rogata & prostituta per Coas vestes, pellucidas & subtiles facile cognosci potest, quo habitu, qua forma & colore prædita sit. Itaque Cois auferendi casus est, significans causam per quam, & in eo substantium, vestibus intelligendum: quod ita Tibull. expressit de Bombycina:

*Ille gerat vestes tennes, quas femina Coa
Texuit, auratas disposuitque vias.*

Hæc vestis tam subtilis texturæ non dissimilis videtur fuisse his, quas crepas vocamus, de quibus sic Martialis.

Femineum lucet super bombycina corpus.

Item Propert. lib. 1. Eleg. 2.

Quid inuit tennes (Coa) veste mouere finis?

quæ ab insula Coos, vel Ceos de qua Epod. 12. dictæ sunt, quod illic texerentur è filo subtilissimo, tenuissimo ac delicatissimo, ut instar vitri pellucerent, atque ita corporis partes sub aspectum facile subiicerent: eamque ob rem à Varrone vocantur togæ vitreæ, id est, oculatæ vel ocellatæ, à Græcis *τριβόνια* *πολύθρυρα*: vnde Carion in Pluto Aristoph. ait se vidisse *διὰ τὸ τριβόνιον*, per lacernulam detritam & vitream quod ideo Suidas *διὰφανές χιτάνιον, τὸ ἐστὶ τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀδύοπλον, δι' οὗ διαφανέται τὸ σώμα τῶν γυναικῶν*, tuniculâ interlucentem, & vsu facile penetrabilem, quale etiam fuit Græcis τὸ *τρίκιον*, per quod corpus mulieris perinde transparet & translucet ac si nuda esset: quod quam dedecuerit olim mulieres vel Barbaras & Ethnicas, Herodotus initio Clionis docet: vbi Candaulus dicitur venustate vxoris suæ adeo captus, ut omnium sceminarum formosissimam vni è satellitibus suis nomine Gygi illam sæpe prædicarit: atque tantisper id fecerit, dum illum impulerit, quamuis inuitum, ad eam clanculum inspiciendam, sicut hæc vehemens ipsius exclamatio indicat. *Quem nam inquit Here, sermonem profers haud quaquam sanum, qui me iubeas inspicere Heram meam nudam? Mulier exurâ tunicâ pariter & verecundiam exiit.* Illam furtim tandem Gygi spectandam præbuit: quod vbi resciiuit vxor, factum suafore ac impulsore marito, non conqueiuit, donec eundem satellitem dira comminatione vitæ amittendæ impulerit ad iniuriam pudicitiae tali spectaculo, velut prostitutæ, vlciscendum cæde facta mariti dexterâ Gygis. reliquum Historiæ ibidem legatur plenius. Tale fortassis integumentum fuit *θέρσιον* Septuaginta interpretum, quod alii interpretantur τὸν *πέπλον* ex Hebræo Tahhiph, quo Tamar se operuit, & meretricem simulauit ad Socerum suum fallendum Genes. Cap. 28. Prius D. Hieronymus in Esaiam interpretatur palliolum, quo Rebecca obuoluta est Genes. 24. & mulieres Arabicæ ac Mesopotamicæ etiam hodie teguntur præsertim æstate: quam ipsum nomen aperte præ se fert, sicut *θέρσιον* Hesychius definit *λεπτόν ὑφασμα, θέρσιον ἰμάτιον*, id est, astium texturæ pertenuis palliolum: quo velut matronæ Rebecæ & similibus vsitato se Tamar induit, exuto viduitatis integumento: denique vestis eadem est cum Bombycina, quæ è verme, ut Serica ex arborum lana, & Byssina è lino, ut notæ in oden 12. lib. 1. Iam indicarunt, conficiebatur. Huiusmodi ornamenta Esaias cap. 3. dicit esse impudicarum mulierum, *Tempore illo amouebit*

amouebit Dominus ornamentum istud perisclidum ocellatâ que opera & lunulas. De Bombyce Coa lege Plin. l. i. c. 23. vnde vestes texebantur pertenuis, quas non puduit etiam viros vsurpare, leuitatem propter astinam: in tantum a lorica gerenda discēdere mores, vt oneri sint etiam vestes.

Insidias fieri. Gall. aimez vous mieux qu'on vous trompe caueusement en vous demandans le paiement deuant que vous monstret la marchandise?

Alta in niue. Id est, multa & profunda. Syntaxis autem verborum & sententia est: Amator matrona cantat, quomodo venator scēdetur libenter leporem per niues, & nolit capere primum quemq; a ihuc torpentem, vel in catino appositum tangere. Deinde idem amator adiungit priori cantilenâ hanc: Sic ego confessor mulieres expugnatau difficiles. Xilander autem rectē hic castigauit Lambinū, & exemplis confutauit: vt Od. 7. l. 3. Refert, vt mulier impulerit: phrasin esse vhratam, Virgil. Eclog. 6.

Namq; canebat, vti coacta femina, &c.

deinde ibidem:

vt tener mundi concreueris orbis.

ac sœpius deinceps: quibus ego adscribo, nihil dici posse aptius characteri Horatij, qui Hellenismis gaudet. Sic enim Apoll. lib. 1. Argon. de Orpheo:

Ἡδὲν δ' ὅς γαῖα, λαὶ ὕδατος, ἴδη βάρβαρον Νέμεος ἴσ' ὄνοιο δένειβον.

Atque canebat Orpheus, vt terra, & calum & mare distincta essent ex perniciofa elementorum discordia. Item appono pro addo est Od 9. lib. 1. & 5. lib. 2.

Postum sic. Particula sic deusmōs refertur ad facilem adeptionem prostituta, quam amator dicit sibi non placere, vt solet venator feram nullo labore oblatam & appolitam fastidire.

Natura modum. Id est, temperantiam & moderatiōē: hæc enim pro illa vsurpatur a Cicerone lib. 1. de Off. & adhibetur in eiusdem definitione lib. 2. de Fin. & 3. Tusc. Nomine autem modi, vt temperantiæ significatur Aristoteli, cæterisque Philosophis perfecta virtus, quâ indomitas nimisque animo exultantes libidines præcipiunt cohiberi & regi. Huius vocis veriloquium repete notis Grammat. in Od. 16. lib. 1.

Plus prodest. Expleuimus in Dialecticis ellipsin apodotes comparatæ, quàm infinitas & inanes cupiditates consecrari.

Inane abscondere soldo. Id est, refecare superuacaneâ, & minis necessariam cupiditatem ab ea, quæ plena, solida, parabilis & necessaria est, qualis est esurienti panis ater & secundarius, suilla, bubula, & sitienti vinum cibarium. Inane autem minusque necessarium est vtrique appetere panem primarium, perdices, Indicas gallinas & vinum Græcum, vt inane sit, quo quisque possit carere: solidum, cuius, vt rei pernecessariæ, deliderio identidem tenemur. Donatus ita in Andr. Act. 4. Sc. 1. solidum gaudium interpretatur plenum, idoneum, integrum: & in Eunuchō Act. 2. Sc. idē annotat corpus solidum dici, quia non est vitiosum. Soldo per syncopen dicitur pro solido, & naturæ congruente.

Pauonem. Hæc avis Græcè dicitur τῶν παρὰ τὴν ἠῶν, quod alus expandat: de quo sic Ouid. 1. de Arte:

Laudatas ostentat aus Iunonia pennas. Si tacitus spectes, illa recondit opes.

Rhombumq;. De hoc pisce, Gallicè, Turbat, dictum est 2. Epodis.

Est præstō. Hæc vox est Grammaticis ἀνδρῶς, ac ferè cum verbo sum conuenit, atque tum ex notis Donati in Heauron. Act. 1. Sc. 1. in fine idem est, quod adesse, nec aliter verbo ferè cohæret, nisi verbo subst. huicq; simplici: nam præstō adsum, magis est Poeticum,

Ita Plautus in Epid. tu quidem quod ames, domi præstō est. Verna præter est periphra. sis ἡ ἀσπαύωνος ἢ ὑπερβολῆς ἢ παδικονίς & τανκί: rumpi autem temigine, Græcè dixeris, ὅτι ἡ οὐλοσῶν ἢ οὐλοσῶν, Ἀνδροῦτι, ἢ ἀδολοῖ, ἀσπῆ, ἢ ὄρα, vel sine præpositione, vt hic Latine.

Non ego. Hic supplendum est, non ego Horatius volo temigine rumpi, sed præsentis seui Venere: quàm Græci dicunt, vt cætera in medio posita, τὸ ἐπινοεῖται ἢ ἀδύνατον. Seneca coniunxit sic hæc duo lib. de tranquillitate animi, placet cibus parabilis, faciūq;: vel supple, non ego confessor illam, quæ solet remittere amatorem, dicens, paulo post, quales meretricæ matronæ mores Horatius hic exprimit, tales Ouidius præscribit lib. 3. de arte, puellis difficiles erga amatores,

Sed neq; te facilem iuueni promitte roganti,

Nec tamen edurè, quod petit ille, nega.

Fac timeat, speretq; simul, quotiesq; remittes,

Spes magis huic veniet certa, minorq; metus.

Hanc Philod. Explenda quoque hic Ellipsis quædam, Philodemus ait, hanc tam caram Gallis dandam & relinquendam, atque sibi eam, quæ neq; magno, &c. De Philodemo autem satis constat ex Orat. Cicer. in Pison & e 2. de Finib. bon. & mal. quomodo fuerit Epicureus & Poeta L. Pisonis familiaris. Itaque præstat sic accipere, quàm, vt nonnulli putant disiunctè intelligendum, O Philo, demus hanc mulierem nimis caram ac

difficilem Gallis Cyboles sacerdotibus, qui, quia sunt eurrati, facilius patiuntur illius cantationem. Non dissimilem Martialis relinquebat Crasso Burdigallo, homini diuiti, in Epigr. 33. lib. 9. cuius initium est, Hanc volo, &c. vbi Domitius interpretatur τὸ Burdigali, quasi Galli stulti, fortassis a Burdus, per metathesin prioris syllabæ a voce Græca βραδύς facto: τὰυτὸ δὲ βραδύτης, ἢ ἀπὸ γλαυρότης, multis iampridem periculis compertum est apud omnes, neque ingenio, neque corpori huius gentis, quæ plurimum valet vtroque in omni negotio ad illud acerrimè, promptissimè ac vehemētissimè agendum, posse vilo modo conuenire. De quo si vis præterea multò certior fieri, lege confutationem talis

veri verbi in commentarijs Eliæ Vineti, viri probi, ac docti in vrbes Aufonij.

Hactenus. Hæc vox propriè dicitur de re, loco ac termino, deque continuatione rei affectæ, nunquam de tempore, vt falsò multi putant, cuius quandam continuationem adsignificat τὸ ἀκόλουθον. vt præmonitum iam est Ode 10. lib. 4. Sententia igitur hic est: Ea mulier, quam exopto, ad hunc vsque non est terminata sit munda, vt neque velit, &c. qualem sententiam Cicerō videtur sic exprimere Epist. 4. lib. 4. ad Famil. Accipio excusationem tuam ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistulas accipiunt, fieri scribis, ne ad nos perferantur: vbi τὸ ἐκ τῆς ἀλλοτῆρας, valeat, ceterum vel hactenus. Hoc igitur Ciceronis more pronuncietur sententia Horatij: Mulier ex ea parte vel eatenus sit candida, rectaque, quatenus ne, ne longa, nec magis alba velit, quam det natura, videri. Ita Cicerō lib. 1. de Diuinatione subnectit τὸ Hactenus τὸ μέγιστον, vt: Qui hactenus aliquid egit, vt earum rationem rerum explicaret, quæ mari cælog, fierent: qualem quidem mundiciem corporis naturalem Hecomachus in Oeconomica Xenophontis probauit in vxore sua: Respu diatis, inq; crepidis, ad augendam corporis staturam, Cerysâ ad malas candida faciendas, Anchusâ ad inducendū ἴσδὴν ruborem, &c. reliqua vide ad verba, Ἐγὼ τὸν ποῦ ἐπὶ ἰδὸν.

Hæc vbi. Quomodo animalia concumbant, idque intemperantissimè omnium homines faciant, vide Plin. lib. 10. cap. 63. De bestiarum autem coitu sic Virg. lib. 2. Georg. vers. 329.

60

Et Venerem certis repetunt armenta diebus.
 quod viderur sumptum e lib. 5. Arist. histor. animal.
 ἡγοῦν δὲ λέει ἰδιώται ἐν ἄγορῃς ἔχειν ἑαυτοῦ ὄρεον ἢ σῶμα,
 tempora & atares, Gallicè, saisons, sunt cuiq; animantium
 ad admittendam definita & stata, hominibus nulla. Ideoq;
 Græcè vocantur φιδόφοι, minusque naturam sequen-
 tes, quàm bestia, vt videre licet lib. Plutarch. περί τῆς
 ἐπινοῦς φιδόφου ὀργίας.

Ilia.] De hac lege Gramm. in Oden 2. lib. 1.

Aegeria.] ἡγεῖα. De hac quoque vide lib. 1. Tit. Liu. 10
 vnde discis Numam Pompil. cum illa Nympha cun-
 gressum & collocutum accepisse rationem sacrorum,
 quæ Romæ postea instituit. De eadem quoque lege
 15. Metamorph. & 3. Fast.

Ilia Numa coniunx, consiliūq; fuit.

Similicommento vsus est impostor ille Mahumetes
 sectarius ad persuadendum impiè miseris Turcis, suū
 Alcoranum sibi ab angelo Gabriele dictarum. Non
 minus est insana religio Anabaptistarum, qui suis cō-
 mentis quotidianas Dei patris apocalypses prætere- 20
 resolent.

Resonet.] Hoc Græci efferunt per verba νοβάσιον ἢ νο-
 βάσιον, ὡς νόβατος ἐστὶν ἡχος ἢ σωματικῶν ἐπιπέδων, sonitum edere
 ac strepitum, qualis est sonitus & fragor durorum corpo-
 rum.

Recurrat.] Ἀκούδιον & dissolutum.

Vel pallida.] Melius hic coniunctè legeretur vepalli-
 da, pro vultu pallida, vt ve grandis & vehemens, vbi τὸ ve est
 ἐπιπέδον. Interdum in limili iunctura est ὀφισυδιον, vt
 vesanus & vecors, insanus & amens.

Conscia.] Ancilla herilis culpæ conscia metuit cru-
 ribus suis, ne vinciantur.

Egomet.] Id est, ego amator mortuam mihi. Hic autem
 amator iam suo vitio viderur superiori libertate ab-
 dicatus. Modò enim dixerat, nec vereor, ne dum, &c.
 quod verbum Donato est hominis liberi Act. 3. Scen.
 2. Andr. nunc verò dicit, Egomet mihi mortuam more
 ferui, cuius proprium est metuere, quòd ipseus he-
 rus habeat in eum potestatem vitæ ac necis: quòd
 certè discrimen facillè cognoscas e Catone maio-
 re, metuebant Appium ferui: verebantur liberi: carum omnes
 habebant: quod Gaza vertit per verba τὸ δὲ δέσποιν ἡνὸν
 ταυτέσθαι.

Discincta.] Quod moribus Romanis indecorè fie-
 bat vtrumque, & inter flagitia Balbi minoris Gadita-
 ni numeratur Epist. 32. lib. 10. quum quidem pransus, nu-
 dis pedibus, tunicâ solutâ, manibus ad tergum reiectis, inam-
 bularet in publico: magnaq; hominum frequentia, personam
 Quæstoris sustinens: vnde lasciuia quædam hominis &
 superbia manifestè arguebatur, Cingi enim Tunicam
 moris erat honesti apud Romanos, præsertim in pu-
 blico, magnaque populi celebritate, qualis solet con-
 uenire ad spectacula Gladiatorum.

Pyge.] Legitur etiam Pyge in vetustis exemplari-
 bus, quæ certè scriptura non est reiicienda, non secus
 atque Ode, vsutam trita, quàm Oda. Nates autem, vt
 Clunes, numero ferè multitudinis Latine pronuncii-
 antur. Ratio huius vocis Pyge fuit paullo supra in cō-
 iuncta Depyge enodata.

Explicatio Rhetorica.

IRonia est, tropus certè ad Satyricè cauillandum a-
 ptissimus, vnde Tigellius, intelligitur perditus ac
 profusus nepos, qui hominibus inhonestis largè & p-
 fusè sua donaret.

b Metaphora est a solido corporis tactu, pro, misera
 & immiti, sacra & vesana fame.

c Hic & hunc variè cadunt per polyptoton, obscurè
 tamen, pro vnus & alterum, vel hic & illum.

d Altera metaphora a nautis, qui conto & bolide
 maris altitudinem explorant, pro interrogare, diligen-
 terq; inquirere.

e Translatum est, meo iudicio, a messoribus, qui de-
 messas segetes in manipulos & fasciculos strictim
 colligat, quod Græci dicunt σφίγγειν, maximeq; Milon
 Theocriti ad Battum ἐιδυλ. 1. inscripto σφίγγειναι.

Σφίγγειν ἀμαρτοδότην τὰ ἀπέργματᾶ, ἢ παθῶν τις
 εἶποι, σῦννοι ἀνδρες, ἀπώλετο χ' ἔτος ὁ μῖθος.

Vos qui colligitis, stringite demessos manipulos, ne quis
 Præteriens dicet, o sicutne homines, hac merces perit.

Ita propriè sumitur vox σφίγγειν, stricta tenacitas ex eodè
 verbo hexa cap. 11. Ecclesiastici: ἐστὶ πλεῖστον ἀπὸ προση-
 χῆς ἡδὲ σφίγγειν αὐτῶν, ἡδὲ αὐτῶν ἢ μέρους αὐτῶν ἀπὸ τῶν μῖθων αὐτῶν:
 Est qui durescit, nimis ad rem attentus, atq; illius tenax & hac
 est strictissima mercedis sua portiuncula. quòd curâ conge-
 rendi tenacissimè seruandi, vanaq; cogitatione per-
 fruendi se conficiat. Inde igitur rem stringere, est illā
 antea diffusam & amplissimam sic amputare, contra-
 here, & in angulum adducere, vt ad allem tandem, vt
 in fasciculum minutum, redigatur.

f Synecdoche est generis pro fortunis & bonis.

g Metaphora est ab immunditie corporis ad ani-
 mum cupiditate auaritiaque scædaturum & maculatum.
 Præterea est imperfecta & obliqua profopœcia & p-
 digi & auari.

h Symploce est in eodem sono ad initia & clausu-
 las vtriusq; sententiæ, sicut & in diues, anaphora,

i Hoc tropi duplicis genus explicatum est 1. Satyr.
 lib huius.

k Metaphora a pecoribus pro fructu & prouentu
 vsurario.

l Hæc vox variè transfertur e loco omnibus noto:
 sed hic ad sortem & principalem pecuniæ locatæ sum-
 mam: quomodo Græci τὸ ἀρχαῖον λέει τὸ κεφάλαιον vsur-
 pant Plato la. de legib. κεφάλαιον δὲ πειλοῦρας λέγουσιν τὸν
 ὀφθλὸν τοῦ φέροντος: præcipuum ac summum in institutione dicimus
 esse rectam educationem.

m Metonymia est adiuncti pro debitoribus futuris,
 a quibus quærent fœnoratores, an velint nummos cō-
 ducere fœnore & nomina facere. Equidem malo ita
 sectari nomina interpretari, quàm exigere nomina, quæ
 nondum adolescenti licebat facere fœnoratori, nec
 huic locare illi in prætexta. Sic Columella dicit nomi-
 na pro debitorib. & illa interpellare pro exigere, atq;
 subinde ab ipsis reposcere creditæ pecuniæ fœnus de-
 bitum, quū vsurpat hoc Alphij fœnoratoris dictū, bona
 nomina non nunquam fiunt mala, si nunquam interpellas, i. de-
 bitum reposcas a debitoribus: quos, vt nomina, Pompo-
 nius l. C. dicit interpellari, Gall. estre sonnè de parier une
 dette, ou rente, ou interest. Sic quoq; Seneca loquitur l. 1.
 c. 1. de beneficijs, nomina facturi diligenter in patrimonium
 & vasa debitoris inquirimus: semina in solum effectum & ste-
 rile non spargimus: beneficia sine villo delectu magis projici-
 mus, quàm damus. Itaq; nomina facere est pecuniam fœ-
 norari, Gall. bailer ou prandre argent a vsure, interest, ou
 proufit.

n Duplex tropus: prior est synecdoche generis pro
 toga: posterior est metonymia adiuncti pro adole-
 scentibus, qui nunc primum 17. annos attingerunt.

o Similis est metaphora superiori, ἄντ' ἄνεμ: sed hic
 sumitur pro patribus austeris, vt præcipis Demeis.

p Hic obliquè inducitur quidam, qui commotus in-
 tolerabili fœnoratione deuocat fouem contra iniqui-
 tatem fœnoris.

q Procatalepsis est, in qua fœnorator extenuat ma-
 gnitudi-

gnitudinem vsuræ suæ moderatione sumtus: vbi breuiter etiam Poeta illius personam sustinet.

r Exclamatio est *μίσαι ἀποσιωπήσεως* indignantis.

f Synecd. est speciei, pro, *vix quisquam possit credere.*

t Similis est tropus, sed generis pro Menedemo, qualis est in *nato fugato* pro Clinia filio.

u Altera est procatalepsis, vbi Poeta, quod ab aliquo obijceretur de omiſſa initiò quæſtione, ad quam ſequentia pertinent, prudenter occupat, ne illius obliuione & prætermiſſione per devia oratio aberrare videretur, arque lectores dubij, quid ipsis inde expectandum eſſet, ſuſpenſi tenerentur.

x Ego hîc puto eſſe polyptoton, quum ex altero alterum variè cadere manifeſtò videatur, quale eſt illud Plauti in *Curc.* in præcedenti Sat. notatum: *Seruus ſermonem ſerit.*

y Synecdoche eſt generis pro Mæcenate: tropus valdè appoſitus ad clanculum, & Satyricè aliquem mordendum.

z Metonymia eſt ſubiecti pro tætro illius beſtiæ factore, quem qui ſpirat dicitur *τραγομάχαιος* vno verbo, quod lic noſter Poeta circumloquitur *z. Ep.*

An grauis hirsutus cubet hircus in alis.

aa Agnoſco hîc ſynecdochen generis pro lupanari & proſtitulo, aut magis propriè pro ganeo, cuius etymum repetit ex *Gramm. & Rhet. Odes 5. lib. 1.* Fornix enim eſt quodvis opus & ædificium concameratum.

bb Metaphora eſt a maſtantibus victimas, qui præter hoſtiam alijs etiam rebus aras cumulabant, quod erat magis auctas facere: ex quo hæc annotaui, ad monitus ſum a Seneca epistoſa 66. ſub finem, hoc aliunde transferri, quum ſcribit, *Eadem ratione ſit, ſcio, vt aliquis felicitatem bene & calamitatem fortiter ferat. Aequè forte eſſe poteſt, qui pro vallo ſecurus excubuit, nullis hoſtibus caſtra tentantibus: ac ſi quis, ſuccisſis poplitibus in genua ſe exceperit, nec arma dimiſit. Maſte virtute eſto, ſanguinolentis & ex acie redemitibus dicitur, &c.* vbi eſt imperfecta profopoeia Catonis, cuius hîc ſermo leuiter reſentatur ad exeuntem e fornice.

cc Metonymia eſt adiuncti pro diuino Catone Cenſore ac virtute diuinâ prædico: quali Lucillius prior vſus fuit: *Valeri ſententia dia:* & poſt vtrumque Sulpicia Romana Poetria in *Satyr. de Domitiani edicto:* vt Græcè *βιν Ηρανδίου* pro ipſo Hercule dicitur.

dd Metaphora eſt a molitoribus, pro *mæchari & ſubagitare.* Sic Scholiaſtes Theoc. in hos ver. *Eidyl. d.*

*Εἶπ' ἄγε μοι κορυδαυρὸν τὸ γρόνθρον ἢ ἔτι μύλλα
Τήναν τὰν κωανόφρου ἐρωσίδια, τὰς πὸς ἐνὶ θν:*

Dic age mihi o Corydon, ſenecio ille adhuc ſubagitat illud ſcortillum nigrum ſup. rcilijs, quo olim vrebatur, vel velut pruritu afficiebatur, τὸ μύλλειν interpretatur *ἐδάυνεν, ὠθεῖν, ἀπὸ τ' ἀδύσων, ſubigere, impellere a comminuentibus:* quod Poeta imitatus eſt & prius Lucillius:

Hunc molere, illam autem, vt frumentum vannere, tu vultali tropo Aufonius vtitur in Crispam Epigr. 70.

Illam molitur per vtramq. cauernam.
Legitur ſimilitropus Iob. cap. 31. verſ. 10. *Si pellectus fuit animus meus ad mulierem, aut ad oſtium proximi mei inſidiatus ſum: molar alteri vxor mea, & ſuper eam incurrent ſe alij. radix verbi eſt Tachan molere, contundere.*

ee Synecdoche eſt membri pro integra & ingenua matrona, quæ ob ſtuprum legibus dabat pœnas & per vicos incedebat veſtitu albo induta: vt Libertina atro, in quam non erat lege conſtituta pœna, ſi tale flagitium amiſſiſſet: vnde illa albata, hæc atrata vulgò nominata eſt.

ff Metaphora eſt a viatoribus, pro, qui non vultis, nec optatis bonum eventum adulteris,

gg Polyptoton in *hic, hunc, ille, illud.* Synecdoche eſt ſpecie, pro viliffimo quoque hominum genere ad maiorem ignominiam.

hh Metaphora eſt a beſtijs ad homines pro mentula. Similitropo etiam vſurpatur Græcè *ἡ κέρως* teſte Heſychio. Quum cauda definitur *αὐθροῖον αὐθροῖον*, cuius propriæ notionis habemus exemplum *Ode 19. l. 2. de Cerbero leniter caudam atterente, ſed paulum immutata Satyr. 3. lib. 2. ad verſ. Qui te deridet, caudam trahat &c.* & hîc eiufdam apertius translata, vt in Scholiaſis Eufſathij *Ολυσσ. ω.* ſub finem ad verſ.

*Εἰ δ' ἄρα λαβρὸς Δολίος τ' ἐς τοῦχ' ἰδύωρ,
καὶ πολλοὶ πρὸ ἔοντες, ἀναγκάσιοι πολεμίται. i.*

*Interea ergo Laertes & Dolius in arma ruerunt,
Et quantum eſſent cani, bellatores tamen violenti.*

Hîc τὸ οὐρά dicitur ſumi ad has notas, *οὐτῶθα ἢ ἰσέορ,* ὅτι τε παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὁ πολλὸς σύρηται ἀλωπώχης καλῆς αἰνος, *καὶ ὅτι ἀναγκάσιοι δῖχα τῶν ἀλλοῶν αὐτῶς σημαίνοντο ὡς εἰσεται, καὶ τὸ αὐθροῖον παρὰ μόνον, ὡς τινος ἀνάγκης σύμβολον. ἀλλὰ ἢ ἢ καὶ οὐρά τὸ αὐτὸ ἐφαίνε λέγεσθαι. Διηοὶ δ' αὐτὸ καὶ ὁ ἄνω, ὡς τῶν γρόνθρων οὐρα μὲν ἀπὸ μὲν βλῶται, θυμὸς ἢ μὲν οὐρα. i. Hic autem anima aduertendum eſt, & quod apud veteres τὸ canis inueniatur dici, qui ex eſſe canes ſit, & quod τὸ ἀναγκάσιοι etiam inueniatur dici præter alias ipſius ſignificationes, pudendum, tanquam cuiusdam neceſſitatis ſymbolum, & libi quoque cauda vicitur *αὐθροῖον* vnde membrum. Hoc autem ipſum declarat, qui ait, quod cauda quidem ſenem relanguerunt, animus tamen concupiſcit. idem obſeruatum fuit *Epod. 9. in Eunuchis & Spadonibus, præterea notandum in his ſcholijs τὸ ἀπαμύχλιον τὰς οὐρας* opponi τῶ τὰς αὐτὰς ἀναφορὰς εἰς αἴτιος τὰ ἀφροδῖται καὶ λαγνείων.*

ii Idem eſt tropus a meſſoribus pro exſecare: ſimilitropo vtitur Heliod. Theog.

... φίλος ἢ ἀπὸ μύδρα πατρὸς

Εὐνοχῶς ἦμισε, id eſt, cari patri pudenda demeſſuit præperè. Paulò aliter transfert in oper. & diebus.

*Αλλότριον νόμισμα σφετέρον ἐς γαστράμυθον
alieni laboris fructu ventrem replent ſuum.*

kk Metonymia materiæ, pro cultello inde facto.

ll Sumptum eſt a nautica diſciplina, vbi ſunt multi nauium ordines.

mm Eſt hîc epanorthofis quædam, *ſermonis antecedentis correctio,* & exclamatio meliùs conſolentis.

nn Epanaphora eſt initiò inciſi & duplicis membri: ſicut in hoc ter ibidem reperito. Quum matrona definiatur, quæ cum marito in manum conuenit. Hîc *συνεδοχῆων* poni videtur pro nobiliſſima quaque fœmina.

oo Metonymia eſt adiuncti idoli pro domo, qualis eſt *paruo ſub Lare,* ac ſimul ſynecdochica periphras ſpatrimonij. qualis erit *Epift. 2. lib. 2.*

Inopemq. paterni & Laris & fundi.

pp Breuis inductio Marſæi ſuam ſcortationem iactantis.

qq Epanaphora eſt altera.

rr Metaphora eſt ab aquis ſtagnantibus, vnde gignitur limus, cuius humore nimio ſegetes ſeneſcunt, ac tandem intereunt.

ſſ Verba ſunt Marſæi dogma Stoicorum de peccatorum æqualitate tuentis per quandam profopoeiam.

tt Ironia eſt, vnde Villius fœnorator & adulter intelligitur genero longè diſſimilis.

uu Synecdoche eſt partis, pro, exclusus domo & cubiculo.

xx Perfecta eſt hîc profopoeia, vbi animus Villij mœchi, nomine mentulæ, ſic conqueritur cum ipſo

Natura, aut etiam consuetudo mala. namq;
 15. Neglectis vrenda filix innascitur agris.
 16. Illuc praeuertamur: amatorem quod amica
 Turpia decipiunt cecum vitia: aut etiam ipsa haec
 Delectant; veluti Balbinum Polypus Agnae.
 t Vellem in amicitia sic errarem: & isti
 Errori nomen virtus posuisset honestum.
 At, pater ut nati; sic nos debemus amici.
 Si quod sit vitium, non u fastidire. Strabonem
 Appellat Patrem pater, & Pullum, male paruus
 Si cui filius est: ut abortiuus fuit olim
 Sisyphus: hunc Varum distortis cruribus: illum
 Balbutit Scaurum, prauis fultum male talis.
 x Parcius hic uiuit? frugi dicatur: ineptus
 Et iactantior hic paullo est? concinnus amicis
 Postulat, ut videatur: at est truculentior, atque
 Plus equo liber? simplex fortisq; habeatur:
 Caldior est? acres inter numeretur. 17. Opinor,
 Haec res & iungit, iunctos & seruat amicos.
 18. At nos virtutes ipsas inuertimus: atque
 y Sincerum cupimus vas incrustare. Probus
 quis
 Nobiscum uiuit? multum demissus homo, illi
 Tardo cognomen pinguis damus: hic fugit omnes
 Insidias, z nullique latus obdit apertum;
 (Quam genus hoc inter vite versetur, aa ubi a-
 cris
 Inuidia, atq; vigent ubi crimina) pro bene sano
 Ac non incauto, fictum astutumq; vocamus.
 Simplicior si quis (qualem me saepe libenter
 Obtulerim tibi bb Macenas) ut foris legentem,
 Aut tacitum appellet, quouis sermone molestus:
 Communi sensus plane caret, inquit. 19. cc E-
 heu
 Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
 Nam vitij nemo sine nascitur: optimus ille est,
 Qui minimis urgetur. 20. Amicus dulcis, ut equum
 est,
 dd Quum mea compenset vitij bona, pluribus
 hisce,
 (Si modo plura mihi bona sunt) inclinet, amari
 Si volet: hac lege in trutina ponetur eadem.
 21. Qui, ne ee tuberibus proprijs offendat amicam,
 Postulat; ignoscat verrucis illius. Aequum est,
 Peccatis veniam poscentem, reddere rursus.
 22. Deniq; quatinus excidi penitus vitium iras,
 Cetera item nequeunt stultis herentia: cur non
 ff Ponderibus, modulisq; suis ratio utitur, acres
 Ut quaq; est, ita supplicij delicta coerces?
 Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus,
 Semesos pisces, tepidumq; gg ligurierit ius,
 In cruce suffigat: Labeone insanior inter
 Sanos dicatur. 23. Quanto hoc furiosus, atq;
 Maius peccatum est? Paullum deliquit amicus:
 Quod nisi concedas, habere insuauis, acerbus:
 Odisti, & fugis, 24. ut Druonem debitor hh aris:
 25. Qui, nisi, quum ii tristes misero venire Calenda,
 Mercedem aut nummos unde unde kk extricat:
 amaras
 Porrecto iugulo historias, captiuus ut, audit.

26. Commixit lectum potus, mensa ve catillum
 Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,
 Aut posium anid mea quia pullum in parte catini
 Sustulit esuriens, minus hoc iucundus amicus
 Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit, aut si
 Prodidit commissa fide, sponsamve negarit?
 27. Quis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
 Quum ventum ad verum est; sensus, moresq; repr-
 10 gnant,
 Atque ipsa utilitas, iusti propè ll mater & equi.
 28. Quum mm proreperunt primis nn animalia
 terris,
 Mutum & turpe oo pecus, glandem atque cubilia
 propter,
 Vnguibus & pugnis, dein fustibus, atque ita porrò
 Pugnabant arnis, quae post fabricauerat usus:
 29. Donec verba, quibus pp voces sensusq; notarent,
 20 Nominatq; inuenire: dehinc absistere bello,
 Oppida ceperunt manire, & ponere leges,
 Ne quis fur esset, neu latro, qq neu quis adulter.
 Nam fuit ante Helenam xx cumus teterrima belli
 Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi:
 30. Quos ll Venerem incertam rapientes, more fera-
 rum,
 Viribus editior cadebat, ut in grege taurus.
 Iura inuenta metu iniusti fateare necesse est,
 30 Tempora si, xx fastosq; velis evolvere mandi
 31. Nec natura potest in isto discernere iniquum,
 uu Diuidit ut bona diuersis, fugienda petendis:
 32. Nec vincet ratio hoc, iam tandem ut peccet, idèq;
 Qui teneros xx canis alieni fregit horri,
 Et qui nocturnus Diuum sacra legerit. 33. Adsit
 yy Regula, peccatis qua penas irroget aequas,
 Ne scutica dignum horribili scelere flagello.
 34. Nam, ut serua zz cadas meriti maior a subire
 Verbera, non vereor: quum dicas esse pares res
 Furta latrocinij; & magnis parua muneris
 Falce recisurum simili te, si tibi regnum
 Permittant homines. 35. Si diues, qui sapiens est,
 Et sutor bonus, & solus formosus, & est rex,
 Cur optas, quod habes? 36. Non *a nosti, quid *b pa-
 ter, inquit,
 Chrysipus dicat: sapiens crepidas sibi nunquam,
 Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. *c Quò?
 50 Ut, *d quannus tacet Hermogenes; cantor tamen,
 atque
 Optimus est modulator: ut Alfensius iusser, omni
 Abiecto instrumento artis, clausaque *e tabernâs
 Sutor erat. 38. sapiens operis sic optimus omnis
 Est opifex solus: *f sic rex. 39. Vellunt tibi barbam
 Laeui pueri, quos tu nisi fuisse coerces,
 Urgeris turbâ circum te stant, miserq;
 60 Rumperis & *g latras: Magorum maximè re-
 gum!
 Ne longum faciam: dum tu quadrante lauatum
 Rex ibis, neq; te quisquam stipator, ineptum
 Praeter Crispinum, sectabitur: 40. & mihi dulces
 Ignoscent, si quid peccauero stultus, amici:
 Inq; vicem illorum patiar delicta libenter,
 41. Priuatusq; magis viuam, te rege, beatus.

Analysis Dialectica.

Non satis quidem fuit Poetæ M. Tigellium iam semel notasse, nisi etiam alteram ei notam inuisisset. Sed utrum vindictæ causâ hoc factum sit, quod hic contempsisset illius carmina: an, ut ita Satyræ priores affinitate argumenti cum hac colligantur, relinquo prudentioribus iudicandum. Hic tamen initio Tigellium video cupiditatis effrænatae vehementer inhumiliari, quâ communi notione Philosophi definiunt libidinem, quæ aduersus rationem incitatur vehementius & in omnibus stultis inuenitur: ad quos nunc Poeta cantores aggregat prorsus omnes, qualis inhumiliatio ex adiunctis sic disputatur: *Omnes cantores in defectu & exsuperantia professionis suæ peccant: Tigellius est cantor sic intemperatus: peccat igitur in sua professione.*

2. Protyllogismus est assumptionis ex causis iustissimis Augusto & ipsius patre, quibus tamen cantor obstinatus, nihil commouetur. Ad duritiam autem & pertinaciam cantoris notandam videtur mihi maior vis inesse in his efficientibus per se, quàm in hac maiorum comparatione: *Si Augustus, cui erat potestas quicquid a quouis impetrandi, nihil promouit per carissimum sibi quicquid petens Tigellio audienda Musica voluptatem, quâ ab eodem debent a se expectare?* quod posterius si ita redditum fuisset protali, non dubitarem de comparatione hinc statuenda: fruatur tamen suo quisque iudicio de vi firmitiori in utrolibet arguendi genere, præsertim quum causæ soleant sæpè *ovynonias* 30 enunciari.

3. Eiusdem approbatio e dissimili causa prioribus, quæ gignit sic hyperbolon, ut illæ ellipsin: ut initium cantus hic concitatus, quàm naturæ lex, & sedata confuso dolerat.

4. Complexio est: *peccat igitur omnino Tigellius in arte sua.*

5. Protyllogismus quoque complexionis constat e gemina collatione similitum ad inæqualitatis confirmationem: *quod ut homo ab haste pressus: sic ille sæpè curret. Item, quod ut sacerdos humerum gestans simulacrum Iunonis: sic ille lenè incederet.*

6. Altera complexionis approbatio ex genere aduersorum, quod modò multis, modò paucis stiparetur feruis.

7. Ex eadem categoria est argumentum, quod modò regio sumpta, modò tenui viuere auperet, ac vestiri.

8. Simulata, rustica & inculta hominis parsimonia refellitur ipsius factis: *quod paucis diebus ingentem pecunia summam prodigè viuendo solent profunderè.*

9. Iteratur eadem complexio, sed comparatè.

10. Occupat Poeta sibi obijcienda, primum parium collatione: *quod iuxta atque Tigellium, sic vitiosus Horatius: deinde exemplo Mænij diuersè tractato, qui ita clanculum alios morderet: sed suis vitijs intereâ ignosceret: quod Horatius nunc facere videtur.*

11. Poeta damnat illam hominum Philautiam e loco priuantium, qui suis vitijs blandiantur, & alienis offendantur, id est, in proprijs iudicandis sint cæci, in alienis oculatissimi. Huius sententiæ hi Menandri senarij sunt:

*Ὀυδεις ἐπ' αὐτῶν τὰ νῦν αὐτοῦ φῶν, καὶ αὐτῶν,
Σαφῶς, ἐτὸς δ' ἀρχαίων ἴσως ἄριστοι*

nemo in se, Pamphile, mala videt apertè, sed alterius se turpiter gerentis cernit. Cuius sententiæ ratio redditur a Laetant. l. 3. c. 4. *Quia nemo potest de se rectè iudicare, quod nobilis Poeta testatur, ita comparatam esse hominum naturam omnium, ut aliena melius videant & ad iudicent, quàm sua.*

Terent. Heaut. Act. 3. Scen. 1. cui certè commendationi sese subijcit modestiæ causâ & fidei maioris. Hic tamen locus Terentiani Menedemi de commodis, non de vitijs, ut præsens nostri Poetæ intelligendus est: quod perspicitur e sequenti versu secundo eiusdem Scenæ. *An eò sit, quia in re nostra aut gaudio sumus præpediti nimio, aut agitudine?* Hic mihi quanto nunc plus sapit, quàm egomet mihi. Huic Donatus profert contrarium e lib. 1. de Offic. Ciceronis: *Est difficultas cura rerum alienarum: quanquam Terentianus ille Chremes, humani nihil a se alienum putet: sed tamen quia magis ea percipimus atque sentimus, quæ nobis ipsis aut prospera, aut aduersa eueniunt, quàm illa, quæ ceteris, quæ quasi longo intervallo interiecto videmus, aliter de illis, ac de nobis, iudicamus.*

12. Pars altera huius oppositionis amplificatur parium comparatione: *quod tam acriter & acutè Manius cernit in vitijs amicorum: quàm aquila & draco Epidaurius sunt aspectu perspicacissimo in præda ad lenientiam designandâ: propria non cernit, quum vicissim in hac non inquirunt amici.*

13. Locus est e diuersis ad cautionem reprehensionis, *Reperitur quidem aliquis ingenio fortassis paulò iracundiori & ineptiori, quàm sales huius seculi ferant, qui licet gestet indecenter togam & rusticè confus sit, calceosq; maiores induat, & ab alijs irideatur, vir bonus tamen est, amicus magno ingenio præditus: quæ pars posterior diuersitatis augetur minorum collatione: quod illam bonitate nemo possit aquare.*

14. Reuocat reprehensorem aliorum ad inspiciendam vitæ suæ rationem, quâ exploratâ & perspectâ remissius agat postea cum suis amicis delinquentibus: quod genus argumenti ponendum censeo inter argumenta ab arte remota. Affirmationis enim approbatio nititur hic experientiâ, quadam & velut examine propriæ vitæ, quæ vel naturâ vel aliquâ consuetudine malâ in vitium delabi solet. Ratio explorandæ atque perspicandæ vitæ propriæ antequâ reprehendas vitam & mores alterius, præclare redditur à Cicer. Act. 3. in Verrem: *Postulatur ab omnibus, ut ab ijs se abstineant maxime vitijs, in quibus alterum reprehenderunt.* Furem aliquem aut rapacem accusaris? vitanda tibi semper erit omnis avaritiæ suspicio. Maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem, cauendum erit semper, ne qua in re asperior, aut inhumanior fuisse videare. Corruptorem, adulterum? providendum erit diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. Omnia postremo, quæ vindicaueris in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt. Etenim non modo accusator, sed ne obiurgator quidam ferendus est is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipso reprehenditur.

15. Talis examinis ratio firmatur similitudine: *ut, inquit, sicut facile inuascitur agris incultis ideoq; frequenter vrenda & exstirpanda est, si fertilem velis habere terram: sic animus hominis incultus, nullaq; disciplinâ expolitus vitia facile contrahit. Itaq; nauquara culturâ debet cavere.*

16. Utitur hic similitum inductione: *ut diligens cautio adhibeatur in vitijs amicorum notandis amatorum & parentum more, qui, ut illi amicorum & hi liberorum vitia solent elenare verbis: sic nos amicorum delicta extenuare, dissimulare, & patienter ferre oportet.* Quod Cicero dicitur Dolabellæ genero suo præstitisse 16. Epist. lib. 2. ad Familiar. quum immoderatos ipsius sumptus appellatibi honesto nomine liberalitatem: *In communibus, ait, miserijs hac tantum oblectabar speculâ, Dolabellam meum, vel potius nostrum fore ad ijs molestijs, quas liberalitate suâ contraxerat, liberum.* Protalis est gemina: prior de amatoribus illustrata singulari exemplo Balbini & Agnæ: posterior est de parentibus, multis confirmata dispar-

disparatis & vno exemplo Sisyphi. Apodosis autem utriusque protasi sigillatim sua fuit: priori quidem hoc redditum est: *Vellem in amicitia sic, &c.* Posteriori verò sic nos debemus: sed variis disparatis, tanquam exemplis, amplificata, & quinq; versibus producta inceptis ab his, *Parcius hic,*

17. Huiusmodi extenuatio alienorum vitiorum ex effectis commendatur, quod ea amicitiam inter homines pariat & tueatur.

18. Est hic querela quasi ex antapodosis dissimilium minoribus pronunciata, ut adhuc fuit protasis eorundem variè comprobata: querela, inquam, est de prætermisso veri amici officio: quod homines tantum absint ab extenuandis amicorum vitijs & nomine virtutum cohonestandis, ut virtutes ipsorum dedecorent & deforment nominibus vitiorum: verbi gratiâ, quæ rectè sunt amicorum facta ea dicuntur prava: quæ honesta, turpia: quæ cum virtute coniuncta, vitiosa.

19. Hæc seuera temerè reprehendendi amicos leuiter peccates consuetudo damnatur parium collatione: quod quum nemo vitium naturâ careat, par iudicij seueritas & animaduersio de nostris malis expectanda sit ab amicis; peccauimus enim omnes, ait Seneca lib. 1. cap. 6. de clementia, alij grauiora, alij leuiora, alij ex destino, alij fortè impulsu, aut alienâ nequitia ablati, alij in bonis consilijs parum fortiter steterunt & innocentiam inuiti ac renitentes perdidimus: nec delinquimus tantum, sed vsque ad extremum aui delinquimus. Idem lib. 2. cap. 7. de ira, Quid singula persequor? quum videris forum multitudine refertum, & septa concursu omni frequentia plena, & illum circum, in quo maximam sui partem populus ostendit, hoc scito, istis tantundem esse vitiorum, quantum hominum. Idem lib. 3. c. 26. omnes mali sumus. Quidquid in alio reprehenditur, id vnusquisque in suo sinu inueniet. Idem auctor ibidem cap. 7. Quod si Dii placabiles sunt, ac aequè delicta potentium non statim fulminibus persequuntur: quanto æquius est hominem hominibus præpositum vitii animo exercere imperium? Eodem mansuetudinis ac lenitatis Ouidius inuitat Augustum lib. 2. de Tristibus: non id tamen sine assentatione.

Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat Iuppiter, exiguo tempore inermis erit. Num vbi detonuit, strepitusq; exterruit orbem, Purum discussu aera reddet aquis. Iure igitur genitorq; Deum, rectorq; votatur. Iure capax mundus nil LOVE maius habet. Tu quoq; quum patriæ rector dicare paterq;, Vitare more Dei numen habentis idem.

20. Præscribitur amicis ratio vitæ mutuo examinandæ, ut quum alter ab altero vult bene & malè gesta aestimare & ponderare, rutinam finat in virtutes plures propendere, & sic tali pondere amici peccata eleuentur, & eadem rutinam alterius facta examinentur. Hæc certè ratio petita est e loco parium, ut proximè antecedens.

21. Argumentum est ex maioribus, quod qui vult suis grauius vitijs ab amico ignosci, leuibus ignoscat huius.

22. Similium comparatione doctrinam Stoicorum examinat, qui peccata statuerent equalia, cuius aequalitatis est comes hæc seueritas celsura & poenæ in amicos & in alienos: qualis poena legibus Draconis Atheniensis legislatoris omnibus aequaliter constituebat olim ante Solonem, ut aequè segnitiei damnatus, atque sicarius & percussor: aequè fur olerum, atq; sacrilegus puniretur: quum illa peccata grauitate & lenitate distinguenda sint & vindicanda: &, ut res quæq; fuerit, in qua peccatum est, ita supplicij delicta coerceantur: quod exemplis singularibus demonstrat, primum: serui delictum, qui pisces & ius tepidum ligurierat, ut leue erat, ita leuiter vindicandum: ut æquitas naturæ requirit: quod si grauius, insaniam est, ut contra omnem rationem & humanitatem

factum crudeliter. Ad hanc autem duram seruorum conditionem accedit illud Geræ Terentiani Act. 2. Sc. 1. Phorm. *Seruum hominem causam orare leges non sinunt, neque testimonij dictio est.*

23. Alterum exemplum enunciat minorum collatione: quod qui odit & fugit amicum, paulum delinquentem, quolibet insano est furiosior, & grauius peccat: quod accedere videntur aduersa, quum, qui talem se præstat proiucundo & suauis amico habeatur insuauis & acerbus.

24. Idem confirmatur similitudine: *Vt debitor fugit & odit acerbum creditorem & fœnoratorem, cui adeo sit obratus, ut animam debere illi videatur: sic talis amicus amicum.*

25. Protasis amplificatur alterâ similitudine, quod debitor ad diem soluenda vsuræ dictum fœnoratori suo non satisfaciens ducitur, ut captiuus, quasi ingulandus ab eo, & cogitur ineptus eius historias audire, quod mortis instar putabatur. vbi Druso mordetur dente Satyrici gemino, & quod miser auarus, & quod imperitus historicus facit.

26. Terna sequuntur alia exempla leuiter & grauius peccatum amicorum, quæ comparatè tractantur a minori ad maius, ut loquuntur: si, quod amicus comminuit meum lectum potus: quod e mensa vetustum catinum Euanthri, vnde iactura minuitur, fortè detrusit humi: quod pullum mihi appositum e regione sumsi e furijs, mihi displicet: longè quidem cerè mihi iniucundior futurus est ex eo, quod furtum fecerit: arcana prodiderit: promissam negauerit.

27. Aequalitas rectè factorum & malè factorum, quam Stoici statuebant, refutatur naturâ rerum, sensu cuiusque moribus, vtilitate & veritate, tanquam locupletissimis testibus. Nemo enim paribus ornabit præmiis conseruatorem sui, atque custodem suæ bouis. Item nemo æqualibus poenis afficiet esurientem, qui fame pressus panem furatus fuerit, atque eum, qui satur ærarium vel sacrum legerit.

28. Argumentatur hic a causis procreantibus & conseruantibus de origine iuris, ut Stoicam peccatorum æqualitatem inde refellat. Nam illi Zenonis Philosophi opinione vtilitas peperit ius & leges, & hæc distinctionem & discrimen rectè maleq; factorum, atq;

40 incolumitatem humanæ societatis sanxerunt. Sequitur ergo ex hoc sorte multum interesse non solum inter rectè facta, sed etiâ inter malè facta, quæ voluit Zeno utramque exæquare. Vides hic ortum iuris & legum repeti ab vtilitate, non a natura, sicut alij fecerunt. Nam initio primi homines more ferarum vivebant, & ut accipitres aviculas imbelles, lupi oues infirmas, lacebant, vorant: sic ex hominibus, ut quisque celerrimus & valentissimus erat, tardiorum & imbecilliorum tum opprimebat. Verum natura, quod cum bona venia Poteræ dixerim, consultrix prouidaque vtilitatum opportunitatumque omnium suggessit rationem cuiq; conseruandi sui aduersus iniurias alterius, ut sapiendi, in oppidis muris cingendis: item sapiendi, in legibus condendis, quæ præmiis bonos ornarent, poenas & supplicia in malos constituerent. Ita primum locum tenet natura, (quod Cic. l. 1. Off. confirmat ad hæc verba. Principio generi animantium omni a natura tributum ut se, vitam, corpusq; tueatur) vel potius Deus optimus maximus in hac constitutiõe societatis humanæ, quem hi scriptores prophani ignorarunt. Ex doctrina tamen sapientiorum inter hos natura est procreatrix humanæ conciliationis, & vtilitas & leges conseruatrices sunt politiarum & rerum publicarum.

29. Valdè cæcutierunt prophani Scriptores in cognitione principis causæ rerum. Deus enim est primus, ut Mundi, sic legum conditor, atq; adeo ἀρχὴ νόμων ἢ ἀρχαίτης νόμων, sicut Plat. in Phædone docet & in Cratyl, Hic tamen docet nomina rebus consilio

& arbitrio viri Dialectici data: Epicurus contra, eiusque discipulus Lucretius illa instinctu naturæ & utilitate scribunt imposta fuisse. Hic quidem l. 5.

*At varios lingua sonitus natura subegit
Mittere, & utilitas expressit nomina rerum.*

At idem paullo post:

*Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima,
Desperere est.*

Nos autem Christiani certo scimus e lib. Moïsi de Generatione, τὴν ἀρχαίαν ἀλλοτρίαν Adamo attributam, dum integra, perfecta, sapientiæque plena illius natura staret, & illum animantibus, aliisque rebus (ut credibile est) conditis nomina imposuisse, Deumque hac sapientiæ facultate indendi nomina rebus inaugurasse illum dominum & principem animantium omnium.

30. Docet vagas fuisse primorum hominum libidines similibus comparatione: *Ut acerrimus quisque taurus in grege rivales suos petit & fugat, nonnunquam etiam cadit: sic ex illis hominibus fortissimus quisque, alios necabat.*

31. Docet item comparatione dissimilium, nihil esse iustum aut iniustum naturâ. Non, quemadmodum, inquit, bona distingui possunt a malis, & expetenda a fugiendis solâ naturâ: sic iusta distinguuntur ab iniustis: sed hac discernuntur utilitate. Quod si iusta & iniusta constarent naturâ: nihil esset iustum iniustum, nihil iniusto iniustus: unde relinqueretur, virtutes esse æquales & vitia æqualia. Aristot. ita docet l. 2. de Morib. virtutes non esse naturales: quia, si tales essent; non quisquam e bono unquam fieret malus, nec e malo bonus: idque confirmat naturâ ignis, quâ sic est ipse præditus, ut sursum semper feratur & ferrum deorsum, non contra: unde efficit, virtutes & vitia e more & consuetudine proficisci, quemadmodum nunc Poeta iustum & iniustum ab utilitate, ad tollendam illam peccatorum Stoicam æqualitatem.

32. Quam autem rationi sit dissentanea illa æqualitas, demonstrat exemplo impariter comparato: *Non tantum peccat, qui teneros caules alieni horti fregerit, quantum sacrilegus nocturnus.*

33. Refutatâ æqualitate, fancit legem animadversionis e paribus: *ut, si levis peccatum est, poena sit levis: si graviter, supplicium de eo grave sumatur.* Eodem spectat illa mensuræ æqualitas Matthæi 7. Lucæ 6. in perverfos reprehenses: sed omnium aptissimè convenit huic argumento locus Apoc. 18. v. 7. *ὅσα ἐστὶν ἔαυτῶν, οὐκ ἐξουίασι, τοσούτοι ὄντι αὐτῇ βασιλείῳ οὐκ πέντος.* Quantum exultit sese & immodeste gessit, tantum date ei cruciatum & luctum.

34. Ex eodem argumenti loco diluit obiectum Stoici, cur Poeta non veter eadem lege, ne, qui graviore supplicio dignus est, leviore puniatur. *Nihil est opus hac sanctione apud te, inquit, qui, si rex esses, utrumque peccatum, & furtum & latrocinium, pari supplicio vindicares.*

35. E disparatis operationem regiæ potestatis, quæ pugnat cum descriptione sapientis Stoici, carpit & irridet. Talem enim dominatum Sapiens Stoicus, quoniam iam erat ornatus, non debuit exoptare. *Si quidem, ut ait Car. 3. de finib. rectius appellabitur rex, quam Tarquinius, qui nec se, nec suos regere potuit: rectius magister populi, quam Sylla: rectius dives, quam Crassus, qui, nisi eguisset, nunquam Euphratem nullâ belli causâ, transire voluisset. Recte etiam liber solus, recte pulcher, recte solus inuictus, recte factor bonus, si non τῆ ἐνεργείᾳ, vsu & functione, certe τῆ δυνάμει, οὐκ τῆ ἐξουίᾳ potestate & habitu.*

36. Ratio talis reprehensionis sumitur ex auctoritate Chrylippi Stoici, qui Sapientem sic potestate definiat.

37. Hanc definitionem confirmat collatione similibus, cuius protalis illustratur exemplis Hermogenis & Alfeni, tractatis per rationem diversorum, quorum ille, licet summum ageret silentium, erat tamen optimus cantor & modulator. Hic quoque, licet extra furinam, & sine instrumentis futuri esset, bonus tamen furor erat.

38. Apodosis est comparationis duplex: quod sic Sapiens sit & optimus opifex cuiusque operis & optimus rex populi.

39. Refellitur vana Stoicorum persuasio de tam lata Sapientis potestate e loco disparatorum: quod tanta dominationi illius Sapientis repugnent hac, si eum contumeliosè & impudè illudi a pueris, a multitudine & vulgo vigeri, & neutrius importunitatem clamore & latratu arceri posse, & quadrante, more cuiusdam plebei, lauari, & ab uno tantum comite deduci: quum regis sit, facile quilibet iniurias & contumelias vindicare, balnea privata habere, magno satellitio deduci ac reduci firmo præsidio stipari.

Huic refutationi nostræ respondent notæ in Epod. 11. de distinctione iniuriæ & contumeliæ ex Seneca, cuius etiam illud est ex cap. 4. ad Serenum, *ut caelestia humanas manus effugiant, & ab his, qui templa dirunt, aut simulacra constant, nihil divinitati nocetur: ita quicquid sit in sapientem procerum, pecculenter, superbe, frustra tentatur.*

Hæc autem quæstio, quod in sapientem neque iniuria cadat, neque contumelia, sic disputatur a Socrate & in Apologia & lib. 1. de Rep. Platonis, nemo dicendus est accipere iniuriam, nisi qui ab alio læditur: Atqui sapiens lædi nequit: Quare consequitur eum extra iniuriam esse. Pro syllogis. assumptionis, is demum læditur, qui ad munus suum probè obeundum sit deterior, ut si equus ad cursum, bos ad culturam agri deterior fiat: Hoc autem sapienti accidere non potest, nisi eidem sapientia, iusticia, cæteræque virtutes auferantur, quæ sunt bona longè firmiora & stabiliora, quàm ut eripi queat: ex his ergo positis conficitur aliquem posse quidè conari multa, ut inferat iniuriam sapienti, sed hanc non posse illum peringere.

40. Sublatâ peccatorum æqualitate, quæ sine discrimine poenæ delicta hominum castigabat, & amicitias, leuiter etiam peccantes, dissoluebat, conficit tandem e loco parium, quibus theticum constat, peccata amicorum æqualiter vringit, examinada, patieturque, invicè ferenda.

41. Confirmatur hæc facilis & mutua peccati alieni tolerantia loco minorum: quod qui fuerit illa præditus, etiam privatus, viuet honestius atque beatius, quàm rex ille Stoicus. Huc spectat consilium Pythagoræ:

*Μὴδ' ἐχθροῦ φίλον σὸν ἀμειψάσθαι εἴνεκεν μισῶς
Ὀφρα δούῃ.*

50. *Neque amicum tuum leni de peccato oderis, quoad possis & liceat per honestatem.*

Enarratio Grammatica.

Omnibus hoc vitium.] Vitium notatur a Grammaticis ex vi sui primigenij, quod vitandum sit. Ideo Cic. utrumque de Oratore copulavit: *in quo non magna est laus vitare vitium.* Idem fecit hic Poeta Sat. 2. li. huius, dum vitant stulti vitia: &c. & 2. lib. sequentis, frustra vitium vitaveris.

Inducant animum cantare.] Ita Terent. And. Act. 5. Scen. 1. v. 15. cum infinito construxit, *ut ne illos inducas credere.* Dicitur etiam a Plauto in Cistellaria, *Meum animum inducam tamen, ut illud consulam, quod tuam in rem bene conducatur non consulere.* Aliter quoque ab eodem. *Hoc in animum scelesti inducunt suum:* quæ triplex syntaxis eandem retinet vim significandi; habere sibi persuasum, aut, ut Donat. interpretatur in Hecyr. Act. 2. Sc. 3.

Sc. 3. ita animum induxerunt viri, socrus omnes esse iniquas. Inducere animum, inquit, est ita tenere aliquid animo, ut non amittant, id est, persuadere animo, Gallicè mettre quelque chose tellemēt en sa phātaſie, quel n' et puiſſes ſortir hors. Ante iniuſi, ſupplenda eſt ellipſis copulæ diſcretiuæ, ſed aut ſimilis pro merito ſui ordinis

Sardus. J M. Tigellius Hermogenes laborabat hoc vitio, ut nunquam cantaret rogatus: ſed nullum finem cantandi faceret iniuſſus: neq; ego id planè vitio verterim, præſertim quum homo ſubolſcit ſe ludum fieri ab alijs, ut a Franc. Rableſio audiuiſſus aliquando, qui quum intelligeret ſe ab hominib. ordinis ſuperioris & ſplendidioris non tam ad cænandum, quàm ad ſcurrandum & iocandum accerſitum, tantisper, dum accumberetur, deliciatoribus cibis deligendis ſolum intentus & poculis, conticebat, facerijſ omnib; iocis, vrbaniſque ſalibus, quos vltro ſolebat aſpergere, prætermiſſis. Non diſſimile fuit apothegma, quod Plutarchus ſcribit in vita Iſocratis, *ὅς μὲν ἐπιμακρόν ἢ ποτὲ παρὰ νυκτιγέροντι τῷ Ζήνῳ τυράννῳ προτρεπομεθῶν αὐτῶν, τῶν παρόντων διαλεχθῆναι ἔβην, ὅς μὲν ἐγὼ δεινός, οὐχ ὁ νῦν νεαγός: ὅς δὲ ὁ νῦν νεαγός, ἐν ἐγὼ δεινός.* 1. qui quum aliquando apud Nicocreatem Cypri Regem epularetur, & qui aderant, conuiuia inuitarent ipſum ad quippiam diſſerendum, reſpondit, quorum ego intelligentiam habeo, iſ non eſt commodus hic locus. ſed eorum, quibus aptus eſt hic locus, ſum planè ignarus. Hæc interpretatio ex opportunitate temporis negata collegit etiam cōmoditatem loci incōceſſam.

Per amicitiam. J Veteres ſolebant & iurare & obteſtari nomen cariffimi cuiusque ſibi: quod è Sueton. in Claud. c. u. diſcere licet: *Conuerſus hinc ad officia pietatis, ius iurandum neq; ſanctius ſibi, neque crebrius inſtituit, quàm per Auguſtum.*

Ab ouo vſque ad mala. J Oui duplex eſt etymum Iſidoro, vnum, ut a Græco fiat, quod eſt το ὄν: alterum ab eo Latino, quod ſit vuidum, id eſt intrinſecus humore plenum. Ferunt autem veteres Romanos initium cænæ ab ouis duxiſſe, ſicut apparet Cic. 20. Epi. l. 9. ad Papirium Pætum, *Non cum habuiſſes virum, quem tu ſolitus es promulſide conficere* (id eſt, ſatiatum hydromelide demittere) *integram famem ad ouē aſſero, quod erat initium, ut mala finis, cænarum. Itaq; vſque ad aſſum vitulinum opera perducitur.* Eſt autem promulſis, quod Græci dicunt *ὄψον*, Gall. *brenuage confict de miel.* Item e libro 2. Athen. ſed lib. etiam 14. eiufdem traditur menſis ſecundis oua conſueſſe apponi cum turdis & carnis leporenis, quæ omnia Græcè dicebantur *τὰ ἐπιδοπτικὰ καὶ καὶ μετὰ δόπνια.*

Citaret. J Id eſt, acclamaret & inculcarent, & recitaret ſummā vocis contentione Bacchicum carmen, cuius initium, id *Bacche*: quam vocem ratio carminis poſtulat legi numero multitudinis, id *Bacche*. Annotauiſſus ad hæc verba Ode 2. l. 4. id *triumphe*, id vocem eſſe ovariantium & lætantium, quæ poſtea 9. Epodis adhibetur. Vltima autem in *Bacche* breuis eſt pro longa. Ideoque quidam cenſent legendum *Bacche* per Diphthongum, ut dixi. Alij verò putant id factum a Poeta conſultò, ut imperitia cantandi notaretur in Tigellio, qualis notata eſt Lutetia olim in quodā profefſore regio accinēdi, *perimus, diuſus, bonitate* & alia inſinita.

Modò ſummā. J Sonorum tria ſunt præcipua genera, *φθόγγος ὑπάτος, μέσος, βεβάτος*, ſummus, medius & imus, qui ſæpius enunciantur muliebri genere, *ἰκάρη, μέαν, βεάρη*, vel per ſyncopen *νῆτη*, vbi intelligitur *χορδή* in ſidibus, ut hic in tetrachordo, quo, & voce ſimul, Tigellium probabile eſt cantafſe. His autem tribus ſonibus Muſici interijciunt alios: de quibus vide Vitruu. l. 5. cap. 4. & Martian. Capellā. l. 9. c. de Tonis, & Plur. de Muſica,

Definit *ἰκάρη* a Suida, *χορδῆ Μυσικῆ βαρὺν φθόγγον ἀποτιλάσῃ*, Chorda Muſica grauem ſonum edens. Cui locus Plutarchi in libello de virtute morali reſpondet *ἰκάρη ἢ μεσότης καὶ λέγει μάλιτᾶ τῆ περι φθόγγος ἢ ἀρμονίας ὁ μοῖος ἐν εἴνυτε γὰρ ἐπιμελὴς ὄσα φωνῆ, καθάπερ ἢ νῆτη ἢ ὑπάτη, ἢ μὲν τὴν ὀξύτην, ἢ ἢ τὴν βαρύτεν τῆ ἀγᾶν διαπέφυγε*, quem certe locū fideliter reddidit interpres Gallicus: *Mais (la vertu) eſt pluſloſt, & s' appelle milieu & moiens ſelon la medio: rité, qui eſt aux ſons e raccords des voix. Car il en a en lamuſicq; vne note & vne voix, qui s' appelle moiens, pourcè qu'elle eſt au milieu de la baſſe & de la haute, que l'on appelle Hypate & Nete ſe retirant de la hauteſſe de l'une, qui eſt trop aigue, & de la baſſeſſe de l'autre qui eſt trop groſſe.* Itaque ima videtur quibuidam exprimere *τὴν ὑπάτην*, & ſummā *νῆτην*, id eſt, grauiſſimam & acutiſſimam. Alij interpretantur, & inter illos Cruquius per *ſummā voce*, ſummam chordam tetrachordī dicatam Saturno Planetæ omnium ſupremā & maximè idoneam cantioni concitatori, qualis fuiſſe dicitur *παικῶν* & inde *παικωῖς*, bellicum clamorem voce Stentorea edere, quā cantilenæ vehementia Tigellius arguit hic perturbatus, quū in more ſit ſedatoribus Muſicis poſitum ab imo paulatim ad tonum ſummum progredi (vel potiùs æqualitatem toni perpetuam ſeruare) quod Græcis eſt *μυρωδῆς*, quod facit chorda ima, quæ Græcè *νῆτη* dicitur, Lunæ Planetæ inſimo deſtinata. *Μεσότητος* iudicet, qui dixerint rectiùs Sed his iocis iuuat illum admifcere, quem memorat Plutar. *ἐν ἀποφθῆγι. Λακωνικῶν. de Archidamo Leuxidami filio: ἐπεὶ δὲ τις αὐτῶν συνιγὰς φάλλῃ, εἶπε, οὗτος ἀγαθὸς φάλλῃς ἐστὶν παρ ἡμῖν δὲ γὰρ ἀγαθὸς ζωμοποιός, ὡς δὲ δὲ διὰ φέρει ἢ δὲ ὀργάνων φωνῆ ἰδουτὸν ἐμπόειον, ἢ δὲ φωνῆ καὶ ζωμῶν συνιαſίας.* Quum quidam Archidamo commendafſet fidicinem, & dixiſſet eum præclare ſidibus ſcire. Eſt quoque, inquit, domi noſtra egregius inſtructor iuris conſulendi, quod eo loco voluptas, quæ percipitur e ſono inſtrumentorum Muſicorū, habenda ſit, quo illa, quæ capitur ex apparatus iuſculorum: quod in prouerbium deductum eſt, *ἀγαθὸς φάλλῃς, ἀγαθὸς ζωμοποιός. 1. bonus cantor, bonus cupediarius, dictum in vituperium Muſicæ.* Huc adde illud Demarati ibidem, *φάλλῃς ἢ ἀνοσιμότητος, ἢ κακῶς (ἐπὶ) φάλλῃς φλυαρεῖν*, quum Muſicum audiſſes, non male, inquit, negatur: quod etiam D. Amiotus fideliter interpretat eſt Gallicè. *Il fut quelque fois preſent a o uir chanter un muſicien, qui ſeit fort bien, on lui demanda, ce qu'il lui ſembloit, il reſpōdet, il mi ſemble que c'eſt un grand muſeur de gens a peu de choſe.*

Sacra ferret. J Ita hic loquitur Poeta de Tigellio, ut Salluſt. de Catilina, cuius inceſſus modò citus, modò tardus erat, qui moderatus eſſe debuifſet, uti Cic. 1. de Off. docet: *cauendum autem eſt, ne aut tarditatibus ut amur in grefſu mollioribus, ut pomparum ſerculis ſimiles eſſe videamur, aut in feſtinationibus ſuſcipiamus nimias celeritates: quæ quum ſunt, anhelitus mouentur: vultus mutantur: ora torquentur: ex quibus magna ſignificatio ſit, non ad eſſe conſtantiam.* Mos autem fuit Athenis & alibi ſacra ferendi rardo inceſſu virginū, quæ dicebantur *Canephoræ*, quaſi interpretetis, *Canifera*. Videtur Feſto hæc vox facta e Latinis, *canum*, id eſt, genus ciſtæ, & *fero*, ideoq; quidā putant *Canifera*, ſcribendū, ſed verior coniunctio eſt *ἐν τῷ καῦν, καῦντος*, quod eſt calath⁹ vel caniftrū & *φῆρα*, *fero*, *καῦντος*: quod ſacra modò Iunonis canifstro vel ciſtā ferrent, vnde prouerbium *Ἡραίων βαδῖſται*, Iunonium incedere. modò Palladis, de quibus Cicero l. 4. Oratione 9. in Ver: *Erant aenea præterea duo ſigna non maxima, verum eximia venuſtate, virginali habitu atque veſtitu; quæ manibus ſublatis ſacra quadam more Athenienſium virginum reſoſita caputibus ſuſtinebant, Canephoræ ipſæ vocabantur.* De iſdem Pauſanum in Atticum *Dux*, inquit, *virgines a templo Palladū non longè habitant,*

Eas autem Canephoras appellant Athenienses. Ha aliquandiu apud Deam commorantur: ubi verò dies festus aduenit, faciunt nocte sacra, suis capitibus imponentes, quae sacerdos Minerva dat eis ferenda: quum neque ea, quae dat, quid det, sciat: neque, quae ferant, quid ferendum accipiant, sciant. De istidem quoque Ouid. 2. Metam.

Illo fortè die castae de more puellae
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.

Fuerunt quoque Dianae suae Canephorae, ut constat ex Idyllio. 2. Theocr.

Ἦν δ' αὖ τῶ ἑβύλοιο Καναφόρος ἄμμιρ Ἀναξὸ
Ἄδος ἐπ' Ἀρτέμιδος. (pro ἑβύλοιο)
Venit filia Eubuli ad nos in sanum Diana.

Quae verba sic scholiastes explicat: ἀρχεὶ δὲ δὴν γὰρ θεῶν, ὅπως ἐπέσειε εἰς τὸν ἔρωτα, φησὶ δὲ ἴσως ἡλθεῖν ἢ τῷ ἑβύλου θυγατρὶ Ἀναξὸ κανηφόρῳ τῇ Ἀρτέμιδι, καὶ πομπὴν ἀγομένην τῇ θεῷ: εἰσὼσαι γὰρ τῇ Ἀρτέμιδι κανηφόρῳ αἰ μέλλουσαι γαμῶσαι, ἐπὶ ἀφοσίωσει τῆς παρθενίας ἵνα μὴ περισπῶσιν ὑπ' αὐτῆς, τὰ δὲ μυστήρια ταῦτα, Ἀθηναῖοι πολεῖσιν οὐκ οἶδον. Εὐανηφόρου δὲ τῇ Ἀρτέμιδι αἰ ἀρχὴν ἔχουσαι γαμῶσαι, ὡς περὶ ἀπολογίῳ μὲν περὶ τῆς παρθενίας τῇ θεῷ, ἵνα μὴ ὀργισθῆν αὐταῖς μέλλουσαι τὸ λοιπὸν φερέσθαι, καὶ παρὰ Μενανδρῶν, αἰ νύσπουσαι ἐπιμαλᾶδε Ἀρτεμὶν ἀξίωσαι συγγνώμης, ὅτι διανοήσιν, id est, incipit enarrare, quomodo invidet in amorem. Dicit autem sic: venit filia Eubuli in nemus Anaxo canistrum ferens Diana, & pompam celebrans & traducens Dea. Coniueuerant enim virgines nuptura canistrum dona Diana ferre, liberationem virginitatis (id est, ut animum exsoluerent religione virginitatis seruandae, unde petebant exauktorari) ne in ipsius indignationem incurrerent (de his vide Dion. Halicarn. l. 2. Antiq. Rom.) Haec autem sacra celebrantur Athenis. Ferunt autem virgines canistra Diana sub horam nuptiarum, tanquam excusationem virginitatis amittendae afferentes Deae, ne ipsi in posterum corrupti irascatur. Est quoque apud Menandrum Poetam: vos grauida opem Diana imploratis, ut vobis ignoscat violatam virginitatem. Fuerunt postremo Canephorae Cereris, ut dicitur Sat. 8. lib. 2. ad hunc locum:

----- ut Attica virgo
Cum sacra Cereris procedit fuscus Hydaspes
Cacuba vina ferens.

Modò reges.] Non incommodè diceretur haec phrasim speciem quandam proverbij præ se ferre, quale Aristophanes in pace, Συβαριτικῶν, de Sybaritica mensa, vel Syracusana pro opipare, prælaute & genialiter viuere, videtur vsurpare.

Tetrarchas.] Haec vox est Graeca, sicut τετραρχία, quae quamuis definiatur administratio, vel partis quartae alicuius regni, vel quattuor prouinciarum, tamen Hefychio τετράρχαι sunt αἱ βασιλεῖς, reges, quomodo sanè Herodes in nouo foedere καὶ τετράρχης ἢ βασιλεὺς & tetrarcha & rex vocatur.

Omnia magna loquens.] Dicitur Graecè μεγαλορροῦμων ἢ μεγαλόλογος περὶ τῶν τετραρχῶν, καὶ βασιλέων. Martial syntaxi nostri Poetae utitur: Theatra loqueris & gradus & edicta. Gall. Tu ne parle que de teles choses: sic hoc loco: Tigellius ne parle tantost, que de viure magnificquemēt & cōme un Roi & Prince: tantost bien petiment cōme le populaire.

Mensa tripes.] Talis mensa, reliquusque apparatus pertenuis describitur ab Ouid. Metamor. 8.

Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consueuerant: sed & hac vilisque vestisq;
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubere Dij: mensam succincta tremensq;
Ponit anus: mensa sed erat pes tertius impar:
Testa parem fecit.

Qualis fuit Ode 16. lib. 2.

Salis puri.] Haec salis puritas ad simplicem & tenuè victum, ut hic purum dicatur simplex, cui nihil admixtum sit, non ad conditum referenda est, cui non nihil accedat opsonij: appositè tamen ego auisim hanc salis puritatem etiam referre, ut illud Persij Saty. 3. Purum Salinum, Ode. 16. l. 2. annotatum, non modò ad mundam victus tenuitatem sine admixtione: sed ad naturam etiam salis, ἐρεγγυτικῶς quam Plutarch. l. 5. sympol. probl. cap. 10. describit, afferens rationes, cur Homerus salem dixerit diuinum. Hanc autem inter alia affert e loco similitum: quemadmodum anima, quae pars est hominis maximè diuina, conseruat animantia; nec finit molem corporis diffluere: est sic vis salis, ut hic cadaueribus adhibitus instar animae, illa tendentia ad corruptionem firmiter retineat ac faciat durare ἀσπληνὴ μόνιμα.

Qua defendere corpus. Id est, quae possit a frigore corpus meum defendere depulsiōne caeli frigidit: quo modo loquitur Corydon in 7. Eclog.

Dum teneras defendo a frigore myrtos.

Quamuis.] Est hic ἐπιτακτικὸν pro quantumlibet crassa, quam Suetonius pinguem dicit in Octau. cap. 82. Hyme quaternis cum pingui toga tunicis & subucula thorace laneo & feminalibus & tibialibus muniebatur. Ita pingues tunicas Martial. & pingues lacernas Iuuenalis. Tale indumentum Hom. ὄδυσ. 5. vocat χλαῖναν & Eustath. interpretat παρχαίαν κατὰ τὸ χειμῶνος παρὰ τὸ χλαῖναν crassam contra frigus a tepesfaciendo dictam: ὅποια τις ἢ μὴ μόνον ἀλεξήνος λεγομένη, ἀλλὰ καὶ χειμαίμωννα. ἐνεῖνο μὲν διὰ τὸ ἀλεγεῖν, ὅ ἐστιν ἀποσοβεῖν τὸν αἰέμον: τὸ δὲ διὰ τὸ ἀμύναν τὸ χλαῖνον: qua quidem non solum dicitur alexenos, sed etiam cheimamyna: illa a verbo, quod est arcere ventum: haec ab altero, quod est propulsare frigus.

Decies centena.] Ellipsis est duplex prior si dedisses: posterior si festerium millia, & sic expletur decies centena millia nummum, vel festerium, quae Budaeus reducit ad 25000. Gallicorum coronatorum, ubi decies centena multò Latinius dicitur a Poeta, quam ab Interpretibus decies centum, ut alibi notauimus.

Huius parco.] Parco, scilicet, viuenti & paucis contento.

Quinque diebus.] Terminus temporis hic significatur, qui per quando intelligitur, ideòque in sexto tantum ponitur, quem non ego explico per intra quinque dies, ut quidam: quia hoc significat tempus quinque dierum nondum confectum: sed illud indicat quinque dies iam terminatos, qui sic Gallicè exprimentur: Au bout de cinq iours il ni auoit rien en la bourse. Contra spatium temporis per quamdiu intellectum significatur hic quarto casu, noctes vigilabat & diem totum stertebat. Sic Teren. Eunu. Act. 5. Sc. 9. Vers. 49. de Thrasone: stertit noctesq; & dies: ubi scribit Donatus: plus dixit quam dormit. Idem, plus significat, quam si diceret diebus & noctibus: quia sexto casu temporis terminus, ut modò quinque diebus nihil erat in loculis, significatur, ut quarto spatium eiusdem, sicut iam dictum est. Paullò insolentius loquitur Sueton. in Tiber. c. 60. in paucis diebus, quam Capreas attingit, iussit faciem persicari piscatori eodem pisce, pro, paucis diebus, ex quo Capreas attingit.

Nil erat in loculis.] Sæpius pluraliter vsurpatur, ut apud hunc ipsum: Nummum demittere in loculos, Graecè μαρσύντιον vel μαρσύνπος. Talis bonorum helluo fuit Antonius Ciceroni 2. Philippicâ: Quoniam modo illa tanta multa quam paucis, non dico mensibus, sed diebus effuderit: maximus vini numerus fuit, permagnum optimi pondus argenti, preciosa vestis, multa & lauta suppellex & magnifica multis in locis: Horum paucis diebus nihil erat.

Nihil sic impar.] Ob talem inconstantiam & morum inæqualitatem aptissimè in eum quadrabit Prouerb. Graecum

Græcum *ἄβρως ἀβρως*, qui instar freti, marisque angusti (quale dicitur esse illud inter Aulidem Bæotie portum, & Euboeam Insulam, quod intra vnum diem & noctem septies tanto recurat impetu, ut nauigia repugnantib. ventis plena secum abripiat) æstu quodam animi huc atque illuc iactatur. Hoc autem idem quod superius, *nil aequale homini fuit*, pro, nil tam a se dissentit & discrepat, quàm hic cantor sibi malè constat, cui magnam adesse intemperantiam argumento est peruersus naturalis ordo noctu vigilandi, & interdiu dormiendi. Ea fuit natura, id ingenium Stephani Iodalli, Parisiensis Poetæ, cuius mentionem fecit P. Ramus, in Grammatic. Francica, atque ipse qui hæc scripsi, oculatus sum testis talis ingenij & instituti. Audio quoque Iubertum Doct. Med. Monspessulana, non dissimili fuisse ingenio. Lampridius de Helio gabalo, ait, *Traiecit & dierum actus noctibus, & nocturnis diebus, æstimans hoc inter instrumenta luxuria: ita ut ferè de somno surgeret, & salutari imperet, manè autem dormire inceperet.* Huiusmodi vocat Seneca Lychnobios, & Lucifugas epist. 122. tanquam diceret Lucernuos, quidiem in noctem, & hanc in illum per intemperantiam conuertunt. Horatius autem posterius notauit verbo stertendi sapius in malum accepto, ut Sarr. 5. huius libri, *supinus stertit*, quod Græcè dicitur ab Anitophane in Equi. *πέγναι μεθύων ἐν τοῖσι βύρρασι ὄπλιος* stertit ebrius in coris supinus, Scribitur etiam verbū Græcum *πέγγω* & fortasè melius, quod videatur factū παγετὸ πινυλάειν, a nare sonante, vnde *πέγγος*, editus ille nali sonus, quam vocem donauit Martialis Latinitate lib. Epig. 32. *Maiores nusquam ronchi*, ut Plautus *ρονχάσειν*. *cyathissat, dum canat: dum dormit, ronchissat.* qualis notio cognoscitur e tertia Epist. ad Att. lib. 4. *Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego vicinus audirem.*

Ad ipsum manè.] Μέγχι πρὸς τὴν πρῶτην τὸν ὄρθρον id est, *πινυλάειν* μεθύων. *πανμύριος δὲ ἐπέγχε.* Latina autem vox *manè* naicitur a prisco adiectiuo *manus, a, um*, quod est *clarum*, ut Macrobi. l. 1. Sat. ca. 3. vbi vide duplicem huius vocis rationem. Sic aperte a Persio substantiue sumitur, iam *clarum manè fenestras intrat.*

Manus.] Quidam legunt Mænium, in quem scripsit 10. Epodos: de quo etiam Virg. Ecl. 3.

Qui Bauium non odit, amet tua carmina, Mani, Alij malunt Mænius, de quo in Gramm. Sat. 1 qui fuit faceris & vagus scurra, de quo etiam dicitur Ep. 15. ad Vallam. Catul. in Epigr. facit Suffenum huius Mænij simillimum ad Epigramma:

Suffenus iste, Vare, quem probè nōsti. qui locum dedit proverbio *mi mihi Suffenus essem*, id est, nisi mihi ipsi placerem nimium, nec stultè me ipsum admirarer, acerrimus alioquin alieni vitij censor, in proprio maxime cæcus.

Ignoras te.] Propriè ignorare est nescire: sed hic vt sæpè in alijs scriptoribus probatis, ad personas relatum pro non cognoscere, & mores alicuius parùm spectatos & cognitos habere, quod tamen, quum sit ita, tropus videtur esse in te, vt in alijs personarum vocibus, tanquam subiectis pro adiunctis moribus, affectibusque prauis vel contra, vt in Teren. Eun. Act. 5. Sc. 9. *isti*, id est, Chærea, & Phædria, *ignorabant te*, id est, non cognoscebāt Thrafonem, vt lib. 4. ad Attic. *idem, mi Tite Pomponi, quod ne tu quidem ignorabas*, Item Plaut. in Amphit. *Ignorant me omnes*, id est: non cognoscunt, qui sim, vt dare verba est decipere, quibus binis est vsus, Cic. Phil. 13. *Scilicet verba dedimus, decepimus: ignorabat legio Martia quarta, nesciebant veterani, quid ageretur.* Rationem au-

tem dedit Donat. in And. ad hæc verba: *Cui dare verba difficile est, cur dare verba pro decipere sumatur: quia inquit, qui rem expectat, & nihil præter verba inuenit, deceptus est.* Ita Græci *λόγους λέγειν* videtur vsurpare: quod Terent. imitatur Phorm. Act. 3. Sc. 2. PH. *Fœnoratum isthuc beneficium tibi pulchrè dicet.* D. logi id est, verba sunt inania & mendacia, fabulæ, ita quoque Cic. pro Balbo: *Ego scio omnes logos*, id est, dicta ridicula. Galli interpretantur: *ie cognois tou tes ces bourdes & belles paroles.* Ex verbis Demosthenis *λόγος ταῦτα καὶ παραγωγὴ πρᾶγματος ἐστὶ*, hæc sunt verba & fallacia a te propofita deducens (auditorum.) Sic Theognis vers. 254.

Ἄλλ' ὡς περ μινδρὸν πᾶσι δὲ λόγους μὲ ἀπατᾶς.

sed vt tenello puero, mihi das verba. Sic idem geminat *ψῆφιδεδοὶ καὶ παραγωγὴς λέγειν*. Ita sumitur inane nomen Epi. 17. lib. 1. *aut virtus nomen inane est*, cui opponitur *opus* etiam apud Græcos, vt apud Eurip. in Orest. *ἄνομα γὰρ, ἔργον δὲ ἐν ἔχουσιν οἱ φίλοι.* Illi enim amici nomen quidem habent, sed rem mihi, vel, illi sunt verbis, non opere, amici.

Christiana charitas non in verbo sed in re ipsa consistit. 1. Ioan. 3. v. 18. *πεινίαν, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ*, id est, *filioli mei, ne diligamus verbo, neq. linguâ solum, sed opere ac veritate.* Hic vult Apostolus Christianos admonitos, non esse satis ad charitatem, si verbis illam præ nobis tantum feramus, sed eandem factis & beneficentiâ, omnique aliâ ope demonstremus.

Egomet mi ignosco.] Sic *mi*, pro *mibi* vsurpat Virg. 6. Aen. *Et mi genus ab Ioue summo*: nonnūquam est vocandi casus pro *meus*, o *mi Aeschine, mi patrie salue*. Ignoscere porrò est poenam alicuius peccati prætermittere: quod etiam si in cæteris rebus tolerabile est, in hac sui cognitione pniciosum est. Ideoque sapiens Chilon dixit apud Laertium: *τὸ γινώσκαι ἑαυτὸν χαλεπώτερον ἐστὶ τὸ πολλὰ γὰρ ὑπὸ φιλαυτίας εὐαγοῦ ἑαυτῷ προστιθέναι* quæ sic descripta fuit Ode 18. lib. 1.

--- Cæcus amor sui

Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem:

Stultus amor.] Sic Apollonius cum Satyro agebat, *οἱ πόλλοι τῶν ἀνθρώπων τῶν καὶ ἰδίων ἀμαρτημάτων σωτήγοροι γίνονται, τῶν δὲ ἀλλοτρίων πατήγοροι.* Plerique quidem homines sua peccata excusant, sed aliena grauer acculant: ex quo sui vesano amore reuera oriuntur peccata omnia, sicut Plato dicebat, *legū, & consulebar*, vt quum alios irridere statuerimus, in nos ipsos conuertamus oculos, & consideremus, ne nos ipsi etiam iisdem vitij laboremus: amor enim sui multa occultat & obtegat. Litera Græca est eiusmodi: *τὸ δὲ ἀληθεία γε πᾶντων, ἀμαρτημάτων διὰ τὴν σφόδρα ἑαυτῷ φιλίαν αὐτίον ἐπάσθω γίγνεται ἐπάσθω καὶ συμβῆλευν, ὅτε καταγελασμον τινῶν ἐπιστρέφω ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ σκοπεῖν, μὴ καὶ αὐτοὶ τοῖς καὶ αὐτοῖς ἔμμεν εὐχεοί.* *πολλὰ γὰρ τὸ φιλαυτοῦ ἐπιπρῶτα, καὶ περιβάλλει τυφλῶται περὶ τὸ φιλαυτοῦ ὁ φιλάω.* Is enim, qui amat, circa id, quod amat, sanè obcaecatur. De tali amore sic in quadam Epistola loquitur, nisi me communis φιλαυτία decipit. Ibidem rursus Plato, *φίλος αὐτῷ πᾶς ἀνθρώπος φύσει τε ἐστὶ καὶ ὀρθῶς ἔχει*, id est, *amat se quisq. natura & in se bene affectus est.* Ita Theognis summæ stultitiæ insinulat eum, qui mentem alienâ quàm maximè intentis oculis (vt aiunt) acerrimè contempletur. In sua autem, si quid errauerit, *ὀφθαλμοῖς παραβλῶψι*, strabis & limis conuertendum arbitretur.

Νήπιος ὁς τὸν ἑμὸν μὲν ἔχει νόον οὐ φυλακίζει

τὸν δ' αὐτῷ ἰδίῳ ὀδῶν ἐπιστρέφεται.

Stultus quidem est, qui mentem meam obseruat, sed in suam non oculos conuertit.

Similis est animaduersio festucae in oculo fratris in Evangelio Matthaei.

Dignus notari. Id est, dignus animaduersione & reprehensione.

Peruideas lippus. Interpretatio est Menandri, τι το ἀλλοτριον ἀνθρώπου βασιανώτατε νανδρ' οξυδισγνείς, τὸ δ' ἰδιον παραβλέπεις, qui o homo inuide cernis acutè alienum vitium & proprium occacatè? Eodem spectant eiusdem senarij.

Ἀπαντες ἐσμὸν εἰς τὸ νυθετέρω σοφοί,
Αὐτοὶ δ' ἀμαρτανόντες ἢ γινώσκουμεν,
Alios monere, si quid errant nouimus
Errata at ipsi nostra non cognoscimus.

Est hoc verbum plenioris est inspectionis ex illo Cic. 4. ad Att. Epist. 11. Ibi te igitur videbo & peruidebo. hic tamen e sementia quorundam multum de sua perfectione remittit ex accessione aliarum vocum, ut ferè in hac structura respondeat verbo Græco, παραβλέπειν, coniuenter, ut ita dicam, & dissimulanter aliquid intueri: cui oppòitur ἀτενίσειν καὶ ἀτενέες ὄραειν, οξυδισγνείν, defixis oculis & intentis inspicere; tamen Henricus Stephanus vim verbi mauult retineri: quod equidem probo, modo ἐρωνιμῶς explicetur. Lippus autem, qui Græcè λιμαλῆος dicitur, & morbus λήμυ & lippitudo gignitur e nimio & vitioso deflexu pituitæ in oculos: quorum sæpè palpebræ agglutinantur, ut homo sic affectus cogatur coniuentibus & semiclausis oculis aliquid intueri: ad cuius morbi sanationem adhibent medici Collyria: de quibus vide illorum scripta: quæ sic dicuntur διὰ τὸ τὸν ῥοῦν πολύειν, quòd oculos deflexu prohibeant, vel potius, quia valent etiam ad alias affectiones sanandas, atque ad fluxiones inhibendas, 30 παρα τὰς πολυβλῆς ἕρας, quia propter formam teretem & oblongam sunt similes caudis mutilatis & ita scribuntur per vnicum λ & licet passim reperiantur per geminum λ & per υ.

Cernis acutum. Hellenismus διὰ τῆς ἀντιμερίας, nomen pro aduerbio: acutè & acriter intueri: quod Græcè dici ἀτενίσειν modò docuimus, quod etiam exprimas, οξὺ βλέπειν, acie visus pollere, ut de homine visus acerrimi οξυτέρω βλέπων τῷ λυγνῆος, acutiùs cernens Lynceo, quomodo Cic. dicit lib. 8. Epist. 4. nisi nostri equites acutiùs vidissent: quem sensum Plato sic describit in Phædro, ὅφισ ἡμῶν οξυτέρη τῶν διὰ τῶ σώματες ἐρχεται ἀνδρῶν. Seru. in v. Aen. 5. sub initium mutati transuersa fremunt, hanc antimeriam vocat mutuum nominis & aduerbii transitum in se, ut rauca sonant, cras hufsternum iam consumsumus & similia de quibus locum consulere poteris.

Quam aquila. Vox Latina nomen videtur inuenisse a colore aquilo, id est, subfusco, sicut Græca αἰτὸς παρὰ τὸ αἰεταί, pro αἰεταί flare, quòd flatus & ventos celeritate volatus videatur adæquare. Verùm hæc Eryma non confirmant aciem oculorum in aquila: cuius quum Plin. l. 19. c. 3. sex faciat genera; sexum videtur hic intelligendum, quod Græci dicunt, & Latini retinent ἀλιεταί, haliaetum tanquam dices aquilam marinam cæteris præstantem acutes & perspicacibus oculis, e quorum acumine hæc cognoscit pullos esse suos: de quo vide præter citarum etiam Arist. hist. Animal. lib. 8. cap. 5. Atque sic prætercà intellige locum Homeri Iliad. 9.

Ἴσος ἀρα φωνήσας ἀπέβη ξοῦνθος Μενέλαος
Φαίητοςε παπρήνιων, ὡς τ' αἰετὸς, ὃν ῥά τε φαίη
Ὁξυτάτωρ δὲ γινέσθαι τῶν ἑραίων πτερινῶν,
Sic locutus abijt flauus Menelaus
Vndique circumspectans, ut aquila, quam dicunt
Acutissimè cernere acriarum volucrium.

Serpens Epidaurius. Ferunt Draconem Mineræ Glaucopidi sacrum, nedum Aesculapio Epidauri culto, quæ est vrbs Plin. & Strabo ac reliquis Geographis in sinu Saronico Peloponesi sita. Quantò autem valeat acumine oculorum, liquet ex Apoll. Arg. 4. de Dracone custode velleris aurei, οξὺς ἀνταρσιον ἔφισ ὀφθαλμοῖσιν, serpens acutum cernens perungilibus oculis. Ita dicitur ab Hom. Iliad. β. Δράκων σμερδαλέος, id est, καταπληκτικός, horrido & terribili aspectu. Item a Nicandro in Theriacis, λόξον ἰπὸδραξ ὀμμασιν λόςωσιν, obliquus & toruus oculis intuens, vbi describitur illius pugna cum aquila, ut apud Plin. l. 10. c. 4. cuius etiam Poeta meminit Od. 4. l. 4. ales fulminis in reluctantes dracones. Neq; verò est magnopere laborandum in auctoribus citandis ad perspicacitatem huius bestię indicandam, quæ nobis satis elucet in etymo vocis. Δράκων γὰρ παρὰ τὸ δέρνειν λέγεται κατὰ τὸν μεταθετικὸν litterarum, ὅτι ἔστιν οξὺ βλέπειν, quod est acerrimè cernere, vnde οξυδισγνῆος, τῆν ἔστιν, οξυωπῆος, qui est aspectu acuto & lynceo, ὅφισ quoque a simili facultate cernendi nominatur. Id enim sonat τὸ ὄπτε δαυ. Ex eadem perspicacitate visus nominatur μαθητήσιν, discipula quædam puella Actor. 9. sub finem λογνῆος, sine metathesi litterarum eiusdem verbi δέρνειν, cui respondet verbum Hebraicum nisbach, id est raach, vidit, vnde eadem Hebraicè Tabytha vocatur & prophetæ nebihim.

At tibi contrà. Hic contrà vim habet negationis, pro, sed non oculi amicorum in te conijciuntur, ut in te, quomodo viuas, inquirant. Sic Philipp. 11. occulta erant vitia Dolabella non inquirenti Ciceroni. Tu certe es multò vitiosior, qui auarus auarus, gloriosus gloria cupidos reprehendis. Scultus igitur & improbus est iste amor: quia proprium stultitiæ dicitur aliorum vitia cernere & obliuisci suorum.

Iracundior. Ita Socrates hominem rusticum conferebat cum vino austero: ἢ δ' αὖ γήγος ἄνος εἰς πόσιμ' ἄθετος, ἢ δ' ὀ ἀγροικὸς τρόπος εἰς οἰκίαν* neque vinam austerum aptum potioni, neque mores agrestes congressibus hominum, consuetudinique humana. Reperiuntur codices, vbi hæc per in interrogationem pronuciantur, ut Cruquius diligenter obseruauit. Aliquis est pauld iracundior? cui subijcitur illatio, is ergo ineptior habendus est, quàm se veros censors morum, nasutosque irrisores ineptiarum ferre possit: quos ætas nostra extulit: ea videretur esse vis τῶ horum emphatica.

Minus aptus. Valeat idem, quod ineptior, quam vocem sic Cic. describit 2. de Orat. Quem enim nos ineptum vocamus, is mihi videretur ab hoc nomen habere ductum, quod non sit aptus, idque in sermonis nostri consuetudine perlatè patet. Nam qui aut, tempus quid postulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnius, aut multus est, is ineptus dicitur, qualis habebatur Diog. Cynicus, ut est Epist. 17. ad hæc verba, sine viuas ineptus. ideoq; Donat. in Adelph. Terent. ad hæc verba, vestitu nimid indulges, nimium es ineptus Act. 1. Sc. 1. ineptum, ait, dici, quod a quouis reprehendi potest, non male verteretur τὸ ineptus per τὸ ἀφῶς ex his locis, primo epistolæ. 7. Platonis, ἢν ἔστιν ἀφῶς πῶς τὸν τῶ μαυθάνειν διδάσκειν. 1. non est ineptus ad facultatem percipiendæ disciplina, altero Ifoctatis epistol. 4. ad Philipp. πρὸς τὴν ἀλλὰς χησῆος ἢ διαγωγῆς, ἀφῶς, παντῶ πασιν. 1. quum ad alios vsus & actiones prorsus omnino inepti, nec habiles essent. Tertio Xenophontis, ἀφῶς πῶς τὸ φιλονέπειν. 1. ad rem quaestuariam minimè natus, notatio autem illa τῶ ineptus a Cicerone sumta est e loco adiutorum.

Rideri potest. Est ellipsis particularum, ita, ut rideri possit.

Ed, quod.] Pro hoc dicit Epist. 19 lib. 1. ideo quod, sed seorsim,

At ne me folijs ideo brevioribus ornes,
Quod timui mutare modos & carminis artem.

atque pro his Terent. Heaut. Act. 3. Sc. 1. dicit, an ed fit, quia in re nostra aut gaudio sumus praepediti nimio, aut agri- tudine? & ibid. Act. 5. Sce. 3. id, quod est consimilis moribus, conuincit facile ex te natum. Idem Act. 3. Sc. 3. Hecyr. Illi- co omnes simul, lata exclamant, venit: id, quod me repente a- spexerant, in quibus postremis Donat. admonet rō pro- pter deesse, vt sit, propter id, ac per hoc, ideo, quod me repente aspexerant.

Toga destitit.] Non video, qui fluxa toga vitio ver- tenda sit Augusto, quum laxa toga diuicibus & hono- ratis: angusta verò & arcta tenuibus & priuatis valde sit cōcinna & apta, vt docuimus in 4. Epod. Sic Prop. dicit se ornaturum Bacchum lib. 3. Eclog. 15.

Lauis odorato ceruis manabit oliuo,
Et ferics nudos veste fluente pedes.

Sed fortassè vitium est in rustica inconcinnitate il- lius gestandæ, & agresti tonsura: quum toga dependet negligenter, minusque rectè humeris sedet: atque co- ma inæqualiter tonsa est. Interpretes vel ex auditi- one, vel lectione quadam commemorant Augustum hinc *υπερφυσίως* vellicari: quod indecenter gestaret to- gam, & tonsore vteretur imperito quem appellabit inæqualem epistolâ lib. 1. & hæc vitia dicit in se no- tari a Mæcenate: Ex Asconiotamen Pæd. in diuina- tionem discimus togam communem esse habitum marium & foeminarum: sed prætextam honestorum, togam viliorum, vt apparet e lib. 7. Lucani de Cæsare sic loquentis sub ipsius personâ,

Ipsè ego priuata cupidus me reddere vita,
Plebes àq; togâ modicum componere cinem.

Quomodo etiam Seneca loquitur de L. Sylla l. i. c. 2. de Clementia, eademque vtitur voce, L. Syllam appellari Tyrannum quid prohibet? cui occidendi finem fecit inopia hostium, descendit licet e dictatura sua, & se toga reddide- derit, &c.

Laxus.] Quidam putant in Virgilio hæc vitia; ira- cundiam, morositatem, negligentiam cultus notari: probitatem verò & amicitiam, ingenijque magnitu- dinem valde probari. Rusticitatem autem ipsam & inurbanitatem, *αργονίαν* Aristot. in Eth. ponit in Elli- pli & *ἀντροπελίαις*, vt *βωμολοχίαις* scurrilitatē in eiusdem hyperbole.

Malè haret.] Qui certè perperam sibi calceos indu- cit, & pede maiores, quum incedit, læpius subuertitur. Hic malè cum verbo debet constitui.

Inculso. Hæc sententia videtur deprompta e *Capitulis* 50 *Plauti*, vt *summa sapè ingenia in occulto latent*; qualem citat Cic. in Tusc. e Cæcilio, *sapè est etiam sub pallio for- dida sapientia*. Quamquam autem hæc dicuntur ad ex- cusationem cultus indecentis! ille tamen ornatus in- ter luxum & rusticitatem concessus addit homini di- gnitatem & auctoritatem, vt Odiss. 3. ex veste mutata Vlyssis perspicui potest. Quod hinc Horatius monet de leuib. amici peccatis æquo animo ferendis alteri a- mico, Porphyrio scribit petitum e prouerbio, cuius 60 *Paræmiologus* Græcum suppleuit e sententijs Græ- corum,

φίλς τρόπος γίνωσκε, μίσθους δὲ μὴ. i.
Amici mores noueris, non oderis.

Eodem D. Paulus inuitat Galatas c. 6. *ἀλλήλων τὰ βάρη βαρῶστε, ἢ ἑαυτοὺς ἀναπληρώσατε τὸ νόμον τοῦ Χριστοῦ. i. alij aliorum onera portate & sic complete legem Christi.*

Te concute.] Sæpius hæc inquisitio effertur per alte- ram coniunctione, excute te, pro diligenter & exactè

expende & examina, nunquid tibi vitij naturâ sit in- generatum, vel malâ consuetudine contractū. Qualis inquisitionis exemplum habes in oratione p. Roscio Amerino, *nihil est Glaucia, quod metuas: non excutio te, si quid forte ferri habuisti, non scruior.* Qualis etiam per- scrutationis exemplum est epist. 16. Senecæ, *Non est, quod tibi ridè & facile credas: excute te, & variè scrutare & obserua, illud ante omnia vide, verum in Philosophia, an in i- psa vita profeceris. Non est Philosophia populare artificium, nec ostentationi paratum, non in verbis, sed in rebus est. nec in hoc adhibetur, vt aliqua oblectatione consumatur dies: vt de- matur otio nausea, animum format & fabricat: vitam dis- ponit: actiones regit: agenda & omittenda demonstrat: se- det ad gubernaculum, & per amicitia fluctuantium dirigit cursum: sine hac nemo securus est: innumerabilia accidunt horis singulis, qua consilium exigunt, quod ab hac petendum est, &c.*

Numqua vitiorum.] Grammatici tradunt quis in con- iunctione præcedens habere rō æ, in fæm. & in neut. plur. sed consequens habere rō a, vt *numquis, numqua si- quis, siqua, aliquis, aliqua*. Hæc autem reatio vitator est Græcis, quàm Latinis, pro, num aliqua vitia: sic Plin. Epist. lib. 3. *Nec vitia si qua sunt, celant.*

Consuetudo mala.] Quanta sit vis consuetudinis (que nihil aliud, atque longi temporis vsus est) Aristoteles 3. cap. de Memoria & Reminiscencia ostendit, vbi di- cit *ὁσὸς χρόνος ἔδωκε τὸ ἔθος. Consuetudo vtiq; vt natura est: Idem 2. Metaphys. affirmat, sed longè clariùs 7. Ethic. ad Nicom. cap. 10. adducto Eueni Poetæ Parisi restimonia: *ῥᾶν ἔθος μὴ αὐτῶν αὐτῶν φύσεως, ἀλλὰ τὸ τῶτο λαὸν τὰ ἔθος ἔχοντων, ὅτι τῆ φύσεως ἔθωκεν: ὡσὸς λαὸν Ἐλλήνων λέγει, οὗτοι πολλαὶ γένηται μετέτλη ἔθωκεν, φησι. λαὸν δὲ τῶν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἔθωκεν.**

Facilius est consuetudinem mutare, quam naturam, ideoque difficilis est quoque consuetudō mutationis, quia similitudinem habet naturæ quemadmodum Euenus inquit:

Affirmo amicè, consuetudinem diuturnam exercita- tionem esse,
Illamq; tandem hominibus in naturam euadere.

De qua he Seneca lib. 5. de benef. cap. 21. *multa legem non habent, nec actionem: ad qua consuetudo vita humana omni lege valentior dat aditum.* de eadem lege Epist. 12. Item lib. 2. de ira. Huc accedat illud Marij apud Sal- lustium, *mihi, qui omnem ætatem egi, benefacere tam ex cō- suetudine in naturam vertit.*

Quidam verò hinc duplicem consuetudinem con- stituunt, vnâ vitæ quotidianæ cum malis, quâ fami- liaritas augetur & animi corumpuntur, qualè e Me- nandro D. Paulus vsurpauit 1. Cor. c. 15. v. 33. & hoc vsu eandem sanctificauit, vt Tertullianus loquitur:

ὁθερῶν ἔθωκεν ἄλλο ἄλλο ὁμοίαις κακοῖς.
Corruptum mores bonos congressu mali.

Qualem etiam Theognis sub initium sententiarum suarum:

Ταῦτά μιν ἔθωκεν ἑδὲ, κακῶν δὲ μὴ προσομιλεῖ
Ἀνθρώπων ἀλλὰ αἰεὶ τὸ ἀρετῶν ἔχει,
Καὶ μετὰ τοῖσι πινὲ λαὸν ἔδει, λαὸν μετὰ τοῖσι
Ἴε, λαὸν ἀνθρώπων τοῖς ὡμῶν ἀνθρώπων.
Ἐδὲ μιν ἔθωκεν ἄλλο ἄλλο κακῶν, ἢ ἢ κακῶν
Σοφῶν γὰρ, ὡσὸς λαὸν ἔθωκεν ἑδὲ.
Ταῦτα μιν ἔθωκεν ἀγαθῶν ὡμῶν, λαὸν ποτε φησὶς
Ἐν ὡμῶν ἀνθρώπων τοῖσι φίλοις ἔμει.

Hæc quidem sic habet, nulla tibi intercedat familiari- tas cum improbis:

Sed a latere bonorum nunquam discedas,
Atq; cum his bibas & comedas & edeas.
Et placeas his, quibus est magna potestas.

Nam a bonis discas bona. Quid si malis
Familiariter utaris; perdes etiam presentem mentis
statum.

Hu intellectu adiuuge te bonis, & dices olim
Me amicum rectè consulere.

Hanc quoque sententiam Clemens Alexandrinus nobilitavit, & ad locum Psal. 18. accommodavit, Cum sancto sanctus eris, cum perverso perverseris,

Te bona namq; boni, si vna versare, docebunt:

Pravi sed periment, quod fuit, ingenium, hæc est interpretatio distichi tertij carmine. Hic tamen psalmus est eiusdem argumenti, cuius est cap. 22. l. 2. Sam. & utrobique Deus prædicatur exhibere se benignum cum benigno, & gerere se integrum cum integro, purum cum puro: sed contra idem dicitur eluctari cum perverso & vincere: Alteram consuetudinem peccandi, vnde Mitio semper studuit Aeschinum abstrahere. Nam qui mentiri aut fallere insuevit patrem, aut audebit, tanto magis audebit ceteros. Vtramque autem prophani scriptores ideo verarunt institui, ac primò Theognis 20 his versibus, quòd

Οἱ κακοὶ, ὃ πάντως κακοὶ ἐν γαστέρος γεγόνασιν,
Ἄλλ' ἀνδρείοσι κακοῖσι σωθέμενοι φιλίῳ.

Homines non planè mali ex vtero prodierint.

Sed malorum familiaritate tales facti sunt.

Suetonius in Tiberio cap. 68. videtur distinguere vitia naturæ a vitij animi, quum memorat ipsius staturam, membra & inceffum: incedebat, inquit, ceruice rigidâ & obstipâ, adducto ferè vultu, plerumq; taciturno, nullo aut rarissimo, etiam cū proximo, sermone, eoque tardissimo, nec sine molli quadam digitorum gesticulatione: Quæ omnia ingrata, atque arrogantia plena & animaduertit Augustus in eo, & excusare tentavit sæpè apud Senatum & populum, professus naturæ vitia esse, non animi. Illa certè coniunctionem habent & propensionis naturalis & malæ consuetudinis: hæc verò carent deprauatione iudicij. Deinde Arist. l. 3. Eth. ad Nicom. ἀλλὰ τῷ τοῖστος γενέσθαι αὐτοὶ αἰτίοι ὄντες ἀειμένως, καὶ τῷ ἀδύνατον, ἢ ἀπολόγους εἶναι οἱ μετανεργούτες, οἱ δ' ἐν πόσει, καὶ τοῖς τοῖστος. ἃ ἢ μετ' ἐνασθ' ἀνεργίαι τοῖστος ποῖσσι, id est, ipsimet verò auctores sunt, cur tales existierint, dum viuunt dissolutè, & cur etiã iniusti & intemperantes sint, quum malo me afficiunt, in causa sunt, dum alij in comperationibus, alij in similibus deliciis vitam traducunt: quales enim sunt actiones in singulis rebus, tales eos efficiunt, qui agunt. Vides, Lector Christiane, tales scriptores prorsus ignorasse veram vtriusque causam & naturalem originis humanæ corruptelam, qui virtutes a bonitate naturæ, & honesta consuetudine, itidem vitia ab vtriusque improbitate nasci putarunt, & quod est summâ dignum commiseratione, eiusdem redintegrationem nescierunt planè, vnde recuperarent: quam pijs & credentibus Euangelium attulit, cuius ope homines velut renati vitiositatem illam naturalem domant & coercent: atque inde honestis actionibus facillè se dedunt. Huc addam τὸ consuetudo specialiter de coitu dici, vt Donat. in hæc verb. Phor. Act. 1. Sc. 3. qui adimat hanc mihi consuetudinem, annotauit.

Neglectis filix.] De filice sic 2. Georg.

Et filicem curuis invisam pascit aratis.

Existimo Virg. hic significare felicem fæminam ἀλλήριον, cuius radix est longa, crassa & obliqua multisque fibris connexa in caulem assurgens, ideoque bobus arantibus valdè tarda, grauis & molesta. Mascula autem filix pro caule nititur vno pediculo cæspite statim enascens sine radice, qui pediculus ab vtroque latere est pinnatus, vnde a Græcis dicitur πτερίς, quòd

folia habeat ἀπτερυμμοῦ καὶ ἀπτολομοῦ, ὡς πτερυγίωναιμῶς, incisa & explicata, vt ala struthiacamelii, Neutra florem habet, ideoque nec semen ex Theophrast. Galen. Dioscorid. & Plin. vnde deprehenditur impudens impostura quorundam Agyrtarum, qui imperitum vulgus quæstuosâ superstitione in fraudem induxerunt, affirmantes impudentissimè, illius florem & semè eadem horâ solstitiali æstiuâ posse noctu videri & colligi: quòd postea maioris quæstus gratiâ impiaque superstitione transtulerunt ad noctem natalem diui Iohannis Baptistæ.

Illuc prauertamur.] Grammatici tradunt hoc verbum prauerto & prauertor propriè significare, anteire, vnde 1. Aeneid. v. 321,

Harpalice, volucrumque fuga prauertitur Hebrum: & Carul. prauertens celeris vestigia cerua. significat etiam aliquid ante aliud curare, quòd Græci dicunt προχερίσθαι, ac velut primum sumere aliquid in manibus, sed ordine præpostero, vt, si quòd prius facere statueris, id postea facias, vel contra, quòd postea facturus eras, prius faciendam cures: vt hic Poeta statuerat prius de officio amici præceptum dare, quòd tamen postponit sermoni de parentum & amatorum facilitate ignoscendi vitij liberorum & amicorum: valet igitur illud, Tractemus & exponamus loco priori affectum amatoris erga suam amicam & parentum erga liberos, quàm officium amici erga amicum, vel, eò prius nostra oratio conuertatur. Habet autem hoc verbum geminam syntaxin: modò enim cum dandi casu, vt Plautus in Mercatore, Orium non est: mandatu rebus prauorti, id est, prius effectum dare volo, quòd mihi mandatum est, quàm corp⁹ meum procurem: modò cum accusandi casu: Idem in milite glorioso: Igitur id, quòd agitur, nunc hoc primum prauerti decet. Sed hoc non est singulare, imò commune verbo acquisitionis, quomodo idem verbum reperio cum vtroque casu constructum. 1. de Diuin. sermoni prauertere aliquid, similiter παυερτινὸς sumtum, vt 2. Phil. sed incidi in id tempus, quòd ijs rebus, in quas ingressa erat oratio, prauertendum est.

Amatorem quòd.] Syntaxis verborum est: quòd turpia vitia amica decipiunt cæcum amatorem, id est, amator ignorat, non agnoscit, nec animaduertit vitia amica, vel, vitia latent & fugiunt amatorem, vnde cæcus amor dicitur, Ouidius:

In facie nouus causa decoris erit.

de quo sic Lucretius lib. 4.

Multimodis igitur prauas turpesq; videmus

Esse in deliciis, summoq; in honore vigere. reliqua inde potes per te nullo reperere negotio. Nonnulli Grammatici parum diligentes Latinitatis obseruantes, dicerent ἐλλείπει τὸ μέγιστον ἐπεξηγητικὸν hic suppledam, vt sic sententia proferenda esset, ante omnia exponamus nempe vel scilicet, quòd amator ignorat vitia amicæ &c: quam tamen epexegetin nunquam Cicero nec reliqui boni auctores Latini sermonis sic exprimere solent, vt alibi est a nobis annotatum, quam etiam video satis expressam conuictione quòd vt hic, sic lib. 9. Epist. 2. ad Attic. me vna hæc res torquet, quòd non sim securus Pompeium. Ita verba fallendi & decipiendi diximus Ode 23. lib. 2. potius esse ignorationis & obliuionis, quàm fallaciæ & fraudis apud hunc Poetam ex Græcorum imitatione. Causa huius ignorationis oritur enimio amandi affectu, quo modo Scholiastes Theocriti in Ἐιδύλ. 9. hunc versum interpretatur,

--- Ερωτι

Ἐρωτῶν, ὡς ἰσχυρῶς μετὰ μὴ καλὰ καλὰ μίφ' ἀντίου,

Reuera

Reuerà sapennumero, qua non sunt pulcra, pulcra videtur amori.

Ουτως πολλοίς ἢ πολὺν μὲν ἄρως, τὰ μὲν ἄμορφα, ἄμορφα φαίνονται, διὸ μὴ εὐαίμαται, εἰ ὄφρα σὲ ἡ Γαλάτεια ἀμόρφη ὄψῃ. Τεῖχος γὰρ ὄφρα ἀποβιάσθαι τὴν Διόδοον τὴν ὄψιν. Profectò o Polypheme, qua deformia sunt, amori videntur formosa: proinde ne miseris, si te licet deformem Galatea amet: talis enim amor inferi vim menti, & eam e suo deijcit statu. Simili perturbatione Battus notatur εἰδύλλ. 1.

Βομβύκη χειρὶσθα, Σύραυ καλέουσι τὸ πάντες ἰχθῦν, ἀλλόκωνσρον ἐγὼ ἢ μόνος μελίχλωρον. O Bombyce venusta es, omnes te Syriacam vocant Et strigosam, sole adustam. Ego verò solus flauam te dico.

Scholiasites interpretatur μελίχλωρον, μέλαινα χρώτα ἤρεμα, καὶ ἡ λίαν μελίαν, colorem remissè fuscum, nec a imodè nigrum, Gall. brunette, Bombycem, significat verè pallorem nigricantem.

Polypus Agnae. De Polypo narium vitio & de ipsius vocis omni ratione diximus 12. Epodis. Agna dicitur meretrix fuisse fædissimâ & impurissimâ animâ, quam nobilis adolescens Albinus malè emunctis naribus non poterat captus amore cæco odorari, imo verò videbatur eo foetore delectari: causas autem, cur amatores vitia labelq; corporis in amatis non animadvertant, imo in delicijs habeant, Lucretius præter id, quod modò dictum est, lib. 4. affert.

Deteriore sit ut formâ muliercula ametur.

Nam facit ipsa sua: interdum femina factis,

Morigerisq; modis & mundo corpori cultu,

Ut facile insuescat secum vir degere vitam.

Et isti errori. Videtur hoc sumtum e lib. 5. Plato. de Rep. vbi hæc res copiosè pertractatur, & perstringitur ab Aristot. l. 1. Rhet. ληψίον δὲ καὶ τὰ σὺνείγγυς τοῖς ἰσάφροισιν, oportet sumere nomina rebus ipsis, quæ verè sunt tales, vicina & propinqua, quod Quintilianus vsurpauit lib. 3. cap. 7. quia sic quadam virtutibus ac vitijs vicinitas, vtendum est proximâ derivatione verborum, vt pro temerario fortem, pro prodigo liberalem, pro auaro parcum vocemus, contra pro forti temerarium, pro copioso effusum, pro libero maledicum, sed pro errori nomen vitium posuisset honestum, lib. 8. cap. 3. qui vitium vtuntur, virtutis tamen his nomen imponant. Plutar. in vit. Solon. Recentiores Athenienses verbis blandis ac benignis concegebant asperitatem rerum inuidiâ nominis vrbane emollitâ: nam scorta vocabant amicas: tributa, descriptiones: praesidia ciuitatum, stationes: carcerem, custodiam: condonationem aris alieni, tabulas nouas.

Strabonem. Definitur strabo, qui est oculis distortis & peruersis παρὰ τὸ στροβίλον a tortuoso, & hoc cognatione nominis ἀπὸ τῆς στρέφω. vnde στρεβίσην καὶ στρεβιόσιν, esse oculis distortis, & obliqui aspectus. Pætus autem vel perus definitur homo minoribus oculis, quàm proprius natura, vel semiclausis, vel a mobilitate illorum sic dicitur, cuius etymon non satis mihi constat. Porphyrio vult Pætum ab oculis leuiter declinatis deflexum: Acro, quòd eius oculi huc atque illuc dimouentur: vnde videtur Papirius Pætus cognominatus: Tribuitur tamen oculus pætus Veneri propter igneam visus mobilitatem, & Mineræ flauus, vnde versus ille obscænus:

Minerva flauo lumine, Venus pæto. Dicam tamè ex Plinij lib. 11. cap. 37. vni animalium homini oculos deprauari, vnde cognomina Strabonum & pætorum, Vni inquit, animalium homini deprauantur, vnde cognomina Strabonum & Pætorum. Ab ipsèdem qui altero lumine orbi nascerentur, Cochiles vocantur. Quæ paruique ocelli, lucini inuaria cognomen habere: Quod est mirabile, vt cætera,

quæ ibidem scribuntur de hac corporis minuta particula.

Et pullum.] Υπονοησµῶς deflectitur a puer puellum, & per syncopen τῆς pullus, qui dicitur modò de homine paruulo, quem Græci τὸ παιδάριον vocant, modò de factu quorumlibet animalium, Græci τοὺς πώλους, modò denique de furculis & stolonibus plantarum. Græci μοχίδια, quæ significandi varietates facile distinguuntur e contextu orationis.

Malè paruus.] Hoc intentionis est aduerbium; pro, valdè & nimis paruus. Ita Teren. Heaut. 4. 1. vt præter spem euenit, quàm timui malè!

Sisyphus.] Putatur hic fuisse filius M. Antonij Triumuii adeò pumilio & nanus, vt ad staturam duorum pedum vix accreuerit & ob eam corporis breuitatem puto hic abortiuum vocari, vt Sisyphum δὲ τῆς πανηγύχας, de cuius vocis notione vide Grammatica Odes 14. lib. 2.

Balbutit Scaurum.] Balbutire est ψαλλίζου quo Aristoteles vtitur in Probl. τῆσι α, initio. σηµαῖον δὲ ὅτι μὴ τὸ γενέσθαι πάλιν χρόνον ἐν τοῖς ἐσόμενοις ἔτι ψαλλίζουσι. I. argumento est, quòd ab ortu diu muri sumus: deinde ferò eandem balbutim. Quid autem differat τὸ ψαλλίζου ab altero affinis significatus τραυλίζου, quod vtrumque similiter legitur in voce media, cognosci potest ex primigenijs ψαλλός καὶ τραυλός: prius quidem est Hesychio τὸ σ. παχύτορον λέγων. 1. qui crassius literam σ. pronuntiat: alijs vtò, τὸ σ. ταχύτερον ἰσφονῶν. 1. qui celerius eandem literam enuntiat: posterius τραυλός, ἢ ἀντι τῆς εἰσφονῶν λ. 1. qui pro e enuntiat λ: cuius vitij causâ Aristophanes irridet Alcibiadem, εἶτα Ἀλκιβιάδης εἶπε πρὸς με τραυλίσας. 1. Deinde Alcibiades me alloquutus est balbutiens: quòd vitij genus contrahitur ex eo, quod Aristoteles scribit l. 2. cap. postremo de partibus animal. quòd homo debeat habere linguam expeditam, maximè mollem, latam, vt sit ad vtrumque munus accommodata, & ad percipiendos sapores, & ad literarum explanationem, & quabilem sermonis expressionem. Norum enim est omnibus, quibus lingua minimè libera & expedita est, eos balbutire & male loqui. vox autem Scaurum e Græco fluxit.

Reperitur enim in Hippia tria Apfurtij, ἱππῶσι ἰαννοσ πρὸς ὀχέαιρ μὴ σκαύρους πόδας ἔχεται, μηδὲ ταπεινός, Equum admissuræ destinatus talos non habet: exstantes, neque humi depresso: quidam tamen interpretantur talos inversos & tumentes. Balbutit Varum & Scaurum, ἐνεργητικῶς, pro balbutiendo & blandiendo appellat malè nixum talis, scaurum, & præditum cruribus distortis: Varum alij, στρεβλόποδοι καὶ σπείλι σκαυβία, pedes inversos & crura praua & curua: Talis Græcè dicitur ραυδοχελὴς & describitur ραυδός a Polluce ἢ κάμπυλα εἰς τὸ σῆμα τὰ χέλι. βλαίσος δὲ ἢ τὸ ἀπὸ τῶν γονάτων εἰς τὸ ἔξω ἀπέσπασται. Cui crura sunt introsum recurua. Valgum autem, cui crura extrosum a genibus conuersa sunt.

Parcius.] Id est durius, restrictius, tenacius qui viuus, huius amici vitium nomine frugalitatis extenuadum est: sic frugalitas a Cic. notatur 3. Tus. 114, vt opinor a fruge, quâ nihil melius e terra. Græcè potest dici στήλεα, facilis & moderatus sumtus, vt πολυτέλεια, magnificus & exquisitus. Ideoque deflectunt frugem Grammatici a fruendo & ad quoslibet fructus, quibus homo vescitur, extendunt. Inde frugi aptoron, quod ita describitur ibidem: Qui sit frugi igitur, vel, si maius moderatus & temperans, eum necesse est esse constantem: & ita geminantur a Terentio in Heaut. 3. Homini frugi & temperantis functus officium, cui veteres opponebant nequam hominem, prodigum, libidinosum, aforum, improbum. Sic

Donatus in Eunuch. Act. 3. Sce. 5. vers. 60. *fruges ex-
plicat, vtilis & necessarius, vt fruges humano generi: Frugi
ergo est, in quo est aliquid, quo fruamur, id est, vtamur. Ve-
rum longè præstaret amici cupiditatem cæteraque vi-
tia emendare consilio, quàm extenuare verbis, quod
nihil aliud est, nisi magis ac magis illam alere & fo-
uere. Doceamus igitur amicum, auaritiã esse radi-
cem omnium malorum, eum, in quo hæserit, nõ pos-
se verum amicum cuiusquam esse, sed fictum & simu-
latum. μήτε τῷ φιλοπυγῶν προσπιλασόμεθα τὸν τῆς προμη-
θεῖας εὐγενεῖαν. neque studio pecunia affingamus honestam
perspicientia appellationem.*

Concinuus.] Docet iactantiam & ineptias amici no-
mine concinnitatis & elegantie commendari. Con-
cinnum autè Grammatici volunt fieri a cinno, quem
esse dicunt permixtionem rerum complurium ad po-
zitionem: melius tamen a concinendo: quòd ipsius par-
tes concentum feruent, & inter se harmoniã & pro-
portione consentiant: quamuis hoc posterius vnico n
scribatur, vt hoc cum bona venia Grammaticorum di-
ctum sit. Vnde cunq; fiat, valet bene compositum &
ornatum. Itaque passim reperitur geminatum cum
his, concinnus & elegans, concinnus & venustus, aptus & con-
cinnus, concinnus & lepidus.

At est truculentior.] Sæuitia & crudelitas amici no-
mine fortitudinis obregeda est, vt immoderata liber-
tas & licentia dissimulanda & celanda videtur simpli-
citate. Simplex autem vir dicitur verus, sincerus, in
quo nihil sit fictum & simulatum: quomodo describit
Plato 2. de Rep. ἀνδρα ἀπλοῦν, καὶ γενναῖον, οὐ δολοῦν, 30
ἄλλ' εὐδαίμονα ἐθέλοντα, virtum simplicem & ingenuam,
non qui vult videri, sed esse bonus. Sic Achilles in Iphige-
nia Euripidis, εἶναι δ' οὐκ ἀνδρὸς εὐσεβέστερος τραπεζὶς Χείρωνος,
ἔσθλον τοῦς τροπὸς ἀπὸς ἔχου, Ego autem apud virum
maxime piũ Chironem educatus, diuini simplicitatem mo-
yam, quæ quidem, si cum prudentia coniungitur, pro-
banda est: sed si cum stoliditate, improbanda: qualem
meruit Poeta in Vinnio Afella Ep. 13. lib. 1. qualem et-
iam sapientia reprehendit cap. 1. prouerbio. Quousq;
tandem, simplices, amabitis simplicitatem & derisores derisio-
nem: & stulti odio habebunt scientiam? atque, Simplex dicitur
Hebraicè, quod facile propendat in vitamuis voluntariæ
persuasionem.

Calidior.] Vilitata est iam hæc syncope & Oratoribus
& Poetis pro calidior, id est, ardentior & feruidior, sed
planè non video, quod genus perturbationis hinc si-
gnificetur regendum, cõiugio tamen cum alijs iram esse:
quam aliquid sit iracundè, id vehementer, acriter,
& animosè fieri dicendum est exultationis causã. A-
cere enim dicitur ab aceo, es, quum vinum in acutum de-
generat: quod minus est, quàm calere: nec mihi pla-
cet expositio, quæ dicit hoc comparatiuo diminiu-
tionem significari, quum hic ex antecedentibus fa-
cile perspiciatur vis comparationis: licet: Estne aliquis
iracundior, quàm conueniat? vitij extenuandi causã dicamus
illum hoc vel illud facere acruis & vehementius.

Opinor.] Hoc verbum in coniecturis locum habet,
vt Donatus in Andr. Act. 2. Sce. 2. & in Heaut. Act.
4. Sce. 2. notauit: quæ opinamur, putamus: quæ putamus,
incerta sunt: quæ tamen certò sciuntur, per calliditatem
dicimus interdum nos opinari & putare, ad quem mo-
dum idem. interpres scribit in Eunuch. Act. 5. Sce. 1.
Pythiam ancillam locuram, quã rogaretur, Num id la-
crymat virgo? id opinor, inquit, quum sciret illam ob id
lacrymare.

Hæc res.] Id est, talis extenuatio vitiorum, quæ in
moribus amicorum nostrorum cernimus, parit ami-

cos & partos semper conseruat & tuetur. Et certè si a-
micitia ortum habet a virtute, falsa est hæc sententia,
vbi nihil fictum & simulatum conspicitur, si amicitia
est vera: ideoque multò prudentius Euripides in E-
rechtheo consulebat,

φίλους δὲ τοὺς μὴ μὴ χαλῶντας οὐ λόγῳ
κέρησο, τὸς δὲ πρὸς χάριν, οὐδ' ἰδὼν
τῆ σὴ νόμου, κλεῖθρον εἰργέτω σέγης.

**Amicos comparaueris, qui tibi non indulgeant verbis:
illos autem, qui ad gratiam loquuntur, & ad tuam vo-
luptatem**

Tanquam improbos, foras exclusos arcebo a te & tibi.

Virtutes inuertimus.] Inuertere virtutes est calumniando
efficere, vt pro vitiis habeantur: Sic campum inuertere
fractis glebis dicitur agricola, quum alia facies illius ap-
paret, atque fuerat prius inculti.

Sincerum vas incrustare.] Quod nullo vel liquore, vel
odore tætro imbutum est, illud est alterutro perfunde-
re ac illinere purido succo. Sincerum est Donato in Eu-
nuch. Act. 1. Sce. 2. vers. 97. idem, quod purum, sine fu-
co & simplex, vt mel sine cera & Græcè εἰληγένης καὶ κα-
θαρόν dicitur.

Probus quis.] Inuersio virtutum fit ita, quum probitas
vertitur in summissionem, vilitatem & contemptum,
tarditas in ruditatem, socordiam & quasi diceret, ob-
tusitatem. Fuit autem semper in pretio tarditas, ma-
ximèque apud sapientes. Testimonio est versus ille
Ennij iam multo sermone tritus:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.

cuius certè cunctationem magister equitum Roma-
norum ferox, rapidusque in consilijs ac linguã im-
modicus, ita vellicabat, vt primò inter paucos, dein
propalam inter vulgus pro cunctatore legnè, pro cau-
ro tumidum affingens vicina virtutibus vitia compel-
laret. Lilius decadis 3. lib. 2. Testimonio quoque est
distichon Theognidis:

καὶ βραδύς ἀθύριος ἔλεν ταχύν ἀνδρα, δίκαιον
κέρησε, οὐδ' εὐθείη θεῶν δίκην ἀθανάτων.

**Etiã tardus prudenter celerem hominem comprehen-
dit insequendo,**

**O Cyrne, per summam Deorum immortalium a-
quitatem,**

Quomodo Odusos, & Vulcanus claudus & tardus calli-
ditate tamen affectus est, cepit & iretuit Martem o-
mniũ Deorum celerissimum. ita Dii illic loquuntur de
Marte deprehensio:

οὐκ ἀρετὰ καὶ νόμιμα ἔργα, μηχανεῖ τοι βραδύς ἄνθρωπος.
ὡς καὶ νῦν Ἡρακλῆος, εἶναι βραδύς, ἔλεν Ἀρηά
δινύτατον πρὸς εὐντα θεῶν, οἱ Ὀλυμπίου ἔχου.
Χωρὸς εἶναι τέχνησι τὸ καὶ μηχανεῖ σφέδνα.

**Non sunt virtuti mala opera: affequitur tardus velocem
Ve nãc Vulcanus, quum iuu tardus, cepit technu Martem
Deorum velocissimum, qui calum habitant,**

**Licet claudus sit. Ideoq; Mars debet multam compre-
hensionis.**

Hic fugit.] Cautio & prouisio præterea, quæ fit,
quum ratione a malis declinamus, eaque intelligi-
tur in solo esse sapiete, vertitur in astutiam & simula-
tionem.

Nullique malo.] Id est, nulli malo latus obicere &
opponere nudatum, sed contrã, illud benè rectum &
sartum obtrudere.

Quum genus.] Id est, quum hic cautus homo &
prudens verteretur inter eiusmodi homines, qui ma-
ximè alijs inuideant, eosque assidue criminantur,
quales sunt plerique omnes in aulis principum, qui
hic notantur.

Simplicior.] Alij malunt hinc legere: *Simplicior quis est?* (qualem, &c.) simplicitas quoque, de qua satis iam proximè dictum est, non caret falsâ interpretatione, dum illi affingitur ἀπαιδυσία, communis sensus, id est, iudicij, vulgò discursus, vacuitas.

Qualem me.] Mirificè hoc arguit ingenij Horatiani astuciam: nam quum optimè sciret se passim audire hominem callidum, hanc calliditatis opinionem a se studet nomine simplicitatis avertere, atque simul humanitatem Mæcenatis commédât, qui sæpè interpellationem ipsius boni & æqui consuluit.

Legentem appellare.] Est interrumpere & interpellare legentem & alibi intentum, quo modo a Cic. l. 2. ad Q. frat. Ep. 12. vtrumque geminatur: Tu verò ut me & appelles & interpelles & obloquare & colloquare, velim. Alij legunt, impellat, alij appellem & appellet. hoc postremum probo.

Quam temerè.] Pro hac phrasi Cic. dicit, iniquam legem & miseram conditionem nobis instituimus. Et certè, qui sibi hoc sumit, ut reprehendat mores & peccata aliorum, indicit sibi, aut certè debet, legem innocentiae, continentiae, virtutum omnium: sed quum omnes in qualibet re ab religione officij sui videatur declinare, quis volet nobis aliorum acerrimis cenforibus ignoscere nostra?

Sancimus.] Hoc verbum est Isidoro lib. 15. cap. 4. confirmare & irrogatione poenæ ab iniuria defendere, sic leges sanctæ & mores sancti esse dicuntur. Sanctum quoque a sanguine hostiæ nuncupatur: nihil enim apud veteres dicebatur sanctum nisi quod hostiæ sanguine esset consecratum & conspersum: de quo vide Festum & Servium in lib. 12. Aeneid.

Nam vitis.] Ab omnibus ferè & philosophis & Poetis celebrata est hæc sententia. Plato Hippia maiore, siue de pulchro, inducit Socratem sic loquentem: Multo plura faciunt mala omnes homines, quam bona, statim ab inuente aetate. Talem quoque humanæ naturæ vitiositatem & ad malum propensionem Propertius memorat:

Vnicuique dedit vitium natura creato.

Talem denique noster Theognis:

Οὐδένα ἀμαρτήδην ἀγαθὸν καὶ μέτριον ἀνδρῶν
Τῶν νῦν ἀνθρώπων ἡλίος καθορᾷ.

Neminem omnino hominum, qui nunc sunt, sol despicit bonum & moderatum.

Qui minimè vrgetur.] Qui quàm minimùm est vitiosus, eodem dicitur modo, quo vrgeri malis & morbo pro subijci & premi, onerari.

Amicus dulcis.] Verisimile est Poetam hinc ad ingenium Augusti respexisse, de quo sic Suet. c. 66. Amicitias neque facile admisit: admonitus sententia, proverbiali πᾶσι καὶ ἐγγὺς τῶν φίλων πρότερον δονίμαζε. i. periculo factò & opere mores amicorum prius explora, quas postea, constantissimè retinuit, & non tantum virtutes ac merita cuiusq; dignè prosecutus, sed vitia quoque & delicta duntaxat pauca & leuia perpeffit. Plato, ut hinc Flaccus, queritur li. 5. de Rep. idem non seruari in amicitia honesta, quod passim in amore ab omnibus obseruatur: vbi labes & vitia corporis delicatè commendantur. Idem quoque Lucretius lib. 4. Verisimile est Cæsarem legisse hanc Theognidis sententiam ad Cynnum.

Κύρνε, φίλους παρὰ πάντας ἐπίσχερε ποικίλον ἦθος,
Ὁρῶν συμμίσθων, ἥντιν' ἐλαστος ἔχει.

O Cyrne, varios accommoda mores ad ingenium omnium amicorum,

Illud tibi adiungens, quo quisque est præditus. Saluâ tamen Dei gloriâ & sine Reip. detrimento.

Compensas.] Quum ponderat meas virtutes cum vitiis, illas plures, si modò superant numero, præponderet vitijs. Illud autem *inclinat hisce pluribus*, Poeticè dicitur, pro quo diceret Orator, *inclinat in hæc plura*, ut dies inclinatur in tempus pomeridianum: natura in vitium inclinata est, vel ad Stoicos inclinatur: animus ad pacem inclinatus est.

Hac lege.] Id est, hac conditione eodemque genere examinationis appendentur illius mores.

In trutina.] Hæc vox fit Latina e Græca, *τρούτινα*, quam Grammatici Græci deflectunt *παρὰ τὸ τοῖς βαρῆμασι τρέψαι*, quod est, *πατανοεῖσθαι*, *ponderare defavari*. Huic notationi & significationi est affine τὸ *τάλαντον* παρὰ τὸ *τάλαντον*, καὶ τὸ *ὀνοεῖ φέρεινον*, ab *εἰρυνία* & *τολεραντία* laboris, quod sæpè pro pondere 125. librarum, quòd Lanci imponitur. Vide Hefychium. Variè autem trutina describitur. Quidam enim, maximeque Græci dicunt esse iugum libræ, quod Dorientes vocant *σκαχάλιν*, vnde proverbiū, *ἀπαιότερος σκαχάλιν*, ex quo iugo & librili dependent lances per funiculum, quæ *πάτριγγις* dicuntur, id est patellæ, vbi pondera ponuntur. Alij autem pro statera sumunt & asserunt illud e 2. lib. Vitru. *Id autem ex trutinis, quæ statera dicuntur, licet considerare, quæ a stando, sicut *στανός*, fiunt: vnde conijeio his tribus vocibus ansam libræ significari, quæ immotâ manu tenetur: per synecdochen tamen sumi pro integro instrumento: quomodo accipitur in Demosthene pro Coro. sub finem, vbi loco probri notatur Aeschines, *ὅτι ἐπὶ τὸ λῆμμα πέπει*, quod ad dicitur *Jo. hiam* & *lucrum propensus esset*, ὅσθ' ὅσα συμβέβλησθαι ἀπό ποτ' ἑταίροις ὁμοίως ἔμειν, ὡς περ' ἀν' εἰ οὐ τρούτινι πέπων ἐπὶ τὸ λῆμμα συμβέβλησθαι, ἀλλ' ἀπ' ὀρθῆς καὶ δικαίας καὶ ἀδικοφθόρας τῆς ψυχῆς πάντα μοι ἀπέσχευται. Nunquam equidem vobis similiter, atque isti quæ consului, tanquam in trutinam propendens ad munera capiendâ consului: sed omnia recto, iusto, & integro animo a me facta sunt.* Alij denique ex Sar. 1. *Perfij Examénue improbum in illa Castiges trutina, confirmant trutinam significare foramen medium bilancis, in quo est lingula, vnde fit examinatio, εἰ τὸ πρῶμα ἐλακώσει κλίναται, ἀλλ' ἂν μέν' ἀπλῆεις, σὶρες νῆσquam προπέδεται, sed manet immota, dicitur *ισορρόπον*, iusti esse ponderis, quod æquilibrium libramentum est. Vtitur simili voce *τάλαντον* Theognis, quum monet paupertatem nemini exprobandam:*

Ζῶντι γὰρ τοῖς τάλαντον ἐπιρρέπει ἀλλοτε ἀλλῶ.

Ἄλλοτε μὲν πλοῦτερον, ἀλλοτε δ' ἄλλῃ ἔχει.

Quia Iupiter inclinatur trutinam aliò atque aliò.

Ut modò sis dives, modò nihil habeas.

Sed ratio sapientis Salomonis longè firmior: quia, inquit, qui irridet pauperem, factorem ipsius Deum irridet, Sed de generali descriptione trutinæ vide Archimedes in prima sententia de graui in humidum cadente & Aristotelem in mechanicis.

Ne tuberebus.] Tubera sunt propriè tumores terræ, qui sic a Plin. describuntur l. 19. c. 2. Et quoniam a miraculis rerum cœpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus vel maximum est aliquid nasci aut viuere sine vlla ratione: tubera hæc vocantur vndique terrâ circum data, nullisque fibris mixta, aut saltem capillamentis: Hæc Suidæ dicuntur Græcè *ὀδὸν ἀλλοτὸν ὅτι εἰδὴ γὰρ ἀπὸ τῆς γῆς*. Est etiam nomen arboris, sed virilis generis priore breui.

Postulat, ignoscet.] Hic *postulat* potest explicari per *vultu & cupis* & infinitū verbi loquentis *ignoscere*, quem ad modum loquitur Terent. in Adelph. Act. 1. Sc. 2. per oppressionem vrbanc mibi tempore postulet, & Donat. interpretat *velit, putet & speret*: sicut explicatur illud Plauti in Pseud. Act. 3. Sc. 2. An inuenire postulas quenquam cogitasti nisi milumis aut aquilinis vnguis? pro, putas & vis.

Verrucis.] Verruca est τὸ ἀσπίδιον τοῦ ἀδὲρ, caruncula callosa, dicta Græcè ἀσπίδιον, quod similis sit vertice suo refectæ chordæ secundum extremitatem, vel quod vsque adeo sit in imo angusta, ut pendere videatur. Alterum est genus, quod ὑπερφυα a similitudine formicæ, cui tamen basis est latior, quàm priori; ex Agellij tamen lib. 3. cap. 7. discimus verrucam pro tuberculo corporis per similitudinem loci in monte editi & asperi sumi e libr. Originum Varronis, *tubas milites occupare verrucam illam, id est, iugum Græcè ἀσπίς, ἀδὲρ* τὸ ἐξοχῆσθαι τοῦ νοσσοῦς ἐν τῷ ὄρει.

Denique quatinus.] Id est, quoniam ira & cæteri affectus mali non possunt deuitari omnino ab hominibus stultis, quibus infixi adhærēt, pœna merienda est & æstimanda e levitate & gravitate peccatorum contra, quàm Stoici iudicant. Sic videtur legendum apud Suetonium in Claudio cap. 26. *Confirmavit pro concione apud Pratorianos, quatinus sibi matrimonia malè cederent, permansurum se in calibatu, & nisi permansisset, non recusaturum confodi manibus ipsorum.* Pls autem hic dicitur, vitium non potest excidi, quàm, ut dicit Cicero 3. de Orat. *Multa hic hodie vitia ponemus.* Atque potest phrasis ex altera, quæ est Epist. ad Brutum 4. explicari. *Non semper primi cuiusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius.* Est igitur hic vitia excidi, quod Cicero lib. de Fato dicit, extirpari & funditus tolli. Pro vitium excidi & supplicij delicta coerceri dixit, *culpam supplicio recidi* Ode 24. lib. 3. unde discas, si nescieris, quid sit supplicium.

Tepidumque ligurierit.] Grammatici desleclunt τὰ ἀπὸ τῶν λιγυρῶν, & hoc ἀπὸ τῶν λιγυρῶν, quod est stridulū, argutum & canorum, iucundum, dulce: vnde Theriastes dicitur ab Vlysse Ἰτακῶς β. λιγυρὸς ἀρχοῦτος, *suavis orator, εἰρωμνῆς.* Simili Epitheto commendat Isocrates discipulum suum Diodotum Philippo regi Macedonum, ἐπὶ δὲ τῆς σύμβουσι ἀπαύτων ἡδιστοῦ καὶ λιγυρώτατου, *præterea verò quisq; dicit Diodotum conuictorem esse omnium suauissimum & iucundissimum:* & ut breuiter dicam, epitheton est flatus & venti & soni, id est, auditus: vnde si ad gustatum transferatur, poterit desleclti verbum Latinum, *liguriæ*, quod proprie est paullatim degustare more fastidientis hominis cibos, quo modo meretrices dicuntur facere in conspectu amatorum suorum. Terentius Act. 5. Sc. 4. *quæ quum sunt cum amatore suo, liguriunt, quum verò domi sola canant, harum videre ingluuiem,* ut Sat. 2. notauimus. Addam tamen Donati notas in eundem locum: *liguriunt ἀπὸ τῶν λιγυρῶν*, quod secundum Græcos suaue intelligitur. *Liguriæ* dicitur, qui eleganter & more senum multo fastidio suauiora quæque degustat. Eodem spectat, quod Nonius profert Hemittichium e Priapeis Catulli, *de meo liguriæ libido est, liguriæ, inquit, est gustare cum voluptate, sed tenuiter.* In hoc sensu reperies in 5. Verr. alijs est in 3. vbi *liguriæ & deuorare videntur opponi, alterum alteri, commissa est pecunia tanta Pratori: non reperietis hominem timide, nec leuiter hæc improbißima lucra ligurientem: deuorare omnem pecuniam publicam non dubitauit, ex hac oppositione lector animaduertit τὸ ligurientem, bona re sensim carpentem & quasi fastidiosè delibantem: qualis oppositio statui potest in illo Terentij loco superiori inter ligurientes meretrices & earundem ingluuiem.* Coniuncta tamen obliguriæ & abliguriæ bona, notant, auidè consumere, & ut dictum est antea, stringere & oblimare rem.

In cruce suffigat.] Alterâ syntaxi Cicero idem enuntiat, *suffigere aliquem cruci & cum altero verbo, in cruce tollere.* Nonius profert e Varrone τὸ *gabalus* a veteribus pro cruce vsurpatum, *Nos barbari vocamur, quod*

innocentes in gabalum suffigimus: vos homines, non barbari, quod noxios absoluitis? Hoc autem Græcè dixeris, ἀνεσιολογῆσαι ἐπὶ ζῶντι ἢ προσηλαδῶσαι τῷ σταυρῷ, id est, *clauis affigi & adigi cruci.* Eustathius tradit σταυρὸν dici παρὰ τὸ ἵστασθαι εἰς ἀέρα ἡμεροῦν, & idem esse, quod σὺδὸσπαι, id est, galum ligneum in sublime erectum cum ligno sapius transuerso in parte superiori ad figuram literæ Græcæ τὰν τ. ex hoc vtroque verbo & Græco & Latino cognoscitur mos & consuetudo in crucem tollendi conuictos certi maleficij non vt funibus solum reuincti suspenderentur, sed clauis per manus & pedes adactis suffigerentur illi palo: in quem grauissimorum dolorum cruciatum datus est Dominus noster Iesus Christus, iustus & Innocens pro nobis nocentibus ac iniustis, ἢ τοιοῦτο λόγῳ διήλλαξε ἡμᾶς πρὸς τὸ θεοῦ εἶναι πατέρα, τὸς εἰς αὐτὸν πισθόντας. Ratio autem vocis Latine *crux* videtur quibusdam dicta παρὰ τὸ πρῆξαι, i. *a pulsando & feriendo.*

Labeone.] Hic M. Antistius Labeo liberrimus fuit Augusti & assentator & responsator audacissimus & Iuriscōsultus: de quo vide Dionis 1. 54. & Suet. in Oct. c. 54. quæ vitia cerè disparantur: quia timida solet esse assentatio, ne superiorem offendat. Ideoq; concursus vitij vtriusq; infimulatur hic insanæ, in quo accusando ipsemet Poeta non vacat culpâ assentatoris. De ratione secernendi & internoscendi blandū amicū a vero, lege libellum Plur. de differentia vtriusque: vbi multa reperies huic loco consentanea.

Deliquit amicus.] Ferè τὸ amicus insignitur epitheto iucundus, vt mox infra, *minus hoc iucundus amicus.* Item Sat. 5. huius.

Nil ego contulerim iucundo sanus amicus. quale quidem epithetum videtur ex ipsi oppositis *insuauis & acerbis* facile hic intelligendum, quanquam Cicero Epist. 1. lib. 2. ad familiar. opponat iucundo molestum: *non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quàm iucundum requiri.* Idem sub finem 1. 2. de oratore, *neq; mihi tam molestus fuit, quod ius nostrum ciuile peruellit quàm iucundus, quod se id nescire cōfessus est.*

Ve Drusonem.] Ferunt hunc Drusonem vel Rusonem fuisse acerbum scenatorem, pessimumque historiarum scriptorem, qui quum suâ nomina exigeret a debitoribus, nec illi essent soluendo, cogebantur ineptas eius historias audire, quæ pœna illis erat longè grauissima. Alij interpretantur historias significare maledicta & contumelias.

Calenda.] De tempore exigendi nomina & pecuniæ in fœnore & quæstu collocandæ, dictum est in Grammaticis 2. Epod.

Mercedem extricare.] Est vsuram vndeunque cogere & exsoluere.

Euandri.] Quidam hunc Euandrum describunt e scientia celandi ac fingendi & plasticis: quem M. Antonius captiuum Athenis transtulit Romam, vbi habitus fuit insignis figlinorum operum effector: e quibus hic catillus vnus erat, affabre factus. Ita *tritum* potest explicari e nobilitate opificis. Alij ex genere & factis: quod nepos fuerit Pallantis Arcadiæ regis & patre mortuo in Italiam venerit, & occupaverit eiecltis Abofiginibus ea loca, vbi hodie est Roma. Vtrique sanè paruus esse potuit Catinus, sed alteri, vt effectori, alteri, vt emptori & antiquo domino: qui, quod tritum fuerit manibus Euandri peruetusti, exiguum eiusdem damnum fracturâ datum indicatur. Varro autem scribit libro 4. de ling. Latin. Catinum a capiêdo nominatum, quod mox corrigit, & a voce Sicula *κἀτανος*, vt legit Scaliger filius, deducit, quod tum fuit vas, vbi assa mensæ apponebantur: quale

quale Græci vocant τὸ πρῶτον ἢ παρὰ τὴν ἄγαν νε-
γαμειῶν Athenæo, vas figlinum.

Positum ante.] Est hic disunctio pro coniunctione:
antepositum δὲ τῆς ἀναστροφῆς, cuiusmodi est Ἰλιάδ. τ. sub
finem, vbi Achilles sic Patroclum alloquitur:

Αὐτὸς ἐνὶ κλισίῳ λατὸν παρὰ δειπνοῦ ἐδύνας.

Tu in tentorio latam apponebas cenam.

Rarò tamen **anteponere**, vt **postponere**, πρῶτως καὶ ὕστερος
fumantur, contrà sæpissimè μεταφορικῶς pro pluris aut
minoris facere.

Minus hoc.] Id est, amicusne debet mihi esse minus
iucundus, eò quòd pullum in mea Catini parte posi-
tum comedit? hic τὸ hoc valet idem, quòd superius, ob
hanc rem, quorù alterum πλεονάζει ἄρ, si illæ tres causæ
dissolvendi amicitiam inquinamentum lecti, fractura
catilli & præsumptio cibi ante ipsum positi continè
præcessissent.

Furtum feceris.] Pro hoc Terent. dixit Eun. Act. 4.
Sc. 7. hic furti se alligat, Donato, reum se efficit fraudis
& additur, quicquid fraude fit, furtum est: vnde Virg.
insidias vocat furta belli, & adulteria, dulcia furta.
Postremò furtum duobus dicitur modis: vno, quum
omne maleficiù generaliter significatur: altero quum
res surrepta demonstratur, vt hic.

Commisisti.] Pro, arcana fidei credita: de quo flexio-
nis genere monuimus in Gram. Od. 7. lib. 3.

Sponsum.] Flexum est a spondeo & hoc a sponte, vt sit
sponte ac liberè promittere, vt lib. 1. Epist. 9. ad famil.
dependendum tibi est, quod mihi pro illo sponsiondisti.

Quis parua.] Iam apertè Stoicos adoritur, quos di-
cit valde laborare de peccatorum æqualitate, quum ea
examinantur ad normam veritatis, sensuum, consue-
tudinis & utilitatis. Hic autem laborant ponitur abso-
lutè pro, anxii sunt ac solliciti, atque inde pro, dubitant
& hærent. Satyra præcedenti proximè dixerat, omni
parte laborant: sed ferè construitur cum de vt, de nomine
nihil laboro, pro nihil curo nec sollicitus sum, quomodo
vocetur. Potes legere lib. 4. de finib. bon. & mal. de
hac peccatorum æqualitate.

Ferè.] Est τῶνο ἐστὶν ἐν ἑπιπέδῳ, non in magnitudi-
ne, sed in præscriptione: vt quum dicitur, peccata ferè
sunt paria, detraho aliquid de firmitate sententiæ, vt
neque prorsus omnino intelligam omnem eorum æ-
qualitatem, neque etiam nullam: nam quamdiu ali-
quid fertur (si quidem ab hoc verbo inclinatur τὸ ferè)
est in motu, ideoque nullum intercè terminum attingit.
Ex hac certè notatione τὸ ferè nequit vniuersale
quicquam includere, vt hæc sententiæ, Stoici volunt
peccata ferè omnia esse paria, cuius probetur, pecca-
torum sic esse alia paria, vt eorundem alia sint imparia
quod tamen Stoicis displicet, qui æqualitatem mordi-
cus & arcæ tueritur. Itaque τὸ ferè meliùs connectitur
τὸ laborant, vt Stoici significentur, quum ad inquiren-
dam accuratius veritatem suæ sententiæ adiunguntur,
ferè laborare, id est, dubitare, quid statuere debeant,
vtrum vniuersalem hanc sententiam retineant, an a-
liquid de eadem remittant.

Proreperunt.] Id est, e cauernis terræ homines pro-
dierunt sine vilo ferè rationis & orationis vsu & cultu.
Ea fuit Phœnicum & Aegyptiorum theologia, homi-
nes casu, sicut cæteras animantes, e terra prorepsisse vi-
folis, vt refert Porphyrius. Idem videtur Euripides
sensisse: Idem Archelaus physicus: Auicennas quoque
huc proximè accessit, quum e cadauerib⁹ post aliquam
eluviem dixit genus humanum posse reparari vi cor-
porù caelestium affluente, nec esse op⁹ vtero, nec locis
mulierum ad infantem meliùs formandù. Vides cæci-
tatem ignorantium veram vniuersitatis originem.

Glandem.] Quòd prisca homines glande victitarent
priusquam Ceres vsu frumenti illos docuisset, præ-
ter adagium ἄλις ἀγυῖς (satis quercus, expleatur, fuit
adhuc nobis, meliorem cibum sumamus) Plin. scribit
lib. 16. c. 5. Hispanos suâ ætate vesci solitos glande. I-
gitur de glande & loco habitationis primi homines inter se de-
certabant pugnis, vnguibus, manu, pedibus, dentibus & lapidi-
bus, vnde pugil & pugna: non armis fabricatis, qua Vulcanus
nondum monstrauerat. Octo versus ab hoc, quum prore-
perunt primis, &c. vsq; ad Nam fuit ante Helenam, expres-
si sunt ἐν ἀναβολῆς τῆς λέξεως Isocratis, & ex hoc præcipuè
loco, Ἐγγυνομένη δὲ ἡμεῖς τῆς πείρας, &c. vt Muretus obser-
uauit. Sacra tamen historia Tubalcainum facit au-
ctorem ferrariæ & opificij fabrilis Gen. 4. quod qui-
dem certè fuit inuentum dignum prole fratricidæ
Caini.

Ponere leges.] Pro leges ponere i. Aeneid. dicitur
dabant, legesque viris. item lib. 1. Georg. continèd has le-
ges imposuit certis locis: quo posteriori Cicero vtitur
Philipp. 6. leges imposuit populo per vim, quod libro. 7.
in Verrem sic dissoluit: Verres qui populi Rom. legibus
nunquam paruisset, illis diligenter legibus, qua in poculo po-
nebantur, obtemperabat.

Nequis fur esset aut latro.] Prior vox inclinatur poti-
ùs a Græca φῶρ & hæc παρὰ τὸ φέρειν, ab auferendo.
quàm a Latina furuo, id est, nigro, cui notione respon-
det alia Græca ἰδέπτις. Posterior autem latro, desle-
ctitur Festo ἀπὸ τῆς λατρείας, a ministerio, quod mi-
lites suo Imperatori militiae conducti præstabant.
Varroni tamen a latere quasi laterones dicuntur, vel
quòd semper lateri ducis tanquam stipatores, adhæ-
reant, vel ad orientur viatores a latere ex insidiis: quo
Græci τῶς λέγεται vocant a prædando. Vtramque no-
tationem Seruius confirmat initio lib. 12. Aeneid.
ad vers.

Excutioni ceruice toros, fixumq; latronis

Impudicus frangit telum,

Ante Helenam.] Herodot. scribit l. 1. bella inter Gre-
cos & Phœnices aliosque barbaros concitata primùm
esse & gesta propter mulieres: sed his longè antiquius
fuit illud, quod ortum est inter liberos Iacobi Patriar-
chæ & Sichemitas propter Dinam ipsius Iacobi filia-
am. Fuit quoque illud multò verultius, quod ab Israe-
litis crudeliter gestū est cum Beniamitis ad Gabaam
propter vxorem Leuitæ illic violatam & mortuam.
Sed de bellis ob mulieres ortis lege Athenæ. l. 13. c. 4.
e sectione Latina.

Ignotis moribus.] Sic Cic. Tuscul. clara mortes pro patria
oppetitæ: sic Isocrates Epist. 2. ἡλιόθεν τὸν νότον ἢ πῆρ τῆς ἀσ-
τῆδος, καὶ τῶν γυνέων, καὶ τῶν παίδων.

Venerem rapientes.] Hoc verbo significatur impetus
libidinis prarientis in mare in primam quamque mu-
lièrem: sed idem vsurpatur de fæmina semen viri ha-
vidè rapiente; a Lucretio lib. 4. vbi dicitur hæc com-
mulgere & cortipere semen viri in commistione ide-
vacca facere dicitur lib. 3. Georg. ver. 137. sed rapuit firi-
ens Venerem: sic puto ὁ φασκίσειν καὶ πῆρ etiam de vtroque
posse dici Græcè.

Viribus editior.] Id est robore superior, membris &
mole valentior & robustior.

Fastos euoluere.] Sic Cic. loquitur in Topicis. separa-
ratim vterq; nostrum ad suū studium libellos, quos vellet, euolu-
ueret, vbi paullò post vis huius verbi magis e contratio
perspicitur: definitio quasi inuolutū euoluit id, de quo que-
ritur, id est explicat & aperit, quod erat implicatum &
inuolutum: idque hinc manauit quòd veteres corti-
cibus arborum conscriberent, quos complicabant.

Fasti, autem fastorum, & fastus, fastuum inflectuntur: Posteriori Lucan. utitur lib. 10.

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

quibus existimo libros significari res Romanas cuiusque anni continentes, qui aliter annales dicuntur: quanquam Seruius in versum Virgilij.

Et vacet annales nostrorum audire laborum.

videtur definire annales, monumenta quaedam antiquitatis rerumque veterum ab ætate nostra valde remotarum custodes: Historiam autem esse eorum temporum aut rerum, quæ vidimus, aut certe potuimus videre. Sed hæc distinctio refutatur a Cic. 2. de Orat. Erat, inquit ille, historia nihil aliud, nisi quadam annalium confectio: Vnde cognoscimus satis, historiam et rebus quotannis primum gestis & in libris fastorum & annalium ordine conscriptis conditam fuisse.

Nec vincet.] Pro, ratio non obtinebit, nec demonstrabit.

Caulis horti.] Hæc vox posterior cecidit Græca ἄγρος licet spiritus videatur repugnare, mutatione τὸ χ. in τ. & idem valet ἄγρος ἢ κήπος horti, quanquam Satyr. 9. huius lib. & 6. lib. 2. notata sit ab ortu rerum variarum.

Ne scuticâ.] Hæc vox facta est e Græca σκῆλη ἀπὸ τῆς σκῆλης, ἢ ἐπὶ τῷ πᾶσι δέρμα ἰσοβοσίου, quod est corium bouis cruentum, vel pellis qualibet. Est autem Latinis lorum vel loræus funis & corrigia. Ex eadem origine fluit τὸ scutum, non e scutura, ut Varro putauit, neque ex eo, quod a se excutiat ictum telorum, ut Isidorus voluit. Sed flagellum fit e virgis & summis arborum partibus, vnde nominatur, vel παρὰ τὸ φλέγειν ab vrendo flagrum dicitur, vnde ἰπποκρίτης flagellum fit, ut flagrare ab eodem verbo Græco, quod his corpus cælum flagret, vnde iniusta flagella, sanguinea, horribilia. Itaque torrens flagellis plus est, quam scuticâ, plus etiâ quam fuste coerceri, ut mox dicitur, quod docet Marcellus in L. Seruorum ff. de Pœnis. Ex quibus causis liber fustibus caditur, ex his feruus flagellus cadi & domino reddi iubetur: quod mihi videtur paradoxum, quum fustis sit lignum teres, cuius ictu sæpè caput aperitur, aut liuidâ contusione afficitur sanatu difficili.

Non vereor.] Hoc verbum præcedentibus nec & non significat opinionem exploratam, minimeque dubiam. Syntaxis verborum sic accipienda est: Non vereor ut, id est, ne cadas ferula meritum subire, id est, pati maiora verbera, vel: mihi persuasum est te non casurum esse ferula meritum maiora verbera: sic particula ut post vereor valet negationem. Terent. in Hecy. Act. 1. Sc. 2. Sed firma ha, vereor ut sint nuptia, id est, ne non sint. De ferula vide Plin. l. 13. c. 22. vbi dicitur similis anetho & fœniculo, & quomodo ex ea fiant scipiones senum propter leuitatem, quâ superat reliquos frutices, vel ipsam arundinem. Eius caule præceptores utebantur olim ad pueros castigandos: vnde Martial. l. 10. 62. Ferulaq; tristes scœp. ra pedagogorum cessent, & Iuuenalis Satyr. 1.

Et nos ergo manuum ferula subduximus.

id est, subiecitimus, atque fortassè nomen inuenit ab vfu feriendi.

Et magnis.] Id est, quum mineris, te simile supplicium de paruis, atque de magnis peccatis sumturum: hic magnis pendet a simili.

Quid pater Chrysippus.] Chrysippus fuit Zenonis discipulus Asianus: de quo Laetius & Fab. Quintil. l. 1. c. 1. & 5. Sat. 3. l. 2. huius Poetæ.

Crepidat.] Sic Persius corripuit duas primas syllabas in crepidat Satyr. 1.

Non hic qui in crepidat Graiorum ludere gestis, quas Græci producant ut ἀδολ. 11. Theocriti.

Παιὶ δὲ κρηπίδης, παιὶ δὲ χλαμυδαφόροι αὐδῆτες.

Vbiq; crepidati, vbiq; chlamydati viri.

De prima nos admonuit Agellius lib. 13. cap. 20. κρηπίς autem dicitur παρὰ τὸ ἐρπω, γέρο, ἢ τὸ ὑπὸ σφίβασιν, per trahendum literarum, vel παρὰ τὸν παρῶδα, τὸ ὑπὸ δῆμα, ἀρῆπῶ, suo.

Quamuis tacet.] Hæc discretiua coniunctio sæpè cum primis temporibus, non semper cum secundis in hoc Poeta reperitur, contra præcepta quorundam Grammaticorum.

Ut Alfennus.] Supplenda est hic ellipsis discretiuarum & repetenda ex antecedenti, ut quamuis Alfennus, &c.

Sutor tamen erat.] Hic Cremonensis quidam fuit, initio quidem sutor, sed relicta sutrinâ contulit se Romanam, vbi Seruium Sulpicium Iuriconsultum audiuit, & tandem in Iurisprudencia excellens, Consul est creatus, magnoque sepulturæ honore decoratus, de quo in Pandectis: vnde non videretur censuræ Satyrici cachinni subiiciendus.

Tabernâ.] Τὸ taberna non sumitur pro loco, vbi pauperes habitant, ut Od. 4. lib. 1. Pauperum tabernas, &c. sed pro loco, vbi merces minutatim venduntur: & hoc differt ab officina & apotheca. In officina enim fiunt, quæ postea in apothecam reconduntur & afferuntur, dum inde in tabernam deferantur vendenda.

Fuste coerces.] Id est, nisi baculo, ut canes latrantes, a te abigis procul & repellis, vrgeris, id est, vrgeris: te sectantur, vrgebunt, circumfissent, illudent, vrinsanum & morionem, & tibi barbam vellent. Quod summo habetur ludibrio, abijtq; iam in prouerbium, τὸν πάγων τὴν ἐμ, ad grauissimam alicuius contemtionem & despicientiam indicandam: quod bis etiam Persius est imitatus.

Rumpèris.] Id est, clamore caput obrudent: præsentia sunt per enallagen pro futuris.

Et latras maxime Regum.] Hæc τεχνιῶς sumuntur, pro iactas & assidue dicitas te maximum esse magnorum regum.

Quadrante.] Quadrans definitur 4. pars assis, Gallicè, un liard, pretium balneari dari solitum, Græcè ἐπίλυτρον, vnde balneum est Senecæ res quadrantaria: item fit mulier familiaris quadrantariâ permutacione balneari, pro M. Cælio, sic balnea ut lupanaria erant. Prius autem in publicis balneis nihil solvebatur: sicut e Sat. 2. Iuuen. apparet.

Nec pueri credunt, nisi qui nondum are lauantur.

Martial. lib. 10. queritur pluris sibi parari:

Balnea post decimam, lasso, centumq; petuntur, Quadrantes.

sed hic pretij excessus ad diuturniorem loci occupationem, aut aliam commoditatem referendus est.

Crispinum.] Hic etiam Stoicus fuit solus διοφάνης comes & stipator talis regis Stoici: de quo Sat. 1. Scipator autè a stipe Festus deflectit, quem mercedis nomine illi custodes corporis cuiusq; accipiebant.

Explicatio Rhetorica.

Cæsar dicitur per synecochen generis pro ipso Augusto: fuerunt enim plures Cæsares.

Hæc membra similiter & alternatim resonant iniitijs & clausulis ἡντὰ τὸν συμπλοκῶν.

Allegoria est e perpetuis metaphoris ab apparatu conuiuiorum & more, pro cantu per totum cænæ spatium continuato, & hoc quoq; per synecochen prolongo & diuturno cantu. Hoc quoq; positum est inter adagia in eos, qui altius repetunt aliquid, ac longius producant, quàm opus sit: propriè diceretur Græcè, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, τῆς περιδῆνον μέγχι τῆς νοσηνίδος προσάδῃ, præ-

praeterea in modo iteratur Anaphora.

d Viderur hoc, sicut illud, sic impar sibi, sumptum a planis figuris Mathematicorum, quas Graeci *ἀνωμαλίας* vocant, ad discrepantiam & inconstantiam animorum notandam.

e Anaphora est, in principijs eiusdem soni repetiti.

f Reges atq; tetrarchae dicuntur synecdochicas, sicut frequentia interpretantur, omnia magna loquens, pro, modo *excelsissimum, magnificentissimum, & rarissimum* quodq; crepat genus vita: modo alterum tenuissimum, minimum, maximumq; populare habet in ore: vbi rursus est metonymia subiecti pro adiunctis regum & principum esculentis, poculentis & vestimentis: contra in mensa subiecti pro vili ac tenui rerum vescarum apparatu.

g Imperfecta profopopœia Tigellij Sardi, qui inducitur loquens de sua frugalitate.

h Iam deposita Tigellij personâ Poeta velut responder: vbi in decies centena est synecdoche finiti pro infinito: quæ omnibus tam Graecis, quam Latinis est vtilissima. Aristoph. *ἀνίσταμαι ἐν ἐκείνῳ, ἃ γὰρ βυδουαί, ἢ πάλιν ἢ ἡρώα: ἀνίσταται decies mille aut plus quam decies mille, quæ ego volo.* Terent. in Eun. Act. 5. Sc. 1. *Plus millies iam audiui.*

i Deditisses per synecdochen dicitur, pro, quilibet diues deditisses.

k Ironia est, vbi contrarium intelligendum est de hoc prodigo nepote.

l *ἰσχυρὰ λέγει* est, vbi Poeta respondet obijciendis per dialogismum.

m Rursus profopopœia est Mænij, & cuiusdam reprehensionis specie dialogismi & exclamationis.

n Synecdoche est generis pro ipsa philautia, quam Poeta damnat.

o Synecdoche membri pro integro, id est, vrbis hominibus huius ætatis, & nasutis irrisoribus.

p Metaphora est ab aquis, pro, toga dependet, paulatimque delabatur ex humeris.

q Epanaphora est eiusdem vocis ter repetita.

r Metaphora est ab his, qui aliquid latens scrutantes se & alios excuriunt, vt *inseuerit* a plantis, pro, *inspice vitam & mores tuos*, id est, *aligenter inquire, nunquid vitij natura tibi sit ingeneratum, quod sit respiciendum.* Synecdoche est speciei pro quibusuis sterilibus herbis ac plantis.

s Epanorthosis quædam ordinis instituti, ac præterea metaphora in *praueitatur* a prodromis & cursoribus, qui cursu solent alios præcurrere.

t Exclamatio vehementer optantis similem errantis amici tolerantiam.

u Suntum est a cibus insipidis, quos fastidimus & respuimus.

x Aporia est priuatæ deliberationis cum subiectione multiplici.

y Allegoria est e continuatione translationum a dolijs, cæterisq; vasis viciatis, quæ nostrâ interpretatione inuidiosâ iudicamus talia, quum satis per suum decus natiuum niteant, nec alio cultu exteriore indigeant. Sensus ergo est, volumus viros honestos, rectos & formosos criminari, calumniari & notam infamiæ illis inurere, trāstulit paroemiographus hoc allegoricū distichum in sua adagia, & simile fecit illi Plautino, *ebur atramento candefacere*, id est, natiuum decus obscurare, quali prædita erat quædam puella, ideoque nullâ indigebat cerusâ, aut alio fuce ad candorem.

z Alia est allegoria, quæ ducitur a cautis gladiatoribus, qui tectum, sartumq; corpus seruant aduersus petitiones antagonistarum.

aa Anaphora est cum epistrophe.

bb Est apostrophe ad Mæcenatē, cui simplicitatē

sua prædicat, honestiùs ab alio celebrandam ex illo: *laudat te os alienum, non tuum.*

cc Exclamatio est commiserantis tantam imprudentiam legis sancientiæ & iam latæ.

dd Allegoria est ab his, qui res appendunt æstimationis causâ vt amici similiter meriantur mores amicorum suorum, atque ipsi velint suos remitti sibi, quem quidem tropum continuatum Paroemiologus inter adagia posuit: similis allegoria legitur lib. 1. cap. 2. de Clementia, vbi Seneca consulit Neroni imperatori, vt, quia per difficile sit sententiam iudicis semper appendi æquâ lance, propensior sit in clementiam quam in crudelitatem. Sic iusto libramine quædam per æquitatem corriget, quædam per misericordiam remittet, huius autem auctoris verba sunt. *Nam tam omnibus ignoscere crudelitas est, quam nulli modum tenere debemus: sed quia difficile est temperamentum, quidquid a quo plus futurum est, in p. rem humaniorem propenderet.* Perusitatus est hic sanè tropus continuatus, vt tibi modo innouit e disticho Theognidis in Grammaticis citato de Ioue trutinam tenente vel ad hunc extolendum, vel ad illum pro arbitrato suo deprimendum. Hanc autem allegoriam D. Gregorius in moralibus sic apertius expressit, *omnis, qui iuste iudicat, statetiam, in manu gestat, in vtroque penso iustitiam & misericordiam portat: sed per iustitiam reddit peccati sententiam, per misericordiam peccati temperat panam.*

ee Alia est allegoria pro grauibus & leuibus peccatis, quæ vitijs corporis notantur.

ff Iteratur allegoria a ponderantibus quantitate disparibus.

gg Metaphora est a suauitate eduliorum, vnde sunt etiam translata *insuauis & acerbus*, contrario tamen sensu, e notis Grammaticis notum fuit hoc tropi genus ita, vt nihil iam hinc opus sit alia explanatione.

hh Metonymia est materiæ pro numinis ex ære factis & culis.

ii Altera est metonymia, sed effecti pro efficiente tristes debitores.

kk Metaphora est ab impedimentis pedum solutis.

ll Metaphora est a parentibus pro causa & origo iuris.

mm Metaphora est altera a ventre gradientibus ad imbecillitatem primorum hominum in ortu indicandam.

nn Synecdoche generis pro hominibus.

oo Alia est metaphora a bestijs ad rudes & rationis & articulati sermonis expertes homines significandos.

pp Puto hinc voces valere axiomata, & enunciata, id est, integras sententias per synecdochen membri pro integro, quibus sensa mentis exprimuntur. Nam simplices rerum notiones intelliguntur per nomina & verba.

qq In neu iterato est anaphora.

rr Synecdoche est membri pro mulieribus formosis & pulchris, quæ ante Helenam fuerunt flabella belli, vt docuimus in Grammaticis. Homerus expressit Helenam nomine generis his versib. Iiad. 7. sub medium:

*Ὀν νέμοις Τρωάσιν ἢ δυνήϊν ἰδίας Ἀχαιῶσιν
Τοίη δ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάχει**

quos viderur Fabius sic interpretatus: *Non putam indignum Troiani principes Graios Troianosq; propter Elenam speciem tot mala sanctq; temporis spacio sustinere.* Eodem quoque Propertius alluissit:

Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achilles.

Vides in his exemplis pro cunno vsurpari ab alijs auctoribus talem mulierem, speciem & faciem eiusdem.

ff Metonymia est causa pro amore in primâ quâque mulierem.

re Synecdoche speciei, pro historijs & annalibus, vt in velis pro quibus, velis.

uu Epistrophe est eiusdem soni in clausulis incisorum.

xx Synecdoche est membri pro integro, vel brassica, vel alio oleris.

yy Sumptum est ab Architectis, qui regunt longitudes regulis ac lineis, vt altitudines perpendiculis, & angulos normis, ait Vitruuius lib. 7. Simili tropo

D. Paulus vitur sub finem cap. 6. Epist. ad Galatas, quum doctrinam Apostolicam, de fide in Iesum Christum vocat canonem.

κατὰ τὸν κανὼν τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας, ἐκείνη ἐστὶν ἡ ἀποστολικὴ διδασκαλία. secundum quem qui incedunt pax erit super eos

& misericordia. τὸν κανὼν ἡ ἀποστολικὴ διδασκαλία incedere autem secundum

dum hanc regulam, non est intelligendum de simplici & quouis incesu. sed de recto & legitimo ordine, a quo non fas est deflectere, neque dextrorsum, neque sinisterorsum, vt lege 18. cap. Deuter. cautum fuit.

xx Apostrophe est ad Stoicum aliquem per dialogismum.

*a Breuis prosopopœia Chryssippi, qui inducitur describens sapientem, ne quid ipse videatur de suo Stoicis affingere.

*b Translatum est a procreantibus ad vnum Stoicæ sectæ magistrum.

*c Nunc personâ Chryssippi depositâ eandem descriptionem fusiùs explicat.

*d Procatalepsis est, occupatio obijciendæ horum inertiae.

*e Synecdoche generis pro specie satirina.

*f Anaphora est.

*g Sumptum est a canibus ad inanem iactantiam notandam.

S A T Y R A Q V A R T A

Docet, quantam naturæ & morum habeat dissimilitudinem a plerisque delatoribus Poetis.

E Vpolis, atq; Cratinus, Aristophanesq; Poeta,

Atq; alij, quorum Comœdia prisca virorum est: 20

Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,

Quod machus foret, aut sicarius, aut alioqui

Famosus: multi a cum libertate notabant.

2. Hinc omnis pendet Lutatius, hosce sequutus,

Mutat is tantum pedibus numerisq; facetus,

a Emuneta naris, b durus componere versus.

Nam fuit hoc vitiosus, in hora sapè ducentos,

Vt magnum, versus dictabat, c stans pede in vno:

3. Quum d flueret lutatulentus, erat, quod tollere e vel: 30

Garrulus, atq; piger scribendi ferre laborem

f Scribendi recte: nam vt multum, nil moror.

4. g Ecce

Crispinus minimo me prouocat: h accipe, si vis,

Accipiam tabulas: detur nobis locus, hara,

Custodes, videamus, vter plus scribere possit.

5. i Dâ bene fecerunt, inopis me, quodq; pusilli

Finxerunt animi, raro e per pauca loquentis.

k At tu conclusas hircinis follibus auras

Vsque laborantes, dum ferrum molliat ignis,

Vt mauiis, imitare. 6. beatus Fannius vltro

Delatis capsis e imagine l 7. quum mea nemo

Scripta legat, vulgo recitare timentis: ob hanc

rem,

8. Quod sunt, quos genus hoc minimè iuuat: utpote 50

plures

Culpari dignos. 9. m quemuis mediâ erue turbâ:

n Aut ab auaritia, aut o misera ambitione laborat.

Hic nuptarum insanit amoribus: hic puerorum

Hunc capit argenti splendor: p stupet Albius are:

Hic mutat merces surgente a sole, ad eum, quo

Vespertina tepet regio: q quin per mala praecept

Fertur, 10. ut puluis collectus turbine: 11. nequid

Summâ deperdat metuens, aut ampliet vt rem.

12. Omnes hi metuunt versus: odere Poetas:

r Fennum habet in cornu: longè fuge, dum modò risum

Excitat sibi, non hic cuiquam parcat amico,

Et quodcunq; semel chartis l illeuerit, omnes

Gestiet a furno redeuntes scire, t lacuq;

Et pueros, e anus. 13. Agedum, pauca accipe con-

trâ.

Primum ego me illorum, dederim quibus esse Poe-

tas,

u Excerptans numero: neque enim concludere ver-

sum

Dixeris esse satis: neque si quis scribat, uti nos,

Sermoni propiora, putes hunc esse Poetam.

Ingenium x cui sit, cui mens diuinior, atq; os

Magna sonaturum, des nominis huius honorem.

14. Idcirco quidam Comœdia, necne poema

40 Effet quasiuere, quod acer y spiritus, ac vis,

z Nec verbis, nec rebus inest, nisi quod pede certo

Differt sermoni, sermo merus. 15. 22. At pater ardens

Sauit quod meretrice nepos, insanit amicâ

Filius, uxorem grandi cum dote recusat

Ebrius, e (magnum quod dedecus) ambulat ante

Noctem cum facibus. 16. Nunquid Pomponius ist is

Audiret leuiora, pater si viueret? 17. Ergo

Non satis est puris ver sum transscribere verbis,

Quem si dissoluas, quiuis stomachetur eodem;

Quo per sonatus, pacto pater. 18. His, ego qua nunc,

Olim qua scripsit Lucillius, bb eripias si

Tempora certa, modosq;, e quod prius ordine ver-

bum est

Posterius facias, preponens ultima primis:

19. Non ut soluas, postquam cc discordia tætra
dd Belli, ferratos postes, portasq; refregit.

Inuenias etiam disiecti membra ee Poeta.

20. Hactenus hac: aliàs iustum sit, necne poema.

Nunc illud tantum queram: meritone tibi sit
Suspectum ff genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat & Caprius, rauci male, cumq; libellis,
Magnus uterq; timor latronibus: at bene si quis,
Et uiuat puris manibus, contemnat utrumq;.

21. gg Vi sis tu similis Cæli Byrrhiq; latronum,
Non ego sum Sulci, neq; Capri: cur metuas me?

22. Nulla taberna meos habeat, neque pila, libel-
los,

Quæis manus insudet vulgi, Hermogenisque Ti-
gelli.

Non recito cuiquam, nisi amicis: idq; coactus.

Non ubiuis, coram ve quibuslibet. 23. In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi, quiq; lauantes,

Suaue locus voci resonat conclusus: 24. inanes
Hoc iuuat, haud illud quærenies nunc sine sensu,
Tempore num faciant alieno. 25. hh Ladere gau-
des,

Inquis, & hoc studio prauus facis. Vnde petitum
Hoc in me ii iacis? est auctor quis deniq; eorum,
Vixi cum quibus? 26. Absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit, alio culpante: solutos.

kk Qui captat risus hominum, famamq; dicacis:
Fingere non visa potest: commissa tacere

Qui nequit: hic niger est: hunc tu, Romane, caucto.

27. Sæpè tribus lectis videas canare quaternos:
E quibus vnus auet, quauis ll aspergere cunctos,
Præter eum, mm qui præbet aquam. Post hunc quoq;
potus,

Condita quum verax aperit præcordia nn Liber.

Hic tibi comis & urbanus, liberq; videtur
Infesto oo nigris. Ego si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius pp hircum,
Liuidus & qq mordax videor tibi? 28. Mentio si
qua

De Capitolini furtis iniecta Petilli

Te coram fuerit, defendas, ut tuus est mos?

rr Me Capitolinus conuictore vsus, amicosq;

A puero est, caussaq; meâ per multa rogatus

Fecit, & incolumis, lator, quod uiuit in Vrbe.

Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud

Fugerit! 29. ss Hic nigra succus loliginis, hæc est

Aerugo mera: quod vitium procul abfore chartis,
tt Atq; animo prius, ut uu si quid promittere de me
Possum aliud, verè promitto. 30. Liberius si
Dixero quid, si fortè iocosius; hoc mihi iuris
Cum venia dabis. 31. xx Inseuit pater optimus hoc mi,
Ut fugerem, exemplis vitiorum quaq; notando.
Quum me hortaretur, parcè frug aliter atq;
Viuerem uti contentus eo, quod mi ipse parasset;
yy Nopne vides, Albi ut male uiuat filius? utq;
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam
rem

Perdere quis velit. Aturpi meretricis amore
Quum deterreret; Sæctani dissimilis sis.
Ne sequerer mæchas, concessa quum Venere uti
Possem; deprensi non bella est fama Treboni,
Aiebat. Sapiens, vitatu, quidq; petitu
Sit melius, caussas reddet tibi: mi satis si
Traditum ab antiquis morem seruare, tuamq;
20 Dum custodis eges, vitam famamq; tueri
Incolumem possim. Simul ac durauerit etas
Membra animumq; tuum; zz. nabis sine cortice. Sic
me

Formabat puerum dictis: & a siue iubebat,
Ut facerem quid; habes auctorem, quo facias hoc:
Vnum ex iudicibus selectis obijciebat:

Siue vetabat; an hoc inhonestum, & inutile factu,
30 Næcne, sit, addubites, *b flagret rumore malo quum
Hic atq; ille? 32. Anidos vicinum *c funus ut agros
Exanimat, mortisq; metu sibi parcere cogit:

Sic teneros animos aliena opprobria sæpè
Absterrent vitijs. 33. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quacunq; ferunt: mediocribus, & queis
Ignoscas, vitijs teneor. 34. Fortassis & isthinc
Largiter abstulerit longa etas, liber amicus,

40 Consilium proprium. Neg; enim, quum lectulus, aut
me

Porticus excepit, desum mihi: *d rectius hoc est:
Hoc faciens viuam melius: sic dulcis amicis
Occurr am: hoc quidam non belle: *e nunquid ego illi
Imprudens olim facim simile? 35. *f Hæc ego me-
cum

Compressis agito labris: ubi quid datur otî,
*g Illudo chartis: Hoc est mediocribus illis
Ex vitijs vnum: 36. cui si concedere nolis,

50 Multa Poetarum veniat *h manus, auxilioq;
Sit mihi: nam multo plures sumus: ac veluti, te,
Iudæi, cogemus in hanc concedere turbam.

Analysis Dialectica.

A Pologica est hæc 4. Satyra & propugnatio
quædam, defensioque dignitatis Horatianæ
contra malevolos, qui dictarent ab Horatio
primum quemque distringi carmine mordaci, ipsiusq; 60
Poësin Lucillianæ longè posthabendam. Fit autem
Therici significatio sub dimidium sermonis præter
manifestum eiusdem rei argumentum in complexu
sparsum:

Ut sis tu similis Cæli Byrrhiq; latronum:

Non ego sum Sulci, neq; Capri.

Verum illud enuncietur distinctiùs suis partibus; quò

faciliùs & clariùs copia argumentorum ad eas refera-
tur: Horatius liber aliter institutus a patre longè secus se gerit
in poemate condendo & elaborando, vitijsq; hominum notan-
dis, atq; pleriq; omnes faciunt Poeta. Antapodosis quidem
amplificatur initio distributione quadam Poetarum
Comicozum & Satyricorum e materia ipsis ad scri-
bendum proposita, qui licentiùs, quàm par esset & ho-
mines ferrent, varios cuiusque mores notarent & vel-
licarent.

2. Ad hanc liberam cuique obloquendi consuetu-
dinem Lucillium aggregat e ratione similibum, præ-

terquam quoddam metris Heroicis, non, ut alij, iambicis illud persequutus est, eumque describit præterea ex adiunctis & factis: quod politissimis faceris, sale, sensuum sagacitate & ingenij acumine quidvis celeriter percipiendi præstaret: versus tamen inconditos ere natos conscriberet infinitos: breui tempore ac nullo penè negotio amanuensi puero diceret, nec limare curaret.

3. Ad leniendam incuriæ Lucillianæ accusationem pertinet hic locus e diuersis: Quamvis Lucillius versus profundere videtur horridos & incultos: esse tamen in illis sordibus aliquid, quod ipse probares, & in tuum usum transferre posses. Ita noster Poeta remissius se gerit in vitij aliorum notandis, quam superiores.

4. Hic Crispinus tanquam succenturiatus Lucillio futurus, accedit imprudenter certo pignore provocaturus Horatium ad scribendum, qui gloriatur insolenter de expetita & profluente fundendi versus celeritate: unde perspicitur facillimè & optimè, quantum absit ab illo modestia nostri Poetæ. Proponitur quidem certamen e cõuenientibus circumstantiis explicatum, loci, temporis, testium atque Criticorum de multitudine versus: sed non de eorundem grauitate & felicitate.

5. Hoc ad præsin superioris dissimilitudinis, quam habuit noster Poeta naturæ & morum cum alijs, pertinet: vbi ipse non accipit conditionem certaminis sibi cum Crispino instituti, nulloque pignore dignatur: sed iudicat hanc concertationem iniquam esse ex aduersis, vt audacia, imprudentia, insolentia & iactatio hominis audacis, garruli, vani & leuis, cõpet cum verecundia, lenitate, modestia & constantia, taciturnitate alterius, *οἱ σφραγιστὴ τὸς μὴ λόγους σιγῆ, τὸν ἢ σίγῃ ναι* 30 *gῶ: qui certè nouit verba silentio, & silentium opportunitate consignare e sententia Solonis.*

6. Hunc alium Poetam Horatius prædicat eipwriõs beatum ex dissimilibus: quod suos libros & imaginem sine suffragiis pop. Rom. Criticorum, & Senatus vltro detulerit in publicam Bibliothecam, immo: talis memoria causâ: quod tamen ei magis nomine orbitatis, quam Poeticæ virtutis contigisse ferunt: constat n. hunc Fannium malum & ineptum Poetam fuisse: unde videmus, quam nasutus simulator sit Horatius.

7. Antapodosis est, quam subijcio protasi repetitæ sic: alij sua carmina divulgare audent, ac gestunt certis quibusdam proponere legenda. Horatius sua timet recitare: hoc quoque ad vtramque propolitæ initiõ comparationis partem spectat.

8. Eadem antapodosis illustratur adiunctâ vitiorum offensione: Cur times, Horati scripta tua publicare & recitare? Quia, inquit, vitiosi homines, qui nolunt reprehendi & 50 culpâri, meorum lectione & recitatione offenderentur.

9. Eodẽ refertur hæc distributio vitiosorum e subiectis rebus, in quib. illi turpiter ac flagitiosè versantur, auaritiâ, ambitione, adulterio, pygimate, prædicatione, studio vasorum argenteorum & signorum æneorum, & mercaturæ vbique terrarum faciendæ.

10. Hic immoderatus & præceps amor amplificandæ rei domesticæ illustratur simili collatione: quo captus mercator sic rapitur per grauissima queque pericula: vt puluis, vndique ventis erumpentibus saeuèque furentibus turbinum gyrio, passim dispergitur per terras & per auras. Melius autem sibi confuleret, si hoc Senecæ animo versaret, atque in actum maturè educeret, vt famem sitimque depellas, non est necesse maria tentare, nec castra sequi: parabile est, quod natura desideras, & cito apponitur.

11. Idem augetur finali causâ duplici: quod hæc discrimina libenter subeantur, ne quid congestu iam fortunis, vel sumtus faciendi quotidie magnitudine, vel seruorum insideli-

tate, vel dirâ furum rapacitate deperdatur, vel vt res familiaris auctior tali labore fiat.

12. Iteratur superior ratio, quamobrem editio scriptorum suorum impediatur, ex adiunctis metu & odio vitiosorum, Satyrici Poetam monent fugiendum e factis illius & maiorum collatione: Hi, aiunt, primumquemq. mordet, nec solum non cuiquam parcat, sed ne ab amico quidem abstinet dentem apertum: & quam vitij notam alicui inuist, curat eam omnibus patefactam.

13. Videtur hic quibusdam digressio ad querendum, vtrum vetus Comædia & Satyra Horatii digna sint nomine poematis: sed mihi potius esse videtur Horatii responsio, tum ad insolentiam & iactationem Crispini retundendam, tum ad maledicos flagitiorum sermones reprimendos. Initiõ autem Poeta attentionem postulat suæ responsioni, vt se numero malorum Poetarum existimat, quod instituit ex descriptione boni Poetæ, quam enunciat e loco diuersorum: Non est dicendus Poeta, qui tantum certa numero, certisque legibus pedum versus conficere potest, aut similes orationi soluta illos reddere, qualem se modestè fatetur esse: sed qui natura & mentis dotibus ornatus, diuinog. spiritu afflatus, (i. qui valet naturali facultate inveniendi, disponendi & eloquendi) carmina scribere solet grauia & plena. Hæc pars diuersitatis constat ex efficientibus boni Poetæ, natura, vi atque diuino afflatu: quibus tantum Ciceri tribuit, vt facultatem ingenij nunquam sibi voluerit arrogare: sed siquid esset ex artibus consecutus, id suo labori, diligentiae ac industriæ acceptum ferebat, non tamen sine immodica suarum laudum prædicatione. In hoc fuit noster Poeta Cicerone audacior, quum Ode 6. l. 4. iactat sibi carminis artem ab Apolline & nomen Poetæ datum.

14. Ex hac descriptione Poetæ dubitatum est a quibusdam, vtrum Comædia poema esset, an merus sermo: ratio dubitationis sumitur ex eadem diuersitate, verbis paullulum immutatis.

15. Locus est e contradicentibus: Nulla vis, nullus acris spiritus, nulla sensuum elatio inest verbis & rebus Comædia: Hæc igitur non est poema. Alter dicit: in Comædia pater inducitur indignissimè ferens libidinem & intemperantiam filij, grauius irascens, quod recuset uxorem bene dotatam: quod bona dissipet: quod facies in luce media incendat & ambulet: In ea igitur sunt acres spiritus, est magna vis: ideog, Comædia est poema.

16. Consecutio refellitur parium collatione: quod non continud Comædia sit pro poemate habenda ex acc. bicare patrum personatorum & obiurgantium liberis grauiusq. irascensium: quum Patres quotidiè non minus succenseant domi populari sermone liberis suis, libidinose intemperanterq. viuentibus: vbi Pomponius adolescens obiter vrbane & facete reprehenditur.

17. Concluditur descriptio boni Poetæ ex eodem genere dissentaneorum, quo antea: sed dilatatur præterea comparatione parium, id est, patris personati, & patris veri domestici, qui irascuntur suis liberis flagitiosis aquiliter oratione strictâ, atque liberâ.

18. Confirmatur præterea discrimen perfecti Poetæ & vulgaris, loco dissimilium: Non, quemadmodum poema boni Poetæ neglectâ longarum & breuium syllabarum, id est, pedum & metri, ratione, verborum etiam ordine in verso semper retinet formam styli Poetici & maiestatem: non, inquam, sic poema vulgare: quale dicit callidè suum & Lucillij esse, nec, quod sermone communi constaret, his omnibus immutatis, priorem gratiam retinere.

19. Protasis exemplo versus Enniani firmatur, vbi versu dissoluto, verbisque transpositis, remanet tamen effigies sublimis styli: quia illi magnus ante fuit spiritus

spiritus, magna vis, grandisque oratio.

20. Redit ad alteram quæstionem, misâ superiori, cur sua Satyra nomine maledicti & contumelia suspecta esset: quam suspicionem maledicentiæ segregat a se dissimilium collatione, vt initid monuimus: Delatores Sulcius & Caprius sunt malefici & latronibus formidolosi, Calo & Byrro: Horatius est illis delatoribus omnino dissimilis: itaque nec metuendus, nec fugiendus est.

21. Protasis declaratur loco diuersorum: Quamuis tu, qui vitas Horatium, sis latro, vt Calus & Byrro: Horatius tamen non est delator, vt Sulcius & Caprius.

22. Illustratur posterior pars diuersitatis primùm ex adiunctis: quod scripta Flacci non sint in lucem prolata, nec in publicis officinis prostent, nec manibus vulgi & Hermogenis Tigellii terantur: deinde è factis: quod ipse auctor illa nemini recitet, & cum amicis tantum communicet, idq; coactus.

23. Fingit Horat. sibi ab aliquo faceto contradici quadam distributione è subiectis: quod Poeta quidam palam in foro, alii clam in balneo Satyras suas recitent, soni iucundioris gratiâ.

24. Horatius respondet ex subiectis & factis, talem delectationem esse leuium hominum, & nihil pensi habentium, nunquid stultè & intempestiue faciant.

Ianus Dusa citauit hunc locum in præcidaneis ad ad Perronii arbitri locum, Eumolpus in balneo carmen recitabat, &c. vbi notat nostrum poetam vrbaniissime perfrinxisse cacoethes quorundam, qui omni tempore & loco. Identidem suos versus ad nauseam vsque recitare solent: quod firmat exemplo illius Ligurini, quem festiue Martialis sic descripsit lib. 3. Epigr. 44.

Et stanti legis, & legis sedanti;
Currenti legis, & legis cacanti:
In thermas fugio, sonas ad aurem:
Piscinam peto, non licet natate.
Ad cœnam propero, tenes euntem:
Ad cœnam venio, fugas sedentem:
Lassus dormio, suscitatus iacentem, &c.

25. Obiectum quoque gaudium aliis obloquendi refutat, vt nullo testimonio firmatum.

26. Iam Poeta, vt à se removeat improbitatis & maledicentiæ nomen, & se minimè fugiendum & pertimescendum suadeat, à descriptione hominis improbi & infidi ex effectis argumentatur: qui clam amicis detrahit: nec eos ab aliis culpato defendit: qui studet aliis risum effusum mouere rebus falsis, vanis & fictis, & inde sibi famam vrbani & faceti colligere, nec potest arcana fidei sua credita tacere: hic malitiosus, improbus est & infidus: itaq; cauendus.

Ita Demosthenes initio secundæ olynthiæ videtur definitione declarare calumniam & conuictium, vnâque calumniatorem & conuictiatorem, τὸ μὲν ὑπερίσχυον ἢ ἀπιστον καλεῖται ἀνεὺ τῆς τὰ πράγματα διακρίσεως, τοιδοξίαν εἶναι τὴν ἀρρήστου νόμου ἀδικίαν, id est, appellare igitur (aliquem) periuram ac perfidum, nec facinus periurio & perfidia patratum confirmare, merito quis dixerit vanum esse ac inane conuictium. Huc videtur pertinere illud Plauti è Gurgul. comœdia.

Indignis si maledicatur, maledictum id esse dico:
Veram si dignis dicitur, benedictum est, meo quidem animo.

27. Posita descriptione hominis nigri, maleuoli, perfidiosi & infidiosi, ostendit è disparatis aduersarii sui iudicium valdè corruptum, quo is iudicatur comis & facetus, qui omnes suos sodales, & ipsam etiam conuictiorem qualibet contumeliâ & quibuscumque maledictis aspergat: Horatius autem liuidus & mordax existimatur, qui ridens

tantum dicat hunc olere vnguentâ, illum spirare grauem bitcum, id est, hunc esse mollem & effæminatam, illum esse foetidum & immundum.

28. Notatur præterea perueritas eiusdem corrupti iudicii è diuersis: Quamquam, inquit, tu, qui reprehendis & meruis mea carmina vt nimis aculeata & mordacia, distites te bene velle Capitolino Petillio, & eum vbique defendas: tamen quum dicas, te mirari, qui fuerit absolutus crimine sublata corona è Capitolio, significas eum fuisse furti reum, nec iure absolutum, sed pecuniâ captâ ob rem iudicandam dimissum: vnde perspicitur oratio tua nigra, perfidiosa & infidiosa.

29. Locus est à dissimilium contentione: Non, vt accusator Horatiana maledicentiæ tegit odium suum amicitia simulatione; talem se præstabit Horatius animo & scripto erga quenquam.

30. Ostendit ex efficiente, libertatem notandi vitia cuiusq; vrbane & facete, se à patre didicisse: idedque sales & iocos ipsius veniâ dignos esse.

31. Ratio institutionis Horatianæ describitur è sua forma, cuius involucro mirum se Poeta præbet artificem texendæ Satyræ, acturpissimæ cuiusque intemperantiæ notandæ. Producitur autem forma paterni consilii vsque ad hæc verba: Ex hoc ego &c: vbi quid fugiendum, quidve faciendum præcipitur, & vtrumque factis atque exemplis explicatur, vt filius vitas aliorum tanquam in speculis inspiciens, quid dedecet, maturè vitet: quidue deceat, sequatur.

32. Ad eandem rationis firmationem pertinet hæc similitum comparatio: Quomodo mors vicinorum ab ingluuie & intemperantia profecta, coninet egrotos in abstinentia vini, cibi & aliorum contrariorum: sic dedecus libidinosorum & intemperantium reuocat adolentes à vitii.

33. Locus est ex effectis, quæ exstiterunt ex causa priori quod Poeta tali educatione factus sit purus ab exitiofis granibusq; vitii, & solum meo vicio, quæ facile quisque condonet, nunc laboret.

34. Ex adiuuantibus causis etiam demonstrat, illam morum moderationem longâ aetate, admonitione liberi amici, proprio & logico reformanda quotidie vito studio excultam; ad quod videtur impulsus Pythagoræ doctrinâ:

Ἐπιπλοῦσε δὲ τὰ αὐτῶν ἄγε καὶ βλάψῃ, λόγισαί ἢ πρὸς ἕργα.
Μὴ δὲ ὑπὸν μάταιον εἶναι ἐπιπλοῦσαι προσδέξασθαι,
Πρὶν τῶν κινήσεων ἔργων τοῖς ἐπιπλοῦσαι ἐπιπλοῦσαι.
Ἐν παραβλή, τί δ' ἐπέτα τι μοι δέου ἢ ἐπιπλοῦσαι;
Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρῶτος ἐπιπλοῦσαι καὶ μετέπειτα,
Δεῖ δ' ἐπιπλοῦσαι, ἐπιπλοῦσαι χρεῖς ἢ τέρπει.

Aggrediar tibi profutura: agendorum maturè rationem subducas. Nec prius somnus obrepas tuis malibus oculis, quam animo intento percurreris, quicquid interdum feceris. Quâ transiis: quid à me, quod opus erat, non perfectum est? Exorsus à principio reliqua percurrere. Quod si turpia feceris: increpate & castiga: sin honesta: gaudeas. Non dissimile sunt consilium Sirachidæ cap. 37. Καὶ βούλευε καρδίαν σου ἵνα ἴσῃ σοὶ πιστότερος αὐτῆς. Ἐν γὰρ ἀνδρὸς ἀπαγγέλλει οὐσίαν εὐθὺν, ἢ ἐπιπλοῦσαι ἐπὶ μετέπειτα καλῶν μετὰ τὸν πρῶτον: ἢ ἐπὶ πρῶτον τῶν τοῖς δειχθέντι ὑψίστη, ἵνα εὐθυμῶν ἀδύβεια τὴν ὁδὸν

35. Id est, Ita, consilium cordis tui fulcito, nervo enim tibi fidelior est illo. Nam animus cuiusque interdum renouari solet melius, quam multi speculatores sedentes in specula: Sed supra hæc omnia precare & obsecra altissimam, vt veritas ipsius dirigat institutum tuum: Ad hanc autem morum moderationem valde sunt vtilis morbi hominum, sicut sapienter scripsit Michael Hospitalius Franciæ olim Cancellarius ad Carolum Card. Lothar. in

metrica consolatione aduersus reliquias diuturni morbi,

Qui enim florens & corpore sano Interdelicias agit at caelestia mente? Nemo fere repidis nisi rebus numina diuina Magna vocat. Monitor sapiens in tempore morbus! Expertus moneo, didici quae non ita pridem, Quum multo fluerent rupta mihi sanguine vena, Ac me dira sitis premeretq; intercutis vnda Et metus, & praesens, obstant nisi fata, periculum. Quas ego non aras? qua non delubra Deorum Cum supplex adii? quibus hoc non denig, rotis Damnaui funebre caput? quumq; ante pigeret Actorum, in melius mores mutare parabam, Expendens mesum, factu hoc bene: at hoc male factum: Sic facies melius, sic de caelestibus addes.

35. Ex hac inspectione vitae alienae & inquisitione propriae efficit, tam leuia esse sua vitia, vt minimè debeant animaduerti & notari: itaq; se planè dissimilem aliis delatoribus & Poetis habendum.

36. Docet ex adiunctis, ab aduersario dandam esse veniam sibi leuissimè peccanti: sin minus; affuturos sibi innumera- biles Poetas auxilio, aduersus maledicam ipsius in eos inui- diam: quorum potestas declaratur similibus collatio- ne: quod hi in scribendo pertinaces cogent illum descendere ad idem sentiendum de Poetica, & probandum, quod ipse & alii scribunt Poeta: non secus ac Iudaei in sua religione obstina- ti perducunt ceteras gentes in suas ceremonias & superstitio- nes. Admodum sane haec scripta sunt urbanè & face- re: vnde tamen facile perspicias, & multitudinem Poetarum illudi, & religionem Hebraeorum ludi- brio fuisse gentibus prophanis, vt hodie illam Chri- stianorum Turcis impiis ac Epicureis: qualis impie- tatis poenae iudicio Dei iusti referuentor.

Enarratio Grammatica.

Eupolis atq;] Nomine Platonis discrimen styli in- ter hos Poetas sic notatur: Αεισφοβους τον μέσον χα- ρακτήρα· ὅτι καὶ πικρὸς λίαν ἐστίν, ὡς αὖτε ὁ Κρατίνος, ὅτι χα- ρίσιμος, ὡς αὖτε ὁ Εὐπόλις· ἀλλ' ἔχει καὶ πρὸς τὸς ἀμαρτανόοντας τὸ σφοδρὸν τὸ Κρατίνου, καὶ τὸ τὸ ἐπιτρεχέος χαρῆτος Εὐπόλιδος. Aristophanes medium exerceuit stylum: neq; enim acerbus est admodum, vt Cratinus: neq; urbanus, vt Eupolis: sed vehemen- tiam Cratini habet aduersus delinquentes, & urbanitatem Eupolis incurrentem. Vell. quoque Paterc. volum. 1. Ho- rum meminit: Vt aliorum tum Comico- rum, tum Tragico- rum, vna, neq; multorum annorum spatio diuisa, atq; per di- uini spiritus viros. Aeschylum, Sophoclem, Euripidem illustra- uit Tragedias. vna priscam illam & veterem sub Cratino, Ari- stophane & Eupolide Comœdiam: ac nouam Comicam Me- nandru, quaesque eius aetate magis, quam operis Philemon- tis Diophilus & inuenere intra paucissimos annos, neque imi- tanda reliquere. De tribus autem his veteribus Co- mœdiis Graecis, & antiqua Comœdia sic Quintilian. loquitur l. 10. c. 1. Antiqua Comœdia cum sinceram illam sermonis Attici grauiam propè sola retinet, tum facundissima libertatis, vbi si in selectandis vitiis praecipua, plurimum tamen vitium etiam in ceteris partibus habet. Nam & grandis & elegans, & venusta, & nescio, an vlla, post Homerum tamen, quem, vt Achillem, semper excipere par est, aut similior sit Ora- toribus, aut ad Oratores faciendos aptior. Plures eius aucto- res: Aristophanes tamen & Eupolis, Cratinusque praecipui. Quod Suetonii testimonio firmari potest in Oct. c. 89. Delectabatur etiam Augustus veteri Comœdiâ & saepè eam ex- hibuit publico spectaculo. De tali autem sermonis Attici gratia D. Chrysol. Aristophanem in primis celebra- uit: ob quam ab Atheniensibus quoque rogatis mis- sus est ad Diopysium Tyrannum huius sermonis

studiosum: sed apud omnes bonos pessimè audiuit, quod sapientem Socratem scriptis suis exagitauit. Suidas scribit ab illo 54. Comœdias cōscriptas, eum- que φιλοπότην, cupidum compositionum fuisse. De duob; reliquis ita Persius Sat. 1.

— audaci quicumq; afflate Cratino, Iratum Eupolidem praeferendi cum sene palles. Notanda est autem varietas inflexionis apud Persium & apud Horat. Sat. 1. 2.

10 Eupolin, Archilochum, comites educere tantos? Eupolidis querela recitatur à Stobaeo de mutata ra- tione suae Reip. gerendae: Καὶ μὲν ἐγὼ πολλῶν παρόντων, ἐπὶ ἐξῶ, τὴν λέξω ὅτω σφοδρῶς ἀλλὰ τὴν πολιτικῶν ὁρῶν παρ' ἡμῶν ἔμεις καὶ ἄλλοι ὅτω τῶν ὠνόμεν, ὡ γέροντες, ἀλλ' ἦσαν ἡμῶν τῆ πό- λει πρῶτον μὲν οἱ στρατηγὸι ἐν τῶν μεγίστων οὐνίων πᾶστω γέ- νεατε πρῶτοι οἱ ὡσαύτως θεοῖσι καὶ ἡρώδεσσι, καὶ ὡσαύτως το ἀσφα- λῶς ἐπὶ ἀπὸ μὲν νῦν δ' ὅποι τῆ χειμῶν στρατομέτῃ ἀρβύωνοι καθ' ἀρμῆτα στρατηγῶν. Non equidem è multis rebus quam po- tissimum dicam, scio. Tanto me conficit dolore praesens Reip. nostrae status! Non enim vos o senes, sic illam antea gereba- tis: sed erant nobis in urbe duces è maximis familiis orti, opibus & generis splendore insignes, quibus tanquam Diis vota faciebamus: quippe qui nostrae securitati & salutis auctores erant, vel, ita enim se gerebant, vt nos securè sub ip- sis viueremus: nunc autem quocumque fors tulerit nos, militamus, deligentes pro ducibus sceleratissimos quosque: vel nunc verò sub improbissimis quibusque delectis ducibus mili- tamus. Cic. l. 6. Epist. 1. ad Attic. scribit Alcibiadem hu- ius interfectorem: Quid enim non dixit, Εὐπόλιον τὸν τῆς ἀρχαίας, Eupolin, illum veteris comœdia Poetam ab Alcibade nauigante in Siciliam deiectum esse in mare. Aelian. tamen aliter loquitur de ipsius morte. Cratinum quidem Callimedis filium memorat fabulas 21. scripsisse, quarum praestantiâ Poetici certaminis victor nouies praedicatus est. Mirà fuit audaciâ & acerbitate scri- bendi in mores Atheniensium. Lucianus scribit eum longissimâ aetate progressum, vt annum 95. at- tigiisse credatur, licet vinosus & turpiter mulierosus fuerit, & obiisse, quum Pytinem fabulam edidisset, victrici edera donatus. Postremò recitatur à Scholia- ste Pindari Eidyli 7. Olymp. hic versus Cratini con- tra Bceotos:

Οὔτοι δ' εἰσὶν οὐβοιοι τῶν περὶ φόβου γένος ἀνδρῶν. Hi sunt de genere suillobaeotico virorum limberorum. Eiusdem quoq; dictum in Periclem existat apud Plu- tarchum sub initium vitae Periclis ex ipso Comœ- dia. Chirones inscripta, sumtum, vbi Pericles vocatur χιρονέφαλος, ἵεσθε δ' οὐγγον, & νεφελήσπετος, quod esset ca- pi: e oblongiore & ampliore. In eadem Periclis vita testi- monium adhibetur ad descriptionem Asphalïae mu- lieris. Eorundem quoque versus citantur ab eodem in Cimone sub finem.

Quorum Comœdia.] Syntaxis est partitionis, atq; alii virorum, pro, atq; alii viri, quorum Comœdia est ve- tus. Haec autem vox flexa est ἀπὸ τῆς πωμῶδῆς, qui defi- nitur, ὁ κατὰ νόμον ἀδῶν, qui curibus vectus cum aliis carmina per pagos & vicos maledica canit: qui mos veterib; fuit in statu populari, quum se vellent dare iucunditati. Hinc traducta est Comœdia ad vitia ho- minum impunè notanda etiam in medio foro. Affi- nitate notionis sic geminantur ἐπιώματα καὶ πωμῶδῆα. Itè vtriusq; verba in Pluto Arist. ἐπιώπῃ καὶ πωμῶδῆα, quæ valent, ἐμπάσειν καὶ ἠδυσάσειν, ludibrio afficere & de- ridere, sicut Eustath. exponit versum 462. Ὀδύος ἔπωμῆ- τας ναυολογῆν, dicere contumelias in vicinos. Sic Aristot. in Poetica, Αεισφοβῶν τὸν τραγῳδῶν ἐπωμῶδῆα: Aniphrades Tragicos maledictis figebat: vnde etiam natum est pro- uerbum Graecum, εἰς ἔξ ἀμάξῃς λαλεῖν, tāquam è plaustro loqui;

30 40 50 60

loqui; de licentia palam ac liberè loquendi contumeliosè, & conuiciandi primis occurrentibus quibusque. Sed de origine & inuentoribus Comœdiæ vide Aristotelis poeticam: & de eiusdem licentia Horatii epist. ad Pis.

Dignus describi.] Hellenismus est: Sic n. Theognis:

Ἄγιος ἐν χαλεπῇ, Κύριε, διχοστασίῃ.
Vir fidus dignus est, qui auro & argento in graui

Seditione seruetur & redimatur.

Sic loquitur Virg. Eclog. 5.

— & erat tum dignus amari.

Quod enunciat aliter à Terentio Eun. Act. 5. Sc. 9. Dignius nihil est quod ametur. & 3. de Leg. Dignus, qui imperet. Dignus autem dicitur tam de bono, quam de malo, vt Dignus odio, & Dignus opprobriis, Sat. 1. lib. 2.

Aut fur. &c.] Agellius l. 1. c. 8. ex Varrone in L. Aelium scribit furem ex eo dictum: quod veteres Romani furuum atrum appellauerint; & fures per nossem, quæ atra sit, facilius furentur: sed etymon melius petitur à Græco φῶρ ἀπὸ τῆς φέρειν, ab auferendo: quo veteres Græci utebantur, pro quo posteri ἠλέπην notæ originis, & eiusdem notionis vsurpauerunt: Vtrumque tamen differt ἀλυσίς, latrone & pirata.

Sicarius.] Sicarius desectunt Grammatici à sica, quasi seca notæ originis, quam Græci τὴν νόσσην videntur appellare, gladium breuem & latum, leuissimèque falcatum, vt aptius cædat. Itaque sicarius potest rectè percussor explicari, vt 2. Phil. confirmatur, Deprehensus cum sica percussor Casari. Sic dicuntur, qui operam suam locant ad cædem faciendam.

Aut alioqui famosus. Id est, alio modo fœdus, maculosus, & vitiis coopertus & infantis, quod Græcè dixeris, ἢ καὶ ὄπισθε βλασφημῶσιν ἄλλως πάντες, aut alioqui de quo male loquuntur omnes. Ex interpretatione τῆς ἄλλως, quam affert Vlpianus in hunc locum Olynthiacæ β. εἰ δέ τις ὀφθαλμῶν, ἢ δόξας ἄλλως, quod si quis modestus, aut alioqui vir bonus, vis particulae Latinae alioqui cognosci potest. Sic enim ille: τῆρα δὲ σημαίνει παρὰ τοῖς παλαιῶσι τὸ ἄλλως, οἷον τὸ κατ' ἄλλον τρόπον ἢ τὸ κατὰ φύσιν, ὡς οὐταύθα, ἢ τὸ μάρτυρον: hic τὸ alioqui valet τὸ ἄλλως, τῆς ἐστὶ κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον, Gall. ou autrement mal renommé. Vox ceterum idem atque alioqui & ceteroqui, videtur sonare Epist. 1. l. 2. ad Q. Frat. Ego me in Cumano & Pompeiano, præterquam quod sine te, ceterum satis commodè oblectabar. De famosus fuit Ode 3. li. 3. in Grammaticis: sicut de macho 25. Od. 1. 1.

Notabant.] Id est, veteres illi Poetæ Comedi magnâ licentiâ reprehendebant vitia. Sic Cic. de Clar. Orat. improbitatem Atheniensis Hyperboli veteres Atenarum comœdi notauerunt.

Hinc omnis.] Ab hac libertate & licentia quemque vitio notandi Lucillius pendet, in eoque munere totus est, vt in locum veterum Comicoꝝ subrogatus videatur: quem ita circumloquitur Iuuenalis Sat. 1.

Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Arunca flexit alumnus.

Fuit autem Arunca Rutulorum ciuitas Lucillii natale solum, vbi natus est anno ante Carthaginem à Scipione deuictâ, & mortuus tempore, quo Cimbri superati sunt à Mario: de cuius stylo est hoc Quint. iudicium l. 10. c. 1. In Stryra primus insignem laudem adeptus est Lucillius, qui quosdam ita deditos sibi adhuc habet amatores: vt eum non eiusdem modo operis auctoribus, sed omnibus Poetis præferre non dubitent. Ego, quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucillum fluere lutulen-

tum, & esse aliquid, quod tollere possit, putat. Nam & eruditio in eo mira & libertas, atque inde acerbitas & abunde salis. De hac acerbitate sic Iuu. Sat. 1.

Ense velut stricto quoties Lucillius ardens
Inferemuit, rubet auditor, qui frigida mens est
Criminibus: tacitâ sudant præcordia culpâ.

De hoc dictum est Sat. 3. & dicitur item Sat. 10. Idem describitur à Cic. l. 2. de Orat. & l. 1. de Fin. & à Lactan. l. 6. c. 5. reprehenditur de longa perigrapha virtutis: sicut dicemus in 1. Ep. l. 1.

Emuncta naris.] Quidam hoc referunt ad versus, vt hi dicantur emunctæ naris, id est, venusti & elegantes: alii ad Lucillum, vnde sapiens, sagax, acrique iudicio intelligatur.

Durus componere.] Græcè, τραχὺς ποιῆσαι, asper facere versus, ita Rhetores τραχέα vocant nomina διὰ τὴν τῶν συμφώνων σύγκρισιν, propter collisionem consonantium, contra, λεία dicunt ὀνόματα, quæ placidè & sine fragore audiuntur pronuntiata. Sed hæc syntaxis Hellenismus est alter, pro quo Cicero pro Archia poeta interdum dicit, C. Marius qui durior ad hæc studia videbatur: interdum, de claris Oratoribus, vt vitâ, sic oratione durus, incultus, horridus: qualis erat Lucillius incuriâ versus expoliendi, nec scitè, nec venustè faciendi. Ego puto hanc compositionis duritiem referendam esse ad segnitiam expolitionis & exornationis, quum sagax effet ὡς συμβάλλει πᾶσιν τοῖς ἀποχρηστικῶσι πεπονησῆσθαι, vt omnibus contingit Poetis, qui poemata fecerunt ex tempore.

Hoc vitiosus.] Ellipsis est hic quod particulae, quam Cicero solet adhibere in hac phrasi: vt 5. de Oratore, Sin eos disiungent, hoc erant inferiores, quod in Oratore perfecto inest omnis illorum scientia. In Philosophorum autem cognitione non continuo inest eloquentia. Expletur igitur ad huius formam Horatii sententia: Lucillius ob id fuit vitiosus: quia multos versus exiguo tempore, & nullo conatu funderet, non admodum adhibito iudicio. Hanc autem syntaxin, Hoc vitiosus, per Atticismum, vt, cætera latus, quidam explicant, quod minime probos: sed eum malo in hoc vitiosum fuisse, quod dictabant breui tempore multa sine exornatione.

In hora.] Hic casus debet substrui verbo, dictabat, non τῶς flans: nemo enim posset diu stare in vno pede, & alterum sublimem tenere, nisi truncus corporis alio suffulciretur.

Vt magnum.] Arbitratus se rem magnam præstare, si tot versus tam breui tempore funditaret.

Quum fluere.] Hic ellipsis est discretiue tamen, post quum, valens quanquam, vt sit: erat tamen, quod tollere velles, Licet autè in Dialecticis hoc exposuerim infinitum tollere per extollere & probare, & sumere: quemadmodum accipiendum videtur Epistol. 2. l. 2. sub fin.

Vtar, & ex modico, quantum res poscet aceruo,
Tollam, id est, sumam.

Vis tamen illius nota est è l. 1. c. 17. Agel. ac præterea locus Fabii Quintil. supra citatus videtur Horatium arguere huius culpæ, quod dixisset Lucillum multa scripsisse superuacanea è suo poemate refecanda: sed hæc notio verbi nec auctoritas Rhetoris me deducet de sententia priori, quamuis argumenti requirit. Similis est siue ludus, siue iocus in ambiguitate huius verbi, quod potest tam laudi, quæ dedecori verti, quo Velleius Pat. l. 2. scribit Ciceronem vsu: hoc est illud tempus, quo Cicero in fito amore Pompeianarum partium, Casarem laudandum & tollendum censebat, quum aliud diceret, aliud intelligi vellet. Idem refertur Epist. 20.

lib. II. ad Famil. & in vita August. apud Suetonium. Libet hic accuratius amphibologiam verbi enucleare verbis Epist. 20. l. II. modo citatae appositis: nouissime Labeo Segulius narrauit mihi apud Caesarem se fuisse, ipsumque nihil sane de te, id est, Cicerone, questum, nisi dictum, quod diceret te dixisse, laudandum adolescentem, ornandum, tollendum: se, id est, Caesarem, non esse commissurum vt tolli possit, id est, e medio tolli & necari, non autem extolli & euehi ad Deos. Video verbum tolli esse cothurnatum, & vt cothurum vtrique pedi, & ambigua sic duplici sensui conuenire. Ab huiusmodi fucata oratione se vindicat D. Paulus c. l. v. 13. E. 2. ad Cor. Quod autem hic expono *quum dixerem tuis*, consilio & auctoritate Laur. Vallae nitor, qui ita hunc locum Ciceronis pro Deiot. *Quum in omnibus causis grauioribus initio dicendi commoueri solem, tamen in hac multa ita me perturbant*, interpretatur per quamuis.

Piger ferre. Hellenismus est pro quo dicit Orator, piger ad ferendum, vt Epist. 8. li. I. non quin mihi suauissimum sit & occupatissimo, & ad scribendas literas pigerrima tua memoria dare operam. Item pro M. Fonteio, virum ad labores belli impigrum, ad pericula fortem. Voces autem Gallicae interpretes Latinarum, piger & pigritia, paresseux & paresse verius inclinantur a Graecis *παρρησιος* *παρρησιος*, remissus ac remissio.

Ferre laborem. Sic Poeta dicit alibi, ferre & sustinere onus. Terent. in And. Act. 5. Sc. 3. tantum capere laborem. Cicero subire. Virg. Aeneid. I. adire.

Scribendi recte. Repete, dico, inquam, Lucillum pignum esse ad recte scribendum: quia bonitatem scriptiois, non quantitatem in Poeta requiro: hanc nihil moror: illam solam multi facio: qui mirè suis hic moribus exprimit ingenii Graecanici imaginem quale dicitur Homericus ille Therfites habuisse, *ἀμύροπος* Graeci enim naturam valde fuerunt leues, & ad res serias & graues inepti, testimonio historicorum, cuius rei causa dedit locum prouerbio, vt Chrysostomus refert *Ἐλλῆες αἰεὶ παιδῆς, καὶ γέροντες ἔχουσιν ἄνοιαν*, Graeci semper pueri, nec quisquam Graecus senex. Itaque nomine garrulitatis apud Lacedaemonios male audierunt, qui grauitate ac breuitate orationis in primis gaudent: eam ob rem Ctesiphontem, qui se iactaret quauis de re totum diem posse dicere, his verbis eiecerunt: *Est boni oratoris orationem habere ponderi rerum apte respondentem.*

Ecce Crispinus. His creditur Stoicus, & Lucius Plotius Crispinus Poeta incredibilis loquacitatis & vanitatis. Huiusmodi tot versuum, quasi diceret profusos in hora funditatores Cic. Epist. 8. l. 2. ad Q. frat. vocat *μυσοπράκτορας*: cuius verba sunt: Tu verò vt me appelles & interpelles, & obloquare & colloquare velim. Quid enim mihi suauius? non me hercule quisquam *μυσοπράκτορας* libentius sua recentia poemata legit, quam ego te audio quacumque, de re publica, priuata, rustica, urbana: qui furore Musarum sic percutitur, vt infinitas versuum centurias breui funditer, quos vix postea legat. Est autem hic ellipsis, digito, vt sit, minimo digito, vel pignore minimi pretii. Minimo autem prouocare aliquem, est se insolenter & arroganter contemptimque ostentare longè illo praestantiorum esse corporis viribus, & 60 tantum valere vno digito, quantum ille potest toto corpore. Sed haec praestantia intelligitur de extemporali scriptioe versuum, qualem Cic. 3. de Oratore dicit Antipatrum Sidonium exercitatione & consuetudine consecutum.

Accipiam, &c. Quidam malunt hic legere, accipiam, vt sit instantia importuni: arbitantes, si accipiam, legeretur, Horatium respondere, qui non dignetur

illum responso. Ego verò libentius accipiam retineo, & profopopoeiam Crispini continuatam, qui de se ipso sic loquitur: quod ad me attinet, accipiam tabulas, datur nobis locus, hora, &c. sic Cicero loquitur ad finem l. 3. de nat. Deor. sed quoniam aduersa scit, dabis diem nobis aliquem, vt contra ista dicamus.

Dii bene. Est hic ellipsis, quam, vt sit: O quam bene fecerunt! &c. Vides istius prouocationis arrogantiam non simili spiritu retundi: sed summam animi moderatione, nec tamen insulsam reprimi, dum illum leuibus ventis parem esse dicit, quibus inflatus & agitato, temerè, arroganter, & inepte loquatur. Quod si par pari retulisset Poeta, non minus eo se praestitisset ridiculum ac ineptum: quales exstiterunt duo illi pastores Theocriti, *είδω* & *Λαόν* & Comatas. Ille sic prouocat hunc ad certamen Musicum:

— *είδω γέ τοι δεικνύμαι, ἔγχε δ' ἀπέπαις,*

Equidem certe tecum certabo, dum tu diutius id facere recuses.

Comatas reponit,

Ὡς ποτ' Ἀθωαίων ἔειπ' ἰέρας,

Sus cum Minerva certamen suscepis.

Quia hic & prouocans & prouocatus maiores sibi sumferunt spiritus, quam & res & moderatio ferebat, vterque est in vitio, quod tamen in rusticis est tolerabile.

Loquentis. Quidam putant hic legendum loquentem, vt hoc potius ad Poetam, quam ad ipsius animum referatur, cui non nisi absurdè loquutio affungi potest: sed illi non animaduertunt notionem *τὸ λόγος* esse Aristoteli duplicem, vt *λόγος* sit *ἐμφύχως καὶ προφορῶν*, ideoque e cessatione prioris locum non relinqui posteriori, vt in praefatione huius commentationis ostensum fuit. Quum igitur dicit Poeta, quod *Dii sinxerunt ipsum animi inopia ac pusilli: raro & per pauca loquentis* (quod Graeci dicunt *σπανιολογῆν καὶ μικροβυμίην σπουδολογίης* ex vna notione vtraque intelligenda sic est, vt prior nihil praescribat posteriori, nisi quod maturam meditationem & mentis agitatione delibatum fuerit. Sic Epist. 7. l. 6. animus dicitur loqui, pro cogitare, ad Fam. Cæcinnæ Ciceroni, *Quem putas animum esse, vbi secum loquitur?* id est, quomodo animum meum putas affici, vbi haec secum ipse cogitat? Sapientes enim anteponere solent mentem linguae in omni actione, vnde Theognis:

Νῆς ἀγαθὸς καὶ γλῶσσα, τὰ δ' ἐν πάροις πέφνην Ἄνδράσι, οἱ τῶν ἀμφοτέρων ταμίαι.

Mens bona & lingua, haec in paucis sunt viris, qui horum vtriusque sunt dispensatores, i. qui sciant rectè condita seruare, & 50 & opportune illa promere.

Hircinus. Virg. taurinos folles dicit 4. Geor. vbi festinatio & diligentia apum in mellificio confertur cum illa Cyclopium fulmina Ioui fabricantium:

*Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis,
Quum properant, alii taurinis follibus auras
Accipiunt, redduntque.*

Homerus *φύσας* appellat Iliad σ.

— *βῆ δ' ἐπὶ φύσας,*

*Τὰς δ' ἐς πῦρ ἔτρεψε νέλκονσέ τε ἐργάζεσθαι
φύσας δ' ἐν χοανοῖσιν εἴησσι τῶ ἄσπι ἐφύσων.*

— venit ad folles,

Quos igni admouit & inflare iussit.

Folles autem in fornaculis viginti omnes spirabant.

Imitare. Hac quidem permissione videtur id significari, quod vulgare verbum, *μέλα μοι τῶν τοῖστων ἄδην, ἢ τῶν ἐν τοῖσ τελέμασι βετράχων*, non sunt ista mihi maiori cura, quam loquacitas ranarum palustrium, quarum coaxationibus nemo commoueri solet. Ad hanc autem follium

lium rationem videtur illud Ciceronis Philip. 13. pertinere, ubi orator appellat Calpurnium Bestiam...

Beatus Fannius.] Hic Poeta Sat. 10. dicitur ineptus, unde coniecimus magis importunitate linguæ, vel captatorum favore, qui illius hereditatem adierunt...

Ob hanc rem.] In simili rationis & ætiologiæ redditione vsus est, eod quod, Satyr. 3.

Rusticius tonso toga defluit.

Quum mea.] Grammatici notant, possessiua cum 4. genitiuorum generibus posse construi: e quibus participia sunt, nemo mea scripta timentis...

Sic Polyphemus est loquutus: nobis autem (inquit Vlysses) statim carus animus fractus & affictus fuit,

Metuentium grauem sonitum, ipsamq, monstrum. pro metuentibus: ὄπισθε εἰ καὶ πολλοὶ φοβέσθαι δυνάμεθα...

Aut ob.] Legendum est hic, aut ab auar. non ob auar. vt sit sententia, delige vel exime, vt fors & casus feret...

Auster à ambitione. &c.] Donatus in Andr. Act. 2. Sc. 2. hunc affectum hac definitione declarat: magnarum rerum desiderium & appetitus ambitio dicitur...

Hic nuptiarum.] Id est, expetit alienam vxorem, & deperit puerum concubinum, & vasa argentea, & signa ærea.

Stupet are.] Ellipsis est, Corintho. Sic Persius Sat. 3. sed stupet hic virio, & stupet occurfu ducis, Lucanus lib. 8. pro, fit infantis, & sensum amittit propter hoc & illud, vt Albius, de quo etiam sub finem huius Satyræ...

Surgente à Sole.] Id est, ab ortu, vsque ad occasum negotiatur, mercaturam facit emendo, permutando varias merces.

Hunc versum vsurpauit Persius Sat. 5. Mercibus hic Italia mutat sub Sole recenti:

Vti puluis.] Grammatici volunt hanc vocem à paruitate recti, ἰσχυροῦς ἢ ἰσχυρῶς, paruum, parum, paulum, pulum, puluis, vt intelligatur minimà vi pulsus, quale fuit Atomi corpusculum: à quâ etymî ratione non multum abest vox Græca νέβη, παρὰ τὸ νέβηαι ἢ γοῦν νόβηαι...

Turbine.] Desinitur ab Aristot. li. de Mundo Turbo, flatus procellosus, qui infernè, sursum versus, repente instar pinæ conuoluitur. Verba Philosophi sunt: λαίλαξ ἢ καὶ σφόδρα ἀνοσσοῦσα εἰς μόνον κατὰ βίαν...

Summâ deperdat.] Ellipsis est præpositionis de, ne quid mercator ille deperdat de summa sua, & vt Cic. loquitur s. Verr. Ne quid demat de summa, vel vt idem pro Rabirio Posthumo, decessione de summa & a. etuo pecunia sua facit: familiaris enim est talis geminatio particularum Ciceroni, vt pro M. Fonteio, verebatur, ne quid apud vos populumq, Romanam de sua existimatione perderet...

Ampliet.] Id est, augeat, & amplifiet rem, vt loquitur Cic. sed apud eundem Act. in Verrem, est ampliare comperendinare, & in diem alium controuersiam differre, si non liqueret.

Fœnum habet.] Dedit locum huic prouerbio superba petulantia M. Crassi, vt Plutarchus in ipsius vita scribit: cui tantos spiritus attulerant opes imensæ, vt nemo esset, qui auderet eum exagitare: semper enim paratus erat ad vlciscendum, & oppugnatu perdifficilis: sed tale fœnum Plutarch. in Quæst. Rom. 7. scribit Casarem ei ademisse. Talem autem petulantiam Theognis è satietate nasci profitetur:

Τίντεῖ τοι νόρος ἴββει, ὅταν καὶ ἄλλος ἔσται, Ἀνθρώπων, καὶ ὅτε μὴ νόρος ἄρτιός ἢ. Ἐστὶν ἀνδρὶ δὲ βροτοῖσι νόρος, τὸν ἄτι καὶ νόρον.

Satietas parit contumeliam, quum adsunt improbo Homini diuitia, neq, recta mens adest. Malum est hominibus satietas, quæ nullum est peius: Ex eo enim, Cyne, omne vitium enascitur.

Ego verò existimo natum prouerbiu e latiori & copiosiori pabulo boum, αὐτίκως ἀπετίσθαι ἐν τῷ χορτοῦ μὲν γίνονται, quæ cornu petere solent nino senu & pabulo pasta, à quibus vt caueretur, & acumen cornuum retunderetur, olim Romæ cornua fœno inuoluta ob-

tegebantur. Sic Leucites hircus appellatur *είδωλ.ε.* Theocriti à Comata *καρπύσιλος, ὁ τοῖς κέρασι πλάττωμα, κορυμπετα.* Extrà etiam tales commotiones existunt animalibus omnibus, quum ipsorum corpora solitum, quietumque egrediuntur habitum, & feritatē suam exasperant: spumant apri ora, & dentes acuuntur atritu: taurorum cornua iactantur in vacuum, & arena pulsu pedum spargitur: leones fremunt: inflantur irritatis colla serpentibus: rabidarum canum tristis aspectus.

Risum excuciat.] Pro hoc dicit Epist. 3. *Risum moueat cornicula, & li. 2. Ep. 2. & visu populum quatit, il fait creuer derire.* Cic. autem mouere & concitare risum.

Illeuerit.] Eo verbo vsus est, sed translātē Ep. 7. li. 1.

Quòd si bruma niues Albanis illinet agris.

Hic explico, *Quicquid faceret & urbanè semel scripserit, & quodam modo chartas polluerit infamiae notā.* Hoc dicitur per contemtionem. |

Gestiss.] Gestit, qui subitā felicitate exhilaratus nimio corporis motu præter consuetudinem exsultat, ait Festus: quod Donat. in Phorm. Act. 2. Sc. 1. 30. dicit plus esse, quàm volo. *Gestio ipsum mihi dari in conspectum,* & hic ipse ad Pisones, *Gestit paribus colludere:* quod exprimitur verbis exsultandi lætitiā, nimumque gaudendi, lætandi & triumphandi à Cicerone & Catullo.

Lacūque.] Varro 4. de ling. Lat. definit lacum lacunam, id est, fossam, ubi aqua contineri potest: verum non exprimit, vtrum sit hic caput fontis, an hæc abundè defluat eodem: quod apertiori definitione Seru. 3. declarat 8. Aen. ad hunc v.

Quæ re cūque lacu mi serantem incommoda nostra

Fonte tenet, &c. Lacus est quoddam adhuc latentis aquæ receptaculum, & dicitur quasi lacuna quadam: ex qua erumpens aqua efficit fontem, qui quum fluere capit, alueum facit. Præterea Donatus in Adel. Act. 4. Scen. 2. annōtat, lacum addi solitum pistrinis & portis ciuitatis ad vsu iumentorum, & aduersus ignem hostilem, vel ad incendium ædium imprudenter factum, restringendum: quò vndique eo vrbe lauatum, aquarum, haustum venitur, ibique quicquid vel publicè, vel priuatim contigit, statim commemoratur, varièque dispergitur, ac longè latèque citò dissipatur. Itaque qui volebant rei alicuius famam & rumorem dissipare, illuc euntibus aut redeuntibus nunciabant hominibus *απερμολόγοις*, verba fundantibus libenter, non secus atque haustas aquas. Tales in furnariis, in Palatio Parisiensi, & in tonstrinis, vt mox Sat. 7. dicitur, passimque in compitis vrbium reperiuntur.

Dederim.] Id est concesserim. Sic Cic. 4. Acad. *Quis tibi dederit, aut Deum omnia posse.* Idem aliquando vtrumque geminat 5. in Verr. *Sed de hoc vobis & concedo esse multos, &c.*

Excerptam.] Id est, excipiam, vel, vt Od. 2. l. 2. dicit, numero beatorum eximis virtus Phraatem: vtrouque vides præpositionem desiderari, quam Cic. exprimit 2. de Orat. *Non enim, si est facilius, eò, id est, idè de numero quoque, est excerptum.*

Concludere versum.] Est illum quidem suis pedibus ac numeris perficere, sed nullam adhibere elegantiae rationem. Sic Crassus 3. de Orat. docet, *facilem esse rationem, vel sine ratione ipsam exercitationem verborum eligendorum & collocandorum, & concludendorum: rerum autem copiam non facilem.* Hic verba concludere & efficere, vt illa in clausulis sententiarum suauiter & numerosè cadant. Ita Cicero in Oratore: *In oratione animaduersum est, multò quidem illud serius, sed eadem naturā*

admonente, esse quosdam certos cursus conclusionisque verborum.

Sermōni propiora.] Id est, orationi solutæ similia. Hoc loco nituntur, qui huic poemati nomen sermonum dederunt, vt dictum est in Grammaticis Sat. 1. & sermo definitus. Huc addam verbum *excerpo* meo iudicio fluere e Græco *ἐκτρέπω*, eiusdem notionis, vt simplex vtriusque.

Magna sonaturum.] Ouid. dicit *grandia sonare*, quæ carminis granditas partim pendet ex rei maiestate, partim e verborum & literarum bonitate. Hic autem Grammatici notant à *sona*, as, potius supinum fieri *sonitum*, quàm *sonatum*.

Differt sermōni.] Orator diceret, Sermo merus differt à sermone Comico certis tantum legibus pedis, certoque illius numero, vt pro Cæcinnā, *Qui hoc ab illo differt,* vel vt 3. de Fin. *Sed eorum definitiones paululum oppidò inter se differunt:* quo modo Cæsar 1. bell. Gall. *Hi omnes, lingua à, institutis, legibus inter se differunt.*

Sermo merus.] Videtur hoc prohibitum à Platone in primo Phædone de numinis sententia, *ὅτι τὸν Πρωκλὸν εἰποι, ἀπὸ τῶν μὲν τοῖς εἰρησῶν, ποταμῶν μὲν, ἀλλ' ὁ λόγος, quòd qui futurus est Poeta, fabulas scribere non sermones debeat:* qui certè locus intelligendus est de narratione rei veræ, factæ & singularis: circa quam versatur historia, vt Poetis circa fabulas rerum vniuersalium, quæ contingere & fieri possunt: quia si Herodoti & Thucydidi historiae mandarentur versibus, non tamen essent poemata, sed historiae propter rei veritatem, & actionem singularem: *ὅτι τὸν ποιεῖ τὰς ἀγαθὰς λόγους, οἱ μὲν καλῶν, ἢ νεωτέρων εἰσὶν, οἱ δὲ ἐνὶ μέγας, ἀλθινοὶ τῶν ποιεῖ τὰ καλὰ ἐναγὰ αὐτὰ ἀγαθὰς.* E sermonibus enim, qui de actionibus instituuntur, inanisiores sunt, qui ad genus vniuersum accommodantur: qui autem ad partes singulares, sunt veriores, Aristot. li. 2. e. 7. Ethicōn. Quia Comædia vetus ex iambris constat, qui pedes sunt frequentissimi in iis, quæ populari, demisso atque humili sermone proferuntur: *senarios & hyponacteos effugere vix possumus.* Magnam enim partem ex iambris nostra constat oratio, ait Cic. in Orat. Itaque propter illam quotidiani sermonis similitudinem & styli tenuitatem dubitatum est, an Comædia vetus esset poema, de quo tamen Horatius nunquam dubitauit.

Meretrice insanit.] Sic per præpositionem dicitur aliquis insanire ex iniuria Adelph. Act. 2. Scen. 1.

Ebrius.] Veteribus Bria mensuræ genus erat: sed iamdiu obsoletum verbum, vnde tamen, *Briam temeti apporta:* hinc ebrius, qui præter modum bibit, vinolentus potest explicari: quia Cic. 4. Acad. *σικετινός* opponit hoc *sobrio: Ne vinolenti quidem que faciunt, eadem approbatione faciunt, quæ sobrii.*

Ante noctem.] Ex eo perspicuum est, quàm insaniat amore, mentèque captus sit Pomponius, quòd in luce sibi præferri faces accensas iubeat.

Hic ego.] Syntaxis verborum est, *si eripias tempora certa, modòque, &c.* his scilicet poematis, quæ ego scripsi, & Lucillus scripsit, non ita inuenias membra & partes orationis Poeticæ, vt si soluas & dissipes verba huiusce hemistichii, & versus Enniani: nam in vtroque sic transposito, *Postquam tatra discordi, vespigit postes belli ferratos, porta sç,* remanet tamen vis illa verborum argumento maximè conueniens.

Discordia tatra.] Ostendit huius Enniani versus numero ac lege metricâ dissolutâ, relucere tamen in dissectis & traiectis ipsius verbis quandam Poeticæ virtutis scintillam, quæ non apparet in dissolutione versus Lucilliani & Horatiani. Hunc autem versum Ennii Virg. assumpsit Aen. 7.

Belli ferratos rupit Saturnia posses.

Quem ex Enniano Seruius dicit à Virgilio factum per Acyrologiam mutando. Refringere autem portas & claustra, est frangendo & rumpendo patefacere: quomodo loquitur Cæsar 2. Comm. sub fin. Postridie eius diei refractis portis, quum iam defenderet nemo, atq; intro-

missis militibus nostris, sectionem eius oppidi vniuersam Casar vendidit, id est, bona oppidi vniuersa vendidit sub hasta, quod vulgò dicitur, Confiscavit bona oppidi Aduaticorum.

Hactenus.] Hæc particula valdè est accommodata transitionibus, quomodo Virgilius vsus est 2. Georg. sed λογιστικόν & prudentiis Horatio, quòd rem propositam in partes distribuèrit, & primà perfectà ad alteram transferit cum admonitione:

Hactenus armorum cultus, & sidera cali:

Hunc te Bacche canam.

Quæ vox tantum ex Nonio, vel potius ex vsu certiori magistro, de loco & re continuata dicitur, vt sit, vsque ad hunc locum & certum terminum: de quo fuit etiam Sat. 2. in Grammaticis: sed adhuc de tempore continuato, vt prænotatum fuit Ode 10. l. 4. Ego tamen pro te Casari, sicut adhuc feci, supplicabo, 6. Ep. ad Fam. & ad Ligarium, Græca vox μέγισ, vt μέγισ & μέγισ, de vtroque dicitur, μέγισ εν τωδε, ad hunc vsque locum, μέγισ εν τωδε, vsq; ad tempus presens. Ellipsis est, hactenus dicta sint hæc, vt in Comædia & Satyra sint poemata.

Aliàs in sum.] Nil opus est hac temporis dilatione, quum nemini dubia esset hæc quæstio, ne ipsi quidem Horatio, vt ex Ep. ad Pisones apparet, Comædiam esse poema. Cæterum Priscianus præcipit hoc temporis ad verbum, aliàs pro alio tempore esse in vltima circumflexum contra consuetudinem aliorum, quæ, quum similitudinem nominum referunt, grauantur solum. Valet autem idem quod interdum, siue multiplicatum. Cic. in Orat. Aliàs ita loquor, vt concessum est, aliàs, vt necesse. Senec. in Præf. l. 4. Quæst. natur. tres eiusdem facultatis particulas eleganter variat in modis, quibus homines sibi molesti sunt distinguendis, modò, aut, amore nostri, modò odio laboramus: infelicem animum nunc superbia inflammas, nunc cupiditate distendimus, aliàs voluptate laxamus, aliàs sollicitudine exurimus. Sic Græci geminant ἀλλοτε, Pythag.

Χρηματα δ' ἀλλοτε μὲν ἠεὶ ἀδαι πιδαι, ἀλλοτ' ἐλαδαι.

Diuitia solent aliàs possideri, aliàs amitti.

Sulcius acer.] Sulcius & Caprinus fuerunt acerrimi delatores vitioforum, quos ad rauim vsque clamore & minis insequi consueuerant. Hic, malè, intentionis est, pro valdè.

Cum libellis.] Credo equidem hos libellos fuisse, in quibus delatores illi habebant scripta maleficorum nomina, quos ad Censores vocarent. Hæc mihi irrepit in mentem expositio, ex illo Plauti loco in Curcu. Vbi tu es, qui me libello Venerio citasti?

Magnus vterq; timor latronibus est.] Pro quo etiam Lucanus dicit, magno timori esse populis, id est, magnum timorem latronibus vterq; incutit.

Puris manibus viuere.] Hoc est, vitam agere inculpata & ab omni suspicione vitii vacuam & puram. Sic Epo. 17. ad Canidiam ἐρωτινός dicit, tibi hospitale pectus, & pura manus. Ita Græci, Lucianus de sacrificiis: τὸ μὲν πρόβατον ἀφ' οὗ μὴ παρὲν αἴσω περιπρανθέντων, ὅστις μὴ καθαρός ἐστὶ τὰς χεῖρας, Dicit eum non violasse publicum editum in vasis aqua lustralis, qui non fuerit manibus puris. Sic Euripides in Oreste, ἀγνός ὡς εἶμι χεῖρας, puris sum manibus, id est, innocens & integer. Suet. quoq; in Tito c. 9. puritatem manuum ita describit: Titus Pontificatum maximum ideo se professus est accipere, vt puras seruaret ma-

nus fidem præstitit, nec auctor postea cuiusquam necis, nec conscius, quamuis interdum vlciscendi causa non deesset: sed periturum se potius, quam perditurum adiurans. Talem præterea manuum puritatem, & vitæ innocentiam, & integritatem profitetur David se ad cultum Dei allaturum Psal. 26. ἵψουαι ἐν ἀθωοῖς τὰς χεῖρας μου, ἢ νυκτὸς ὡς ὕδατος ἐπὶ ὄρει, Lauabo in innocentia manus meas, & circumdabo altare tuum, o Domine, quod litera Hebraica pronunciat etiam per futurum, sed pro præterito laui & circumdedi, more suo, vel: soleo lauare manus meas, non aquâ, sed integritate & innocentia vitæ, & ita lotus ad tuum cultum accedere.

Contemnat.] Hoc intelligendum est duontinòs, pro, contemserit, aut potest aut debet contemnere delatorem vtrumque.

Vt sis.] Hoc vulgò, dicitur barbarè: casu posito, quòd sis flagitiosus, nò sum tamè delator, ideoq; nec pertimescèdas.

Nulla taberna.] Non prostant mea scripta in officinis liberariorum, neque ad columnas.

Quis manus.] Id est, quorum gestatione & contestatione manus populi sudorem contrahant.

Neq; pila.] Pro hac voce sumitur columna in Epist. ad Pison. Ad hæc n. & columnas tabernæ sitæ dicuntur fuisse. Definitur autem Pila Festo ab oppositione: quòd ita parietem & trabes fulciat, sicut Græcis ἄνδρα, à stando.

Suaue.] Antimeria mihi videtur esse, pro suauius resonat, ἡδύς ναὶ μελίχως ἀντηχεῖ.

Resonat.] Ἀντηχεῖ, quum vox in quid durum immiffa, & solido tactu in loco cauernoso repercussa resilit ad aures, ac vicissim respondet: sed περὶ τόπων ἀντηχέτωρ, vide Vitru. l. 5. c. 8. Neq; ego hic τὸ re in coniuncto significare oppositionem, sed mutuam accepti redditionem dixerim.

Inanes.] i. leues ac futiles homines, quos Græci dicunt φλυαροὶ καὶ χεῖροι, quo modo Cic. dicit, nihil est in me inane, neq; enim esse debet, i. inconstantia, vel, quam illi vocant νεροδύτικον, inanis gloria cupiditatem.

Hoc studio.] I. tu consulto prauus facis hoc, & alios lædis, quod Græcè dicitur, ὃ μὲν ὄν νεκρὸς ἐν τῆς ἡγορίας ποίης τῆτο, tu de industria, datâq; operâ, Gal. de gust. apend, & tout expres, vel ποῖς ἐπιτελευτῶς, ἢ ἐν τῆς ἐπιτελευτῶς, summo studio, & cogitâtò, vt illo videaris oblectari.

Prauus.] Huiusmodi est homo consuetudine vitiosa, malus autem naturâ. Malitiæ quoq; definitio sic à Cic. l. 3. de nat. Deo instituitur, Malitia est versuta & fallax nocendi ratio: sed ad extremæ improbitatis iudicium hæc duo geminantur, vt à Plin. 2. l. 3. Ep. 9. malum prauumq; hominis ingenium facit, vt dubitem, sic Plut. l. de sera numin. vind. geminat ναυρόν ἢ πομπρόν.

Peritum.] i. acceptum, vt in Heaut. vnde mihi cibum peterem. & Cic. de prouinc. Consul. præsertim quum omnium meorum consiliorum & factorum exempla è summorum virorum factis censuerim petenda, i. capienda.

Est auctor.] Pro, habes auctorem talium obiectorum è meis conuictoribus aliquem è quo vel audisti vel ex aliquo tertio illa fando accepisti?

Rodit amicum.] Obtreccat amico, & eum vellicat.

Qui caprat.] Sic loquitur Cic. 2. Tusc. Epicurus verò ea dicit, vt mihi quidè risus captare videatur, Epi. ure me semble dire cela, pour faire rire les gens. Sic Græci dicunt, τὸν γέλωτα παρέχειν ἢ παρὰ σπονδῶν, & vno verbo γέλωτος ποιεῖν, dicitis & factis risum monere, & scurrâ agere.

Fingere qui.] Qui potest cõminisci & ex cogitare, q nò vidit, i. falsa. Sic Teren. in Eun. Act. 1. Sc. 2. hoc certò scio, neq; me finxisse falsi quicquã. Sic etiã l. 2. ad Herenn. hæc duo geminâtur: Si dicemus causam non fuisse, quare quispiam confingeret & comminisceretur huiusmodi sciam.

Sapè tribus lectis.] Hoc vno verbo dicitur triclinium, quod est Græcè τὸ τρίκλινον, & fortasse melius ad hanc formam diceretur triclinum Latine, & à Seruio in vers. Aeneid.

Aurea composuit spondam, mediâque locauit.

Id est, Regina Dido iam se composuerat super auream spondam, & mediam locarat, quia conuiuij princeps erat & domina, describitur sic: Antiqui sibi adia, id est, lectos gramineos non habebant, sed stratis tribus lectis epulabantur, vnde triclinium sterni dicitur. Cic. in Verr. publicè sibi conuiuia parari sterni triclinia, τὸ ἀνάγειον ἑρπύλλου δαυρῶν ἡδύων, etiâ in foro iubebat. Sed in eo Seruius, quod in aliis reprehendit, grauitè errauit. Putauit enim sumi pro cœnatione, & conclauis discubitorio, vt refutaret, credo, locum Ciceronis 2. de Orat. & Quint. lib. 11. & Valer. Max. qui quum de memoria locali & artificiosa loquuntur, hæc referunt: hoc interim spatio conclauis illud, vbi epularetur s. opas, concidisse, pro hoc Quint. & Valer. dicunt triclinium. In Vitruuio geminatur vtrumque li. 4. in tricliniis ceterisque conclauibus maximus est vsus liminum. Itaque triclinium, & locum, vbi tres lecti ternis mensis circumpositi, vel his plures, significat, & ipsos etiam lectos discubitorios, siue lecti sternia: quæ quando Romæ primùm instituta sint, vide Liu. Decad. 1. 1. 5. De numero autem discumbentium aliquando certiores sumus à Sallustio: Igitur discubere, Sertorius inferior in medio: super eum L. Fabius Hispaniensis Senator: ex proscriptione in summo Antonius, & infra à Scriba Sertorii Versus, & alter scriba: Macenas in imo medius inter Tarquinium & Deatium Perpennam. Quærendus est locus alibi, atque in hoc loco Seruii. Hic tantùm nouem conuiuæ memorantur: quot in cœna Nasidieni Sat. 8. l. 2. scribit ipse Poeta discubuisse, & vtrobiq; hæc voces, summus, vel super, & infra includunt medium. Itaque terni videntur tantùm in singulis lectis discumbere: ad summum tamen accubitus in singulis lectis constabat è conuiujs quaternis, id est, in 3. lectis: si pluribus; inelegans, incommoda & sordida habebatur accubatio epularis, vt videre est apud Cic. in Pis. Imò verò erat contra præmonitum veteris prouerbii, quem vide apud Erasmodum, septem conuiuium, nouem conuicium. Hæc autem triclinia videntur à formâ & more discumbentium vocari. Vsitata etiam sunt auctoribus disclina & hexaclina, & octoclinia, vnde Pentameter, Octo capit, veniat quisquis amicus adest, de quibus lege Vitru. l. 6. c. 10. de Architect. & Iul. Polluc. l. 1. c. 8. De numero autem conuiuiarum apto lege l. 11. c. 11. Agell. Hunc autem morem non fuisse antiquis, vt accumbentes epularentur, multis testimonijs confirmari potest: primo Homeri, præter alia Odyss. 4.

Ἡμετέρα δὲ κάρημονοι ἠγάρα καὶ κέρτα, καὶ μέθυ ἡδύ.

Sedebamus sumentes multas carnes & vinum suauè.

Secundo Athen. l. 8. ἵτε νῆσαν δὲ νεῖδαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡδύς, ἀλλὰ δὲ κάρημονοι ἠγάρα καὶ κέρτα, Neque mos erat antiquorum, vt reclinato corpore recumberent, sed vt sedentes comederent. Tertio Ser. ex Virg. l. 7. ad vers.

— Hic ariete caso

Perpetuis soliti patres considerare mensis.

Maiores enim nostri, scribit Seruius, sedentes epulabantur, quem morem habuerunt à Laconibus & Cretensibus, vt Varro docet lib. de pop. Romano. Idem interpret contrarium annotauit prius in locum Aeneid. 1. modò citatum. Qui volunt conciliare hanc testium dissensionem, duas maiorum ætates constituunt, atque in priore summam fuisse continentiam vitæ, summam durtiem & seueritatem, quæ qualibet sessione facile contenta erat ad parcè duriterque viuendum: in alte-

ra verò maximam luxuriam, molliem & ingentes delicias, vbi quæsitæ est hæc mollis accubatio post balnea ad delicias molliusque epulandum. Fiebat autem hæc accubatio ita, vt truncus corporis paululum inflexus in cubitum incumberet, & crura iacerent, aut porrecta aut leuiter inflexa, vt Ode 27. lib. 1. dictum est.

Quæuis.] Ellipsis est, vel ratione, i. modo, vel iniuriâ: valet autem idem, quod illud Terentii: Quo iure, quæque iniuriâ sodalibus suis obtrechat.

Præbet aquam.] Id est, qui mensas cæteris appositas instruit epulis, & ita ἀποκινῶς est intelligendum vt dicitur in Rhetoricis. Vno nomine dicitur Latine conuiuator, qui alios conuiuas ad cœnam inuitat, nec hoc satis rectè verbo Græco exprimi potest, πάροχος ad ius hospititatis propriè pertinet: quum hospitibus & peregrè proficiscentibus ligna & sale, id est, ad victum necessaria quispiam præbebat, ideoque ἑυπάροχος dicebatur, vbi nullus erat locus talibus notis: quæ multò turpiores hîc intelligendæ sunt, quàm quæ propter lauacionem (sic enim loquitur Cic. Epist. Epist. 5. l. 9. ad Fam. An te certior faciam, vt lavatio parata sit.) aspersa fiunt aquâ per lulum: quam sententiam vt viri plerique variæ lectionis, multæque doctrinæ è litera Poetæ expromerent; distinguebât post præbet, deinde aquâ, legebant: quod longè aliter sensissent, si secum examinassent vim argumenti Horatiani, quo studet Poeta conuincere aduersarium repugnantia in iudicando. Dum enim hic maledicum conuiciatorem familiarium & conuictorum appellat virum comem & vrbantum: Horatium autem irrisorem alienæ mollietis & immunditiæ dictat inuidum & mordacem, non videt hîc pugnantia à se pronunciarum: quum Poeta dicendus esset comis & vrbantus è leni facetia: alter ille contra inuidus & mordax dictandus videretur ex acerbissima contumelia. Verùm vt hæc dissensio magis elucescat, vtrumque illius enunciatum separatim & ἀξίωμα τῶν ἐπιτηδεύων existimetur: qui vitam omnium maculis indignè aspergit, is est comis & vrbantus. Quis vnquam, nisi maximâ iudicii perueritate, putaret comitatem & vrbantatem conuiciatori tribuendam esse: in vrbantate enim, ait, Quintil. nihil aborsum, nihil agreste, nihil inconditum, nihil peregrinum, neq; sensu, neque verbis, neque ore, neque gestu posui deprehendi. Item qui molliem & immunditiam hominum irridet, is est mordax & inuidus: & quis ruffus, inquam, eum censeret grauioribus verbis obtractationis & inuidiæ appellandum, nisi esset insanus, qui leuiter huiusmodi vitia reprehendit?

Aperit Liber.] Id est, quum ebrietas recludit operta, vt loquitur Ep. 5. & arcana loco suo promouet in E. pod. & in Theognide, ἀνδρῶς δὲ αἶνος ἐδέχετο νόον, vinum mentem hominis arguit, in Eratosthene, οἶνος τε τῶν ἐπιπορευῶν ἐχέει μένος, εὐτ' αὖ ἐς αἶψα ἐλθὼν, νυμάλει δὲ οἷα δὲ βροσάν ἀλαδὸ Βόρρῆς, ἢ Νότος, τὰ δὲ καὶ νυμφομυρία φαίνει, i. suos ὄθει, ἐν δὲ ἀνδρῶν πᾶν ἐτίναξεν νόον. Vinum parem igni habet facultatem. Quum hominem inuasit, illum conturbat, vt Boreas, aut Notus mare Libicum: ex imo pectore in lucem recondita profert: totam hominum mentem exagitat, vel hominibus, etiam strenuis, totam excutit & adimit mentem, quod Gallice dicas & interpreteris, le vin fait dire aux Luconques les secrets de leurs cœurs & pensees. ob id Plato lib. 2. de legibus vino pueris interdictum è sententia veterum volebat ad certum temporis spatium, vt etiam Seneca refert lib. 1. de Ira. Platonis verba sunt, πρῶτον μὲν τὴν παιδείαν μέχρις ἐταῖρον ὄκτω καὶ δέκα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ οἴνου ἀπέχεσθαι, ὡς δὲ ἔχει τὸν ὄκτω ἡμέρας ἀπὸ τοῦ οἴνου ἀπέχεσθαι.

τὸ εὖ εἶναι οὐ μὴ καὶ τὸν ψυχὸν ἀπὸ τοῦ πόνου ἐχέειν πο-
 πέειν. Δὲ τὸ ἐμμενῆ ἐλασθῆμενοι ἐξὶν τῶν νέων, id est, primum
 quidem ne pueri vinum gustent omnino vsque ad octodeci-
 mum annum, eam tradentes doctrinam, quæ vctet hunc i-
 gnem & corpori & animo inferendum, priusquam illi ag-
 gressi fuerint labores adire, veriti, ne habitus adolescentum
 euadat furibundus. Hoc quoque Seneca Libro de
 tranquillitate animi ad finem videtur prudenter
 pueritiæ vt reliquis humanæ vitæ ætatibus prospe-
 xisse, quum scripsit, Indulgendum est animo, dandumque
 subinde otium, quod alimenti ac virium loco sit, & in ambu-
 lationibus apertis vagandum, vt calo libero & multo Spiritu
 augeat, atollatque se animus. A signando vestatio iterque &
 mutata regio vigorem dabunt, conuictusque & liberalior po-
 tio: nonnunquam & vsque ad ebrietatem veniendum, non
 vt mergat nos, sed vt deprimat curas. Eluit enim curas &
 ab imo animum mouet; & vt morbis quibusdam, ita tristi-
 tia medetur: Liberque non ob licentia lingua dictus est in-
 uentor vini, sed quia liberat seruitio curarum animum, &
 astringit, vegetioremque & audaciorē in omnes conatus fac-
 it. Sed vt libertatis, ita vini salubris moderatio est. At Solo-
 nem, Arcefilaumque indulgisse vino credant. Cotonē ebrietas
 obiecta est: at facilius efficit, quisquis obiecerit, hoc crimen
 honestum, quam turpem Catonem: Sed nec sepe faciendum
 est, ne animus malam consuetudinem ducat, & aliquando ta-
 men in exultationem libertatemque extrahendus: tristisque
 sobrietas remouenda paulisper. Nam siue Græco postea credi-
 mus, aliquando & insanire iucundum est: siue Platoni, frustra
 poeticas fores composui pepulit: siue Aristoteli, nullum ma-
 gnum ingenium sine mixtura dementiae fuit. Non potest gran-
 de aliquid & supra ceteros loqui, nisi mota mens: quum vul-
 garia & solita contempsit, instinctuque sacro surrexit excel-
 sior, tum demum aliquid cecinit grandius ore mortali: non
 potest sublime quicquam & in arduo positum contingere,
 quam diu apud se est. deciscat oportet à solito, & efferatur, &
 mordeat si anos & rectorem rapiat suum, eoque ferat, quo per
 se timuisset ascendere.

Hic tibi.] Hic conuiciator modo descriptus videtur
 tibi, qui mihi aduersaris, & videri vis infestus noxiis
 hominibus: videtur, inquam, tibi facetus, suavis &
 & commodus. De notione vocis infestus, ipsiusque e-
 tymo lege l. 9. c. 12. Agel.

Pastillos.] Expohus est hic versus in enarratione
 Sat. 2. quem inde repetitum à Poeta nunc arbitror
 exempli gratiâ, vt opinio maledicentiæ, quam aduer-
 sarius de nostro Poeta conceperat, facilius remitte-
 retur. Itaque non continuo dictandus est obtrecta-
 tor & inuidus Poeta, quod hunc luxuriose, illum
 sordidè viuentem irrideat.

Mentio si qua.] Pro hoc Cic. dicit l. 2. ad Q. fratrem,
 Mentionem facere de re aliqua, atq; mutatâ syntaxi pro
 Cluent o: Quo tandem igitur ore mentionem corrupti iudicii
 facitis?

Capitolini.] Hic Petillius ex eo cognomen Capito-
 linus retulit, quod eo quidem tempore curæ Capi-
 tolium haberet: quo inde sublata est furto aurea co-
 rona: de qua grauiter accusatus, ita causam suam e-
 git, vt criminetalis peculatus ab Augusto planè fue-
 rit absolutus. Fortassis etiam Petillius nomen forti-
 tus est à Petilia vrbe Calabriae, dicta παρὰ τὸ πῆτι δαί-
 volare: quia condita est augurio, vt notauit Seru. in
 Aen. 3. vers.

Parua Philocteta subnixâ Petilia muro.

Hic nigra.] Id est, ista postrema verba redolant si-
 mulatam tuam erga Petillum beneuolentiam, & si-
 multatem arguunt: quia si verè & ex animo illum
 amares, iure ac merito prædicares peculatus crimi-

ne absolutum, illiusque innocentiam & integra-
 tem omnibus, vt rem notissimam maximeque testa-
 tam, diuulgares & defenderes. Est autem Loligo ex
 opinione quorundam piscis de genere sepia-
 rum: iudicio aliorum de genere lacertorum marinorum.
 Priorum opinio firmatur testimonio Aristotelis,
 qui sic scribit: αἱ δὲ σελήνια καὶ τρυβίδες νέουσι ἀμὰ στυπ-
 τήμονα. Sepia & loligines simul natant complicata: ve-
 rum loligo est duplex; maior, quæ Græcè τρυβίς, mi-
 nor τρυβίς. Quidam sic describunt, vt caput habeat in-
 ter pedes & ventrem, consistetque è duobus officulis
 similitudinem cultelli & calamarii referentibus, &
 atro cruore, quamuis extinsecus albescat: vnde vul-
 gus & interpret Gallicus Plinii nominant calama-
 rium, calemar & cafferon. De hoc sic Plinius lib. 32.
 cap. 2. Trebius niger loligines euolare ex aqua tradit tantâ
 multitudine, vt nauigia demergant. Quod sic Gallicè in-
 terpretatus est Antonius Pinetus, Trebius Niger dit,
 que les calemars & cafferons se jettent quelque fois à si grand
 ranton & à si grande troupe hors de l'eau, que mesme ils en
 enfoncent les nauires, tant il ien a. Itaque Varro lib.
 deling. Lat. Loligo à volatū defecit, & olim voligo,
 priori literâ tantum mutatâ, dictum fuisse scri-
 bit. Sepiam porro, à qua non nisi ferè magnitudi-
 ne loliginem discrepare tradit Aristotelis, Athe-
 neus lib. 7. plenius ita describit: ὄκτω pedes habet, ἀσ-
 feriores duos ex iis maximos: promuscides duas: inter pedes &
 promuscides os & oculos: dentes duos; alterum supra, alterum
 infra: in dorso testam: atramentum in mutide, quæ prope os
 jacet, & vesica figuram imitatur. Lata & lauis alius est houis
 omaso perquam similis. Naturâ eiusdem eodem in loco
 ipse legas.

Hæc est ærugo.] Morbus est æris, qui & rubigo à
 colore nominatur: sed hic est communis & ferri,
 & æris apud Latinos, sicut id est apud Græcos, de
 quo sic Dioscorides: ἰδὸς οὐδὲν ποδὸν ἀγροῦ ἀπέχει ἐπι-
 χεῖμας, quod Plinius sic vertit lib. 34. cap. 15. Rubi-
 go ferri podagras illita lenit. Videtur autem huic vitio
 subiicere omnia metalla Philo de mundo, ὁ δὲ σίδηρος
 γοῦν καὶ χαλκὸς καὶ τὰς τοιοῦτοτρόπους ἄλλας ἄλλοις ἀπὸ
 νισομάχων, ἐξαιτῶν μὲν ὅταν ἐρπινώδους νοσηματος τρόπον ἰδὸς
 ἐπιδημαῖον διαφάγοι. Ferrum igitur & æs eiusmodique na-
 turas quisque comperit obsolescere per se ac disperdi (licet æ-
 lias tardius alius) quum rubigo gliscens instar morbi serpentis
 ipsas depascitur. Sed Plinius lib. citato excipit aurum,
 ab huiusmodi vitio mordaci tutum maximè, id est,
 que quidam putant παρὰ τὸ ὀρέειν, à custodiendo di-
 etum, id est, vt nulla hic subsit ambiguitas sen-
 sus, quod se vi suâ seruet & curet, Aerugo etiam
 de morbo segetum dicitur, vt Theophrastus lib.
 4. de causis plantarum cap. 15. ait, quam vocat &
 describit sic: Ἐρυσίβη ἐστὶ τῆς σῆλης τοῦ ἐπισημαίου ὄρου
 τοῖς οὐράδων. Erysibe est quidam humor in frumenta inci-
 dens & spicas putrefaciens, qui ferè roscidis locis &
 conuallibus accidit. Hanc Plin. lib. 18. cap. 17. rubi-
 ginem vocat. Quod igitur dubitat hic aduersarius
 de vera Petillii absoluteione, est mera ærugo, id est,
 certum indicium amicitia contemtæ, violatæ & ve-
 nenatæ.

Vt si.] Ellipsis est hic τὸν ἴσα. Ego ita vere promit-
 to me nunquam specie amicitia habiturum esse
 occultum in quenquam odium, vt hic aduersa-
 rius in Petillum habet. Ego tamen hic mallet le-
 gere, & vt esset hæc sententia: Promitto talem si-
 multatem abfuturam ab animo & à scriptis meis,
 & aliunde, si quid aliud possum promittere. Ne-
 que hac lectione Horatius & aduersarius desinent

diffimiliter comparari: sit tamen cuique liberum, vtro libebit, frui.

Inseuit Pater.] Sic Crassus l. 3. de Orat. ad Q. fratrem dicit se summo studio patris in pueritia doctum fuisse: vnde perspicimus curam summam & diligentiam veterum Rom. patrum in liberis recte instituendis adhibitam. Hic autem locus sonat: Pater meus ingeneravit mihi, tanquam à stirpe sui generis, vt Cic. loquitur pro leg. Agr. hos mores. Recta enim institutio est altera generatio, vt ad exempla virorum sapientiã, moderatione, continentia, æquitate, ac omni virtute præstantium vitam meam effingerem & conformarem, à vitiis autem improborum, diligentissimè ac longissimè declinarem.

Hortaretur.] Ad hoc verbum auctoritatis, cui, quia sapius non est satis ponderis, additur verbum voluntatis à Cicerone, vt orare, & rogare, vt constat è lib. 3. de Orat: vbi hæc geminantur: Tibi frater, inquit, neque hortanti deero, neque roganti: nam neque auctoritate quisquã apud me plus valere te potest, neque voluntate, lib. etiam 5 Epist. 18. Te non hortor solum, verum etiam pro nostro amore rogo, atque oro, vt te colligas, virumque præbeas. Quid autem hortari habeat commune cum verbo monere, quid ab eodem diuersum ostendimus Ode 18. lib. 1. vbi quanquam dictum est illud leniter fieri: hoc seuerè, Epistolâ tamen 5. lib. 10. vsurpat hoc posterius de filio, ac illud prius de amico, sic moneo, vt filium, sic fauceo, vt mihi: sic hortor & pro patria, vt amicißimum.

Parce, atq. frugaliter.] Dicitur per anastrop. copulæ, & hoc Græcè pronunciat, ὀπίως βιωσόμενον φειδομένως, λιτῶς, καὶ ἀφειδῶς. Non quidem certè potuit Horatius patri suo maiorem tribuere honorem hac rectæ institutionis commemoratione & prædicatione, neq; rectius vitiosos notare, etiamsi fuisset excellentiori conditione, vel generis, vel fortunæ, quàm libertinus, & in tenui re positus, vel ipso Theognidis testimonio:

Οὐδένα θνητῶν ποιοῖ νικαδίην ἀμείνω
Αἰδοῦς, ἢ τ' ἀγαθοῖς ἀνδράσι, Κυρρ' ἐπειτα.
Nullum thesaurum liberis condas meliorem
Pudore, qui semper comes est virorum bonorum
o Cyrne.

Et multis potit versibus generalius:

— Σοφίης
Οὐδένα θνητῶν ποιοῖ νικαδίην ποιοῖ ἀμείνω

Sapientiã nullum condas liberis thesaurum meliorem.

Hæc autem cohortatio patris ad parcam & frugalem vitam, mediocrem viuendi rationem complectitur, vti hæc duo aduerbia literæ Horatianæ videntur præ se ferre. Nam si pater voluisset habere contentè, arctè ac duriter filium, his aduerbiis vsus fuisset: contrà his, laurè, mollis, delicatè, si eundem sic vitam agere statuisset. Itaque neque illum ad sordes, neque ad luxum, sed ad frugalitatem, & mediocritatem victus hortatur, de priori quidem sic Cicero pro Deiotaro, Hæ sunt regia laudes, illa priuata est: vt volet quisque, accipiat: Ego tamen frugalitatem, id est, modestiam & temperantiam virtutem esse maximam iudico. Idem lib. 3. Tusculan. verisimile etiam illud est, qui sit temperans, quem Græci σώφρονα appellant: eamque virtutem σωφροσύνην vocant: quam soleo equidem tum temperantiam, tum moderationem appellare: nonnunquam etiam modestiam. Sed haud scio, an rectè ea virtus frugalitas appellari possit: de cuius notatione reuise notas Gram. in Satyram præcedentè: ex his lector cognoscit τὴν σωφροσύνην dici posse de

frugalitate: cuius opus & officium est Aristoteli non admirari perceptionem voluptatis corporalis, nec eius turpitudinem appetere: præterea timidum esse vel in libertate rerum licitarum, & attentum æqualiter esse tam ad parua, quàm ad magna: cuius quidem virtutis comites sunt ἐνταξία, ἡσυχίη, ἀσπίς, ἐνλάβεια, id est, modestia, elegantia, pudor, innocua cautio: ad hunc itaque modum pater προσηνὲ τῷ ἑαυτοῦ ἢ τῷ τῷ βίσις λιτότητα ἢ τῷ ἀφειδῶς, id est, conciliat suo filio frugalitatem & simplicitatem, quæ sunt opera temperantiæ. Itaque προσηνὲ τῷ ἢ ἑαυτοῦ τῷ τῷ βίσις λιτότητα ἢ τῷ ἀφειδῶς, comparat suo filio tenuem victum ac frugalem.

Albi.] Nomen huius filii non exprimitur: notatur tamen illius acolasia, libido, luxus & intemperantia quæ summâ religione vereor tribuere Albio Tibullo Poetæ & candido iudici poematis Horatiani, cuius nota est ex ipsiusmet scriptis paupertas: sed quum Horatius audiat passim nulli parcere amico, posset hoc ad Albium Tibull. referri, qui luxu & intemperantiâ decidit multum de primo statu rerum suarum, qui tamen non coactus sit per latrocinia & rapinam vitam tolerare, sed tantum viuere miserè, vix & ægrè. Exprimitur autem nomen trium aliorum luxu & intemperantiâ perditorum, Barri, Sectani, & Trebonii in documentum temperantiæ, frugalitatis & continentia diligentè colendæ.

Ad hos possunt aggregari, qui mox hic ἀνωθιμῶς ἢ γεννιῶς solum memorabuntur primū ad verba, habes auctorem, quo facias hoc. Deinde, flagret rumore malo quum hic atq. ille &c. quæ hæc mihi propono accuratius examinanda, discrimen inter duo nomina, exemplum & exemplar, quod Festus Pompeius statuit, non satis aperte obseruatur in hoc auctore, vt exemplum sit, quod sequamur aut fugiamus: exemplar verò ex quo simile faciamus. Quemadmodum enim hic multi à patre proponuntur, tanquam exempla virtutis, quos filius sequatur: multi quoque, tanquam vitii, quos idem fugiat. Sic episto. 2. lib. 1. Vlysses proponitur exemplar temperantiæ & sapientiæ ad imitationem Paris fœdissimi adulteri. Agamemnon amoris rapti: Achilles implacabilis, iræ ad deuotionem, videatur vtrobique significari æqualiter his nominibus & virtutis imitatio atque vitii declinatio. Quod autem citatur è Seneca lib. 1. cap. 1. de Clementia, vt ostendatur Nero Cesar proprie dici exemplar singularis bonitatis, quod etiam è vita Tiberii apud Suetonium, vbi mores illius imperatoris, velut exemplaria scuitia, improprie dici ea putantur, vt illud è lib. 12. Cor. Taciti, si me incolumem seruaueris aternum exemplar clementia ero, vtrobique τὸ exemplar meo iudicio videtur tam proprie dictum, quam illud Flacci: Vlysses est temperantiæ exemplar: pro quo etiam Terentius dicit in Adel. act. 5. Sc. 1. Syrum disciplina omnibus exemplum esse debere: Sed manifestior est locus in orat. pro Muræna, vbi exemplum & exemplar dicuntur sine discrimine pro eodem, quum enim prius illic dictum fuisset, domesticum te exemplum habere dixi ad imitandum, mox subiicitur, ad imitandum verò tam mihi propositum est exemplar illud, quàm tibi. Sic Isocrates ad Demonicum prius loquutus est, οἰκίον ἢ καλὸν ἔχεις παράδειγμα τῶν ἡμῶν λεγομένων, τὸν ἡγῶν Ἰππώνιον, id est, domesticum ac illustre habebis exemplum eorum, quæ à me dicuntur, Hipponicum patrem tuum:

Sapiens vitatu.] Prudenter & modestè pater filium Horatium ad Philosophos & professores disciplinae

moralis remittit, vt ab illis discat caussas, cur hæc fugienda & vitanda, & illa expetenda & imitanda sint: quod videtur quodammodo ipse præstare dum curat id præceptis institutisque Philosophiæ conficiendum. Dicitur autem, quid sit melius vitatu & petitu, eadem syntaxi, atque illud Cicer. 3. Verr. *Statuunt id sibi optimum esse factu.*

Custodis eges.] Sic *eris egere* dicit Ep. 6. lib. 1. & Cæsar lib. 6. *Comm. auxilii eget*, sed Cic. pro Cæc. *auxilio eget*. Custodem hæc vocat formatorem qualis fuit Iulo filio Aeneæ l. 5. Aen. Aepitides,

*At pater Aeneas nondum certamine misso
Custodem ad sese, comitemque impubis Iuli
Aepitidem vocat, & fidam sic fatur ad aurem.*

Talem morum formatorem Terentius in *Andria* Actus 1. Sc. 1. appellat magistrum, quem Donatus interpretatur nomine Græco Pædagogum,

— Nam antea

*Qui scire posses, aut ingenium nosceres,
Dum atas, metus, magister prohibebant?*

Pædagogus autem constatur in τὸ παιδὸς καὶ ἀγωγὸς: quod posterius retinet vim sui syngenei ἀγωγῆς, quæ est educatio & institutio pueri ex inscriptione libell. Plut. περὶ παιδῶν ἀγωγῆς, de puerorum institutione, & Nigrino Luciani, ἡλικίας τε καὶ τῆς πρότερον ἀγωγῆς ἐσοχῆσαι, *etatis & prioris institutionis rationem habuit*: sic τὰ ἀγαθὰ καὶ κακά ἐπιμαρτυροῦντα ἐν παιδῶν, à pueritia rectis moribus informari: vnde deprehenditur error interpretationis, pueri ductor, vt verbi παιδαγωγῶν puerum sequor & duco. Hæc autem formatio pueri tam domi, quam foris fiebat, vt constat è Plutarchi libello, ὅτι διδασκῶν ἢ ἀρετῆ καὶ ἀδελφῶν οἱ παιδαγωγοί, καὶ νεοφύτας ἐν ταῖς ἰδοῖς περιπατεῖν, atque ipsi formatores docent pueros, ne inter viam incedant capite obliquo. Nunc redeo ad sententiam Terentii de difficultate cognoscendæ puerilis indolis, dum in disciplina pueri versantur: sed quum ex ea semel excefferunt, insolescunt maxime, vt è Bacchidibus Plauti liquet: nam illic Pistorclerus adultiore iam ætate magistro suo Lydo dicit, ipsum dehortanti à turpi amore, iam *excessit mihi atas è magistratu tuo*: ideoq; Plato 7. de legibus monet pueris etiam adultis semper præficiendos esse pædagogos: quod illi minus sint tractabiles quavis bestia, & in vndecimo lib. quod eorum mores sæpè varièque indies mutantur. Quid autem euenire soleat adolescentibus sine moderatore, discendum est l. 4. Ethic. c. 1. Aristot. *Διὸ καὶ ἀκόλαστοι ἀντὶ τῶν ἑσπερῶν οἱ πολλοί. ἀρχεῖος γὰρ ἀναλίσκοντες, καὶ εἰς τὰς ἀνομιὰς διακινητοὶ εἰσι, καὶ διὰ τὸ μὴ πρὸς τὸ καλὸν σέβειν, πρὸς τὰς ἰδουὰς ἀποκλίνουσιν. ὁ μὲν δὲ ἄσωτος ἀπαιδαγωγῶντος γενόμενος, εἰς τὰῦτα μεταβαίνει τυχῶν δὲ ἐπιμελείας εἰς τὸ μέτρον, καὶ τὸ δέου ἀφίνοιτ' αὐτὸν. quare & plerique eorum sunt intemperantes: quum enim facile impendant etiam in res obscænas, & ab intemperantia natas, sumtuosi sunt: & quia vitam suam honestè regulâ non dirigunt, ad voluptates animum inclinât: prodigus igitur si sine custode & magistro viuat, in hac mala delabitur: sed nactus, qui eum diligenter curet, ad id quod est moderatum & decorum, perueniat. Valeant igitur a se ipsis illi, qui nomen sanctissimum grauissimumque pædagogi inuidiosissime criminantur, vt eueriores reipu. hac pædagogiâ prudenter fundata, vt in Od. 2. l. 3. annotatum fuit: valeant quoque illi linguæ Græcæ imperiti, & honestatis expertes, qui probri loco & contumeliæ præceptoribus iuuentutis Italicum illud Padan hodie obiiciunt, quum nullum munus reipub.*

afferre maius meliusue possint parentes, quàm si doceant atq; erudiant iuuenturem, his præsertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, vt omnium opibus ref. ananda atq; coercenda sit, ait Cic. l. 2. de diu. initio. Prudenter certè hoc munus magistri præclarum Dionysius minor, qui post patrem Syraculis regnauit, vt Iustinus lib. 22. scribit, animaduertit, quum expulsus regno ad aliquam regni speciem retinendam aperuit ludum Corinthi in triuiis, vt pueris imperando non planè videretur regis maiestatem amisisse. Ob eam præterea necessariam Reipub. institutionem iuuentutis optat Iuuenalis maiorum manibus æternam quietem Satyrâ. 7.

*Di date majorum vmbri tenuem & sine pondere
terram,
Spirantēq; erocos, & in vrna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco.*

Eodem spectat, quod scribit Theognis. *Ἦβη καὶ νεότης ἐπιμαρτυροῦντα νόον ἀνδρῶν,
Πολλὰ δὲ ἐξείπει θυμὸν ἐς ἀμηναιῶν.
Pubertas & adolescentia insolentius efferunt mentem
hominū,
Multorumq; animum abducunt in errorem.*

Durauerit atas.] Propriè & οὐρεγυτιῶς, vt Od. 14. lib. 1. sumitur hæc durare, vt apud Cæsarem libro 6. *Comm. hoc se labore durant adolescentēs*: cui opponitur *emollire* in Cello lib. 2. *frictio vebemens corpus durat, lenis emollit*: sic industria lib. 3. *Geor. dicitur vires equorum firmare.*

Virg. 12. Aen. ad Ascanium.
*Tu facito mox cum natura adoluerit atas;
Sis memor & te animo repetentem exempla tuorum,
Et pater Aeneas, & auunculus excitet Hector.*

Nabis sine.] Hoc Græci dicunt, ἐπιμήση, ἢ ἐπιμήσεις μὲν αὐτὸν τὸ λέπτος, ἢ τὸ φελῆς, nabis sine cortice & subere, (id est, nullius operâ & præceptis tibi opus erit & ad tuam custodiam & tutelam) οὐτινος νεώτερον δὲ δένδρον ἢ δένδρον καὶ νεώτερον ἔστιν, quo quidem nulla est arbor lenior, nulla ad natandum aptior, cuius subsidio Pontius Comminius iuuenis στρατηγικῶν Tiberim traiecit, vt est videre apud Plutarchum in vita Furii Canulli ad hæc verba, *ὅτι δὲ τῆς ἐν τοῖς νεοῖς Πόντιος*, quem locum Iohannes Hurale hospitalius mihi in memoriam reuocauit. Tale autem adminiculum natate discendum dicitur à Plauto in Aulul. scirpea ratis, cuius verba sunt: *Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea inducitur ratis qui laborent minus, facilius vt nent, & moueant manus.*

Sic me formabat.] In simili argumento simili syntaxi huius verbi vsus est Od. 24. l. 3.

*Eradenda cupidinis
Præui sunt elementa, & tenera nimis
Mentis æspioribus
Formanda studis.* Virgilius alteram syntaxim habet 3. Georg.

Tu quos ad studium atq; vsum formabis agrestem. Cicero tamen magis videtur sequi priorem 3. de Orat. *exercitatione & stylo nobis formanda est oratio, & Acad. formare oportet consuetudinem exercitationis assiduitate.*

Habes auctorem.] Pro quo Terentius Adelph. Act. 5. Sc. 8. dicit, *estis mihi auctores*, quod Donatus interpretatur, *persuasores, & firmat testimonio Virgilio, auctor ego fui audendi, id est persuasor, vnde videtur idem, esse aut fieri auctorem, atque persuadere, vt meritò Cicero lib. 3. Offic. geminârit, suasor & auctor deditio nis.*

Obiiciebat.] Hoc verbum non est hic exprobrationis vel appositionis malitiosae, sed exempli probati, & ob oculos appositum. Ita Plutarchus in libello de puerorum institutione officium patris describit: Hoc igitur, inquit, bene consultis patribus observandum est nunc maxime & vigilandum, ut adolescentes castigent, docendo, interminando, obsecrando, consulendo, pollicendo, exemplis eorum appositis, qui voluptatibus nimis perfruendis in summas calamitates deciderunt: summam autem continentiam & laborum tolerantiam laudem nomenque bonum sunt consecuti.

Inhonestum.] Id est, foedum ac turpe. Sic Virg. 6. Aen. dicit, *truncas inhoneste vulnere nares.*

Rumore malo.] Pro hoc supra dixit, *fama non bello Trebonii.* Cic. definit in Orat. pro Plancio & Epist. 10. l. 2. ad Famil. *rumorem esse famam incertam sine capite, sine auctore, rumore nuncio.* Famam autem descriptionem lege l. 4. Aen. sed fama mali celerior est, quam boni, ut Darius queritur in Andr. Act. 5. Sc. 6. *euenit, ut quod sim nactus mali, prius rescisceres tu, quam ego, quod tibi euenit boni.* Idem pro Plancio Cic. dicit nihil esse tam volucre, quam male dictum.

Exanimat.] Id est, perturbare & perterrere, estque; velut animam priuare, sicut iam monuimus Ode 17. lib. 2. Cic. in Paradoxis, *Te metus exanimant legum & iudiciorum,* idemque; geminatè dicit idem quoque; pro Milone, *exanimare & interimere.*

Sibi parcere.] Id est, sibi moderari & incolumitati feruere.

Ex hoc.] Id est, monitis paternis ego teneor & habeor purus ab exitiis vitis & grauiibus, & leuib. tantum nunc laboro, quæ non carent facili veniã.

Vitiis teneor.] Sic Cic. l. 1. de nat. Deor. loquitur, *quod æternum beatumque, sit, id neque, in ñ neque, gratia teneri.* Gall. *Ce qui est æterne & doue de felicitate, il n'est subiect ni a cholere, ni a grace & faueur.*

Fortasse.] Charisius dicitur obseruasse, ut consuetudo obtinuerit fortasse potius, quam fortassis dici, id equidem puto posse in oratoribus reperiri: sed è Seruio in vers. Aeneid. 1. *forfan & hac olim meminisse iuuabit,* scimus hæc *forfan, fortasse, fortassis, forte, & fors* vnum significare, sed variè pro metri ratione poni.

Et isthinc.] Id est, à vitis me quoque reuocãrint longa ætas, cui succreuit ratio, fidele amici liberi consilium, priuata & propria emendatio.

Largiter.] Pro multum absolutè & olim in rectione. Plautus in Truculento, *largiter vini,* & Rudente, *largiter argenti & mercedis.* i. multum vini.

Me porticus.] In Grammaticis Od. 15. l. 2. definitur & Græcè appellatur.

Desum mihi.] Huc cadit negatio præcedens, ut sit, neque enim desum mihi, id est, non declino à religione officii, sed siue in lecto iacens, siue in porticu inambulans examino ratiocinatione meas actiones, & prauas corrigo: rectas exorno.

Nunquid ego.] Alii legunt *disiunctim, num quid ego.*

Hac ego.] Huc pertinet, quod legitur lib. 3. Philonis de vita Moysi, *cu' ανθρώπων δ' ο μὲν ἐστὶν λόγος ἐνδιέθετος, ὁ δὲ προφορικός καὶ ὁ μὲν οἷα τις πηγή, ὁ δὲ γεγωνός, ἀπ' αὐτοῦ ῥέει καὶ τοῦ μὲν ἐστὶ χόρρα τὸ ἠγυμονίαν, τοῦ δὲ πατὰ πειθορὰν, γλιώττα καὶ τόμα καὶ ἡ ἀλλὰ πᾶσα φωνῆς ὀργανοποιία,* id est, in homine ratio quedam est mente comprehensa: altera autem & eadem sermone oris pronunciata: illa quidem est velut principium & fons: sed hæc ab illa defuit orta: illius est principatum rationis tenere, huius linguam & ore, reliquaque machinatione omni voci sensa menti proferre, ut in præfatione huius enarrationis dictum est.

Datur oris.] Apocope est pro otii.

Illudo chartis.] Inscribo chartis per ludum & mando literis meas cogitationes: in quibus exprimendis abutor Satyricam licentiam, sicque; scribendo perdo meas chartas, quæ perditio est vnum ex vitiis. Dicitur Ptolomæus Philadelphus chartam, ut Eumenes membranam inuentor. Vlpianus jurisconsultus lib. 32. ff. tit. de legatis fideicom. l. 52. ita scribit de ratione librorum: *quorum appellatione continentur omnia volumina, siue in membrana sint, siue in philyra, siue in silia, siue in aliquo corio.* Idem post paullo, *si in codicibus sint membranis vel chartaceis, vel etiam codicillis:* quem Vlpiani locum habes fufius ab Alexandro lib. 2. Genialium dierum cap. 30. explicatum. Describitur autem charta Eustathio *ἰλιάδῃ* aduersum *πέμπε δέμην Ἀντίλοχῆ, nisi Βellerophontem in Lyciam, παρὰ τὸ χαρτάσειν,* ab insculpendo & imprimendo, & Græcè ὁ χαρτῆς dicitur, quam Dioscorides lib. 1. cap. 116. scribit sic confici *πᾶς πυρὸς γινώριμὸς ἐστὶ πᾶσι ἀφ' οὗ ὁ χαρτῆς κατασκευάζεται,* quod Plinius ita vertit lib. 12. cap. 11. *Præparantur e papyro charta. diuiso acu in prætenues, sed quàm laxissimas phylas:* sed de his vide plura in citato Eustathii loco.

Cui si concedere.] Id est, parcere, vel illud ferre.

Iudæi.] Imperante Augusto multi erant iudæi Romæ, qui multos ex aliis gentibus alliciebant è Paganismo in suum Iudaismum, quos profelytos vocabant *παρὰ τὴν προσήλυτον ἀπὸ τοῦ προσήλυτος* ab accessu ad religionem. Veritas huius rei nititur testimoniis diuinis, ac 1. Matthæi c. 23. v. 15. *Οὐδὲ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ ὅτι περιβάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν θηρᾶν, ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον καὶ ὅταν γέννηται, ποιεῖτε αὐτὸν ἕρποντα διπλοτέρου ὑμῶν.* Va vobis, Scriba & Pharisæi hypocrita: quia peragratis mare & terram ad conuertendum in Iudaismum, vel potius in Pharisæismum ex ipsius Paganismo aliquem profelytum: atque quum fueris conuersus, redditis eum capitaliori animo & magis in senso & inimico in Christum, quàm vos sitis. Altero Act. Apost. c. 13. vers. 50. vbi Iudæi exstularunt mulieris religiosas & honestas matronas, primoresque Urbis ad Pharisæismum conuersos in Apostolos Paulum & Barnabam, hocque factum est in vrbe Pisiðia Antiochia.

In hanc.] Donatus in hunc vers. Adel. Act. 3. Sc. 2. *Ut iram hanc in eos euomam oranem.* scribit, pronomen interdum pro qualitate, interdum pro quantitate, interdum denique pro utroque accipiendum: postremum hic agnosco.

Concedere.] Id est, sequi ac tueri partes nostras, & aliorum Poetarum, quorum est magna multitudo. Sic Seneca de vita beata loquitur: *præbui ego aliquando Aristophani materiam jocosum: tota illa Comico manus in me venenatos sales suos effudit.*

Rhetorica Explicatio.

IN emuncta naris metaphora est à corpore ad elegantiam & acerrimum mentis iudicium, quod subtilius sit *αἰσθητικῶν μέτρων κατὰ ἄρσιν, partium organicarum munditie & sensuum puritate:* sic præcedente Satyra dixit minus aptus acutis Naribus rideri, sed alio tropo, ut reuifere potes. Vide præterea 12. Epod. Rhet. Hunc certè locum Don. citat in Phor. Act. 4. Sc. 4. ad verba: *Emunxi argento senes,* Gall. *ai nettoie les vieillars de leur argent:* Mirè, ait interpres ille, quum è contrario dicatur emunctus homo elegans & facerius, ut Horatius de Lucillio. Idem retinetur quidem: verum alia quedam ipsius ratio afferri potest.

b Similis

b Similis est tropus pro ingenio non satis bene nato ad poesin politioem.

c Hac metonymia subiecti pro quantitate temporis, qua quis vnico tantum pede niti potest, significatur spatium tam copiosae scriptionis.

d E multiplicata metaphora est allegoria a turbidis & caenosis torrentibus tam ad notam compositioni quam illepidae & inuenustae materiae Satyricae inuendae.

e Synecdoche est speciei, quod inde quiuis sibi sumere & excipere posset, tanquam si ex aliquo torrente quid sibi legeret profuturum.

f Anaphora est, atque simul επανρθωσις quaedam dicti prioris.

g Accessus est ad prosopopoeiam Crispini.

h Iam inducitur Crispino prouocans Horatium, sed sine nota recessus, & est ανακοινωνσις quaedam παραρησιων per licentiam dicendi, qua Crispinus temere prouocat nostrum Poetam ad certamen Musicum.

i Exclamatio est Poetae admirantis prouidentiam Deorum, qui in illo pusillum animum & taciturnitatem ingenerarint.

k Permissio est per allegoriam eperperuis metaphoris a fabrilibus operis, quae diductione & contractione follium taurinorum flatu excitantur flammis. ad molliendum ferrum: unde videretur e folliis in flatum Crispini pectus, & ex auris eiusdem vanae cogitationes intelligi, vt leuitatem, tumorem & vanitatem tallium verituum indicaret. Non admodum dissimili allegoria Cic. lib. 2. Epist. 16. ad Attic. videtur notare animum cuiusdam Cnei elatum, e loco quodam Sophoclis: ουσα γδ δ συμφοισιν αυλιςτοις εστι, ανδ' αργιαις φουσαι, φορβειαις ατερ. Instat enim non minutis tibiolis amplius, sed agrestibus folliis, sine capistro. Quid autem sit το φορβειν η φορβειν, vide Scholiast. Aristophanis Comaed. Vesp. & Auib.

l Equidem hic etiam puto esse exclamationem Poetae admirantis felicitatem Fannij, cuius, non postulantis tamen per impudentiam contra morem, poemata sunt, tanquam aliquid magnum, in publicam Bibliothecam recepta. Apponatur ergo nota exclamationis, Quam beatus est Fannius! vel, O beatus Fannius. cui tantus honos tributus est. Sed e sub distinctione & supplemento Douzae nihil tale fiet.

m Synecdoche est, pro, quilibet eruat, & permissio diligendi, quemlibet opes, ille vitiosus reperietur.

n Anaphora est, licet in hic repetito, atque praeterea πολυηρωτον.

o Metonymia effecti pro efficiente, quod ambitio candidatos prestantes afficeret miseria.

p Metaphora est απο των αποπικνωτων, η απο των εμβροντων. a laborantibus apoplexia, vel ab ictu fulmine atonitis.

q Eπανρθωσις est, correctio prioris orationis rem non satis exprimentis: vbi quin valet, imo vero, vel, quin potius, vt in Adelph. Act. 4. Sc. 2. C. Perij. S. Quin bono animo es. pro, imo vero esto forti animo.

r Altera est prosopopoeia plane imperfecta cuiusdam aduersarij quattuor versibus & hemistichio comprehensa, & per allegoriam tractata a cornutis bestiis ad perulantiam & maledicentiam Poetae norandam: quali, sed ab equis, vtitur Sophocles, vt Plutar. l. in Gramm. posterius citato scribit:

Συ δε σπαλαξεις ωωλος ως συφορβειαι, Γαστηρ τε γδ ος και γναθος πληρης.

At tu ferocis, pullus vt passus nimis, buccis & ventre plenis.

f Sumptum ab inducentibus aliquid liquidum & fustum corpori, pro inscribere & notare.

z Synecdoche potest esse generis pro lacu Seruilio in vico Iugario ad Basilicam Iuliam.

u Sumtum est ab ijs, qui inter flores, fructus & lanas carpunt praestantiores. Sic Terent. in Phor. Act. 4. Sc. 4. Tu id, quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est. Gall. Tu trie ce qui bon, & dis ce qui est mauuie.

x Anaphora est.

y Ab animatis sumtum ad Poeticam vehementiam & commotionem.

z Anaphora est.

aa Προκαταλυσις est obiecti ab aduersario, quod diluitur ad haec verba: Nunquid Pomponius &c.

bb Allegoria est e synecdochis definitio, pro, si quis eripiat, faciat, soluat & inueniat: ac praeterea symploce, similitudo soni in initio & clausula: eripias & soluas.

cc In hoc Ennij versu metonymia est adiuncti, pro hominibus tæterrimè, impurissimè & crudelissimè sibi inuicem aduersantibus.

dd Synecdoche membri pro integris foribus, & in super metonymia subiecti pro foribus Ianiculi.

ee Metonymia causae pro effecto poemate, cuius verba tanquam membra sine numero ac lege metrica dissipata & quotidiani sermonis similitudinem referentia vim Poeticam retinent.

ff Hoc genus scribendi est synecdochica periphrasis Comediae & Satyrae, quod vtrumque poema cur aduersarius oderit, nunc ex eo cupit audire.

gg Προκαταλυσις est, praecipitatio aduersariae obiecti onis.

hh Breuis est prosopopoeia aduersarij Poetam accusantis de studio laedendi.

ii Hoc est sumtum a sagittariis, sicut rodit a muribus, pro detrahit & obloquitur amico.

kk Epanaphora est in qui quater repetito initis membrorum & in hic & hunc πολυηρωτον.

ll Sumtum fortassis ab olitoribus incautis, qui vt areas horri sui qualibet aqua irrigant: sic primu quemque dicerijs certus quidam homo figit.

mm Synecdochica periphrasis conuiuatoris: qualis est. 5. Tusc. Is, qui coxerat. pro coquo.

nn Metonymia causae, id est, inuentor pro vino inuento, in quo est veritas.

oo Metaphora videtur ab infaustis ac perniciosis rebus, unde Poetae, atque in primis Virgil. l. Georg. ver. 220. Turbine nigro Ferret hyems. id est, tempestate noxia, interprete Seruio, qui citat hunc locum. Graeci quoque dicunt το μελαν νεφος, μελανα θανατον, atram nebulam, nigram mortem: vel potius, ac γυνωτερος a corpore ad animum, vt sequens liuidus. Hinc μελαν υδος, nigros mores, id est, vitiosos, prauos, pestiferos: unde illud Pythagoricum a Plutarcho citatum περι παλιδων αγωγης: μη γουδα μελανηρω, τστ εστι, μη σιωδεια τριβα μελατιν ανθρωποις δια κανοθηβαιν id est, ne gustes, quibus nigra est cauda, hoc est, ne consuecas cum hominibus ob malitiam nigris: quali tropo nonnulli Theologi scribunt Saulem in Plal. 7. vocari chufim, id est: Hebraeis Aethiopem & nigrum, ab ipsius profligatis ac perditis moribus: quomodo Cicero pro Caecinna sumit: nec minus niger, nec minus confidens, quam ille Terentianus est Phormio. Sic Iuuenalis Satyr. 3. huiusmodi scripsit:

Maneant, in vrbe saeva qui nigrum in candida vertunt.

Franciscus tamen Horomanus in locum Ciceronis modo citatum putat Sex. Clodium dici nigrum ex histriionis, quem viderat agentem illas partes, colore: quod erat improbitatis argumento plerisque. Huc addit e lib. Athenæi 6. Δειπνοσοφ. verba cuiusdam parasiti, quorum est initium: Δυ εστι Νουσινη παρασιτων γενη &c.

e quibus potest cognosci moris fuisse, ut nigri parafici in scenam prodirent.

pp De hac voce modificata dictum fuit in Rhetor. Sat. 2.

qq Sumptum est praecipue a canibus, quod sibi iure quodam vindicarunt Cynici Philosophi apud Laertium in Diogene, qui dicitur proprie φιλεψιμύτης, φιλόβογος, κενήγορος, νεψίμοσ, promptus ad reprehendendum, ad vituperandum, maledicendum & cauillandum.

rr Profopopœia est aduersarij declarantis suam erga Petillum amicitiam, ducta vsque ad verba, Hic nigra &c. ubi est allegoria e metaphoris varijs ad fictam & simularam aduersarij amicitiam erga Petillum, id est, maledicam inuidiam indicandam.

ss In hic & hac polyptoton est, ut in promittere & promitto.

tt Επανόρθωσις est, correctio dicti prioris. Et certe nihil scribitur, nihil dicitur, vel saltem debet scribi & dici, quod non prius mente comprehensum sit.

uu Anaphora est.

xx Sumptum est a plantantibus, ut saepe alias dictum est. Sed si vulgaram lectionem retines, Inuenit pater optimus hoc me: pro assuefecit me huic instituto vitæ: vel ita ordinas; Pater assuefecit me, ut hoc fugerem, nullus erit tropus. Sensus tamen quadrabit ad disciplinam morum e consuetudine percipiendam: vnde dicuntur ἐθνὴ ἔθιμα: praesertim quum virtus parentum raro in liberos procreatione transferatur: neque ab hac lectione detertere me potest omnino Syntaxis verborum insolens Latinis, non tamen huic Poetae, qui Satyr. 2. lib. 2. verbo similis coniugij & structurae vteretur:

Pluribus assuevit mentem corpūq; superbum.

Sed quum vtriusque lectionis vim attentius examino locum tropo relinquendum arbitror: quia & in eo potest retineri notio aliqua consuetudinis, qui etiam intelligam, sermonem insititium & inductum opponi patrio & auito apud Plin. iuniorē Epist. 68.

yy Profopopœia patris Horatium adhortantis perfecta suo accessu ad illa verba superiora: Inseuit, & recessu ad sequentia: Sic me formabat.

zz Allegoria est a studiosis natandi, pro, non tibi custode & doctore opus erit. Dicitur autem cortice per synecdochen generis pro subere, quomodo locutus est lib. 3. Ode 9. leuior cortice,

*a Anaphora est.

*b Metaphora est a flamma, quod Cicero ad Attic. lib. 4. flagrare infamiâ, pessimè audire apud homines.

*c Metonymia est adiunctæ pompæ & exsequiarū, pro vicino mortuo, cuius morte deterrentur alij ab intemperantia.

*d Obliqua quædam est profopopœia Poetae secum deliberantis.

*e Apopsiopsis est seu reticentia, quæ requirit hanc optationem: Dij tale flagitium a me auertant!

*f Deposito est profopopœia.

*g Nota est synecdoche generis, pro inscribere per ludum chartis, qualis est hæc Tiryri pro canere:

Ludere, quæ vellem, calamo permisi agresti.

*h Credo ductum a militia, ut Virg. 6. Aen. pro exercitu & multitudine: ardens inueniunt manus: & ibidem.

Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.

quam vocem hæc: cogemus in hanc concedere turbam videntur nisi τὸ ἐπισημασθῆναι explicare.

S A T Y R A Q V I N T A

Poeta facetè explicat, quæ fuerit ratio itineris sui ab vrbe ad Brundisium vsq; oppidum.

Egressum magnâ me accepit a Aricia Româ
Hospitio modico: Rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longè doctissimus: inde forum Appi
Differtum nautis, cauponibus atq; malignis.
2. Hoc iter ignaui diuissimus altius, ac nos,
Precinctis vnum: minus est grauis Appia tardis,
3. Hic ego propter aquâ, quod erat deterrima, ventri
b Indico bellum, canantes haud animo equo
Exspectans comites. 4. Jam nox inducere terris
Ymbras & calo diffundere signa parabat:
c Tum pueri nautis, pueris conuicia nauta
d Ingerere: e huc appelle: trecentos inseris: ohe
f iam satus est. g Dum es exigitur: dum mula ligatur:
Tota abit hora, mali culices ranâq; palustres
Auertunt somnos: absentem cantat amicam
Multâ h prolutus vappâ nauta, atq; viator
Certatim. Tandem fessus dormire viator
Incipit: ac misse p. ssum retinacula mula
Nauta piger saxo religat: stertitq; supinus.
Iamq; dies aderat, quam nil procedere lintrem
Sensimus, donec i cerebrosus profilit vnus:
Ac mula, nautaq; caput lumbosq; saligno
Fuste k dolat. 5. Quartâ vix demū exponimur horâ.
Oramusq; tua lacrimis, Feronia, lymphâ.
Millestam prorsus trina Arcipimus: atq; subimus
imposita in saxo late candentibus Anxur.

Huc venturus erat Macenas optimus, atq;
Cocceius, missi magnis de rebus uterq;
Legati, a versos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere: interea Macenas aduenit, atq;
Cocceius, Capitog; simul Fonteus ad m unguem
Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicum.
6. Fundos, Ausidio Lusco pratore, libenter

40 Linqvimus, insani ridentes premia Scribae,
Prætextam & latum clauum prunâq; batillum.
7. In Mamur arum lassideinde vrbe manemus,
Murenâ prabente domum, Capitone n culinam.
Postera lux oritur multo gratissima: 8. namq;
Plotius & Varius Sinuessa, Virgiliusq;
Occurrunt, o anima, quales neg; p candidiores
Terra tulit, neg; queis me sit q deuictior alter.
r O qui complexus & gaudia quanta fuerunt!

50 Nil ego contulerim iucundo sanus amico.
9. Proxima Campano ponti quæ, villula tectum
Præbuit: & parochi quæ debent, ligna, salemq;
Hinc muli Capuæ & clitellas tempore ponunt.
Lusum it Macenas dormitum ego, Virgiliusq;:
Namq; pilâ lippis inimicum, & ludere crudis.
10. Hinc nos Coccej recipit plenissima villa,
Qua super est Claudi cauponas. t Nunc mihi paucis
Sarmenti scurra pugnam, Mesiâq; Cicerrhi,

Musa

Musa, velim memores: & quo patre natus uterq;
 Contulerit lites. Mesi u clarum genus Osci,
 Sarmenti domina exstat. x Ab his maioribus orti
 Ad pugnam venere. Prior Sarmentus: equi te
 Esse feri similem dico. Ridemus. & ipse
 Messius: accipio: caput & mouet. y O, tua cornu
 Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres? quum
 Sic z mutulus minitaris? 11. ac illi fœda cicatrix
 aa Setosam leui frontem turpauerat oris.
 12. Campanum in morbu, in faciem permulta iocatus
 Pastorem saltaret uti bb Cyclopa, rogabat:
 cc Nil illi larua, aut tragicis opus esse cothurnis.
 13. dd Multa Cicerrhus ad hæc: donasset iamne ca-
 thenam
 Ex voto Laribus, querebat: Scriba quod esset,
 Deterius nihilo domina ius esse: rogabat
 Deniq, cur nunquam fugisset, cui satis una
 Farris liba foret, gracili sic, tamq, pusillo.
 14. Prorsus iucunde cenam produximus illam.
 15. Tendimus hinc recta Beneuentum: ubi sedulus
 ee hospes
 Penè arsit, macros dum turdos versat in igne.
 Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam,
 ee Vulcano, summum properabat ff lambere tectum.
 Conuiuas auidos gg cenam, feruosq, timentes
 Tu rapere, atq, omnes restinguere velle hh videres.
 16. Incipit ex illo montes Appulia notos

Ostentare mihi, quos terret Atabulus, & quos
 Nunquam ii erepsimus: 17. nisi nos vicina Truici
 Villa recepisset, kk lacrymoso non sine fumo,
 Vdos cum folijs ramos vrente ll camino.
 Hic ego mendacem stultissimus vsq, puellam
 Ad medium noctem expecto: somnus tamen aufert
 Intentum mm Veneri: tum immundo somnia visu
 Nocturna nn vestem maculant, ventremq, supinū.
 18. Quattuor hinc rapimur viginti & millia rhedis,
 Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est:
 Signis per facile est: Venit vilissima rerum
 Hic aqua, sed panis longè pulcerrimus: vltro
 Callidus vt soleat humeris portare viator.
 19. Nam Canus i lapidosus: aqua non ditior urna,
 Qui oo locus a forti Diomede est conditus olim.
 Flentibus hinc Varius d: scedit mastus amicis.
 20. Inde Rubos fesi peruenimus, utpote longum
 Carpentis iter, & factum corruptius imbri.
 Postera pp tempestas melior: via peior, ad vsq,
 Barri maena piscosi: de hinc qq Gnatia lymphis
 Iratis exstructa dedit risusq, iocosq,.
 Dum flamma sine turba liquefcere limine sacro
 Persuadere cupit. rr Credat Iudæus apella:
 Non ego. 21. Namq, Deos didici securū agere euum.
 Nec, si quid miri faciat natura, Deos id
 Tristes ex ss alto cali demittere tecto.
 30 22. Brundisium longæ finis tt chartæq, vicq,.

Analysis Dialectica.

Hμῶν ὁλόκληρον ὄλον ποσὸν ἴσα περιέχει τὴν χωρογραφίαν,
 ἢ μᾶλλον μωμοσπορίαν ἢ γὰρ ἡδὺς ἢ τὰς ἐν τῷ ὄλον ποσῷ
 γεγενημένα τῷ ποσῷ. Hæc quidē Satyra, quum sit viato-
 ria, complectitur locorum descriptionē, aut potius obserua-
 tionem Satyricæ materiæ, quæ cernitur in curiosa re-
 prehensione nauarum, prætoris Fundani insignibus
 elati, Scurrarum duorum, incuriæ hospitis Beneuenta-
 ni, in irrisione profectiois, partim nauiculâ, partim
 mulis, partim rhedâ cōfectæ: vnde faceta existit nar-
 ratio: tum mansiones, tum casus, qui in profectioe
 Poetæ contigerunt: in quibus Satyricè, id est, vrbane
 & facetè notandis, non solum nō amicorum intimis,
 sed ne sibi quidē ipsi parcat. Αἱ δὲ ἀλλὰ γὰρ λέγει ἀνὰ τὸν αὐτὸν
 ἕνα τὴν ὄλον, migrationes autem, mansiones, & diuersoria
 inter viam numerantur ad septemdecim, quæ ad cate-
 goriam subiectorum referendæ sũnt, vt casus & euen-
 ta ad locum adiunctorum: sic bipartita huius Satyræ
 materia, & alterutram reliqua nos accommodabimus
 argumenta, quæ tamen pauca sũnt. Primum igitur
 Poetæ iter Româ profecti terminatur. Ariciâ & exi-
 guo diuersorio, & comitatu Heliodori Rhetoris Gre-
 ci, qui collatione minorum celebratur, quod illo doctrinâ
 ceteri Græci longè inferiores essent: Malo hîc agnoscere
 minorum contentioem, quod Heliodorus sit in que-
 stione, ad cuius doctrinam illa cæterorum Græcorum
 nihil aut parum esse videatur. Alterum foro Appij,
 quod ciuium conditione describitur.
 2. Vrbane & festiuè suam & comitum ignauiam &
 impatientiam laboris maiorum collatione notat, quod
 viatores ipsi expeditiores iter illud vno die confecerunt, in quo
 ipsi conficiendo biduum consumserunt: quæ comparatio
 ex adiuncta viæ commoditate & facilitate propter
 frequentiam diuerseriorum declaratur.

3. Quid ipsi in foro Appij contigerit, verbis face-
 tis & sale conditis narrat, quod propter impuri-
 tatem aquæ coactus sit in gratis & alienos, incænatus cu-
 bare. Ratio hæc, quod in cænis Horatius cubuerit,
 est e categoria causarum: sed dubitatur ad vtram re-
 ferri debeat, efficientemne, an ad finalem: quod vbi
 considerauit, videtur mihi ad posteriorem referen-
 dum: ad quam coniecturam adductus sum hoc Cice-
 ronis exemplo: Tironem propter humanitatem & mo-
 destiam malo saluum, quàm propter meum vsum. Hîc
 manifesta est finalis causa, sed comparatè tractata:
 quæ causa hoc modo enunciata multò erit in loco
 Poetæ apertior: abstinui a cæna in foro Appij, ne mi-
 hi aqua impura esset bibenda.
 4. Iam ea narrantur, quæ, quum vmbra rebus no-
 ctem offudisset, incænato Poetæ contigerint, mutua
 nauarum & famulorum, qui heros sequebantur, con-
 uicia, inquietas nocturna, infomnia propter infestam
 culicum importunitatem, palustrium ranarum lo-
 quacitatem, amatorias cantilenas & Bacchicos cla-
 mores, quibus adimebatur somnus, perfugium labo-
 rum omnium & sollicitudinum. Quantum autem sit
 incommodi ἐν τῷ ἀγρυπνίᾳ, quum sit iter, declarat Cy-
 rus apud Xenophontem ζ. παρδ. λέγει τὸ ταραχθῆναι ἐν
 νυκτὶ πολλὸν μᾶλλον ἐστὶ πᾶσι, ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἢ ἀνομιᾷ ἀγασίῳ τε-
 πορὶ: ὁ δὲ ἕνα ἢ τε οὐκ ἔστι ἀνομιᾷ, Atq, nocte turbati multò ma-
 ius faceret negotium, & sedatu difficilias, quàm interdium
 60 Eamq, ob rem agendum est silentium. Hîc præterea ipsi
 nauæ, viatori & mulæ vectariæ attribuuntur suæ cui-
 que affectiones, vinolentia, segnitias, rhonchus, lassitu-
 do, pascendi libertas. Ita peregit noster Poeta incænatus
 infomnem noctem, ac peruigilauit vsq; ad dilu-
 culum, quum quidam aliquantò naturâ iracundior

fuste nauram, mulionem & mulam e somno exfusci-
tat ad navigationem.

5. Tertium iter Feroniæ terminatur orâ, quò vix ad-
navigatum est quartâ post exortum solem horâ, quò
peruenisse ante solis ortum oportuisset: vbi salubres
aquas repertæ sunt: inde ad Anxur lentè ventum est,
quartam stationem: vbi Poeta poruit lippitudini suo-
rum oculorum facere medicinam: qui locus ex ad-
iunctorupium candore, vbi erat oppidum situm, de-
scribitur, & aduentu Mæcenatis & Cocceij Neruæ lu-
risconfulti legatorum, & sine: quòd hi miseri essent, vt
Augustum Cæsarem & Antonium placarent, & inter
se conciliarent. Huic conciliationi Fonteius Capi-
to vir spectatissimis moribus & probatissimis inter-
fuit ex partibus Antonij, cui perinde carus erat, atque
carissimum quicque. Nosti lector, argumenti genus
& comparationis.

6. Quinta est statio Fundis oppido in via Appia, quæ
temporis & personæ circumstantiâ declaratur: quòd il-
luc ventum est, quam Aufidius Luscos Prætor magistratum ge-
rebat, e scriba factus Prætor Fundanus, & insignibus talis ma-
gistratus prætextâ & lato clauo, publici quoque, prunis decoratus,
quorum quidem insignium nomine insolenter elatus Aufidius
fuit ludibria prætereuntibus Romanis, quibus notus erat.

7. Sexta mansio fuit Formijs, vbi Muræna recto co-
mitatum excepit, & Capito cænâ illi apparauit.

8. Postridie prandium sumtum est Sinuessæ, quæ
fuit septima statio: vbi tres viri insignes occurrerunt
legatis: quorum hic fit descriptio *διὰ τὴν ἐπισημοῦς τινος*

primùm ex efficientibus: quòd ille dies illorum occursum
longè gratissimus & iucundissimus illuxit Poeta. Deinde e
duplici parium comparatione, & vna minorum: quòd
nihil sit ipsis candidius & integrius: nihil, cui magis sit Poeta
obligatus: aut ita clariori enunciatione: *Πλοῦτος, Varius*

& *Virgilius* mihi tam candida occurrunt anima, quàm quòd
candidissimum, quibus etiam tam obligatus sum, quàm qui al-
teri est obligatissimus: nihil deniq; quòd sit cum iucundissi-
mis amicis conferendum, id est, quòd h. tres viri & animi can-
dore & integritate & magnitudine beneficiorum erga Hora-
tium certare possint cum integerrimis quibusq; & liberalissi-
mis viris. Nihil etiam, quòd aequè se iuuet, atque amici illi,
qualis est minorum collatio apud Plutarch. de digno-
scendo assentatore ab amico: *ἀδελφικὸς πόσις ποῦτος λέγει*

ἢ δόκτος ὁ φίλος amicus magis est necessarius quàm ignis & a-
qua. Lælius in dialogo de amicitia, vbi varios ac mul-
tiplices amicitia fines proposuisset, eosdem collatio-
ne parium illustrauit, amicitia plurimas res continet, quo-
quòd de veteris præsto est: nullo loco excluditur, nunquàm intem-
pestiva, nunquam molesta est. Itaq; non aqua, non igni, non
aere (vt aiunt) pluribus locis vitur, quàm amicitia. Ideoq; 50

Latini voluerunt amicum dici quasi animæ quum ab æ-
qualitate animi, & amicitiam *ἰσοψυχία ἢ ὁμοψυχία* λέγει
ἢ ἰσοψυχία, quæ sic *πρεσβυτέρως* primùm a Sallustio ex-
plicatur, ea demum firma est amicitia, idem velle, ac nolle
idem: deinde a Cicerone lib. 5. epist. 2. ad fam. Metel-
lum, Mutuum dicitur in amicitia, quum par voluntas accipi-
tur ac redditur: Ideoq; definitur a Platone, *ἡ φίλιξις ἐστὶν*

τῶν ὁμόνοια ἢ τὸ ἐπὶ τῶν ἀλλήλων ἢ ἀμοιβῶν μετ' ἀλλήλους ἢ ἰσωνοίας
τῶν ἐν ποίῳ ἢ ἢ τῶν ἀλλήλων, id est, amicitia dicitur concordia su-
per rebus honestis atq; iustus cum benevolentia & societate be-
nè merendi ac se mutuo afficiendi: pro quo Cicero in Læ-
lio definit sic, est autem amicitia nihil aliud, nisi omnium di-
uinatum, humanarumq; rerum cum benevolentia & charita-
te summa consensio: quâ quidem haud scio, an exceptâ sapien-
tiâ quicquam melius homini sit a dijs immortalibus datum:
quæ definitio continenter illustratur dissimilium
collatione, quâ Lælius censet diuitias, bonam valetu-
dinem, potentiam, honores, voluptates amicitia post-

habendas: quæ definitiones sunt periphrases, id est,
circumloquutiones notatæ vocis *amicus* in Satyrâ, i.
lib. 2. ad verba, *Maiorum amicus*.

9. Octava est mansio in villula, quæ ex subiecto &
adiunctis declaratur: quòd vicina sit Campano ponit:
quòd eius incola e suo munere publicè missis cænâ apparant:
quòd mulionem ab hac villula Capuam opportunè iuerint onera
illic positum & pernoctatum: quòd in villa Mæcenatis ludo
pile se oblectant: ipse verò Horatius & Virgilius somno se in-
tereâ recreant: quòd talis lusus lippitudine & stomachi cru-
ditate laborantibus insalubris.

10. Nona est statio in villa Cocceij Neruæ, quæ re-
rum abundantia & vicinitate cauponarum Claudiã-
narum commendatur: vbi periuicundum contigit in-
ter Sarmentum vix liberum & Mæsiium Cicerrhum
Oscum, siue Campanum parasitum, duellum de con-
ditione vtriusque: quem Poeta vtrumque e procrean-
tibus descriptum sic inducit & committit inuicem si-
bi obloquentem: Sarmentus *ὡς ἄρχων ἀνδροβλήσεως*,
tanquam incipiens velitari, prior facit cõtumeliam Mæ-
sio e collatione similibus, quòd indomiti equi similis sit:
quam idem auget, perspectâ Mæsiij comminatione,
minorum comparatione: *Si Mæsius ex secto cornu iam mu-
tilus in mini iactandis periculisq; intendendis tam an mosum
pra se ferat pectus, tamq; volentem; quid faceret integrâ
fronte, pleneq; armata? in posteriori membro collatio-
nis locus quæstionis est, in priori argumentum, cuius
quantitate minore illa quæstionis ostenditur maior
futura. Idem erit, si inuersis membris clariùs & bre-
uiùs licenunciemus ad exaggerandam Mæsiij auda-
ciam: Quid faciat Mæsius Cicerrhus ὄνισπος insigniter cõt-
nurus & armatus, quum vñσπος, exarmatus tantum audeat?
Subijciendum: Sauiores minas iactaret, gemino cornuum
ictu peteret. Simili contentione pastor ille Virgilianus
Menalcas vitur, in huiusmodi tamen facta verbis ve-
litatione:*

*Quid domini facient; audent quum talia fures? id est
serui.*

Simili quoque Cicero Philipp. 13. *Si victi Pompeiani tam
insolentes sunt, victores quales futuri sint, vos potius experie-
mini.*

11. Illud *ἀνιψυατῶδες* cornu exsectum patefacit Poe-
ta ex efficiente: quòd luculentam plagam olim accepisset
in parte faciei sinistra, vt fœda cicatrix aperit declaratur, quam
Græci vocant *ὄλκον* & definiunt *τὸ ἐπιπρωδαιῶν ἑδῶς ἐν
ὕψει ἴσῳ ἴσῳ*: hulus & vulnus in summa cute ad sanitatem
perductum. Illud tamen *τὸ ὕγιες*, & naturale carnis in-
tegumentum instar calli vultum deformatum relin-
quit.

12. Poeta repetit præter deformitatem vultus alios
iocos Sarmenti in Mæsiium, quibus admiscet patriæ
vitia, Campanorum impuritatem, incestum, arrogantiam.
Sed facietijs has peritones potuisset Mæsius declina-
re, si, quòd Anacharsis cuidam Attico patriæ suæ vitia
obijcienti respondit, reposuisset: *ἔμοι ἄνδ' ὄνιστος ἢ πα-
τρίσ' ὅν δὲ τῆ πατρίδα*. Mihi quidem mea patria est dedeco-
ri & ignominia: tu verò tua patria. Alij quidem ioci
sunt e loco similibus: quòd Mæsius Polyphemum gestu,
motu & statu corporis imitaretur, nec illi opus esset lar-
uâ & nouo vestitu ad huiusmodi personam decerneret iusti-
nendam.

13. Vicissim Mæsius Cicerrhus iocatur in serui em
conditionem Sarmenti, fugam, strigosum corporis
habitum & tenue victus quotidiani demensum ex ef-
fectorum & adiunctorum loco.

14. Locus est ex efficiente: quòd illa deniq; saceta con-
tentio fuerit condimento cænâ vniuersaq; sodalitati summa
voluptati, vel consueti voluptate condierit cænâ.

15. Decima fit Beneventi mansio, vbi tristis casus, qui non sperabatur, interuenit. Nam hospitium, vbi tota turba viatorum diuersabatur, ferè incensum est, quum prandium parabatur. Incendij causa non exprimitur: sed illius vires ostenduntur.

16. Hoc quoque ad situm Beneuenti pertinet: quod inde mons Venusinus, cuius erat Horatius, prospicitur: qui ex adiunctis declaratur, quod nauis illius, id est, astui valde opportunus & ἀναστος, id est, transitu difficilis fit.

17. Statio vndecima est in suburbana villa Truici oppidi: vbi & fumo & mendacio male exceptus est Poeta. Huc accesserunt per noctem, quæ in Problem. Aristotel. scribit, ἀπὸ τοῦ τρυχίου λέγειν ἵππας οὐ τοῖς ὑπνοῖς οἱ ἐξορῶντες γίνονται. Itaque cito & sine opere inter somnum genitura prostruit. Idem sectione τῶν τρυχίων, ἀπὸ τῆς τρυχίας, τῆς ἀπὸ τοῦ ἐξορῶντος τῆς ἀπὸ τῆς τρυχίας, quare animalium alia non inter somnum effundunt semen, alia raro: ipse respondit, id accidere e supina cubatione & specie rei vise & cupita animo oblata, quæ duo hominis solius propria sunt. Vnde perspicitur ingenium Poetæ, qui, dum nemini parcere studet, parum famæ existimationisque suæ consulere videtur.

18. Truico celeriter rhedis vesti sunt Equotutium, vbi fuit duodecima mansio: cuius loci nomen, quia versum ingredi non potest, describitur e diuersis: Etsi, inquit, aqua est Equotutij vernalis, quæ alibi nullo in pretio habetur: illic tamen optimus pinisur panis: quo viator prouidus metu deterioris peram suam onerat.

19. Statio est tredecima enunciata primùm comparatè: Canusium tam inops est salubris aquæ, quàm Equotutium: deinde illustratur e procreantibus: quod a forti Diomede conditum fit, cui adiungitur tristitia e discessu Varij Poetæ.

20. Statio decima quarta fit Rubis oppido Campaniæ, quò grauissimo labore peruenerunt propter viam lutosam & imbrem vsque ad Barium Apuliæ oppidum, vbi decima quinta potest esse statio: inde venimus Gnatiæ siue Egnatiæ oppidum Salentinum, decimam sextam mansionem, quæ describitur ex adiuncta potabilis aquæ penuria, & eiusdem penuriæ causa efficiente duplici, vel sapore falso & amaro, vel ignis miraculo, qui sponte in aris struem lignorum incendit sine ture & flamma: quod irridet e loco diuersorum: Non equidem id credo: sed credendum credulo Iudæo relinquo.

21. Citat contrariæ persuasionis auctorem suum Epicurum, qui Deos docuit perturbationum expertes esse, id est, nullâ tangi curâ rerum humanarum. Impius certè fuit talis doctor: impia quoq; eiusdem doctrina, iam diu sanctissimis grauissimisq; Christianæ religionis decretis improbara. Itaque a nobis repudianda & immortâ fide credendum, minima quæque huius Vniuersitatis Deo Opt. Max. patri Domini nostri Iesu Christi esse curæ.

22. Id est, desij facere iter, ac illud describere, postquæ Brundisium perueni: quæ est decima septima & postrema mansio.

Enarratio Grammatica.

Egressum magna.] Ferunt Horatium in descriptione huius profectionis, vnâ ab eo cum Virgilio & Vârô susceptæ comitandi Mæcenatis gratiâ (vt verisimile est) imitatum fuisse Lucillum: qui libro tertio, ita describit iter suum Româ Capuam vsque, ac inde vsque ad fretum Siciliense. Grammatici autem quidam, vt Seruius 2. Aeneid. notant hic interdum dici egredi Romam, vt Sallustius,

raro egressus suos fines, & Quintil. lib. 5. Nondam scholam egressi, cuiusmodi sunt illæ notæ Iohannis Pierij in verba lib. 1. Aeneid. Patriâ, excedere suadet: in antiquissimis aliquot exemplaribus, ait, patriam incusandi casu legere est: verba enim motum significanti, vbi præpositionem de loco sibi vindicauerint, sui quasi cuiusdam iuris facta, solent sibi adiungere accusatiuum, quum dicimus, ex domo eo, mox, ex eo domum, quanquam & domo. Ita illud Comicum: caue, exist hoc excofferis loco: non ineleganter dixeris, caue, hunc excedas locum: vsitator est rectio præpositionis vel intellecta, vel per geminationem iterata, eaque Ciceroni maximè: cuius exempla passim apud eum reperias: sed illa syntaxis rarior est, atque tum iunctura videtur ab extra fieri: illa Terent. frequentior in Andri. Egreditur ab ea. Item 2. Catil. Egredi Vrbe, & 1. Comm. Cæf. E castris vetat egredi, & a proposito etiam egredi: & tum quoque coniunctio fit ab ex.

Aricia.] Interuallum ab Vrbe ad Ariciam quidam sic constituunt, vt decem millia passuum pateat: sed Strabo lib. 5. scribit: μετα δὲ τὸ Ἀλβανὸν Ἀρική ἐστὶ πόλις ἑπὶ τῆ ὁδοῦ τῆς Ἀρρωτιᾶς. ἑτάχθη δὲ εἰς τὴν τῆς Ρώμης ἐξ. Post autem Albanum est vrbs Aricia in via Appia: distat autem ab vrbe Roma stadia centum sexaginta. Quod si stadium constet ex centum viginti passibus, vt Plinio videtur placere libr. 2. cap. 23. dimensiones istæ valde inter se dispares erunt. Itaque Geometres veniat in rem præsentem, & cernens iudicet. De hac sic Lucanus libro 6.

Parua Mycenæ quantum sacrata Diana,
Distat ab excessu nemoralis Aricia Roma.

Sic Stephanus, vt Strabo, scribit per iota in antepenultima syllaba: reperitur tamen Apulicæ.

Hospitio modico.] Dubium est, vtrum angustia hospitij, an frugalitas Mæcenatis hic noetur. Ita loquitur Cicer. ad Attic. Te agresti hospitio accipimus. Hinc Grammatici distinguunt hæc verba: hospitio angusto excipimus, amplo accipimus.

Græcorum.] Post hoc quidam pro longè malunt legere, lingua, non malè.

Forum Appij.] Per Apocopen alterius i, vt cara peculij, pro, forum Appij, quod situm memorant ad Pontinas paludes, ideoque a nautis illic nauigantibus frequentatum: hinc Feroniam itur per dictas paludes. De hoc nomine dicitur etiam forum Claudij pro ciuitate Centronum in Alpibus, nunc Tarentesa. Item forum Claudij pro vrbe Tuscorum.

Differtum.] Desleitur a verbo eiusdem coniunctionis, atque refertio, a farcio, & syntaxews. Nam vt dicit Cicero, Literas refertas omni officio, diligentia & suauitate: Item, refertam negotiatorum Galliam esse ac plenam Romanorum ciuium: sic corpus odoribus differtum Tacitus: Item Catul. Epig. in Alinium.

Est enim lepōrum differtus puer ac facietiarum,

Id est, plenus omni ex parte, sicut ds videtur notare.

Cauponibus.] De hac voce dictum est in Grammaticis Odes 28. lib. 1. sic caupones notantur propter iniustam rerum mensuram & nimis angustam.

Hoc iter.] Videtur mihi ellipsis sic explenda: Nos ignati diuimus hoc iter ab Vrbe ad forū Appij, quod solet esse vnum, id est, vno die cōfici a viatoribus præcinctis altius, quàm nos sumus. Hic locus citatur a Seru. in Ver. Aen. Hic Nomadum genus & disc. Est autem diuidere iter, τὸ νεῖδαι τὴν ἀνὰ πᾶσαν. i. profectiōnem intermittere ad interquiescendum.

Altius ac nos.] De particularum ac, & atque recta conuenientia lege Grammatica 12. Epod. Minus est grauis, id est, lentis viatoribus minus est molesta pro-

pter frequentes quietes & anapaufas diuerforiorum.

Appia.] Ellipsis est, via, quam Appius Claudius Censor stravit, ut scribit Liu. Decad. 1. l. 5.

Hic ego.] In foro Appij cogo stomachum in ediam & famem pari, propter insalubres aquas, quod non dicit sine lepore.

Propter aquam.] Hæc propositio causam dicit hic, sed in hoc Virg. templum de marmore ponam Propter aquam, locum designat, ut in Adel. Act. 2. Scen. 1. hic propter huc assiste, id est, iuxta.

Iam nox.] Ita Virg. Eclo. 5. inducite fontibus umbras Pastores.

Cælo.] Cælum stellis candidum fieri incipiebat.

Coniucia ingerere.] Dicitur sæpius in oratione soluta, ingerere dicta in aliquem & probra, pro maledicere & conuiciari. Conuicium quidam malunt e notatione Feliti scribi per c, a vico deflectente, vbi prius habitatum est conuicium: vel immutatione literæ, conuocium, ut sit dictum iocosum quasi e vicis triuijsque ac e populari voce petitum, quod posterius Vlpianus probauit. Prioris autem ratione niri etiam videtur comœdia, a triuiali cantu dicta. Vnde sumpta est ἀντι τῆς ὄψεως ἢ διαστροφῆς ἢ σκώμματος, ἢ λόβου. Ingerere autem conuicia Græce dicitur ἐπιβολὴν, λοιδορίαν βλάσφημιον sicut inde orta, ἐπιβολὴν, λοιδορίαν, βλάσφημιον, λέγει τὸ δουραμένῳ νέμῳ, ait Eustathius in ῥαφῶν. ὁ Ὀδυσσεὺς pag. 159. atque vis earum spectat ad aliquem maledictis ac ignominijs, tanquam telis & ferro, appetendum; sed est in Latino vis quædam cum mulandi maledicta maledictis, quo modo videtur sumendum illud Charini Andr. 4. 1. 16. ingeram mala multa quasi tela, inquit Donatus: vbi mala sumuntur pro maledictis, in Plauti Pseudo. ingere mala multa, id est, in eum multa probra iactato, posteriorem vocis rationem videtur confirmare hæc phrasis Ciceronis e geminatis, clamore, conuicioq; iactari, Gallicè, estre huic & outrage de paroles iniurieuse. Idem præstare potest prouerbiu, septem conuiciu, nouem conuiciu: quo præscribitur numerus conuiciarum, qui neque infra tres Gratias descendat, neq; supra nouem Musas ascendat, imò verò ne ipsarum quidem gradum attingat: sed inter ternarium & septenarium consistat, alioqui conuiciu soler esse clamor, tumultuosum, insuaue ac molestum, & quid amplius? hoc dicit Poeta 5. epist. lib. 1.

Sed nimis arcta premunt olida conuiuia capra.

Huc appelle.] Propriè hic sumitur τὸ appellare, ut monet Donatus in prologum Andr. quum ex pelago, aut freto, aut flumine quis ad littus & ripam accesserit, & ita verbum est nauticum, sed inde translata, quum dicimur appellere ad aliquid animum pro adiungere, adijcere & applicare. Hic ellipsis est nauem, quomodo loquitur Cicero 3. de natur. Deor. qui quum ad Peloponnesum classem appulisset. Et si videtur Quintil. lib. 7. cap. 4. dixisse absolute, Pater eius a transmarina peregrinatione, quum ad littus idem appulisset, lecto nomine suspendisse se. Ego tamen non dissimilem Ellipsin vocis nauem vel classem, hic agnosco: quod Græci dicunt, προσήλασον ἢ ναὺς τῷ ἀγιάλιῳ, appulsa est nauis ad littus, vbi verbu ponitur absolute, item προσομιξείδαι τὰς ὄχθους, applicari ripu. Homerus tamen idem sæpius per verbum ἐπιπέλαρον,

Ἡ μὲν ἐπειτα ἠπειρώ ἐπέπελασεν. i.

Nauis postea ad terram appulsa est,

quo verbo ter vsus Ὀδυσσεὺς, ἰώτα, ut Eustathius annotat ad vers.

Ἄλλ' ἐπέπελασαν ἔτι.

τὸ δὲ ἐπέλαρον πρῶτότυπὸν ἐστὶν ἢ ἐξ αὐτῶ κατὰ πλινασμὸν τὰ

ἐπέλαρον τῆς γούρῳ ἐνταῦθα χεῖται τῆ λέξε δὲ λέγει ο. id est, verbum ἐπέλαρον est primigenium, atque ex ipso per additamentum literæ fit ἐπέλαρον. hic certe ter videtur verbo sine o. paruo. apud eundem tamen Ὀδυσσεὺς, μ. vers. 185.

Νῆα κατὰ γῆσορ, ἢ ναὺς τῆ γῆς ὄπ' αὐτοῦ. i.

Nauem appelle, ut nostram vocem audias.

Sic interpretor verbum Homericum, imitatus auctorem breuium scholiorum, qui per verbum ναυδρομῶν idem exposuit, quamuis Eustathius velit positum pro simplici, τῆσορ, i. sisse, ut dicimus, gradum sistere atq; cursum.

Trecentos inferis.] Alia est Ellipsis vocis vectores παθητικῶς accepta, pro, imponis naui plures vectores, quam pacti sumus, Grammatici tradunt verbum inferendi, ut simplex, ac reliqua huius coniuncta, facere præterita per eui & supin. per itum, quoties de statione & infirmitate vsurpantur: sed quum de alia positione, per tui, & ertum: vnde hic dicendum videretur, inferui in præter. & insertum in sup. Sed quid illi ad hoc, quod fuit Sat. 3. antecedente,

deniq; te ipsum

Concute, numquam tibi vitiorum inieuerit olim Natura.

Respondebunt? Credo equidem id factum vi modificari verbi, ut illud Virgilij Eclog. 1. En queis conuenimus agros & προσηνῶς dictum, fortassis etiam hoc præfens.

Iam satis est.] Alia est Ellipsis, pro, iam satis est vectorum in nauem, vel, iam satis multi homines ingressi sunt in nauem.

Abit hora.] Sic Terentius 2. 3. 40. loquitur in Eunuchis: Dum hæc dicit, abijt hora. Ita Ouidius lib. 2. Met. veloces horas vocat, & Deas facit solis mistras Heliolum imitatus qui facit illas Iouis & Cronidis filias. Ita quoque Cicer. pro Muræna loquitur. Abijt tempus illud, mutata ratio est, pro præterijt & elapsu est.

Culices.] Nomine culicis videtur quilibet vermiculus alatus significari, de quo lege Plinium lib. 11 capite 22. & Aristot. lib. 5. de histor. Anim. vbi dicitur hoc insecti genus nasci ex acescente vino dormituriensibus valde infestum, cum punctione, tum bombilatione. Ut autem Latine est communis generis (nam Plautus in Casina. vocat, canam culicem, lenem amatorem.) sic Græcè κώνωψ, ωπος, δ, tamen fam. gen. reperitur in Epigr.

Ὁ ζυβοὶ κώνωψες, ἀνὰ δέλεος, αἵματος ἀνδρῶν Σιφῶνες

Acute bombilant culices, impudentes, sanguinem hominum

Exsugentes, ac velut per tubum & canalem trahentes.

Rana palustris.] Hic si Poeta tanto vauiisset imperio, quanto Suetonius scribit Augustum in ipsius vita vauiisse, iussisset fieri silentium: sic enim cap. 94. ibidem; Quum primum Augustus fieri cepisset, in auito suburbano ranas obstrepentes forte silere iussit, atque ex eo negantur ibi ranas coactare. Plinius scribit lib. 4. cap. 12. in Seripho insula maris Ægæi & vnâ Cycladum ranas prorsus omnino mutas esse: vnde προσηνῶς homines dicendi & canendi valde imperiti dicuntur βότραχοι ἐν Σερῖφῳ. i. rana Seriphia: quod prouerbiu Michael Hospitalius Franciæ Cancellar. vsurpauit epistolâ lib. 1. ad Carol. Lothar. Card. sic incipiente. Quum te nostra diu, &c.

Languenti quondam solūq; viaq; labore

Alida somnum rana impediere palustres:

Illum orasse Deos, ut vocem demere, mutas

Seriphias perhibent ex illo tempore rana.

Me tu, quando vol's, pergam si forte molestus

Esse tibi; verbo potes vno reddere murum

Pisce magu.

Vide-

Videtur autem Epithetum palustres distinctionis gratia hic adhibitum. Nam Ranarum alia sunt terrestres in vepribus degentes. rubetae dictae Latine, Graece *ραναί* : e quibus venenum paratur, ut Iuuenalis Satyr. 2. ostendit.

Occurrit Matrona potens, qua molle Calenum porrectura viro miscet ficiente rubetam.

de quo Plinius lib. 8. cap. 31. Aliae sunt quae in fruticem ascendunt, & inde cantantes nomen inuenere calamitae: sed hic *βέρραχοι* sunt, quorum meminit Virg. 1. Georg. sub finem post Aratum, ut qui sint praenuntii pluviae futurae:

Et veterem in limo rana cecinere querelam.

quale Cic. prognosticum observavit l. 15. ad Atticum: Equidem etiam pluvias metuo, si prognostica nostra vera sunt: rana enim *ραναί* de quibus etiam 3. Georg. Ranis *ραναί* loquacibus explet. Earum autem coaxationem sic Aristoph. in Ranis Comedia describit aduersum *βέρραχους* *νεύροισι* *νοήσι*. De iisdem sic Aratus.

Η μάλλον δεινὰ γενεὰ, ὕδροισιν ὄνειαρ

Αυτὸθεν εἰς ὕδατος πατέρες βόωσι γυρίων.

Aut magis misera progenies, hydrius esca

Indidem ex aqua patres coaxant ranularum.

Sunt autem *γυρίων*, ranulae rotundae & ranarum pulli, quibus nondum pedes sunt enati: sed de etymo vocis Latinae *Rana*, nihil dum compertum habeo, nisi quod Isidorus tradit eas, a garrulitate dictas: unde Aegyptias ranas Origenes interpretat *εὐγάρυλοι* Sophistas: tantum in praesentia dicam de illo Graece *βέρραχος*, ab asperitate soni nominari, tanquam *τραχύφωνου*, asperè sonantem diceret, aut proprius etymo *βέρραχου*, τὸν *ἔστ* τὸ *ἄλδ* *βόλῳ* *τραχέων* *ἔχον*.

Auertunt.] Pro hoc Virg. dicit, *abrumpere somnos*, & Iuuenalis Satyr. 3.

Stantis conuicia Mandra

Eripiunt somnos vrsu. Itē Cicero, *adimere* & ipse Poeta Ode 25. l. 1. *nec tibi somnos adimunt.*

Fessus viator.] Exple de via, ut loquitur Cicero more Graecorum, qui dicunt, *νενοπιανὸς ἐν τῆς ὁδοπορίας*, quod etiam Plautus conuertit, *lissus de via.*

Cantat certatim.] Gall. *ils s'efforcent, a qui chanterale plus haut.* Sic Virgilius de auibus in stagnis certatim sese lauantibus.

Certatim largos humeris infundere rores.

Prolutus.] *Proluer.* Grammaticis est multum diuque lauare, quod facile perspicitur ex eluuię Eridani in fin. 1. Georg.

Proluit in sano contorquens vortice sylvas

Fluuiorum rex Eridanus.

Et l. 1. Aen. v. 743. *Pleno se proluit auro*, id est, repleuit & consperxit se vino ex aurea patera. Hic igitur *prolutus* valet madidus & repletus vino euano, Gallicè, *qui a beu diu vin euentè & gaste*. De vappa lege Gram. Satyr. 1. Placet hic quibusdam agitatorem mulae significari nomine viatoris, ut funes per retinacula, quibus mula trahebat lintrem & hic ad littus religabatur mulā solutā, qui Graecè possunt dici *σάρται ἢ ρυτίδες, τὰ πείσματα ἢ ἔχηματα*.

Lintrem.] Linter est *σάρται*, τὸν *ἔστ* τὸ *ἔδλος* τὸ *πλοῖς* *ἐφ* *ἐκνομοῖς* ἢ *διὰ* τῶν *ἐπέτων* *ἐκνομοῖς*, scapha est genus navigij, quod trahitur vel remigibus impellitur: fortassis a lingen-do & legendo littore dicta.

Cerebrosus.] Quem Graecidicunt *ἐξόθυμον*, *ὄθυναρόδιον*, *ὄθυχόλου* *ἀνρόχολου*, animi precipitem, & ad irascendum facilem, qui non regit iram, nec continet: Gall. *qui se met aisement hors de cervelle*.

Quarta.] Si hoc contigit Aequinoctio, potuit hora decima solis esse ab exortu.

Exponitur.] Hæc est natia huius verbi significatio, quasi extra lintrem in terra ponimur. Cæsar sic loquitur sub finem libro quarto de bello Gallico, *quibus ex nauibus quum essent expositi milites circiter CCC.* Sic quoque Graeci: Synesius *τὰ περιβότα μὲν ἐν ἀλεξάνδρεια δὲ ἐντελέστα διὰ τὸν δυσχερέατορ ἀποπλοῦ*, quæ missa fuerat in Alexandriam, exposita sunt propter periculosam nauigandi difficultatem. Sic etiam Liuius, *exercitum in Africam exponere.* Alia autem Latine & Graecè significandi formulæ siue abijciendi ac fortunæ committēdi, siue explicandi sunt paullum ab illo priori immutatae, qualis est illa Terent. Act. 4. Sc. 1. *Heaut. Annulus qui cum exposita est gnata.* Exponere, ait Donat. ibi, est morti obijcere & tradere. Ita Liuius de Remo & Romulo, *Regis imperio in proxima illa uie pueros exponunt.*

Lauimus.] Hic locus citatur ab interprete Virgilij in 2. Aen. v. 717. quum nihil tractetur hic sacri a contaminato cæde: sed mūdities tantum, aut refrigeratio viatorum ostenditur.

20 *Feronia.*] Situs Feroniæ sub Soracte monte non est procul ab vrbe Tarracina, de qua & de templo Feroniæ lege Plin. l. 2. c. 55. Est quoque eiusdem nominis Dea, de qua Virg. l. 7. Aeneid.

Et viridi gaudens Feronia ludo.

Dionys. autem Hal. l. 3. *τὸν φερώνειον* ex aliorum sententia triplici affecit nomine, Antophoron, Philostephanon, Persephonem, florigeram: unde Latini Deam a ferendis arboribus dictam volunt, gaudentem coronis, & Proserpinam: credebatur etiam libertorum Dea, qui in ipsius templo pileum accipiebant capite raso. Vnde Plautus in Amphitr.

Quod vnam ille faxit Iupiter, ut raso capite portem pileum.

Est denique eiusdem nominis fons.

Anxur.] Ex Festo Anxur est vrbs Volscorum nunc Tarracina dicta, & de hoc nomine Iupiter Anxurus dictus fuit, quod in illo tractu Campaniæ cultus fuerit, quasi *ἀνὸν ἔσπῳ*, sine nouacula & nondum barbā rasā, Liu. l. 4. sic describit, *Anxur fuit, quæ nunc Tarracina sunt vrbs prona in paludes.* Item Plin. l. 3. c. 5. *a Circeis palus Pontina est, dein flumen Vfsens supra quod Tarracina oppidum lingua Volscorum Anxur dictum:* Tacit. l. 20. municipium vocat. Eius autem Tarracinae situm perspicue demonstrant verba Poetae *repsimus & impositum saxis*, quia his temporibus adhuc Tarracinenlis vrbs in altissimo monte erat: inde postea in æquiore locum deposita est: ut non solum sint adhuc vestigia ædificiorum in monte, sed & murorum.

30 *Cocceius.*] Ferunt hunc Cocceium Neruam Iurisc. fuisse auum Neruæ Imperatoris.

Magnis de reb.] i. de lite & discordia Cæs. Augusti & M. Antonii componenda, quæ tandem in ciuile bellū euasit. Hoc Graecè dicitur *ἐπὶ μεγάλαις ἐρίταις ἀποπεριβοῦντες*. Præpositio *de*, valet hic, propter res magnas, ut Cic. Epist. 9. l. 6. ad Fam. eadem de causā nostrum virog, cecidit, & 7. ad Att. de Numertano multum te amo id est, eandem ob causam, & apud Terent. in Eun. *Ecquid ne s amas de fidicina isthac*, id est propter fidicinam, ait Donatus &c. Huc accedat notatu dignum, τὸ *legare* proprie dici de magnis rebus publicisque negotiis, ut ipsius coniunctum *allegare* de paruis ac priuatis. Plaut. *si allegassem al quem ad hoc negotium.* Terent. in And. Act. 5. Sc. 3. *ne credas a me allegatum hunc senem*, id est Donato, adhibitu ad nuptias impendendas, item Cic. *pro Kosc. homines nobiles allegat, ne ad Syllam adirent*, pro quo idem in 4. Verr. *summittebat iste Tmarchidem.*

Capitoq.] Hic a Dion. l. 56. dicitur C. Capito Fonticius fuisse Consul. cum Germanico Urb. cond. 765.

Aueris J. Conciliare animos Augusti & Antonij alienatos : quod minimè præstiterunt. Eamque ob rem Augustus tandem abrupte societatem, vt Suetonius scribit in Oct. c. 16.

Hic ego. J Est infinitum pro finito, illinebam & vnguebam, aut cœpi illinere : propriè dictum puto, *πρωτινός* autem Satyr. 4. superiori:

Et quodcumq; semel illeverit chartis, sicut est ibi annotatum. De lippitudine & collyriis dictum fuit Satyr. 3. Addam Ciceronem sæpè hoc morbo laborasse vt apparet multis Epist. ad Attic. l. 7. 8. 10. & ad Q. Frat. 2. Epist. 2.

Ad vnguem. J Hoc Plutar. Græcè pronunciat lib. de Boni. valet. *ἡ ἀπὸ τοῦ ἀντιβίου ἀπόδρα καὶ διόνυχος λεγομένη δακτύλα*, exacta igitur v. uendi ratio, quæ dicitur ad vnguem examinata : quod idem hic Auctor Epist. ad Pis. effert, Carmen reprehendite, quod præfectum decies non castigauit ad vnguem. Sensus igitur hic est. Fonteius Capito fuit omnibus numeris perfectus & absolutus.

Fundos. J E Strab. l. 3. discimus Fundos fuisse urbem in via Appia sitam.

Aufidio. J Hic Aufidius Luscius prætor fuit Fundanus. Fuit alter Cui Aufidius Cæcus Romæ prætor de quo posteriori vide s. Tusc. & s. de Fin. Gens autem Aufidia fuit Fundana, ex qua credita est auia Tiberij Cæsaris, id est, mater Liuiæ Fundana, & filia Aufidi Lingonis, cui erat alterum cognomen Lurco: additur Luscius ridiculè: ex veritate tamen vitij Suet. in Tib. c. 5. & in C. lig. c. 23.

Prætextam. J Fuit Prætexta initiò habitus honoris & insignis magistratus Etrusci: deinde vestis puerilis, quâ pueri induebantur vsque ad annum 17. quo sumebant togam virilem : atque tam viri quam mulieres nobiles eâ utebantur : vt constat 3. in Verr. Eripies igitur pupilla prætextam togam; vbi Cicero tribuit prætextam pupillæ, quam viro iuncta connubio deponerat. Fuit etiam prætexta magistratus insignis ornamentum : vnde Cicero pro domo sua dicit, videre prætextatos inimicos, id est, magistratu fungentes, & honoribus ornatos : Græcè dicitur *πρεπόφωπος ἰδὼς*, vel vno verbo *πρεπόφωπος*, id est, latus clauus, vel tunica lati clauus, vt loquitur Suetonius, *πλάτυνκμος*, quæ a Fabio Quinto tunica palmata ob latitudinem clauorum etiam dicitur, & *ἑμπόφωπος ἰδὼς καὶ ἑμπόφωπος*, vestis impurpurata & inclauata : a purpurea toga, vel vt postea dicta est a Festo picta toga differre perspicitur e 36. lib. Diodori Siculi de bello seruilis, *τιβερναίτε πρεπόφωπος περιβάλλετο, καὶ πλατύκμορον ἐπέδουχέτωνα*, togam purpuream circuminduebat tunica lati clauus, vel lato clauo. Huc quoque spectat, quod Suetonius scribit in Augusto cap. 73.

Veste non temere aliâ, quàm domestica, v. us est ab vxore & sorore, & filia, neptibusq; confecta, togis neque restrictis, neque fufis : clauo nec lato, nec angusto. Tunica autem tota lati clauus distinguebatur latè nodis purpureis, qui similes erant capitibus clauorum. Plinius autem lib. 9. cap. 39. de tempore, quo primùm purpura fuit in vfu, sic memorat : purpura vsum Romæ fuisse semper video, sed Romulo in trabea. Nam togâ prætextâ, & latiore clauo Tullium Hostilium e regibus primùm vsum Etruscis deinde satis constat, quæ verba Gallicus interpres fideliter sic reddidit : *le trouue, que de tout temps la pourpre a esté usitée a Rome, sources fois Romulus n'en usoit sinon en son man teau Royal : car Tullius Hostilius fut le premier Roy Romain, qui porta longue robe, auec la chumaire brochee a' escarlate a forme de testes de cloux.* Et cela fut apres la victoire qu'il obtint contre les Thoscans; ainsi qu'on peut voir par les annales. Latus autem clauus erat, quo maiores magistratus Romæ, Consules, Senatores, Prætores, Aedi-

les maiores utebantur pro insigni muneris sui. De prætextâ & picta toga, & vtriusque origine, & quibus daretur, vide plura lib. 1. ca. 5. Saturn. Macro ex oratione quoque Cic. pro Archia perspicitur, prætextam tribui solitam non solum pueris puellisq; atque magistratibus patricijs, sed etiam virtute aliquâ præditis prætextatum esse, ait; non solum ingenij ac literarum, verùm etiam natura, atque virtutis fuit. Huc accedat, esse, qui quinque hominum generibus colligant ex antedictis prætextam tribui solitam : pueris ad annum 17. omnibus vel Vrbanis, vel Coloniariis & Municipalibus Magistratibus, magistris ludorum compitaliciorum, Senatoribus dies festos Deorum celebrantibus, Sacerdotibus & Auguribus, præterea triumphantibus e lib. 7. cap. 1. sed distinctam aliquo genere coloris.

Scriba. J Scribarum curia fuit Romæ ex infimo hominum genere : quem ordinem latè fufum Romæ, non tamen vilem liberti certo pretio emere solebant, vt cognosci potest e 3. lib. in Verrem. Scribas tradit Festus ex eo dici, quod rationes publicas in tabulis scriberent, & magistratibus, ne dum Quæstoribus, apparerent, qui propter multitudinem tributi sunt in decurias, & ordinem equestri proximum sortiti, de quibus vide Cic. 5. Verr. vnde hic Aufidius Luscius præmii loco promotus fuerat ad Præturam Fundanam. Itaque hic ipse, vt Prætor municipalis poterat prunas sumere e publicis balneis, vel iubere ignè præferri sibi, qui præter alia pro more magistratibus & imperatoribus debebatur, eaque præbenda dicebantur Græcè *πρεπόφωπος*. Longè clariori loco Græci & Etrusci munus scribæ habuerunt, vt perspicitur e lib. 2. 1. De cadis apud Liuium, qui dum memorat facinus magnum & memorabile C. Mutij nobilis adolescentis: Hic, inquit, abdito intra vestem ferro proficiscitur : vbi eò venit in confertissima turba prope regium tribunal constitit. Ibi quum stipendium fortè militibus daretur : Scriba cum rege sedens pari ferè ornatu multa ageret, ne ignorando regem semetipse aperiret, quis esset, quod temerè traxit fortuna facinus, scribam pro rege obruncat. Græci autem honorificè appellant scribam ciuitatis vel cõsiliij, vt lib. 7. Thucyd. *ὁ δὲ γραμματεὺς τῆς πόλεως παρελθὼν ἀέγνω τοῖς Ἀθηναίοις*, Scriba ciuitatis quum aduenisset, recitauit Atheniensibus. Sic Demosthenes pro corona, *γραμματεὺς τῆς βουλῆς*, Scriba cõsiliij. Sed longè alia fuit ratio & munus aliud apud Iudæos, *γραμματεὺς ὃ ἵσταν παρ' αὐτοῖς νομοδιδασκαλοὶ ἐμνηστὰ καὶ μεταφραστὰ τῶν ἐν τῷ νόμῳ καὶ νομοφύλακται*, Scriba enim apud ipsos doctores & interpretes sacra Legis & custodes erant, perinde atque nostri. Scribæ sunt custodes publicarum tabularum. Aemilius quoque Probus in vita Eumenis ait, scribæ munus multo esse apud Græcos honorificentius quam apud Romanos : nam apud nos, inquit, reuera sicut sunt mercenarij scriba existimantur, at apud illos contra. Nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco natus, & fide & industria cognita, quod necesse est eum omnium consiliorum esse participem.

Barillum. J Grammatici defleunt hanc vocem *παρονομαστὴς* a batulum, quod rursus vnius literæ mutatione volunt dictum quasi patulum, id est, Pala ferrea, Græcè *παρονομαστὴς*, Paelle a brasier. Alij defleunt *παρὰ τὸ παρονομαστὴς*, & definiunt *ἐμπέταλον τι λοπάδιον*, quod etiam *παρὰ τὸ παρονομαστὴς* nominatur, & per *β* *βαρταίον*. Inuenitur scriptum & *βαρτέδιον*, ampla patella. Illa diminuta voce Plin. l. 33. c. 8. vsus est, vbi de bonitate argenti exploranda præcipit, Barillis ferreis candentibus ramento imposito, quod candidum permaneat, probatur. Mettant de la raclore ou limaille d'argẽt sur une paelle ou plaçq; de fer chaud, s'il demeure blanc, il est bon & fin.

Prunaque &c.] Seruius in lib. 2. Aeneid. sic definit prunam, vt, quamdiu ardet, a perurēdo dicatur, quum autem exstincta fuerit, carbo nominetur. Idem dicit lib. 11. ad vers.

Cultores multā premimus vestigia prunā.

Culinam, &c.] Nonius e Varrone vult culinam ab eo dici, quod ibi colebant ignem, & sacrabant.

Mamurrarum.] Familia Mamurrarum Romae fuit, quae originem duxerat ab hac vrbe Formiis, ex qua fuit Mamurra eques Romanus, & praefectus Fabrorum 10 C. Caesaris in Gallia, vt Plinius refert lib. 36. cap. 6. cuius loci haec est Gallica interpretatio, *Touchant nos Romains, Cornelius Nepos dit, que Mamurra de Formia, villedu royaume de Naples, homme d'armes Romain, colonnel iadis des pionniers & ingeniaires qui fut voient le camp de Caesar en France.*

Sinuessa.] Hoc oppidum e lib. Strab. 1. situm est in Sentino sinu Campaniae, vnde nomē inuenit, cui balneae calidae sunt proximae. Sinope olim dicebatur.

Iucundo &c.] De vi huius vocis dictum fuit Epodis 20 primis: *nil ego contulerim, &c.* Mich. Hospitalius Fraciae Cancellarius imitatus est hoc argumentum & hanc Phrasin epistol. 1. lib. 1. epist. ad Musas Romanas de Bellaio Cardinali iu Galliam reuocando.

At Tiberim (quamuis Aegyptia pondera iactet)

Non ego contulerim Sequana &c.

Campano ponti.] Hic pons distabat a Capua decimum tertium lapidem: quae vox si a pendendo, vt quidam putant, deflectitur, non longē recedit ab etymo vocis Graecae *πέτρα*, quasi *ἡ ἐπ' ὕψος γὰρ νεμεσύν*, sit terra super aquam sita: alii dicunt *παρά τὸν γλῶσσοειδῶν, ἢ subacta te, ra:* a quo quidem etymo non multum abludit ratio subacti pontis, nisi genere solum materiae. Fit enim e trabibus sublicis, vel potius auctore Ios. Scaligero, subliquis: sub quibus decurrunt aquae fluminis liquentes,

Et parochi.] Haec vox *παροχος*, (de qua in Grammaticis Sat. 4. *παρὰ τὸ παρῆχειν, τὸ π' ἐστὶ, παρῆχειν*, a praebendo & suppeditando dicta) significat eum, qui lege Iulia magistratibus Reip. causā peregrē proficiscētib⁹ 40 omnia necessaria suppeditabat: quae vno nomine vocabantur *παροχῆ*: quod Agellius vertit praebenda lib. 15. cap. 4. quorum redemptio sordida videbatur, vt ostendit citatus locus de Ventidio Basso. Ab his praebendis vt Cicero abstinerit in prouinciam proficiscens, lege epistolas 10. & 21. lib. 5. ad Atticum. Quando autem *παροχος* deflectitur *ἀπὸ τῆς παροχῆιδου*, quod est vehi assidentem lateri alterius, valet cum *τὸν παρὰ νομοφῶν, ἢ νομοφωγῶν*, coniugum conciliatorem & auspiciem, qui vel genere, vel amicitia illis coniunctus 50 erat, cui plurimum deferrebat in Graecia, vbi, vt scribit Pausanias, in nuptiali curru tres tantum sedebant sponia quidem media, & a lateribus ipsius sponsus & Parochas. Hoc quidem ab hoc loco est alienum, sed accipe appositum distinguendae vocis ambiguae gratia.

Hinc muli Capuae.] Videtur hic vel Ellipsis esse participij, profecti, vt sit sensus: Muli ab hac villula profecti tempestiue deponūt onera sua Capuae, vel verbum ponunt habere vim mot⁹ de loco. Praeterea, tempore sumendum est *ἐπιπέμωτων*, vt solet, *tempori*, quomodo Plut. in Asinar. sumit & geminat cū opportune, vt tempore opportunē, actulisti.

Capuae.] Cic. Phil. 12. Capuam vocat alteram Romanam, & mirum in modum laudat in oratione contra Rullum, vt in Gram. 16. Epodōn annotauimus, quam dicit Capyn Assaraci filium & Anchisae patrem condi-

diffe Aen. 10. ad hunc versum.

Et Capys, hinc nomen Campana ducitur vrbi.

Vbi tamen Seru. scribit Litiū a campestribus locis eam denominasse & Tuscos construxisse: idem Historicus eandem sic notat, inde Capuam, (Annibal.) flexit iter, luxuriantē longa felicitate, atq; indulgentia fortuna: quod Capys lingua Tuscul. significat falconem (fortassē a capiēdo, vt omne genus accipitrum dici videtur) cuius augurio viso Campania est nominata. De qua vide Plin. l. 5. Pro, muli ponunt clitellas, Graeci dicunt, *ἰσοστίλωνα κλιόων*, Muli exonerantur. Ex hoc loco cognosce, lector, errorem Grammaticorum, qui primam syllabam in *Clitellas* corripuerint, quam hic, vt in epist. 13. lib. 1. cernis produci; sed pro, *eo eormitum ego*, Cicero dicit epist. 26. l. 9. ad Papir Pætum, priusquam me conferam dormitum.

Nam pilā.] Hieronymus Mercurial. lib. 5. cap. 2. Gymnasticā hunc locum explicat de pila trigonali, id est, parua, cuius missione ac remissione vaide oculi in omnem partem frequenter ac celeriter dimouentur praeter alia corporis membra: ideoque Poeta suae lippitudini optimē consuluit, ne minus prudenter Virgil. debilitati stomachi sui & cruditati, quum vterque ab illo ludo se subduxit, ac quieti dedit his affectibus saluberrimae. Ludus autem pilae, quod omnes corporis partes aequaliter exerceat, vltatissimus fuit antiquis Principibus, quod ex vltima Ep. Platonis constat ad Dionysium iuniorē Siciliae Tyrannum, vbi iubet collutores pilae cum Tyranno saluere, *ναὶ τὸς συσφαιεῖσθαι ἀπὸ ἀσθενείας, dic tui collusoribus pila meis verbis salutem*: sed eō cuius accedendum est, vt salubris exercitatio sit corpore bene purgato & intemperantiae cautione, sicut in caeteris rebus, de quo lege Galenum lib. de sanitate tuenda. Pilae, sicut alearum, & tesserarum inuentum Graeci tribuunt genti Lydorum: sed de pila lege Herodotum lib. 1.

Lippus.] Quid lippus sit, & quo modo Graecē dicatur, vide Gram. Sat. 3. Crudi dicuntur Graecē *διωκτοὶ πλωῶτες καὶ ἀπειροί*, quae vox hic sumi videtur *ἀπειροί* 40 *πλωῶτες*, pro his, qui cibos non conficiunt quomodo iumentur epist. 6. lib. 1. *crudi tumidique lauemur*. illud autem Iuuenalis Satyrā. 1. *pauonem portas crudum*, *παυονίως* cibo minimē cocto, nec in chylum laudabilem conuerso. Ferunt hos Poetas, Virgilium & Horatium fuisse Caesari Augusto adeo familiares, vt inter eos aliquando inuentus sit sedens a Maecenate, cui, quid agerent, interroganti, respondit Augustus subridens, sedeo hic, inquit, vt vides, inter lacrymas & suspiria, notans lippitudinem Horatii, & cruditatem Virgiliani stomachi, quae cogebat eum identidem suspirare: sic eum habuisse corpus constitutum scribit Donatus in ipsius vita, *corpore ait, & staturā fuit grandī, aquilino colore, facie rusticā, valetudine variā*. Nam plerumque ab stomacho & faucibus ac dolore capitis laborabat, sanguinem etiam sapius eiecit, cibi viniq; minimi. Ex eo tamen quod Seneca scribit epistola 55. se dubitare, quo nomine Graeco appeller morbum, e quo laborabat, & *ἀδύνα* 50 putabatur. 1. spirandi difficultas, cognoscitur facile idem Latine & apte dici posse suspirium, quomodo diximus paulō antē Augustum nominalie. Itaque Virgilius putaretur potius laborasse pulmonibus, quam stomacho, aut sententiā Donati vtroque simul morbo; de quo iam praemonitum fuit ode 15. lib. 1. ad verba sublimi anhelitu. Sed de cruditate vide Grammatica 8. Epodōn.

Claudi.] Pro, Claudij cauponas per Apocopen:

collocat villam Cocceij Neruæ sic supra tabernas Cocceij oppidi, vt his illud imminet.

Osci.] Plinius lib. 3. cap. 5. collocat Oscos in Campania, sicut Tarracinos, vltra Circeios montes: atque quamuis gens Oseorum Campanorum fuerit rotius Italiæ libidiniosissima, & flagitiosissima, vt obscenum inde delecti possent: verior tamen mihi videtur notatio Varronis illud a scena deriuantis: in qua turpissima quæque proponi & reprehendi soleant, vt dictum est in Grammatic. Sat. 1.

Domina exstat.] Adhuc Sarmenti domina superstes est, vnde significat Sarmentum non ita pridem manumissum fuisse & libertum factum. Operæpretium hic fuerit adolecentes cognoscere consilium Agell. l. 6. c. 11. ex oratione. Q Metelli Numidici, maledictis non esse cum alijs certandum: sic enim ille: *cum iniquissimis hominibus non esse conuicio decertandum, neque in maledictis aduersus impudentes & improbos velitandum: quia tantisper similis & compar eorum fas, dum paria & consimilia dicas atque audias.*

Quo patre natus, &c.] Hæc præpositionis ellipsis est ferè perpetua Poetis, vt prænotatum fuit in Oden. 1. lib. 1. & in 5. l. 4. quamuis mox eam expressurus sit, ab his maioribus orti.

Et ipse.] Messius responder se vulnus accipere a Sarmento.

Turparit.] Iam hoc verbo vsus est Od. 13. l. 4. *Te quia gula turpant & capitis niues.* vnde reperes quid hoc verbum differat a dedecore, pro vtroque videtur Agell. lib. 12. cap. 1. *vsurpasse deuenustare, tanquam pulcritudinis sibi infignia deuenustet.*

At illi.] Verba sunt Poetæ iocos Sarmenti expli-
cantis.

Campanum in morbum.] Hic videntur Campani notari lue Neapolitanâ, non admodum dissimili Elephantiasi, quali dixit Od. 37. l. 1. Eunuchos Cleopatæ contaminatos: sed multò turpioris exempli est in epigramma 70. Aufonij subscriptum picturæ Crispæ mulieris impudicæ, quæ apud Nolanos Campaniæ populos dicitur omnes Veneres in vno corpore exercuisse, & moli solita per vtramque cauernam. Ita Lamprid. narrat Helioabalum exceptare solitum libidinem per omnia corporis caua: sed de Campaniam plura, quàm integritas morum requirit. Alij tamen malunt ad mentis impuritatem & arroganti-
am referre.

Saltare Cyclopa.] Id est, more Cyclosum. Simili syntaxi Suetonius dicit in Nerone cap. 14. *sub exitium quidem vitam palam voverat, si sibi incolumis status permansisset, proditurum se partâ victoriâ, ludis etiam hydrantem & choraulam & vericularium, ac nouissimo die histrionem saltaturum,* hoc est, gestu, motu & sermone imitaturum: vnde Cyclopea dicuntur Scenici ludi, vbi Polyphemus inducebatur saltans præposterè, inconditè & monstruosè, id est, vno verbo, extra numerum & decorum, quod Hesychius dicit *ἐξ ἑσάδων, ἄστ' ἐστὶ, ἡν ἑσάδων ἀνεῖναι, turpiter & impudenter moueri:* quod Virg. enunciat Georg. 1. v. 350. dare motus in compositis, tamen Virg. 4. Georg. facit Cyclopas cudere fulmina Iouis numerosè & modulate:

*Illi inter sese magnâ vi brachia tollunt
In numerum.*

De hac voce & illius ratione vide Grammat. Od. 4. lib. 1.

Donasset iam.] De huiusmodi donarijs post liberationem vel periculi, vel alicuius laboris lege Grammatica in 5. Od. l. 1. & quæ dicuntur in Epist. l. 1. De seruis stigmatiis & catenatis sic Martial.

Has cum gemina compede dedicat catenas

Saturne tibi Zoilus annulos priores.

Scriba quod esset.] Hæc idè dicuntur, quod serui manumissi, id est, liberti, qui, vt modo dictum fuit munus scribæ pretio emebant, non omnino erant immunes ab omni opera patroni sui debita, neq; conditione seruili plenè soluti.

Vna farris.] Ex Dionysio Halicarn. discimus far fuisse apud veteres notionem communem omnium frugum, & ex eo dici, quod illud terra ferat vel faciat: hinc farina. Farris autem libra quantum frumenti contineat, vix exactè sciri potest. Quidam putant illud demensum, quod Domini singulis Calendis mensium suis seruis in singulos menses appendebant, & admetiebantur: inde nominari Græcè & Latine ἀνόμετρον, quasi mensuram frumenti. Quod si ita est, victus mensurus dici debet, non diurnus: atque quum audimus veteribus in more positum fuisse, vt vnoquoque mense singulis seruis modios frumenti quaternos appendere, & vnum modium continere chœnicas octonas, quæ quater adhibitæ 32. chœnicas efficiunt, vna chœnix singulis diebus cederet, & ad finem mensis duæ superessent, quibus Terentianus Geta Actus. 1. Scen. 1. Phorm. dicitur miserè passisse, suum defraudans genium. *ἥμισψ* autem est mensura duorum sextariorum, vel quattuor cotylarum. Vt autem huius libræ farris magis ostendatur quantitas, profertur consuetudo veterum Romanorum, quæ in victum diurnum cuique non plus selibrâ tribuebat: quantum lex 12. Tabul. & decemvralis debitoribus victis assignabat, vt licet perspicere e cap. 1. lib. 20. apud Agell. *Si vult, scilicet debitor victus, suo viuuto: ni suo viuuto, qui eum victum habebit, libram farris semis,* id est, dimidium libræ indies dato.

Produximus canam.] Sic Orator loquitur in Catone maiore, *conuiuium ad multam noctem, quàm maximè possumus, vario sermone producimur.* Et ipsemet Poeta ad Pison. dicit per simplex, *canam ducere.* Hoc non propriè interpretaremur per verbum *protrusimus*, quo vtitur Cicero Epist. 26. lib. 10. *Comitia, quantum reip. arbitramur conducere, in Ianuarium mensis protrudimus,* quia prorogatio comitorum habet nescio quid necessarium & laboriosum: contra, cænæ quid hilare ac iucundum.

Prorsus iucundè.] Hoc dicitur Græcè *ὀσὶ νουραδῶσι ἐπιπῆρ, ἡδῆως ἐνείνο τὸ δειπνον παρετάναον:* ita Ia. Douza videtur mihi rectè coniectasse distingendum post *prorsus*, & explicandum per notam cuiusdam complexionis, *ad extremum, in summa, vt paucis complectar.*

Tendimus hinc.] Sic Cicero ad Att. lib. 10. dubito. *an Venusiam tendam, ibique te expectem,* id est, pergam. Sed 1. Aeneid. *Tendimus in Latium.* Plin. lib. 3. cap. 11. *Beneuentum* facit oppidum Samnitum in Italia, quod Strabo sic Græcum facit, Βενιουέντομ, & Stephanus Βενεβοντος, nomen a bono omine impositum, quum antea Maleuentû a malo diceretur, & a Diomede conditum. Ratio autem, cur huius votis penultima *δῆως* pronuncietur, modò per *σ* diphthongum, modò per *δῆως* petatur ex Apologetico Huralthospitaliorum pro veteri ac germana linguæ Græcæ pronunciatione.

Dum versat.] Puto hoc significare, dum torret & affat, Græcè *ὄψῃ*. *Pendant qu'il fait rostir les griues estât fort officieux, mais non assez auise.*

Turdos.] Notatur hospes hac macrorum turdorum appositione officiosus quidem, sed minimè cautus. Huius autem auis tria ponuntur genera Aristot. lib. 9. De natur. animal. tum à Plin. l. 10. c. 29. & 53. de præstantia sapo-

tia saporis, qui percipitur ex ipsius esu: quorum generum primum ab Aristotele dicitur *ἔξοβόρον*, & ab Athenæo *ἔξοβάρον*, i. quod visco soleat vesci, vnde proverbium natum est, *Turdus ipse sibi malum cacat*: quia visco solent aues capi: quod Plinius locis citatis scribit non provenire, nisi maturatum in stomacho ac redditum per aluum autem, maximè palumbium & turdorum. *Semius* in versu sextæ Aeneidos describentes parcolubarum huius rei meminit,

*Quale solet sylvis brumali frigore viscum
Fronde virere novâ, quod non sua seminat arbor.*

Bene, ait hic interpret, addidit poeta, brumali. Tunc enim maturum est, & auri imitatur colorem: Idem ex Plinio etiam profert illud viscum de *fimo Turdelarum nasci in certis arboribus*. Vnde Plautus, *ipsa sibi auis mortem creat*: vbi censo legendum *cacat*, vt Græcum præsefert, *ὡχλα χέσει αὐτῇ κατῶν*, in eos vsurpari solitum, qui sibi per imprudenciam sunt exitio: dicentur autem plura de Turdo, si Deus voluerit, in epist. 15. lib. 1. notandum hic, quod veteres Glossæ in Perlij Satyram 6. 20 mouent, Perlium abusuè dixisse. *Nec tenuem solers turdarem nosse saluam* id est, saporem. Sic Poeta Ep. 15. lib. 1. Nil melius turdo. De quo etiam sic fecit Martial. Epig. 1. 13. 92.

*Inter aues turdus, si quis me iudice ceret,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.*
item l. 2.

Subdola tenduntur crassus modò retia turdis.
a Græcis dicitur *ὡχλα*.

Torret Atabulus. Hic ventus pestilenti flatu calidissimus Apuliam afficit, & illius regionis proprius dicitur Plin. lib. 17. cap. 24. *quædam temporum causa, aut locorum non propriè dicuntur morbi, quoniam protinus necât, sicut rabes quæ inuasi arborem, aut vredo: vel status alicuius regionis proprius. vt est in Apulia Atabulus, in Eubœa Olympias, & ab Agel. eiusdem indigena: de ventis quorundam locorum proprijs sic Plin. lib. 2. cap. 27. Sunt etiam quidam peculiare quibusq; Gentibus venti, non vltra certum procedentes tractum, vt Atheniensibus Sciron, ab Argeste paulum deflexus, reliqua Græcia ignotus, alicubi: elatior idem Olympias vocatur.* Grammatici notant Atabulum dici *παρὰ τὴν ἀτλίω βαλῶν*, i. a dando malo & damno: annumeratur hic ventus a Seneca l. 5. c. 17. Natural. Quæst. his, qui sunt quorundam locorum proprij: qui non transmittunt, sed in proximâ ferunt. Non est illis a latere vniuersi mundi impetus. Atabulus Apuliam infestat: Calabriam Iapyx: Athenas Sciron. Pamphiliam Cataegia: Galliam, præcipue Narbonensem, Circius: cui ædificia quassanti, incola tamen gratias agunt, tanquam salubritatem cæli sui debeant ei, & ab hac peculiari vi ac dominatu eundem nominant *Maistrot*, quasi magistratum illic gereret. Diuus certe Augustus templum illi, quum in Gallia moraretur, & vouit & fecit. Infinitum est, si velim singulos persequi. Nulla enim propemodum regio est, qua non habeat aliquem flatum ex se nascentem & circa se cadentem.

Incipit ostentare. &c. Hic Græcè dicitur, *ἀρχαὶ ἐπιθερὶ ἢ ἀπὸ τῆς ἀναφορῆς τῶν γνῶσεως ὄρεα*. Gall. L' Apoylle comence de là a me descouurir les montagnes, que ie congnois bien: ἢ τῶν αὐτῶν ὄρεων ἀνατέλλειν ἐπιθερῶν, vertices montium ipsius apparere mihi incipiunt.

Erepsimæ. Syncope est pro erepsissemus, id est, vix transissemus, Poetis admodum vsitata in omni verborum coniugatione. Erepo autem est lentè & extra cursum progrediendo vado, Græcè *ἀνέρω*. De simplici verbo vtriusque lege Grammat. in Sat. 1.

Triuici villa. Triuicum oppidum collocatur in finibus Campaniæ.

Camino lacrymoso. Quidam intelligunt hic Camino caruisse tubis ad fumum foras emittendum: sunt tamen, qui emissoria habeat, nec propterea delinunt perfumare cubiculū. Camino autem est vox originis Græcæ, ad cuius rationem genere muliebri solet vsurpari, vt apocalypseus cap. 9. *ὡχλα ἀνέβη κατῶν ἐν τῷ φρεσῶν, ὡς κατῶν κατῶν νεομῶν ἐν μετῶν. 1. & ascendie famus putei, vt fumus fornacis ardentis & magna. ἐρωμολογῆται δὲ παρὰ τὸ ὑπομῆναι νεομῶν. 1. notatione autem declaratur ex eo, quod ardentem sustineat.*

Ramos vllos. Humida & virida ligna.

Especto. Nonius interpretatur maneo & obseruo, & Sipontinus Anristes deducit ab exspicio, quasi diligenter aspicio, in illo Ter. And. Act. 1. Sc. 1. *especto quid velis*, id est, obseruo, sed hic pro maneo & operior, quod Græcè dicas, *μὲν μὲν ἐγὼ ἀπέκτες τὸ νόμιον ἔσπεδὲς μὲν μεσοῦντις*.

Somnus. Id est, quod libido mea intendebar vigilando, somnus id aufert quidem, sed diurna cogitatio & appetitio dormièdo, redit, & rem visam & cupitam somniando repræsentat, quæ concitat *ἐξαναρωγμῶν*. De huiusmodi somnio Pamphili sic loquitur Charinus in Andr. Act. 5. Sc. 6.

--- Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit?

Idem quoque illud Poetæ.

*Omnia, quæ sensu voluntur vota diurno,
Hæc eadem noctu reddit amica quies.*

vnde nata parcemia de iuvene apud Aristoph. *ὡν νεφ, ἀνεροπολεὶ καὶ κατῶν δὴ κατῶν κατῶν*, id est, somniat etiam dormiens equestre studium. Hic præclaram parentum rem studio equorum alendorum strinxerat. Ita ferè omnibus contingit, vt quæ inter diu versata sunt animo, noctu somnientur.

Quattuor hinc rapimur. Hoc verbo significatur celeritas & festinatio itineris.

Quod non est. Quod oppidulum non mihi licet in Epicum carmen includere, nec proprio nomine designare: illud quidam nominant Equotutium, alij Eutratitium, ideoque περιφραστικῶς describitur. Meminit huius oppidi, Cic. lib. 6. ad Attic. initio Epist. 1. *accepi literas, quas scribis Lentuli pueris & Equotutico, & Brundusio datas*: conditum fuit a Diomede vt Seru. scribit in Aeneid. 8. 47.

Vanit vilissima rerum aqua. Ellipsis est hic meo iudicio *τὸs* quanquam, vt sensus sit: Equotutii venditur aqua, quanquam nullo sit in pretio alibi: neque me ab hac sententia lectio dulcior deducet, tum vi argumenti in eam inductum, tum loco Euthydemii Platonicii a Lambino citati in eadem retentum, *τὸ δ' ὕδωρ εὐανότατον*, aqua cuius parabilis ac nihil.

Canusi. pro Canusij: Canusium autem, sicut Agyrippa, duæ fuerunt vrbes a mari non admodum remotæ, vt Strab. lib. 6. scribit. Horum verborum syntaxis est huiusmodi: panis Canusii est lapidosus, quem locum, id est, quod Apuliæ oppidū fortis Diomedes olim condidit, vt Agyrippa, vbi non plus est aquæ, quam Equotutij propter viciniam fonticulum, quem vnâ situlâ facilè potis exhaurire: vnde proverbium de summa aquæ penuria.

Inde Rubos. Rubi, Ruborum, oppidum est Campaniæ, vel a copia ruborum, vel a colore dictum: vnde vimina rubea suppeditabantur texendis fiscellis, vt e primò Georgicorum cognoscitur sub medium libri.

Nunc facilis Rubea texatur fiscina virga.

Vbi Seruius citat hunc locum, dicens Rubeam virgam abundare circa Rubos Italiae oppidum. Possset tamen a rubo deduci, qui & flexibilis est, & inter vitilia connumeratur.

Postera.] Aetate priscorum Latinorum vox tempestas in vsu fuit pro tempore, & modò pro secundo, vt hic pro posteriori, sicut Epist. 2. lib. 2. ad Q. fratrem: Velim quam primùm bonâ & certâ tempestate consciendas: sic libro 14. ad Terentiam, nauis noluerunt praetermittere tempestatem, id est, commodam nauigandi tempestatem. Contrâ Lucret. dicit lib. 4. turbidam tempestatem: nemo autem veterum saepius Sallustio vtitur hac voce pro tempore.

Barî.] Per apocopen pro Barij a Barium, quod est oppidum Apuliae, & alluitur mari, vnde dicitur piscosum. Gnatia vel Egnatia est oppidum Salentinum, de quo Strabo quoque lib. 6. Regio Salentinorum, quae terra de Bari dicitur, finitima Apuliae est: illic est promontorium Iapygium, de quo sic Sallust. Omnis Italia coacta in angustias, scinditur in duo promontoria Pachinum & Salentinum.

Lymphis iratis.] Has dicit iratas, quia illic nô fundunt aquas potabiles & salubres.

Limine sacro.] In ipso templi vestibulo & aditu primo.

Iudaeus apella.] Quidam communiter sumunt apella pro eo populo, cui foederis nomine summa cutis glandis in mentula circumcisa est, Graecè ἀποροβυσία, & ἀποροβυστος, παρὰ τὸ τὴν τῆς πέρας ἀπὸ τῆς βέβουδα, a cella peni summate, id est, praepucio. Quidam putant τὸ ἀποροβυσία corruptum esse ex ἀποροβυσία: alij vtramque vocem autumant idem significare, sed erymo solum inter se differre: illum à pellicula glandem penis virilis integente, ac praesertim eius extremum, quo tegitur vrinę meatus, hanc ab explendo animalis desiderio dici, πόδι γὰρ λέγεται, οἰοῦν πόδι πῶδου αὐτοῦ τῆς: Porro qui ita circumciscus est dicitur ἀνιψωλομοσός ἢ ἀποροβυστος, περιπυμμοσός, φιλὸς παρὰ τὸ ψῆρον, τὸ νόσηρον, aliquid tamen amplius significans, quàm verpus curtus apella aut recuritus, quum pro eo accipitur, ἕτινος τὸ ἀλλοῖον εἰς τέλος ἀποσπῶνόν τε, cuius pudendum vel a calce ad caput vsq; euulsum est. Quidam tamen τὸν verpum malunt definire eum, cui glans potius est tentigine, quàm incisione denudata, atque inde hæc vox inclinamentum habet suum. Alij propriè ac meliùs sumunt Apella, quo nomine libertus Fab. Galli dictus est l. 7. Epist. 25. ad Fam. Meminit etiam alius cuiusdam D. Paulus Epist. ad Rom. cap. 18. ἀσάσιναι Απὸ τῆς λέξης, qui vnus creditur esse e Iudaeis Romæ habitantib. Huc accedit insolens & ridicula cõiunctio vocis a Græca particula τῆς, & a pellis Latina: quicquid sit, ego existimo hęc religionem, cultum & ceremonias totius gentis Hebrææ, ἢ τὴν ἀντιλεστέραν γνῶσιν, ἢ τὴν περὶ τῆς ἀντιλεστέρας, ratam & certam de Deo fidem ab Ethnico Poeta contumeliosè derideri, cuius sacrificia flammâ cælitis delapsâ legimus passim in Prophetis absumpsa fuisse: quod licet cognoscere ex hoc Petronij Epigramm. cuius initium est:

Iudaeus licet & portinam numen adoret,
Et cali summos aduocet auricolas, &c.

Idem e Iuuenali,

Nil praeter nubes & cali numen adorant.

Ad hos quidem potest aggregari L. Ann. Seneca, cui fuerunt ceremoniae Hebræorum simili ludibrio, eaq; in primis quæ sabbathis tot accenderet lampades.

Tristes Dij essent.] Id est, solliciti ac laboriosi, si res humanas curarent, ideoq; minimè beati: in hac etiam fuit hæresu Virg. l. 4. Aen.

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos sollicitat.

Vbi loquitur Epicuricè, vt l. 6.

Desine faia Deum flecti sperare precando.

quò addit Seruius, quæ semel Dij decreuerunt, & loquutus est secundum Epicureos, qui dicunt,

Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur irâ.

& paullo post Stoicè, ἀλλὰ μὴν ἀποροβυσίως, quum dicit, Spero equidem medys (vndis re pœnas daturum) si quid pia numina possunt: qualem disciplinae varietatem in hoc Poeta saepè notauimus. Qui autem affinxit Dijs huiusmodi non-curantiam rerum humanarum primus, Athenis exustus est, vt refert Seru. e lib. Ciceronis de natur. Deor. vbi vide opinionem Epicuri. Palinodia autem huius peruersæ opinionis videtur Ode 34. lib. 1. cani, quam tu, lector, vt nostras in ipsam notas, reuisere poteris: vnde disces e Pindaro precibus piorum virorum magnas virtutes a Dijs impetratas & requiem ex occupationibus laboriosis quæsitam: quò lubet nunc addere Abrahamum a Deo impetratum Sodomitis veniam, si decem iusti inter ipsos fuissent. Mosis precibus populo peccanti Deus fuit conciliatus: eodem quoq; inter pugnas orante Israelitæ superiores hostibus fiebant: precibus quoque Diui Pauli 275. homines e naufragio seruati sunt act. ap. cap. 27. ad extremum accedat eodem D. Iacobi testimonium exemplo Eliæ illust. arum ὁμοιωθεὶς ἡμῖν, iisdem rebus obnoxij, quibus nos sumus: vbi scribitur, πολλὸν ἰσχυρὴ δένεις δένεις ἐνδύθησιν, i. multum enim valet deprecatio iusti effici. Valer igitur hæc Epicureorum impia opinio de non-curantia Dei Opt. Max. Hæc autem vox, lector, tibi fortassè videbitur vsus perari, ac plerisq; alijs hęc duriusculè a nobis vsurpata p Græca, ἀμείλιαν: sed ego, quia Ciceronem video per illam interpretatum Græcam epist. 8. l. 2. ad Q. fratrem, minimè veritus sum, eâ vti: alibi orator etiam τὸ ἀσώματον expresse per, non corpus, quasi per ὑφρῶν, id est per subuersionem, vt apud Terentiū more vnus dictionis p-nunciatur Heri semper lenitas: qualia Græcis vsitatio-ra sunt ἀειδασίης, ἀεινήτης, ἀειπαύται, ἀειθεός, & alia infinita, sempergerminans, semper motus, semper nauatæ, semper olens, ἀειπάθειαν, semper durans affectio.

Brundisium.] De Brundisio lege Plin. l. 33. c. 11. quam urbem & portum Calabriae Græci primùm dixerunt πονησίαν: vnde πονησίαν ὄρεα, montes piceis arboribus cõstiti: & πονησίαν, populi Brundisij, Græcè βροντησίαν, deinde μεσάσιαν. Ratio autem nominis a figura capitis ceruini, quod μεσάσιον sic nominant propter multos vno ore portus: vnde ab hoc Geographo vocatur σὺν λίμνονι βροντησίαν ἢ ἀνδύσσηρον, optime portus sum & tranquillum: quod Tacit. videtur init. lib. 3. Annal. vertisse, Brundisium nauiganti celerrimum fidissimūq; appulsu erat. Præterea tota via Appia Româ ad Brundisium 360. miliaria continet, vt Strabo scribit lib. 6. Hæc autem vrbs hodie dicitur Brindes.

Explicatio Rhetorica.

60 D Vbito hic, vtrum propriè sumam hæc vocem Ariciam, & verbum accepit, quomodo Terent. loquitur Heaut. Act. 2. Sc. 3. Dij boni quid turba! ades nostras vix capient, scio: quomodo etiam ipsemet Poeta l. 2. Sat. 3. Cepit te vacuum vix illa, pro continebunt & continuit: an metonymicòs incola & habitatores Aricia hospitio mō dico me acceperunt: sed angustiaē hospitij faciunt, vt mihi propriè sumendum videatur, quæ parum ciues hospites decerent, vel ipsum Mæcenatem, si tam frugalem profectiois lumtūm faceret.

b Sum-

b Sumptum est ab hostibus iniuriam facientibus, quibus denunciatur bellum, pro, *sustineo in ediam inuitus*, sic Cic. voluptatibus indecere bellum.

c Duplex est polyptoton, ac præterea quidam accessus ad profopopœiam conuiciantium

d Sic loquitur Terent. Act. 4. Sc. 1. Ver. 16. *Ingeram mala multa*: id est, iaculabor in eum probra multa, eundemque maledictis multis onerabo: vbi Donatus annotauit: *quasi tela, ita se dicit ingesturum mala*. Vnde apparet sumptum a præliantibus & mutuis telis sese petentibus.

e Verba sunt puerorum ad nauam de adiuuenda certo littoris loco naue, ac de non pluribus in eam recipiendis.

f Hæc quoque verba fortassis sunt dominorum, qui pueros suos præmiserant.

g Συμπλοκή est, eiusdem soni similitudo in principijs & clausulis, quæ præterea Græcorum ἰσοκωλία facit.

h Aprisissima est metaphora ad immoderatum portionis vsum indicandum, & sumpta a quadrupedibus, quæ inter largos aquæ haustus demergunt labra, & propè dixerim totam tanquam promulcidem in flumen patulis naribus efflantes, quo modo Virg. 1. Aen. sub finem describit Bitium egregium potorem:

--- ille impiger hausit

Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.

i Hoc quidem epitheton propriè videtur eum significare, cui plurimum sit cerebri: sed in hac significandi ratione non reperitur: vnde non satis perspicio analogiam tropi, qui hic latet. Nam si statuero, metaphoram esse ad hominem facilis iracundiæ indicandum; constat ex Physica, illum, qui cerebro abundat, irâ non facile accendi. Tu videris, Lector, fortassis hic me acutiùs. Satis mihi est tibi leuiter rem demonstrasse.

k Nota est metaphora a fabris lignarijs, qui a perrima quæq; solent complanare, pro, *caedit, percutit, & verberat*: quo tropi genere Galli vtuntur in comminationibus: *te te doberai bien, pour, ie te batirai bien*.

l Sumptum quoque a serpentibus, pro, lentè & tardè progredimur.

m Metaphora est a marmorarijs, qui iuncturarum æquationem, vel, vt Græci loquuntur, τὴν ὁμαλοῦτητα τοῦ ἀνωμαλίου σωματέω, leuitatem continuam & asperitatem corporum vnguibus probant, vt Grammat. notant in 2. Georg.

--- nec feciùs omnis in vnguem

Arboribus positis secto via limite quadret.

Vbi Poeta quincuncialem ordinem videtur significare, quo in figuram X literæ quinæ arbores recto versu continuantur. Hoc autem tropo vtuntur, qui perfectionem alicuius rei volunt examinare & indicare.

n Meronymia est subiecti pro cæna, quæ illic paratur: ni malis referre ad morem Principum & diuitum, qui curant sua esculenta & poculenta, quocunque proficiscuntur, a suis promis & coquis circumgestanda.

o Synecdoche est partis, pro homines: quo tropi genere Cic. lib. 14. Epist. fam. Epist. 14. appellat Terentiam & filiam animas ad indicium amoris singularis: *Vos mea carissima anima, quam sapiissime ad me scribite*: qui tropus, vt cæteri, cum in multis vocibus alijs, tum in hac peculiaris linguæ Hebraicæ: Act. 2. Καὶ προσεθέθυσαν τῇ ἡμέρᾳ ἐνείημι ψυχὰς, ὡς εἰς τετρακλῖται, & addita sunt illâ die anima circiter ter millena, id est, tria circiter hominum millia, & 1. Pet. cap. 3. εἰς λέω ὄληται, τὸ ἔστι ὄπισθ' ἡψυχὰς διεσώθυσαν δι' ὕδατος in qua arca Noe pauca anima, id est, octo homines seruari sunt in aqua.

p Sumptum est a corpore ad animum, vt puritas, in-

tegritas, candor horum hominum significaretur. Sententia est: Plorius, Varius & Virgilius tales nobis occurrunt homines, quales non tulit terra, quibus magis sim obligatus.

q Metaphora a corporibus arctis ad bonos animi affectus, qui debentur bene de nobis merentibus.

r Exclamatio est admirantis magnitudinem lætitiæ, quam ex aduentu talium virorum percepit.

s Vide num hoc ἑταυρωμένως sumendum sit, pro, sarcinas & onera. Ita certè perplexè loquor, vt Seruius in hunc versum Georg. 1.

Sapè oleo cardi costas agitator aselli,

Vilibus aut onerat pomis.

aut reuera, inquit ille, costas, id est, dorsum, aut clitellas Virgilius dixit, vt Horatius: *Hinc malè, &c.* citans hunc locum.

Quod equidem dum accuratiùs vel potius προσευξέσθω exquiro, in muli altera est metonymia, pro mulionibus sarcinas exonerantibus, ὡς τὶ ἔδνηκτορ τὸς γόμωσ ἀποπορρῆσθωσίνωσ.

t Apostrophe est ad Musam, quam, vt rem magnam aggressurus, & parùm ingenio suo in re tanta confidens, poscit opem. Ita Seruius in hæc: *Musa mihi.* 1. Aeneid. ex Horatio ad Pisones docet, non esse inuocandum, nisi quippiam supra humanas vires requirimus. Hinc Horatius:

Nec Deus interfit, nisi dignus vindice nodus

Inciderit.

In Musa autem synecdoche generis est pro Calliopo, vt Donatus notat ibidem: quod illa præsit Heroicis.

u *Osci sunt clarum genus Melsij*, dicitur εἰρωνικός: quia Osci fuerunt populi obscurissimi & maximè ignominiosi.

x Apparatus est profopopœiæ, vbi Sarmentus scurra inducitur per dialogismum cum Melsio Osco prior loquens.

y Exclamatio est Sarmenti comminationem Melsij deridentis.

z Metaphora est a bestijs mutilatis, quibus excæta sunt cornua, vel naturâ nõ adnata. Sic Cæsar. 6. Com. de bell. Gall. *Sunt item que appellantur Alces: harum est consimilis capris figura, & varietas pellium, magnitudine paullo antecedunt, multæq; sunt cornibus.* Item Colum. 1. 7. c. 3. *Non est melior mutilis aries.* At quoniam hic tropus ducitur e categoria similitum, vt aliàs monuimus, cicatrix Melsij in fronte habebat aliquid simile bestię mutilatæ: quam vocem dessectunt Grammatici a mutus, quod valet truncatus & comminutus.

aa In hac metaphora est faceria, vbi Melsius Cicerthus comparatur cum aptis fetosis: quum pro piloso & hirsuto vocat eum fetosum. Est autem seta pilus rigidior & crassior, vnde grex suum dicitur pecus fetigerum.

bb Hic agnosco eum meronymiæ modum, qui ponit causam pro effectu. i. inuentorè pro inuento: quod est hic genus saltationis a Polyphemo vel inuentæ, vel saltatæ: quo tropi genere dicitur Πολάδης ἀρχέδαι Διδυσοσ ὡς τὶ ἔτλὸν Διονυσιακὸν ὄρχησθαι μιμῆσαι, pro, *Bacchantia saltatione imitari.* 1. 1. Epig. Græc. nep. 10. Simili tropo vritur Suet. in Ner. Clau. c. 54. *quomodo ex voto Nero saltaturus esset histrionem Virgilij Turnum.* Præterea est in Cyclopa synecdoche generis pro specie Polyphemi.

cc Allegoria est e metaphoris a personis scenicis, quæ se comparare solent conuenienter rei, quam volunt repræsentare. Itaq; quum facies sit Melsio faua, trux & deformis, & cicatricosa, statura quoque corporis procera, nil erat opus laruâ & cothurnis ad similitudinem huius saltationis & personæ decenter referendam.

dd. Hic par refert Sarmiento scurræ proximis deinceps quinque versibus, in quorum fine clauditur dialogismus narratione iucunditatis inde capræ.

ee Duo hic sunt modi metonymiæ: prior est adiuncti pro domo hospitis, qualis est 2. Aen. proximus ardet Vcalegon: alter est causæ, id est, inuentoris pro igne a Vulcano inuento.

ff Sumptum est a canibus linguâ & molli tactu catulos linguentibus. Eodem tropo vsus est Virgil. 3. Aen. in descriptione Aernæ calidum exhalantis hyperbolicôs.

Attollitq; globos flammæ, & sidera lambit.

gg Synecdoche totius pro ipsis opsonijs, quæ coquebantur.

hh Synecdoche est certi ac definiti pro infinito & incerto: quivis posset videre famelicos conuiuas rapere ex incendio, quæ ad canam parabantur: idem serui præstabant metu heri.

ii Similis est tropus superiori, tria repimus.

kk Metonymia est effecti pro exprimente lacrymas & prouocante.

ll Metonymia est subiecti pro igne adiuncto & vrente: propriè enim caminus est fornax, vt in illo Virg. 3. Aen. ruptis flammam exspirare caminis. Hac quidem similiter immutatâ voce vitur hic ipse Sat. 3. l. 2. sub fin.

Adde poemata nunc: hoc est, oleum adde camino.

id est, restingue ignem oleo. Est autem λέω ή νέμω vox Græca, quæ modò, vt Latina facta, propriè sumitur pro fornace, cuius exempla passim reperias, modò tropicôs, vt apud Chrysoft. lib de sacerdotio: λέω τήν σιδυράν τής χηρείας ήν έφύγον νέμωιν, atque ferreum viduitatis ardorem non effugit: & recta est translatio: nam dicitur λέω τήν νέμωιν, a calore.

mm Metonymia est causæ pro amore & libidine, cui somnus aufert, quod intendebat, & expetebat.

nn Est hic quædam synecdoche generis pro indufio, ή αντί τή σιδυράν χηρώνιον.

oo Synecdoche est generis pro Canusio oppido.

pp Synecdoche hic est altera, sed totius pro die postera.

qq Metonymia est subiecti pro miraculo ignis, quod illic fit, ac præterèa metaphora in dedit: quia tribuitur motus & sensus rei inanimæ.

rr Concessio est γεινάσθω.

ss Synecdochica est periphrasis ipsius cæli & metaphora.

tt Metonymia est subiecti pro scriptionis & professionis sine, id est: Ego Brundisii finem feci pergendi aliud & canendi seu scribendi plura.

S A T Y R A S E X T A

Nobilitatem hominis non generis splendore, nec titulis auro, sed honestate morum, virtute & auctoritate merendam esse.

Non quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Ethruscos

Incoluit fines, nemo generosior est te:

Nec quod auus tibi maternus fuit, atq; paternus,

Olim qui magnis legionibus imperit arant:

Vt pleriq; solent, a naso suspendis adunco

Ignotos, vt me libertino patre natum:

3. Quam referre negas, quali sit quisq; parente

Natus, dum ingenuus. 4. Persuades hoc tibi verè,

Anie potestatem Tulli atq; ignobile regnum,

b Multos sapè viros nullis maioribus ortos,

Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos:

Contra Leuinum Valerigenus, vnde Superbus

Tarquinius regno pulsus fuit, vnius assis

Non vnquam pretio pluris licuisse, notante

Judice, quem nòsti, populo: 5. qui stultus c honores

Sapè dat indignis: & fama seruit ineptus:

Qui stupet in titulis & imaginibus: 6. quid oportet

Nos facere a vulgo longè lateq; remotos?

7. d Namq; esto: populus Leuino mallet honorem,

Quàm Decio mandare c novo: censorq; moueret

f Appius, ingenio si non essem patre natus:

Vel merito, quoniam in propria non g pelle quiessem.

Sed fulgente trahit constrictos h gloria curru

Non minùs ignotos generosis. 8. Quò tibi, Tulli,

Sumere depositum i clauum, fieriq; Tribunum,

Inuidia accreuit? priuato qua minor esset.

9. Nam vt quisq; insanus nigris medium impediit

crus

k Pellibus, & latum demisit pectore clauum:

Audit continuo, quis homo hic est? quo patre natus?

vt si qui egrotet, quo morbo Barrhus, haberi

Et cupiat formosus: eat, quacunq; puellis

Iniciat curam querendi singula: quali

Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:

Sic qui promittit, ciues, urbem sibi cura,

Imperium fore, & Italiam & m delubra Deorum:

30 Quo patre sit natus, num ignotâ matre inhonestus,

Omnes mortales curare, & querere cogit.

10. n Tûne o Syri, o Dama, aut o Dionysii filius

audes

Deicere e saxo ciues? aut tradere Cadmo?

11. At Nouius collega p gradu post me sedet vno.

Namque est ille pater quod erat meus. 12. Hoc tibi

q Paulus

Et q Messala videris. 13. At hic, si plaustra ducenta,

40 Concurrantq; foro tria funera, magna sonabit,

Cornua quod, vincatq; tubas: saltem tenet hoc nos.

14. r Nunc ad me redeo libertino patre natum:

Quem s rodunt omnes libertino patre natum.

Nunc quia, Mæcenas, tibi sum conuictor, vt olim,

Quòd mihi parèret legio Romana Tribuno.

Disimile hoc illi est: quia non vt fors an honorem

Iure mihi inuideat quivis, ita te quoq; amicum:

15. Præsertim cautum dignos assumere, prauâ

50 Ambitione procul: felicem dicere non hoc

Me possum casu, quòd te sortitus amicum.

Nulla etenim mihi te fors obtulit. Optimus olim

Virgilius, post hunc Varius dixere, quid essem.

16. Vt veni coram, singultim pauca loquetus

(r Infans namque pudor prohibebat plura pro-

fari)

Non ego me claro natum patre, non ego circum
 Me Satureiano vectari rura caballo:
 Sed, quod eram, narro. Respondes (ut tuus est mos)
 Pauca: ab eo reuocas nono post mense, iubesq;
 Esse in amicorum numero. 17. Magnum hoc ego duco,
 Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
 Non patre praclaro, sed vitâ & pectore puro.
 18. Atqui si vitij mediocribus, ac mea paucis
 Mendosa est natura, alioqui recta: velut si
 Egregio inpersos reprehendas corpore naos:
 u Si neq; auaritiâ, neq; sordes ac mala x lustra
 Obijciat verè quisquam mihi: 19. purus & insons
 (Ut me collaudem) si viuo & carus amicis;
 Causa fuit pater his, 20. qui macro pauper agello
 Noluit in Flauij ludum me mittere magni:
 Quò pueri z magnis e Centurionibus orti
 Leuo aa suspensi loculos, tabulamq; bb lacerto,
 Ibant octonis referentes Idibus cc ara.
 Sed puerum est ausus Romam portare docendum
 Artes, quas doceat quiuis Eques, atq; Senator
 Semet prognates: 21. vestem seruosq; sequentes
 In magno ut populo si quis vidisset, auita
 Ex re praberit sumtus mihi crederet illos.
 22. Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
 Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
 (Qui primus virtutis honos) seruauit ab omni
 Non solum factò, verum opprobrio quoq; turpi.
 23. Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
 Si praca paruas, aut, ut fuit ipse, dd coactor
 Mercedes sequerer: neq; ego essem questus. Ob hoc nunc
 Laus illi debetur & a me gratia maior.
 24. Nil me pœniteat sanum patris huius: coq;
 Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
 Quod non ingenuos habeat clarosq; parentes,
 Sic me defendam: longè mea discrepat istis
 Et ee vox & ratio. 25. Nam si natura iuberet
 A certis annis ff euum remeare peractum,

Atque alios legere ad fastum quoscunq; parentes,
 Optaret sibi quisq; meis contentus, honestos
 Fascibus & sellis nollem mihi si mere: 26. demens
 Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo: quòd
 Nollem onus haud unquam solitus portare molestum.
 27. Nam mihi continuo maior quarenda foret res,
 Atq; salutandi plures: ducendus & vnus,
 Et comes alter, uti ne solus, rûsve peregrè-
 10 ve Exirem: plures calones, atq; caballi
 Pascendi: ducenda petorrita. Nunc mihi curto
 Ire licet mulo, vel, si libet vsq; Tarentum.
 Mantica cui lumbos onere vlceret, atq; eques armos.
 28. Obijciat nemo sordes mihi, quas tibi, Tulli,
 Quum Tiburte via Praetorem quinq; sequuntur
 Te pueri, la sanum portantes, Oenophorumq;
 Hoc ego commodius quam tu, gg praclare Senator,
 Multis atq; alijs viuo. 29. Quacunq; libido est,
 20 Incedo solus: percontor, quanti olus ac far:
 Fallacem hh Circum, vespertinus j, pererro
 Sapè forum: asisto diuinis: inde domum me
 Ad porri & ciceris refero, lachamq; catinum.
 Cena ministratur pueris tribus & ii lapis albus
 Pocula cum cyatho duo sustinet: asiat echinus,
 Vilis cum patera guttus, Campana supellex.
 Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quòd cras
 Surgendum sit manè: obeundus kk Marsyas, qui se
 30 Vultum ferre negat Nouitorum posse minoris.
 Ad quartam iaceo: post hanc vagor: aut ego lecto,
 Aut scripto, quod me tacitum iauet, vngor olivo:
 Non quo si audatis immundus Naca lucernis.
 Ast vbi me fessum sol acrior ire lauatum
 Admonuit, fugio rabiosi tempora ll signi.
 31. Pransus non zuide, quantum interpellat inani
 Ventre diem durare, domesticus otior. 32. Hac est
 40 Vita solutorum misera à ambitione, grauiq;
 His me consolor, victurus suauis, ac si
 mm Questor auus, pater atq; meus, patruusq; fuisset.

Analysis Dialectica.

Hoc theticum est ad hæc verba: Qui turpi secernis
 honestum, &c. vbi utile proponitur exemplar
 veræ nobilitatis, cuius idæam & effigiem sta-
 tuit in Mæcenate, qui etiam si clarus natalibus, fundis,
 imaginibus, titulis, curribus, calceis & reliquis insigni-
 bus ornatus esset; virtus tamen ipsum verius his om-
 nibus nobilitaret: idem affirmat Ouidius Epist. ad
 Pisonem:

Nam quid imaginibus, quid auribus fultra triumphis
 Atria, quid pleni numero Consule fasti
 Profuerint, si vita labat? perit omnis in illo
 Gentis honos, cuius laus est in origine sola.

Idem quoq; Iuuenalis Sat. 8.

Tota licet veteres exornent vndiq; cera
 Atria, nobilitas sola est, atq; vnica virtus.

Itaque non patricij solum Romæ nobiles, sed plebeij
 etiam homines, qui singulari aliquâ excelleret virtu-
 te, appellabantur: atque aded illic nemo honoribus
 excludebatur, qui sic ornatus perspiciebatur, quæ pro-
 fectò omnia videntur e Dictæ Euripidis sumpta. Sic
 enim ille:

Εἰς δ' ἀγαθῶν ὀλίγ' ἔχω φράσσαι παλά.
 ὁ μὲν δ' ἐδιδὼς ἀγαθῶν ἐμὸν ἀνὴρ.

Ὁ δ' ἰδὼς ἀγαθῶν, καὶ ἀγαθῶν παλά.
 Ζυδὸς περὶ τῆς ἀγαθῶν εἰς αὐτὸν ἀνεῖ.

Pauca quidem de nobilitate possum bene scire dicere. Vir enim
 bonus mihi nobilis videtur. Sed qui non est iustus, quamuis pa-
 tre præstantiori natus, quam ipse Iupiter sit, ignobilis mihi vide-
 tur. Quod autem Mæcenas definire soleat virum no-
 bilem non imaginibus maiorum, quibus nonnulli ar-
 roganter elati despiciunt humiles & obscuros, sed pro-
 prijs ipsius virtutibus, ut Od. 17. l. 3. dictum, docet Pœ-
 ta dissimilium collatione: non, ut pleriq; solent, obscuro &
 humili loco natos contemnere & irridere, sic me libertino pa-
 tre natum despicit Mæcenas, ac superbe illudit.

2. Antapodosis diuersis approbatur, quorum prior
 pars enunciat primùm minoribus: Mæcenas omnibus
 Lydis, qui in Ethruriam migrarunt, pralucet generi splendore:
 deinde procreantibus caussis: Mæcenas ex illustribus &
 summis imperatoribus ortus est: neq; tamen inde tantum sibi
 spiritus sumit, ut de vera nobilitate origine sentiat abter a q;
 Stoici Philosophi, qui illam verè dicunt a virtute sola ortum
 habere: quæ fuit Athenodori sententia, quam Cicero
 nouus homo libenter, ut hic Horatius, probauit: con-
 trà, in politicis Aristoteles eam in claritate maiorum
 ponit: Stoici sententiam suam mordicus tuerentur. Itaq;
 H. 2

inter ceteros Sen. l. i. c. 9 de Clem. vbi Augustus inducitur sic consilio Liviæ vxoris Cinnam alloquens, Cedo si spes tuas solus impedio, Paulus ne te, & Fab. Max. & Coss. & Seruiliij ferent, tantumq; agmen nobilium, non inania nomina preferentium, sed eorū, qui imaginib suis decori sunt.

3. Idem confirmat diuino Mæcenatis summi ac sapientissimi viri iudicio ac testimonio: Qui nullam solet aut patria aut parentis rationem habere in assumptione nobilitatis, dum modo quæ se ferat probitatem, & morum ingenuitatē, id est virtutis doctrinæq; rationē. Hac iudicij veritate monemur, ne in æstimanda re aliqua oculos conuertamus ad putamina, sed ad ipsos nucleos. Idem profus fuit iudicium Menandri:

*Ὅτι αὐτὸν ἡγεῖται ἢ τῆν φύσιν ἢ τὸν δόξαν
καὶ τὸν αἰσῶν ἢ τὸν ἄνθρωπον ἢ τὸν δόξαν*

Qui naturā probè est affectus ad bona, etiam si matre natus sit Aethiope, nobilis est.

4. Approbatio est iudicij a Mæcenate rectè vereque facti ex aduersis exemplis: Seruius Tullius rex sextus Romanorum e matre serua natus regiam potestatem nactus est. Per multi quoq; ignobiles nullā generis commendatione vitam honeste degerunt: summi amplissimiq; honoribus Reipub. ornati sunt: omni. Læuius illi sit & claro genere natus, a gubernaculo Reipub. impiter repulsus est & a populo contentus quod a grauitate concessatq; patris virtute degenerasset: in qua qui natalium splendori non respondet, eò illustrior est ipsius nequitia, & quis nobilem eum prædicauerit e sententia Luenalis, qui

Indignus genere, & præclaro nomine tantum

Insignis miserum est aliorum incumbere fama!

Quam autem minimi Læuius ille factus sit, paribus demonstratur: non plurius æstimatus est a populo, quam quicque minimum.

5. Contentio de generis Læuii dilatur loco disparatorum, siue repugnantium: Populus qui splendore generis capi solet, & ei plus tribuere, quam virtuti, hunc nobilissimum repudiavit. Ornamenta enim magistratum in virtute & industria posita lucent: sed in Antonio lustris & popinis dedito Cicero dicit Philipp. 13. obscurari.

6. Rursus hoc populi iudicium declaratur loco minorum, vt illud Mæcenatis superius magis illustretur: Si populus semper ferè perturbationibus animi affectus, rectè tamen ac verè de vi & natura nobilitatis sensit, quid Philosophi, constantia, grauitate & sapientia egregiè ornati, de eadē statuere debeant? nobilitatem nihil aliud esse, nisi cognitam virtutem: qua propria sit viri, non generis.

7. Hic Satyricè & facetè in ambitiosos ignobiles sermonem grauem conuertit e loco diuersorum, quāuis ipse populus leuis contra sentiat, ac modo dictum est, seu-
rusq; sit censor, qui aliquando in senatum allegit homines generis libertini ac viles, malitq; deligere ad magistratum virum nobilem, aut certè ingenii suam & liberti nepotem, cuiusmodi fuit Poeta, quā ignobilem: perinde tamen obscurus, atq; clarus, cupiditate honoris ducitur: prior huius diuersitatis pars confirmatur collatione maiorum: posterior autem enunciat alterā parium, quod ignoti iuxta, atq; nobiles generosi, appetant honores.

8. Ex adiuncta inuidia, eaque saltem minori docet, quid ignobile, vbi summos amplissimosq; honores adeptus est, maneat, quantamque inuidia molem cogatur sustinere, quæ ipsi leuior fuisset, si priuatus & sua forte contentus vixisset.

9. Ratio inquirendi in hominem ignotum, vbi magistratum accepit, collatione similium explicatur: Quemadmodum Barrus homo mulierosus, immodicoq; studio forma & cultus elegantioris deditus, quacunq; faciat iter, inuitat puellas nihil alioqui de ipso cogitantes, vt oculis lustrent

singulas ipsius partes, & metiantur: ita homo ignobilis & nimis ambitiosus in honoribus petendis & impetrandis facit, vt omnes in ipsum oculos conijciant, & in ipsius ingenium, mores vitam & genus inquirent.

10. Apodosis augetur loco disparatorum: Hic homo ignotus est seruilis conditionis & infima: non igitur debuit habere tribuniciam potestatem Roma ciues damnandi, de saxo Tarpeio deijciendi, securi percutiendos carnifici tradendi.

11. Diluit homo ignobilis obscuritatem sui generis minorum collatione: quod si Nouius collega ipsius in hoc magistratu toleratur, quum uno gradu generis sit ipso inferior, tamò magis ipse tolerandus est.

12. Populus obijcit arrogantiam rursus ignobili ambitioso e parium collatione: quod si vno gradu generis præstet Nouio, existimet se Paulo & Messala, summo loco natis, equandum.

13. Idem populus reponit ex eodem argumenti genere, Tu, o ambitiose, Nouio quidem antecellis vno generis gradu: at ille tibi vocis bonitate & dicendi facultate: quæ delectamur & illius obscuritatem facilius toleramus: Non quidem dicit: Nouius te vincit vocalitate, sed: quæq; maxime sonora & vocalia superat, vel ipsum Stentorem, quod est maius. Ita exaggeratur apodosis parium. Ita Poeta facetè mordet populum Rom. & ambitiosos: illum; quod huiusmodi hominibus deferat honores: hos; quod imprudenter vnius vocalitatis & eloquentiæ garulæ nomine dignos semuneribus publicis iudicent.

14. Adhuc eleuauit in genere inanem nobilitatis auitæ iactationem, quo facilius humilitatem & ignobilitatem patris sui virtute commendaret: nunc ostendit duas res sibi contigisse, quæ ipsi conflant inuidiam; militarem olim tribunatum, & hodie familiarem, quotidianumque cum Mæcenate conuictum: quorū quidem alterum dissimilitudine docet reprehendēdi, iure sibi inuideri posse, alterum minimè posse. Argumentum autem sic clariùs enunciari solet: Quemadmodum fortassis quibus potest mihi iure tribuniciam potestatem inuidere: non ita me carpere potest iure, quod sim Mæcenati quodlibet familiaris & quotidianus conuictor.

15. Antapodosis approbatur ex efficiente primum per se, quod in familiaritatem Mæcenatis maturo ipsius consilio & iudicio de moribus suis & virtute facto intrarit, in quam cadere non debet inuidia. Deinde remotione fortuitæ causæ, quæ multa sæpè mandatur indignis, & confirmatione adiuuantium Virgilij & Vari, qui testimonium virtutis Horatianæ querenti Mæcenati attulerunt, sed nullum rogatum ambitiosè interposuerunt.

16. Eodem spectat hic locus aduersorum: Mæcenati dixi apertè me ex humili loco & obscuro natum: nec falsò mihi genus clarum, & illustre arrogari. Hæc autem oppositio amplificatur primum ex adiuncta Poetæ timiditate & verecundia, quæ custos habetur & est omnis virtutis, ex paucitate verborū, quæ more principum, Mæcenatis addidit narrationi, ac postremò reuocatione mei post nouem menses: vnde tollitur omnis suspicio amicitie ambitiosè petite, sed consilio & iudicio Mæcenatis & Poetæ virtute conciliatæ: quod vtrique summæ ducitur laudi.

17. E superiori sermone conficit, quod initio positū est: rectè & sapienter à Mæcenate nobilè de summi, non generis splendore & imaginibus maiorum: seu virtute, innocentia vite, & animi integritate, tam propriā, quā paternā, quod ipse deputat in bono omnium maximo: quippe qui hoc vero definitionis genere videat irrisores obicitatis suæ conuictos & refutatos.

18. Ad soluendum obiectum vitur loco diuerforum: *Erst, inquit, non plane a vitijs & delictis sum liber, puerus & integer; qstamen solum teneor, qua nemini noceant: quod declarat similibus: Illa mediocritas natura mea vitia & pauca sic reprehendenda sunt: vt leues quidam nauis in corpore venusto.*

19. Hæc pertinent ad obscuritatem patris illustrandam sumpta e loco caussarum efficientium: *quod ego sanus ab illis vitijs, qua perniciem ferunt, & mediocribus, quibus ignoscas, teneor; id totum educationi & institutioni patris sero acceptum.*

20. Augetur talis causa loco diuerforum: *Non curauit meus pater sordidis artibus & quaestuosis me instituendam: quibus solent pueri aliquot e claris parentibus orti, institui: sed Romæ liberalibus & honestis instituendum, quarum studiis liberi Senatorum & Equitum formantur. Hinc perspicitur summa in patre Horatii prudentia, qui, quanquam sciret, esse parentum, τοῖς τένους θυγατρὸς thesauros congerere liberis; e definitione tamen τῷ πατρί, quem sic Chilon Lacedæmonius definiuit comparatè: πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἄνθρωποις, ἢ λαόνεσσι ἀδίκους ἔστιν ὑπερβύς διουτὶς sunt magni administra vitij, quam honesti, ἀποφύγι τὸ ἴδιον πατρὸς δουλοῦν ἀντὶ τῷ πατρί posthabuit diuitias institutioni filij. Pater Pomponij Attici commendatione paternæ institutionis sic laudatur a Cor. Nepote: qui, prout ipse amabat literas, omnibus doctrinis, quibus pueri is ætas imperari debet, filium erudit. In cæteris autem longè dissimilis fuit conditio vtriusque. Non dissimilem fuisse curam patri suo, Cic. scribit institutionis suæ, in exordio, Dialogi de Amicitia. Ego autem a Patre ita erant deductus ad Scauolam, sumpta virili toga, vt quo ad possem & liceret, a senis latere nunquam discederem, itaq; multa ab eo prudenter disputata, multa etiam breuiter & commo è dicta, memoria mandabam, fieriq; studebam eius prudentia doctior.*

21. Eadem causa dilatur acceffione huiusmodi sumptus, vestitus & comitatus, vt, qui vidisset puerum Horatium tali ornatu & comitatu stipatum, illum existimasset non ex auo libero prognatum, sed ex aliquo nobili diuise.

22. Pergit patris sui studium & diligentiam in se formando explicare ex adiunctis & factis: que postiora maiorum collatione augentur: *Pater non solum seruauit me pudicum & ab omni turpitudine intactum; sed etiam ab omni suspitione impudiciæ longe remotum.*

23. Altera est maiorum comparatio eodem spectas: *Non potuisset non laudari pater meus, si vel præconis artem vel coactiones argentarias, quas ipse exercuerat, factitassim: nunc, quum me liberalibus disciplinis tradidit, mors nobilium, præter rationem & modulum facultatum suarum & arduis instituendum; multò illi maior a me & laus & gratia debetur.*

Hic Horatius verisimè exprimit officium patris, qui, quum propter tenuitatem rei ac doctrinæ inopiam non posset filio esse & pater & pædagogus simul; utrumq; tamen munus exsequi studebat, nec sine principum exemplo. Cyrus enim lib. 8. vbi suos liberos satis videbatur edocuisse, quales inter se deberet esse, remittebat illos πρὸς τὸ μαγβαλέν παρὰ τὴν παραγωγὴν ἡρώων, αὐτῆ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀδριαναλίας. Huc pertinet, quod de Aristippo legimus, à quo cum quidam quaeriuisset, quid boni filio suo allaure esset eruditio; Si nihil aliud, inquit ille, hoc certè quod in Theatro lapis in lapide nõ sedebit. Idem ipse alteri, qui cum sibi nimiam mercedem pro filij institutione posci videret, responderat, ista pecunia seruum mihi emere possem. Tu verò, inquit, etiam hoc amplius, si enim vnum emeris duos habebis. Dionys. Halicarnas. narrat, Patrem Isocratis Theodorum fuisse vnum ex mediocribus Athen. ciuibus, cui famuli erant fabri tibiaturum, & ex illarum

cofectione ac quaestu se & familiam sustentasse: honestè tamen filium Isocratem educandum, & à pueritia instituendum curasse, nihiloque deterius, quam quisquam Atheniensium suis liberis idem soleret præstare. Hæc profectò pietas Horatii filij in patrem pudefacit multos Christianorum liberos.

24. Quòd nunquam ortus sui conditio parum sibi cara & beata futura sit, declarat loco dissimilitudinis: *Nunquam, quemadmodum permulti culpam ignobilitatis sua conferunt in obscuros parentes; sic meam accusatione patris mei defendam, longè aliter atq; illi educati & instituti. Idè paribus dilatare potest, non minus animò grato genus meum, Mæcenati recensere possum, quam Glauco suum Diomedem apud Homerum potuit. Hippolochus, ait ibid, qui ternis Belleophonis liberis supererat, me genuit. & hac ad bellum Troianum dimisit, multis verbis iubens, vt semper ad optima nitere, & in cæteris ex se rem eminentissimam, ne aliquam genus meum dedecorarem, degeneraremq; à maioribus, quos constat ex omnibus, qui vel in Ephyra vel in Lycia fuerunt, longè fuisse eminentissimos.*

Τότῳ τοῖ γένους τε καὶ ἀεικλῆς ἄχροναι εἶναι.

Huius equalem generis & sanguinis me gloriari esse.

Vterque profectò & Glauco & Horatius videtur ad hanc erga terrenos parentes pietatem instructas consilio Menadii, qui palam professus est, illos ortus nostri, nostraq; vitæ tanquam Deos esse. οἱ αἰετοὶ τοῖς ἔργοισιν ἐπιπέτῃ. Parentes, uti, ἀπὸ τῆς Διὸς μι.

25. Eodem argument genere docet, se parentibus suis contentum maxime neq; sibi delectatum alios clariore ad gloriam & ostentationem, vt pleriq; alij facerent, si liceret renasci per naturam, & quos mihi liberet, deligere parètes. Similem huic possem adhibere optionis concessæ negationem, & reculationem, qua vitur Cato sub fin. Dial. de Senect. vt ostendat tuam moriendi cupiditatem, hac maioru collatione. Equi Æfferor studio Patres vestros. ὁ δὲ Λελ. & Σίπρι, quos colu: & dilexi, videndi, neq; eos vero solum conuenire aueo, quos ipse cognouit, sed illos etiam de quibus au iui & legi, & ipse conscripsi, quam cupiditatem auget duplici similitudine. altera sumptu à tutoribus patris, altera à tutoribus. Quò, id est, ad quos Patres, me quidem proficiscentem, hanc sanè quis facile retraxerit, nene tanquam piam reor sent. Quod si quis Deus mihi largiatur, vt ex hac a. a. re repuerescam, & in cunctis vagiam, valde recusem, nec verò velim quasi decur, o spatio ac cal. e ad carceris uocari. Aliam quoq; similem ad præcedentes habet Homerus Ἰλιάδ. 1. qua Phænix vitur ad Achillem.

*Ὡς αἰ ἐπειτ' ἀπὸ οὐραίου φέρον τένοσ ἐν ἑβόλοισι
Δεσποδοῦν δὲ ἔμεν μοι ὑπὸ γαίῃ βῆος αὐτοῖς
Γύπος καὶ ποσειδάων, θύγατρ' ἑσὸν ἰβόων, α,
Ὅσοι ὄντι πρὸ τοῦ λιπέου ἐκδὰδ' ἑλκεδαιτύων, α.*

Quare dilecte fili, abs te velim equidem Deseri, neq; si mihi Deus ip. e promitteret, Senectutem abradem, esset utum me iuuenem pubescentē Qualem eram cum primum reliqu. Gratiam formosius mulieribus ornatam, &c.

26. Huiusmodi Poetæ institutum declarat aduersus: *Vulgus imperium & speciosissimiginib. maiorum captum insimulare: me hu parentibus contentum summa demerita & vituperaret: tu verò Mæcenat, qui nullo vnquam magistratus gesseris, & ordine Equestri ac loco contentus vixis, me prudentia huius nomine mira laudibus predicares, qui onus meis humeris insuetum non recepissem.*

27. Locus item est aduersorum, tractatus tamen comparatè: *Vt splendor generis aduersariis obscuritatis: si qua circumstant verumq; sibi aduersari videntur. Illud magnas facultates, sumptus, praesentationes, plures seruos, comites, equos, vehicula requirit: hoc, rem tenuem, per exiguum sumptum, vnicum*

caudā curatā mulum, nullum famulum, nullum vehiculum desiderat, quum peregrē proficiendum est.

28. Hic status humilis & obscurus Poetae dilatur minorum comparatione: quod mille commoditatibus superet Senatorium: cuius apodosis approbatur ex adiunctis. Hic enim, nisi magnificē nitescat vsquequaque, statim inelegans, sordidus & immundus habetur.

29. Protalis quoque illustratur accessione variarum commoditatum: quod humilis status vbiq, facilem viam, parabilem victum, facile ministerium, supellectilem, facilia deniq, omnia, somnium, & ex eo expergiscendi & obeundi vadimonij, rursusq, cubandi, inambulandi, deinde post lectionem & scriptionem vngendi oleo longē alio, atq, est illud, quo Naca vngitur (vbi est argumentum a dissimilibus) liberam facultatem habeat.

30. Huc accedit alia commoditas, corpus lauandi, quū Sirio torrentur omnia, & domi quiescendi.

31. Rationem sui victus ostendit parium collatione: quod tantum prandeat, quantum satis sit ad exspiciendam canam, sine larratu ieiuni stomachi & murmure intestinorum.

32. Concludit Satyram minorum collatione: se humili loco natum, honestis studijs seipsum, & sua sorte contentum nobilitas ac iucundius victurum quolibet generoso & ambitioso, vt nobilitas a Mæcenate fuerat definita. Itaque de Horatio idem statuamus, quod P. Ramus de Virgilio in ipsius vita, vt ipsi attigim⁹ in vita Horatii a nobis initio huius operis digesta: Satū constat Virgilij genus patriā obscurius & ignobilius fuisse, vt tantū magis miremur ignobilis & patriā & generū tam nobilem partem existisse: & quas vulgus magnorum hominum & excellentium causas precipuas putat, causas sapē nullas esse: veramq, hominis nobilitatem virtute cum corporis, tum animi constare, a fortuna vel loci vel generis nihil admodum pendere.

Enarratio Grammatica.

Lydorum.] Lydi fuerunt incolae Lydiae, quae regio fuit minoris Asiae, vbi olim Cræsus regnavit. Lydia autem nomen inuenit a Lydo filio regis Aryos & fratre Tyrheni: e qua genealogia Ethrusci dicuntur originem duxisse: de quibus copiosè scribit Dion. Halic. l. i. antiquitatum & de nominibus illorum: itē nonnihil Herodotus lib. i. Præterea Lydi memorantur maximā fuisse & expeditissimā celeritate: vnde Pindarus παρὰ Λύδιον ἄμα πρὸς Ἰχθυόων. Curram Lydium velocitate exaequare, quod abiit in proverbium in eos, vt est in Periegese Dionysij, & in scholijs Eustathij præcipuè, οὐδὲν ἴσχυον ἰπποδρόμου, qui in aurigatione vincuntur: memorantur quoque prompti ad seditiones concitandas: ideoque Cyrus victo Cræso interdixit illis armorum vtu: vnde ad luxum cultus, vitæ, Veneris, Bacchi reliquarumq; deliciarum se traduxerunt: quibus remollescere illis animi coeperunt. Hinc factum est Λυδοπαθής, mollis & voluptarius, & Λυδίσειν, pro, mollietatem illorum imitari.

Quicquid Lydorum.] De hoc genere syntaxews diximus in Grammaticis s. Epod. 6, quod hic valet, quotquot vel quicumque Lydi regionem Ethruscorum incoluerunt, nullus eorum tibi præstat generis claritate. Hæc quidem comparatio, si quos fortè tum habuit Mæcenas patruces in Lydia, videtur iniuriosa e ratione syntaxews in Epod. 5. notata & sumpta ex interprete Terentij.

Generosior.] Hæc vox geminatur Paradoxo. 3. cum nobilis: lapsa est libido cum muliere ignota, dolor ad pauciores pertinet, quam si etiam petulans fuisset in aliqua generosa ac nobili virgine: ita 2. de Repub. Platonis γενναίος

huic respondens geminatur cum γενναίος, αὐδραεινός ἢ γενναίος δουρῖν, virum simplicem & ingenuum videm. Item cum θυμοειδής Herod. lib. 2. γενναίος ἢ θυμοειδής, generosus & animosus.

Legionibus imperitârunt.] Imperitare & seruire Sat. 7. l. 2.

Tu mihi, qui imperitas alijs, seruis miser:

item imperare & parere mutuâ se relatione afficiunt, quod posterius infra vsurpatur, quod mihi pareret legio Romana Tribuno. Recentiores autem Græci e Latino legio fecerunt τὸν λεγεώνα, licet Erymol. deflectat παρὰ τὸ λέγειν, vt Latini Grammatici a delectu militum, ita docent legionem nominari, quâ sex millia & sexcentos & sexaginta sex milites Suidas scribit contineri: sed paullo aliter Varro lib. 4. de ling. Latina, & Veget. lib. 2. cap. 2. quos, si vis lege. De partibus autem legionis ita ex historijs statuere possumus, vt per ordinem ætatis singulas distinguamus. Itaque in legione prima ætas est Triariorum, altera principum, tertia hastatorum, vltima velitum, quæ, velitum demitâ, subdividuntur sigillatim in decem centurias: quibus singulis præficiantur primarij centuriones. Singulæ autem centuriæ sic in triarijs vocabantur, primum pilum, secundum pilum, tertium pilum, ac deinceps ad decimum vsque pilum: in principibus, primus princeps, secundus princeps, vsq; ad decimum: in hastatis, primus hastatus, secundus hastatus, ad decimum etiam vsq; duces præterea ita quoq; appellabatur, primi pili centurio, primi principis centurio, primi hastati centurio & ita vsque ad decimum: sed velites in has triginta centurias pro rata parte subdividiebantur. Itaque quum legemus in historijs aliquem esse primi pili, vel primum principem vel primum hastatum, intelligamus eum esse primæ centuriæ triariorum, vel primæ centuriæ principum, vel primæ hastatorum. De legione & cohorte reuise, quæ dicta sunt in Oden 3. lib. 1. quò potest addi ex eodem Vegetij lib. antè citato proprium Romanarū legionum signum fuisse aquilam, & in prima cuiusque legionis cohorte vexillum illud gestari solitum. Huic autem aquilæ positum erat modicum sacellum, vbi inerat effigies aquilæ vel argentea vel aurea. Id vexillum, vel eam capsulam hastæ impositam ex inferiori parte acutæ, quâ defigi posset in terram, gestabat is, qui vocabatur aquilifer, vt Dio refert lib. 40. Locus autem Ciceronis in prima Catilinaria indicat illam aquilam diuino cultu affici solitam, tanquam Deam; a qua quidem Catilina cum veneratione precabatur triumphos & honores Marij, qui eam habuerit in bello Cimbrico. Verba autem Ciceronis sunt, a Mantio etiam aquilam illam argenteam, quam tibi ac tuis omnibus perniciosam esse confido & funestam futuram, cui domi tua sacrarium scelerum tuorum constitutum fuit, sciam esse præmissam. Tu, vt illâ diutius carere non possis, quam venerari ad eadem proficiens solebas: a cuius altaribus sapè istam dextram impiam ad necem transfulisti. Liuius lib. 8. scribit in prima acie hastatos collocari, in secunda principes, qui & antepilani dicebantur & robur exercitus, quò illud Thrafonis in Eunuch. Act. 4. Scen. 7. Tu hos e instrue: hic ego ero post principia: inde omnibus signum dabo, & Suetonij in Othone capite 6. Inter faustas acclamationes frictosq; gladios ad principia deuenit, pertinet, in tertia denique acie triarios. Sed de ratione institutisque castrorum Romanorum lege Polybium ἐν τῷ περὶ πολιτείας Ρωμαίων. Vt pleriq;.] Qui hanc scribunt vocem per e, videntur ipsam deflectere ab obliquis comparatiui plus, u in e conuerso: Qui verò per a, a Græco πείσθης: Sed utramlibet sequaris scripturam, vis tamen eadem retinebitur significandi maiorem hominum partem in auro

auorum imaginibus nobilitatem collocantium: quæ significatus ratio potest facile cognosci ex oppositis apud Salustium, in diuisione orbis terra plerique omnes in tertiam parte Africam possidere: paucitantummodo Asiam & Europam. Similis est oppositio. lib. 2. Epistol. 1. huius poetæ.

Si quedam nimis antiquè, si pleraquè durè, ad hanc autem significandi exsuperatiam apertius ex primendam accedit sæpè τὸ Omnes. Terent in And. act 1. Sc. 1.

Quod pleriq, omnes faciunt adolescentuli. Idem in Heaut. dixi pleraquè omnia. Agellius lib. 1. versus ex Georgicis plerique omnes sic legunt: hæc præterea loquendi formula manauit Prisciano lib. 8. ab Atticis, qui sic dicunt, πλείονες δὴ πάντες τὸ το λέγουσι ἀσθραστοί.

Naso suspendis.] Pro hoc Persius Sat. 1. dicit nimis vncis naribus indulges, atque ad Galat. cap. 6. Græcè dicitur, μωυτυρίσην, subsannare: μή πικρῶν δὲ, θεὸς δ' μωυτυρίσηται, ne seducimini, Deus non irridetur. Est autem proprie naso indicare se grauitèr aliquid ferre & fastidire. μωυτῆς γὰρ ὄβριον πνέουσι περιφρονήσαντες, nasus enim contumeliam spirat & contemtionem, quæ Quint. lib. 11. cap. 3. confirmat, Derisus, inquit, contemnis & fastidium naribus significantur.

Quum referre.] Id est, quum nihil interesse dicis in definienda nobilitate, e quib. natus sis parentib, dum probus & ingenuus fueris. Re autem syllaba in hac verbi notione, pro vrile esse & prodesse, producitur, a nomine res variatum & iunctum.

Potestatem Tulli.] Apocope est pro, Tulli, & ellipsis regiam in potestatem. Fuit autem Seruius Tullius vt refert Liuius. 1. Decad. lib. 1. & Dionys. Halicar. lib. 4. ex Ocrifia adhuc serua natus, postea gener Tarquinij Prisci, & hoc mortuo rex sextus Romanorum socru Tanaquil sic hortante: Tuam est, inquit, Serui, si vir es, regnum: non eorum, qui alienis manibus pessimum facinus fecere: erige te, Deosq, duces sequere, & qui sis, non vnde natus sis, reputa.

Ingenuus.] Hoc epitheto ἀνυξία significatur, fortitudo & animi præstantia, quæ in seruis etiam reperitur, vt in Plauto seruilis fortis, in Terentio, & in aliis plerisque, quos lectio historiarum tibi facile indicabit, qualem Pomponius Lætus scribit fuisse imperatorem Flau. Val. Iustinum Thracem sine imaginibus, sine tribu, vtroque parente ignobilem, in adolescentia subulcum, &c Itaque Cic. lib. 3. ad fam. Epist. 7. ad Appium Pulcrum e sententia Athenodori, qui fuit Suidæ Sandonis filius, Philosophus & Cæsaris Augusti præceptor, ostendit interesse inter ἀνυξία, & nobilitatem, quia potest quis ἀνυξίος esse, id est, e claris parentibus natus, qui non sit nobilis. Contra, potest aliquis esse nobilis, qui tamen non sit ἀνυξίος, id est, ex illustri familia ortus: vnde apparet nobilitatem non a maioribus accipi, sed a virtute summisque in Remp. meritis comparari, ex quo bene apud omnes audiuit, atque iisdem summa cum laude spectatus fuit: quod est nobilem esse, quasi noscibilem diceres. Ad quam vocis rationem Cicero ad Hircium scribit nobilitatem nihil aliud esse, nisi cognitam virtutem: quam nec illa ἀνυξία, maiorum claritas, nec ipsamet propria ἀνυξία μόνη, bona in doles sola cuiquam dare potest: oportet igitur nobilitatem aestimare solâ virtute: actionibusque honestis. Itaque ferunt meritò Themistoclem, vt est apud Ciceronem, Seryphio cuidam in iurgio respondisse, quum ille dixisset: non eum suâ, sed patria gloriâ splendorem affuturum. Nec hercle, inquit, si ego Seryphius essem, ignobilis essem: nec si tu Atheniensis eses, clarus vquam fuisses. Huiusmodi magnitudinem

animi requirens in filio mulier Læona hoc Græco epigrammate celebrata est l. 1. Epigram. c. c. εἰς ἀνδρίαν.

Μήτηρ ἣ δ' ἀποδόντα μάχην μετὰ πότμου ἐτάρασε
Ἐπταεὶρ ὠδίνων μνήστῃν ἀντραμῶν.
Καὶ γὰρ γνήσιον αἶμα διασείνει Λακεδαιμονίων
Ἀλλή μωυτραμῶν, ἢ γενεῆ βρεφῶν.

Mater filium relicto praelio post necem sociorum occidit, dolores partus oblita. Quod legitimos liberos fecerneret ab illegitimis Lacedamon fortitudine pugnantium, non natalibus infantium:

Ignobile regnum.] Id est, ab ignobili detentum: contra iactat Helena Paridi regnum esse nobile, Epi. Helenæ Paridi apud Ouid.

Nec te Palladios, nec te Iunonis honores
Auditis Helenes proposuisse bonis.

Nullis maioribus.] Sic Græci vocant ἐπιδαμονοὺς ἀνδράσ, ἢ Ἰλαμῶν, homines contemptos & nihili & nullo quasi loco habitos ἰλαμῶν ὄντας, qui nusquam sint, nec vlllo in pretio habeantur.

Læuinum Valerigenus.] Id est, progeniem. Hunc P. Valerium esse Liuius lib. 2. Decad. 1. scribit, quem post L. Tarquinium Consulatu motum L. Iunius Brutus comitiis centuriatis collegam creauit, quo adiutore reges eiecerat, cui postea, quod popularis esset, inditum est nomen Publicolæ, a cuius virtute sic Læuinus desciiuit & contemptissim⁹ fuit filius, vt quidam volunt: vel ab illa familia ducit originem, quæ initio nacta est hoc cognomen a sinistra & improba morum opinione.

Vnius assis.] De asse vide Gramm. Sat. 1.

Licuisse.] Repete a priori, verè persuades Læuinum nunquam aestimatum fuisse pluris vno asse. Est autem hoc verbum notionis passiuæ, vt l. 12. ad Attic. Hortos Drusi, quanti licuisset scribis.

Qui stultus.] De stulticia populi sic Isocrates ad Demonicum: Ἐυλαθεὶ τὰς διαβολὰς καὶ ψευδαἰσῶσι, οἱ μὲν γὰρ πόνοι τὴν μὴ ἀληθεῖαν ἀγνοοῦσι. πρὸς δὲ τὴν ἀξίαν ἀποβλέπουσι. Cauenda sunt calumnia, licet falsa. Vulgus enim veritatem ignorat, & solum ad famam respicit. Ideoque Phocylides admonet:

Λέω μὴ τίς σὺν πολὺτροπὸς ἐστὶν ὄμιλος:

Ne populo fidas, varium & mutabile vulgus est.

Imaginibus.] Polybius lib. 6. hac descriptione imaginem declarat, vt sit insignis alicui⁹ viri simulacrum, ore similitudinem artificiosè effictam. coloribus, pigmentisq; adumbratam referens: quod in parte domus insigniori & celebriori positū, ligneo armario includebant, Plin. 35. interpretatur partem illam, atrium: vbi Seruius annotat veteres construxisse solitos culinam: vnde imagines maiorum etiam inclusæ fiebant longo interuallo fumosæ, quarum commendatione & hominum errore Piso dicitur obrepisse ad honores, vt iam Od. 1. lib. 3. annotatum fuit ad verba: sublime ritu moliat atrium? in veriloquio τὸ atrium enucleando. Ellipsis est hic maiorum, quorum imagines in atris ædium ordine habebant Romani collocatas, & in funeribus gestabant, ad claritatem sui generis arguendam. De quo fuit Od. 17. l. 3. & Epo. 8.

Remotos.] Pro quo dicit Cicero: longè multumq, vulgo præstantes.

Namq, esto.] Concedatur, quod sequitur, populum antepone nobilem ignobili.

Quam Decio.] Intelligit P. Decium prænomine Murem, qui primus e Deciis Consul suâ virtute & in Remp. fide cum Tito Manlio Torquato vt Liu.

1. Decad. I. 8. & Cic. lib. 1. de Diuin scribunt: *Decis sola virtute & in temp. fide nobilitati sunt sine vlla imaginum amitarum commendatione.* Idem scribit lib. 3. ad famil. Epist. 13. *Insignia virtutis multi etiam sine virtute maiorum affectu sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest.* Vides hic, lector, scriptores prophanos constituere auctores honorum modò populù per ipsius suffragia, modò fortunam, modò humanam virtutem: sed audi veram eorum causam el. 1. Sam. c. 2. vers. 30. *Honorates me honorabo. Contemptores autem mei leues sicut:* quam populus quidè, sed fidelis, solam agnoscit Psal. 21. nec vllam illius partem sibi arrogat, sed vni Iehou totum hoc tribuit, neque etiam ipse, neque David se in huius societatem offerunt, epiniciu de eo Iehouæ canentes.

Censurq; moueret.] Ellipsis est sic explenda: Appius Censor moueret me magistratu, vel potius ab eo petito me repelleret.

Vel merito.] Vel, non significat hic disunctionem, sed coniunctionem sententiæ, pro, atq; iure me repelleret a magistratu, vt in illo Terentii in Hec. 1. 1. *vel hoc quid non credat, qui nouit se abs te esse ortum?* Appij Censoris meminit Cic. l. 3. ad fam. Ep. 13. ad App. vale & in censura &c. Meminit quoq; Suet. in Claudio c. 24. vbi appellatur generis sui proauctor, id est, princeps, & in libello de viris illustribus, *Appius Claudius Cacus in Censura libertinos, quoque in senatum legi, qualem lectionem Liu. l. 9. vocat infamem & ignominiosam, vt doctè Læu. Torrentius in Suet. annotauit.*

Quiessent.] Donat. in hæc verba prolog. And. De- hinc vt quiescant, &c. notat, rectè, inquit, nam quiescere ille dicitur, qui est insolens, & inquietus, nec in vno statu se potest continere.

Sed fulgente.] Id est, ignobiles similiter ac nobiles ambitione & triumphalis gloriæ studio constricti tenentur. Sic de ambitioso Poeta loquitur Epist. 1. l. 2.

Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru.
quem vocat aureum Epodis 9.

Quo tibi Tulli.] Hic Tullius ignobilis stante Pompeio senatoriam dignitatem assecutus est, sed illo mortuo eadem orbarus est, Tribunus factus. De origine huius vocis repete memoriã notas in Epod. 4. Cæsare etiam cælo eandè recuperauit. Particulam quò, quidam interpretantur, in quem vsus, & quid profuit sumere &c. sed coniectio melius sic explicandum notã interrogationis expunctã post tribunũ, & repositã post, *accreuit.* Quousque invidia tibi accreuit, o Tulli, quum senatoriam dignitatem obtinuisti, eãque amissã factus es tribunus? & tribunum legendum non *Tribuno uerã* *tribunũ* *tribunũ*, vel si malis legere, quò inuidiæ sumpta vestis senatoria & obrentus Tribunatus accreuit? Id est, quantam tibi conflauit inuidiam deposita & sumpta vestis senatoria?

Nam vt quisq;.] Calcei quoque nigri, lunari, ad crus vsque medium producti senatorum erant. Pro nigris pellibus Iuuenal. dicit Sat. 7.

Felix & sapiens & nobilis & generosus
Appositam nigra lunam subtexit aluta.
Martialis quoque lib. 1. Epigr. 49 de locis Hispaniæ ad Liciam:

Vbi, Lunata nusquam pellis, & nusquam toga,
Olidaq; vestes murice: id est, nullos videbis nobiles, togatos & purpuratos. Cur autem nobiles gestarent lunatos calceos, lege proble. 76. Quæst. Rom. apud Plutar. cuius tamen rationes longè posthabeo ei, quam Ihdorus lib. 19. cap. 34. de calceamentis attulit: Patricios, ait calceos Romulus reperit quattuor corrigiarum, assutaque Lunã: his soli Patricii utebantur.

Luna autem in eis non sideris formam (*μυροειδὴ* credo, quum est corniculata vel in cornua reflexa tertio die post ipsius synodon cum sole) sed notam centenarii numeri, C. Iteram huius numeri Latini primariam significabat, quòd initio Patricii Senatores centum fuerint ex Romuli institutione. Qui autem hanc gestandi lunatos calceos consuetudinem fuisse Senatoribus Rom. scribunt, vt supra Plutarchus, ad antiquitatem Originis Rom. indicandam ab Euadro & Arcadibus, qui se venditabant *πεσοειδὴς*, id est, Lunã antiquiores, sicut Eustathius in periegesin Dionys. vbi loquitur de Arcadib. & Apollo. Rhod. lib. 4. Argon. & Scholi. Aristoph. in Nubes, aliquid certe dicunt: sed rem non, vt Ihdorus, acu attingunt Gallicè, *ilz ne touchent le point & ne rappent le but.*

Impedit crus.] Id est, vbi crus medium induxit pellibus nigris: ex hoc loco cognoscimus calceos Romanorum, non solum velasse pedes imos, sed tibia etiam crure tenus.

Clauum.] De lato clauo dictum est in Gram. Sat. 5. *Delubra.*] Festus scribit hanc vocè dici a delibrando, id est, decorticando fuste, quem pro Deo venerabantur. quam Græci non dissimili crymo efferunt per *ἐξωνορ τὸ ἐν ἐξωνορ ἐξισμορ ἢ λιβωρ ἐδωλορ*, simulacrum lignis aut saxis sculptum: quod potest confirmari ex hoc loco Seruij in Virg. Æneid. ad verba *delubra ad cæt.* &c. sed *μετανομορ* p sede & loco simulacrorum sumitur: Græcè *λαβιδερα* ἢ *ιδρυμα* *θεῶν*, *fnum Deorum.* Paullò aliter Macrob. l. 3. c. 4. e Varrone l. 8. rer. diuinarum scribit delubrum esse locum, in quo Dei simulacrum dedicatum est, sicut locum, in quo figitur candela, appellari candelabrum. Alias præterea rationes, affert Seruius in vers. Æneid. 1.

At gemini lapsu delubra ad summa dracones. Delubrũ, ait, dicitur, quod vno tecto plura amplectitur nũina: quia vno tecto diluitur, vt Capitolium, in quo est Iupiter, Iuno & Minerva: alij dicunt delubrum esse locum ante templum, vbi aqua diluitur.

Inhonestus matre.] Hic ambitiosus & ignobilis homo dicitur sic inhonestus, vt Chærea Terentianus appellat Dorum Eunuchum hominem inhonestum, *senẽ mulierem*, id est, fœdum & mollem, ait Donatus. De huiusmodi homine lege notas in 37. Odil. 1. & Epod. 9.

Et cupiat.] Sententia clarior erit, si legis, *& cupiat haberi.* Hic autem Barrus muliebriter se comebat, & libidinosè viuebat: Ideoq; in illum iactari meritò poterat distichon Ouidii:

Sint procul a nobis iuuenes, vt femina, comiti,

Fine coli modico forma virilis amat.

Puellis inijciat.] Id est, curam afferat virginib; inquirendi in singulas ipsius partes. Eadem phrasi prior vsus est Terent. 4. 5. 77. Adelp.

Itaque aded magnã mihi iniecit suã cõmoditate curam.

Ne fortè imprudens faciam, quod nolit, sciens, cauob.

Verba sunt Aeschini de patris Mitronis facilitate in se. Huic opponitur abijcere curam. Cic. l. 9. Ep. ad Pætum. Ep. 20. *Nabi carnem nostram de Rep. curam, cogitationem de dicenda in Senatu sententiã, cõmentatione caussarum abiecinus.* Hinc quoq; adimere curas. Terent. in Hecy.

Quantam obruli aduentu meo latitiam Pamphilo hõat!
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!

Donat. Eunuch. Act. 2. Sc. 3. notat curã esse mentis, curationem Medicinæ, curaturam diligentia.

Tũne Syri.] Hi tres fuerunt serui. Inuehitur Persius in quendam Marcum Danam & animo & corpore seruũ Sat. 5. vnde sententia est: Tu quum e seruo natus sis, audes potestatem vitæ & necis Romæ habere in ciues?

Tradere Cadmo? Quidam putant hunc Cadmum fuisse lictorem & carnificem, alii legunt catinum, id est, catenam: alij Camum, lorum & vinculum, & genus fræni, quod ori mancipiorum infertum erat, illis pœna, Græcè λυαὸς φιδός. Primum magis convenit sententiæ, quia non agitur hic de pœna feruorum sed ciuium Romanorum: ad quam valet plurimum lectio Bachmo, id est, ἀναβασιμῶ, vt Cruquius interpretatur, quo significantur gradus & scalæ Gemoniæ in Auentino, vnde damnati dabantur præcipites, sicut de saxo Tarpeio.

Namq, est ille. Id est, Nouius est inferior me vno gradu, quum libertus sit, qualis pater meus fuit, ego verò sim libertinus.

Hoc tibi. Hoc est ablatiuus caussæ significans, propter vnum gradum equiparas Paulum & Messalam eloquentiâ, patronos disertos, vel generis claritate, vt alij volunt. Messala Coruinus passim ab auctoribus celebratur. Quint. lib. 10. At Messala nitidus & candidus, & quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam. Suetonius in Tiberio cap. 70. In Oratione Latina secutus est Coruinum Messalam, quem senem adolescens obseruauerat. Dio. lib. 49. Carolus Sigonius scribit hunc ducere originem ab illo Valerio, qui a coruo in prælio adiectus, Corui vel Coruini cognomen retulit. Is Bruti amicissimus fuit, & postea opibus & gratiâ floruit apud Augustum. Præterea quàm fuerit Messala orator ætatis suæ præstantissimus, cognosces ex Epistola Ciceronis ad Brutum 14. cuius initium est, Messalam habes &c. cuius de virtute quum iam velut incogitans, multa dixisset, cursum orationis sic inhibuit: sed propebor amore: non enim id propositum est huic Epistola Messalam vt laudem, præsertim ad Brutum, cui & virtus illius non minus, quam mihi, nota est, &c. Huius quoque libellus exstat de progenie Augusti, cuius tamen stylus mihi videtur non nihil fidei de fama eloquentiæ derogare: vnde magna est suspicio illum ab alio conscriptum fuisse.

At hic. Nouius tam claram edit vocem, vt quemlibet strepitum & sonitum superet. Sic Virg. Aeneid. 9. vsurpat adiectiuum neutrum pro aduerbio:

----- cunctatur & amnis rauca sonans.

Vbi Seru. annotat: licet antiquitas habuerit hic & hac amnis, meli⁹ tamen est accipere, rauca sonans, pro, rauce, quàm rauca amnis. Sic idem Aeneid. 10. Cometa sanguinei lugubre ardent, pro lugubriter, ait Seruius, quæ syntaxis est planè Græca. Ita Homerus Od. § μεγαλα γενέχοντες φειτόν, vehementer ingemiscentes incedebant, pro μεγαλως. Item Iliad, α.

Τὴν δ' ἐτρέφον ἀνὰ τεύχεα,

quod Eustath. sic interpretatur: ἀνὰ τὰ δόρυ, τὰ δ' ἐστὶ δούρα, μεγαλως ἐτρέφον. Verba autè sunt Thetidis ad filiū Achillem, Quid te, postquam peperisti, in malum alui. Ibidè Scholiast. citat alteram antimeriam, δ' ἄλλω δ' ὀδονεῖον δὲ σωματιοῦμα, ἀνὰ τὰ λυαὸς. Non honestè laudabiliterq, pugnam commitemus. Malo ita explicare & distinguere post sonabit, quàm construere cum cornua.

Si plostra. Grammatici desectunt hanc vocem a plaudendo, id est, sonitum manibus edendo, & strepitum pedibus faciendo: ideoque scribendum putant plaustrum, quod fuit vehiculum propriè matronarum ex historia Liuii 15. ab Vrbe: honoremq, matronis ob eam magnificentiam habitum, vt plaustro ad sacra ludosq, carpentis festo, profestog, traherentur. De Carpentis sic Ouid. 1. Fast.

Nam prius Ausonias matres Carpentæ uehebant.

Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Saltem. Grammatici, ac præcipuè Donat. in Andr.

Aët. 3. Sc. 2. v. 14. saltem accuratè incipias fallere, & Aët. 2. Sc. 2. Adelpi. Meum mihi reddat, saltem quantum emta est, Syre. explicat per τὸ ἐχάρον, & addit, natum esse a captiuis saltem, qui nihil aliud præter salutem a victore petant. Alij quoque tradunt similem eidem particulæ locum esse in desperata multarum rerum impetratione, quum solam petimus salutem: vnde fit contractè saltem. De qua particula idem sentit Seruius. in ver. Aen. 4.

Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset
Ante fugam suboles.

annotans: Hoc tantum est a captiuis, qui quum tenerentur ab hostibus, dicebant sublati omnibus, salutem concede. Hinc per synæresin natus est sermo, vt in contentu rerum multarum perituri aliquid saltem dicant. Sententia igitur est: quum multa desiderentur in Nouio collega tuo ad perfectionem magistratus, nobis saltem vocis bonitate satisfacti. De hac particula lege etiam 14. c. l. 12. apud Agell.

Tenet hoc nos. Pronomen demonstrat summam & clarissimam Nouii vocem, quâ homines vehementer mouentur. Sic Terent. loquitur: me grauius tenet consuetudo. Item Cic. Summum me eorum studium tenet.

Nunc ad me. Qui volunt hic demum Poetam incipere loqui, cuius erit sermo in principio, Non quia Mæcenæ nemo generosior est te, nasa iustitias adunco ignoio, vt me libertino patre natum? nonne nostri Poetæ & alij scribunt hæc verba non esse Horatii, Namq, est ille, pater quod erat meus. Hoc tibi Paullus & Messala: alij volunt esse transitionem a corrupto populi iudicio de honoribus indignè deferendis ad illud Mæcenatis incorruptum & integrum indicandum. Nullus horum rem ipsam attigit, quanquam alius alio propius accessit. In Rhetoricis monuimus ad verba, quarere cigit, vsq; ad hunc locū esse profopopœiam alicuius e populo colloquentis cum nouo homine Syri filio per dialogismum, quæ profopopœia hic deponitur.

Libertino. His nominibus Latinis, Libertus ac libertinus hæc Græca respondent ἀπελευθερος καὶ ἀπελευθερινός, ἢ ἐλευθερος καὶ ἐλευθερινός, qui sunt medij inter liberos & seruos ordinis, οἱ μετὰ τὸν ἐλευθερῶν καὶ τὸν δούλων.

Mihi Tribuno. De ratione vocis Tribunus & creatione lege notas Gramm. 4. Epod.

Quem rodunt. De hoc verbo dictum est in Saty. 4. Gramm. & Rhetor.

Vt forsân. Valet fortassis.

Præsertim cautum. Similis Hellenismus fuit Ode. 12. l. 3. catius iaculari ceruos. & Ode. 10. l. 1. callidum iocoso condere furto, & Ode. 14. l. 3.

Tug, testudo resonare septem Callida neruis. pro quibus Cic dicit, cautus in scribendo, & cautus in periculis. Item, callidus ad fraudem, & Plautus ad questum: ad quem modū Mæcenæ hic dicitur cautus in assumendis amicis & deligendis. In sortitus, est ellipsis verbi, sim, Notandum est hic principes Rom. nō solitos designari suos clientes & familiares, quum ab his vocabantur amici, vt hic videmus & Epod. 1. ibis Liburnis amice, &c. iam vidimus.

Felicem dicere non hoc me possum. Tò hoc non debet constitui cum casu, sed per se ἀπαιτολογίως, intelligi, & sumi sicut Sat. 1. huius,

Non tuus hoc capiet venter plus &c.

vbi valet, ob id, vel idcirco.

Singulrim locut⁹. Διὰ τὸν ἰσχυροφώνιον διαλεχθῆαι ἀμφοῖν, interciso sermone parum locutu, Call. ἀνὰ π u partè & en paroles prononcees: a cemi. Definit autem Arist. in fact. 1. quæst. 30. Probl. ἰσχυροφώνιον, ἀπὸ τῆς ἀνὰ δύναμει τὰ γὰρ οὐκ ἔστι τὸν ἑτέρον οὐκ ἔστιν πρὸς τὸν ἑτέρον, ex eo, quod quis

non possit citò alteram syllabam ad alteram annectere: unde videtur deflekti *ωρα τὸ ἰχθυόειον τὸ φωνεῖν*, quòd facultate loquendi impeditur. Hefych. interpretatur *ἰχθυόφωνος* duobus modis, primùm, vt sic idem, quòd *λεπίφωνος*, homo voce gracili: deinde *ἐπιχόμενος τὸν φωνήν*, cui vitio linguæ cursus vocis inhibetur: quæ linguæ hæsitantia & oris timbantia & vocis exilitas Quintiliano sepe accidit præter impedimenta naturæ a metu & pudore, vt hæc nostro Poetæ. Ex his facillimè perspicis non *ἰχθυόφωνος*, ò *ἰχθυόφωνα*, sed *ἰχθυόφωνος* *ἢ ἰχθυόφωνα* scribendum. In promptu causa est. Altera præter auctoritatem, quòd *ἰχθυός*, unde conflatur *ἰχθυόφωνος*, ab eadem origine, *τὸ ἰχθυόειον* deducatur,

Pudor prohibeat.] *ἴνα γὰρ δειδῶς, εὐθαυδὲς αἰδέσθω. vbi enim est timor, & ibidem pudor: contra ἢ δὲ ἀδεια ἀνοήτων οὐδέ τι κερ. securitas impudentiam parit.* vide de huiusmodi sententia Senec. epist. 11. ad Lucil.

Me Satureiano.] Seruius interpretans hunc vers. 2. Georg.

Salius & saturei petito longinqua Tarenti,
Saturei, id est, fecundi, aut quòd est iuxta oppidum Satureum.
 Tarentum enim & Satureum vicinæ sunt ciuitates Calabriae, vbi hic locus citatur. Idem 4. Geor.

Milesia vellera Nympha

Carpebant hysli Saturo fucata colore.

Saturo, inquit, valet largo & abundant, aut certè Tarentino, ab oppido Satureio, quòd fuit vicinum Tarento: Caballus igitur Satureianus est equus Tarentinus, & in pascuis Apuliae educatus, quæ creditur ferax nobilium equorum. Hefychius definit *τὸν καθ' ἑαυτὸν, ἢ γὰρ τὸν ἰσάριον*, unde intelligimus equum vilem: qualem etiam iudicam⁹ Caballum Latinum, vt e versu Epist. 18. lib. 1. apparet *olitoris aget mercede caballum*, & Lucil. *succussator tætri tardique caballii.*

Turpi fecernis.] Id est, qui nōsti probè, quid virtus generi præstet. Fuit Sat. 3. antè similis rectio,

Nec natura potest iusto fecernere iniquum.

Sed Cice. sæpius addit præpositionem, *secerni blandus amicus a vero potest, & voluptas a bono*, in Lælio, & 2. de fin. vt iam Od. 3. l. 3. dictum fuit.

Alioqui recta.] De hac particula repere, quòd est annotatum Sat. 4. ad verba *aut alioqui famosus.*

Nzuos.] quos Græci vocant *τὰς ἐν οὐραϊσὶς ἢ οὐραϊσὶς*, maculas minimè probrosas.

Egregio.] Sic Ouidius lib. 5. de Trist. Eleg. 14. loquitur.

Nullus in egregio corpore nauus erit

Lustra.] Grammatici quidam inclināt hanc vocem a luto ad obscœnum & obscurum ferarum latibulum significandum. Alii tamen per antiphrasin, quòd illa loca parum lustrentur: atque ita Virg. accipere videtur 2. Georg.

Non absunt illis saltus ac lustra ferarum.

Mala autem lustra dicit, vt Epitheto maximè proprio ac nativo, non distinctionis gratiâ, quasi reperiantur quæ bona sint: sed *οὐραϊστικῶς*, quòd labem & perniciem ferant ijs, qui veritari illic solent: Pro eodem dixit Satyrâ 2. huius *in olenti fornice flare.* De Lustris vide plura in Festo.

Pauper agello.] Alterâ syntaxi dicit Od. 35. l. 1. *Colonus raris pauper.* Item Ode. 30. l. 3. *aque pauper Daunus.*

In Flau.] Hic Flauus in Arithmericis exercitatus, docebat iuuenes rationem numerandi.

Suspensi loculos.] Phrasis est Græca, quam Latini reddunt sexto absoluto, Pueri loculis ac tabulâ calculatoriâ (colebatur enim a Romanis in primis ars ratiocinandi) brachio finitro suspensis ibant in ludum Flauii.

Lacerto.] Lacertus propriè dicitur *μῦς*, musculus, cuius corpus constituunt fibræ a neruis & ligamentis exortæ, & carne simplici intertextæ, vt Galenus scribit initio comment. in libel. de fracturis. Dicitur autem vtroque nomine, vel quòd speciem præbeat muris excoriari, ac potius musculi piscis, vel lacerræ serpentis: inde lacertosus homo pro musculofo & toroso ac robusto vsurpatur Hanc certè descriptionē sequitur Eustathius in vers. *λακδ. π. paulò ante medium lib. Δρῦψ' ἀπὸ μύωνων & c. μύων, ait scholiastes, συνηταί ἐκ νύμφων πολλῶν καὶ σωιστραμυκῶν σαρκῶν, musculus constat e multis neruis ac interceptis carnibus.* Similis est Syntaxis in *νιφελ.* Aristophanis, *ὡς περ πατὴρ οὐ διαφθέρει ἐν νιμφῶν, vt pater tuus panulam pelliceam alligatus ac indutus.* Loculi autem erant, quibus gestabantur necessaria, calculi, tabulæ ceratæ, vel buxæ. Abacul⁹ ad numerationem accommodatus, vel ad excipiendas debitorum summas & scenus.

Referentes ara.] Quidam putant hoc intelligendum de didactro & Mineruali, quòd pueri numerabāt tali magistro singulis Idibus mensium. Alij de exercitio scenoris, ac de vsuris & nominibus, quæ exigebantur Idib⁹ a debitoribus, vt Calendis nummi ponebantur: Ideoque credunt hunc Flauium etiam fuisse scenoratorum. Hic autem versus iterabitur Epist. 7. l. 1.

Semet prognatos.] Ellipsis est præpositionis, vt sit, ex seipso prognatos, id est, liberos suos, vel, vt quidam volunt ex vi præpositionis, pronepotes suos, quomodo Cicero 3. Tufcul. notat genus Thyestæ: *qualis enim tibi ille videtur Tantalò prognatus, Pelopè natus, in magno, id est, in celebri conuentu hominum.*

Suntus praberit.] Pro hoc Terent. in Adelph. dicit, *cur tu his rebus suntus suggeres*, & Cic. 2. de Offic. *pecunia ratio sic collocanda, qua perpetuos suntus suppeditet diuicias* *ἀκαταύτως ἀκαταύτως, ἢ προσεταιρῆσαι, ὡρ δίομιθα.*

Quid multa.] Ellipsis est, necesse est dicere de sollicita patris custodia & diligentia.

Qui primus.] Prior & primus non semper dicuntur de numero & ordine, vt Don. & Seru. annotarunt, sed de laude & excellentia rei. Eunuch. Act. 1. Sc. 1. *nihil prius, neq; fortius, expleatur collatio, est, quàm negligere Thaidem reuocantem*, pro, nihil est melius & excellentius. Virgil.

Primos iuuenum tot miseris Orco.

Sallustius, *qua mortales ducunt prima.*

Vitio vertere.] Sic Cic. l. 7. ad famil. *ne sibi vitio vertent, quòd abesses a patria: pro quo Terentius in prologo Andriæ, nunc quam rem vitio dant, quaso, animum aduertite.* quomodo etiam Cicer. lib. 1. de Offic. non modo laudi, verùm etiam vitio dandum puto. Pro eodem dicitur 7. in Verr. *dare crimini, quòd acieperit pecuniam.*

Coactor.] Sic vocabatur, qui pecuniam Publicanorum colligebat, & vectigalia exigebat, quem Græci vocant *εἰς πρῶτα ἢ ἀσπολόγοι*, qui, tributa legit, ἢ *ἐνδογέα, ἢ φορολόγοι*, & vectigalia exigit: qui denique sunt Aristoteli de mundo *τῶν προσόδων ταμίαι καὶ δόρων ἀποδευτῆρες*, & Budæ⁹ more Gallico particularem receptorem: sed hæc vox vsurpatur a bonis auctoribus latinitatis pro latronum & lacrociniarum occultatore.

Coactorum duo fuerunt genera: vnum eorum, quorum operâ publicani utebantur ad suos certâ mercede reliquatores, vt loquantur Iuriconsulti, persequendos: vel ipsi redimebant a publicanis reliquationes, unde rem faciebant: alterum genus coactorum ministrabat argentariis, qui auctioribus præerant, & pretia rerum venditarum etiam mercede ab emtoribus repetebant: & hoc erat coactiones argentarias factitare: quale munus pater Horatij obiit: quale etiam Suetonius scribit

scribit Titum Flavius Petronium obiisse, in D. Vespasiano Augusto: qui, ut ait historicus, *municeps Reatinus, bello civili Pompeianarum partium Centurio, incertum sponte, an euocatus profugit e Pharsalica acie domumq; se consulit: ubi deinde venia & missione impetrata, coactiones argentarias factitavit.* Hic e filio cognomine Sabino & nuru Vespasia Polla suscepit nepotes: quorum natu maior Sabinas ad praefecturam Urbis, minor Vespasianus ad principatum usque processit. Ex his profecto debet homines obscuro nati loco discere, obscuritatem generis nemini probo vertenda, nec sic nato dissimulanda: quorum prius praestitit Maecenas: posterius Horatius & imperator Vespasianus.

Nil me pariter. Id est, non parum ego putem, ut Donatus explicat saepe, dum sanae mentis ero, natum esse me hoc patre. Gall. *ie me contenterai fore, durant, que ie ferai homine de sain entendement, ou bien ien estimerai pas peu de chose, d' auoir un tel pere.*

Eq;. Valet haec particula, ideoque, vel, iccirco, ut modo monui.

Discrepat istis. Orator ferè construit cum prepositione. Parad. 1. *ab opinione vulgari discrepat.* Vox est hic sermo & verbum, vel *διακρινω* dicendo, axioma & enunciatum, quod Gall. sic pronunciaris: *Et pour cela ie jens & parle bien aultr ement de la condition de mon pere, que la pluspart des aultres enfans n' fait d' usien.*

Nam si. Haec sic *ἡμετέριον* resoluo: si natura iuberet æuum paratū remeare a certis annis, id est, maiores nostros aut homines prisca seculi reuiuiscere: si etiam quisq; optaret legere sibi alios quoscunq; parentes ad factum; ego contentus meis nolim sumere mihi (parentes) factib; & sellis honestos: hic accipio τὸ *optaret*, pro optione haberet eligendi, quos vellet, parentes: quomodo Don. scribit sumendū in Eun. Act. 5. Sc. 9. ad haec verba, *Quoduis donum & primum a me optato.* Totum, ait, militariter dicitur, & optatio, & optari, a militibus Gall. *ie te donne le choix a me demander, quelque don que tu voudras.* Cato in Dialogo de Senect. similem optionem adhibet: *quod si quis Deo mihi largiatur, ut ex hac aetate repuerascam, & in cunis vagiam, valde recusem.*

Æuum. Rationem huius vocis attigimus Od. 12. l. 1. ad ver. *crescit occulto æuo,* & plenius Epist. ad Pison. ad ver. *Semper in adiunctis, æuoq; &c.*

Honestos fascibus. Ornatos, insignes, cohonestatos dignitate Consulari, praetoria & aedilitate. Ex hoc loco apparet τὸ *honestum* non tantum referri ad genus, familiam & ad mores, sed addignitatem: atque ita Cic. Epist. 15. l. 2. ad Fam. *honestum pro existimatum & honoratum,* sumit, *Casarem honestum esse cupio:* Hic quidam legunt, *omistos* propter onus sequens. Huiusmodi enim magistratus tanquam onus dicitur Varr. l. 4. de ling. Lat. geri: vnde honos deflectitur, & honestus, quasi oneratus, notatur. Cur autem fasces perferrentur olim, vide Plutarchum in quaest. Rom.

Sellis. Intelligit sellas Curules ex ebore factas; quibus maiores magistratus vehabantur: sella autem dicitur Seruio in Aeneid 7, quasi sedita, ut folium, quasi sedium, per antistichon.

Salutandi plures. Ad ambitiosè captanda eorum suffragia, ut hic ipse loquitur Ep. 2. l. 2. & Ep. 6. l. 1.

Calones. Calones qui & vnde dicantur, notatum est in Gramm. Sat. 2.

Petrorrita. Petrorritū fuit olim vehiculū Belgicū, ut ait Varro. l. 14. rer. diuin. & ut docet Agell. l. 15. c. 30. vbi notatio vocis a velocitate rotarum irridetur.

Mantica. Quae Graecis est *μύρα*, & Latinis haec etiam vsitata, Martialis lib. 14.

Me mendica ferat barbati prandia nudi,

Dormiat & terrico cum cane, pera rogat.

Fir autem e corio & pelle, sicut *κόρινθος*, faccus, vnde perverbium apud Catullum ad Varum 19. *Non vidim? mantica, quod in tergo est.* Horatij sententia potest dici Gallice: *Te pourrai aller voire iusques a Tarente, sil me plaisir, sur vn mule, haire, auquel la besace escorchera les flans, & lechevaucheur les espaules, comme il aduient aux montures des pauvres gens.* Videtur hoc sumtum ex Lucillio:

Mantica cantheri cestas grauitate premebat,

Mirum, quàm illustrem reddat hunc locum Epist. Sen. 88. l. 13. vbi Lucil. hortatur suo & Cat. exemplo ad frugalitatem: *o quantum erat seculi decus, Imperatorē triumphalem, Cenforium, & quod super omnia haec est, Catonem vno caballo esse contentū, ac ne toto quidem. Partē enim sarcinae ab vtroq; latere dependentes occupant.* Ita non omnibus obest *mannis & asturconibus* & solutariis praeferes vnicū illum equum ab ipso Catone destrictū? integram Epist. ne te Lector pigeat legere, quod nemo certè facit sine fructu.

Quas tibi. Rursus dente lacessit Tullium praeter dignitatem Senatorium, ut antea.

Tiburte via. Puto hic Tiburte positum *ἐπιβήτω*, pro Tiburrina via, quae ducit Tibur: de quo quidem oppido dictum est in Gram. Od. 7. l. 1. & hic versus citatus.

Lasanum. Hesy chius interpretatur τὰ λάσανα, ἢ βλάσθηα ἢ ἀποδοστικῆς δίφρου, cloacas & sellas familiares, id est, loca & vasa ad onus ventris deponendum: & pueri, qui praeficiuntur portandis talibus sellis, Graecè dicuntur *λασανόφοροι*, ut poculis, *δινόφοροι*. Haec autem duo vasa *λάσανον* ἢ *δινόφορον*, memorantur hic ad crapulam hominis, immunditiam, sordidusque comites & familiae turpitudinem indicandam.

Hoc ego. Ablatius est caussa, id est, ista libertas proficiscendi quolibet, nullo sumptu & apparatu facit, ut viam commodius, quàm tu senator.

Fallacem Circum. Circus vox est Latina, quam Graeci recentiores vsurparunt Athenæus lib. 14. de L. Antio, *μεταπιψάμενος τῶν ἐν τῆς Ἑλλάδος ἐπιφανῶν ἀγῶν τεχνίτων, ἢ σκηνῶν κατεσκευάσας μεγίστην ἐν τῷ Κίρῳ:* accersitis è Graeci clarissimis quibusq; artificibus scenam cōstituit maximam in Circo, id est, in loco circulari & in orbem acto.

Modo enim Circi spectaculum Romae fuerat, ait Liuius: illuc conueniebant saepe rerum furtiuarum venditores, coniectores, astrologi, & somniorū interpretes ad fallacias, dolos & praestigias cōpositi. Inde Augustus ad cōmunionem sermonis & iucunditatem pueros symphoniacos, histriões, triuales ludios, & sapissimè aretalogos, qui grata dicerent auditoribus arcessi iubebat, ut scribit Suet. in ipsius vita c. 74. Tertull. dixit Circū dici a Circe, quod prima *ἐδωκεν Ἡλίου πατρὶ Κίρῳ*, exhibuit Soli patri ludos Circaes: De Circo vide 1. de Diuin. Cic. sub fin. & 2. de leg.

Vespertinus. Quia vesperi liberior est in ambulatio in foro minus celebri ac frequenti.

Ad porri. Porrum est herba Diosc. l. 2. c. 179. Graecè dicta τὸ *πράσῳ*, cuius vires disce ex hoc auctore. Vox autem Latina notatur, quod porro eat, passimq; scriptat. De Cicere ibidē c. 146. quod Graecè dicit *ἐρβίνθος*. *λάχανον* minus est generale, quàm *βοτάνη*: illud enim tantum ad esculenta pertinet, haec ad omnes omnis generis herbas. Deflectitur autē *παρα τὸ λαχαινοῦ τὸν γλῶσσιν* *ἐπιφύσει αὐτῶν*, ab effodienda terra ipsius constitutioni, ut Latinum *olus* illi respondens, verbi notione ab alēdo: ex quo tenuiores prandium sibi apparabāt, & victū sumebant. Ex illo Graeco aetate Augusti vsitatū erat vulgò Romae verbum *Lachanizare*; pro quo Imperator maluit uti *Betizare*, pro languere, vnde Catulli versus,

Languidior tenera cui pendens ficula betā.

vide Suetonium in Octauio cap. 87. Alij codices habent, *Lagani*, quod mihi minus probatur, quum cibus

lit non iuxta parabilis, atque Lachanum, sicut ex definitione liquidò apparet. Hesyc. λάχανον είδος πλάκων-
tis, ώς η τυρώδης από σιμιδάλευς ή άλλω τυρανίζουμου, la-
ganum est genus placentula, vt corridum, è farina simlagi-
nis in oleo fixum: πλάκος ή λέγεται γυνώς άπτος πλάτος ή
γάλατος ή μέλιτος, placentula autem dicitur panis generatim la-
tus e lacte & melle, eiusque sunt infinita genera: vnde
constat laganum nó esse άπόρινον. Dicitur autem வா-
கா τὸ λάχανον, a vacuitate vel a vacuando.

Et lapis albus.] Id est mensa marmorea & Delphica
minimi pretii, in qua semper statuebantur paria pocu-
lorum pro numero conuiuiarum, quorum singulis bi-
na pocula ponebantur.

Astat Echinus.] Hoc nomen e Græco factum est. Eχι-
νος δέ έστí τὸ σῶον άναυθουοισον, Echinus est animal setis & spi-
nis horrens, cuius tam asperitatis, quàm formæ causã
translatum est ad multa significanda, quæ a Gramma-
ticis notantur: Ego autem dicam ex Hesychio & Pol-
luce hunc Echinum significare τὴν λοπάδα η σιπύος μα-
γιστηριον, uel χύτρας είδος, urnam & vas coquinarium & olla
genus, siue ex ære, siue ex terra, vel alia materia factum.
Magna est tamen coniectura e supellestite Campana
Echinum fuisse vel figulinum vel æneum propter bo-
nitatem soli Campani & æris.

Guttus.] Guttus dicitur Græcè γούχουον, quo guttatim
vinum vel aqua funditur. Gall. aiguiere de biberon.

Cras surgendum.] Id Græcè dici potest, αύειον άναστα-
τέον ηρωί.

Marsya.] Fabulantur Poetæ Marsyam fuisse Phry-
gem tibicinem, qui cantando victus ab Apolline ex-
coriatus est, vt constat e l. 6. Fast. & e. l. 1. Epigr. Græ-
corum c. 111. vbi scribitur per ψιλον. Huius statua in
foro Romæ posita erat ad deterrendum iniquissimos
quosq; litigatores: ad quam sistebant vadimonia, de
quo hic Martialis pentameter creditur iactatus:

Ipsa potest fieri Marsya caustidicus.

Huius quoque statua meminit Seruius in hunc ver-
sum 1. Aeneid. Legifera Cereri, Phæboque patrique Ly-
æo, qui postremus ab interprete vrbibus aptæ liber-
tatis Deus nominatur, vnde Marsyas ipsius mini-
ster est in ciuitatibus libertatis indicium. Meminit
præterea eiusdem Seneca lib. 6. de beneficiis, quum
scribit: amissos gregatim adulteros, pereriatam nocturnis
commestrationibus cum atem, forum ipsum, ac rostra, ex qui-
bus pater legem de adulteris tulerat, filia in supra placuisse,
quontianum ad Marsyam concursum, quum ex adultera in
quastruaria versa ius omnis licentia sub gnoto adulero pene-
ret. Meminit denique C. Iul. Solinus c. 43. Marsyas
Αρπυια in Phrygia natus est ac sepultus, de cuius nomine est flu-
uius Marsyas & fons Aulocrene index audacium in Deo Apollin-
em tibiatarum, & Musici certaminis cum eodem, quod aper-
tè docet Eustathius in versum Dionys. periegesis, ηγός
ή Νότορ Γέρραυοδαι Νωρπυί άστύ έρραυαδ, ad austrū Geræ & No-
ricia vrbes munita: & ad hæc verba scholiorum: τινές δέ
ίγορσιν ναί ότι Νόρπυοι όι Φρύγες τὸν άστύ η αλδσει τή σφετέρη
Αναδέντω. Καί ότι ό πινύνα Μέρραυας ένείνος ό μυσουός άπειδίερη
τὸ σῶμα ύπὸ Απολλωνος, &c. narrant nonnulli, Noricū a Phry-
gibus vocari vrbem suã linguã & quodã Marsyas ille Musicus
corpore quondam excoriatus sit ab Apolline: cætera illic vide
de ipsius pelle. Obeundus autem Marsya dicitur au-
ctore Felto pro, adeundus, sicut obeundem vadimonium
pro adeundum, vti monuimus Ode 20. l. 2. ad vers non
ego dilecte Macenas, obibo.

Qui se vultum.] Qui locus fori & rostrorum, vbi erat
erecta statua Marsyæ, nó poterat ferre vultum mino-
ris fratrum Nouiorū. Hi duo fratres Nouii fuerunt a-
cerrimi fœnoratores, & ex his natu minor impudẽtiæ
& improbitatis eò deuenerat inter lites, vt dicasteriū,

& marmoreæ statuæ illum iam ferre nequirent. Sue-
tonius meminit Nouii nigri Quæstoris in Iul. Cæsare,
cuius de familia hi fratres fortasè fuerunt.

Ad quartam.] Martial. l. 4. Epig. ad Euphemū desti-
natas diei horas certis negotiis exercitatiõibusq; Ro-
mæ ostendit fuisse, vt ipse legere p te, lector, potes.

Lecto aut scripto.] Prudenter hæc & doctè Ian⁹ Dou-
za interpretat per casus auferendi absolutos, pro vbi
aliquid ego legi aut scripsi, vngor &c: quam animadu-
ersionem coniecit ex insolentia horum frequentati-
uorum, qualia interpretes alij omnes putarunt e simili
participiorum aliorum vsu, ac præcipuè Turnebus l.
8. c. 8. Aduers. vbi formã frequentandi scribit dici pos-
se a supino pectum pecto, pectas, sicut Horatius dixit a
lego, lecto, & a scribo, scripro, as,

Me tacitum.] Quoniam tacitus tam άνεργητικός quàm
παθητικός accipi potest, dubium est vtri apponendum
sit, reine lectæ aut scriptæ, quæ celanda & occultanda
sit: an Poetæ, qui eandem celaturus, nec cuiquam in-
dicaturus: sed non multū interest, vtrilibet apponatur.

Quo Naca.] Sordes huius Nacæ facerè notantur, qui
amurcã & sordibus olei, ad lucernas tantum & ellych-
nia aptis, vngi se curabat. Non satis autè constat, qui
fuerit hic Naca sordib. & flagitiis solum notus, & ita
notatus e Pers. Sat. 3.

Non pudet ad morem discincti viuere Naca.

Hoc quidem cognomine fuit familia Romæ nobilis,
vnde, vt euenit læpè, potuit fortasè prodidisse hic for-
didus, illiberalis & flagitiosus Naca. Quidam putant
esse nomen fictum παρά τὴν νόλον, τὸ δέρμα άτρεχον, a
pelle villo, a, vt Suidas definit, ad sordes & luxum ho-
minis arguendum, qui postquam peculium attritum
luxu absumit, vnde discinctus nominatur, coactus est
viuere immundè: itaq; videtur scribendum Naca, vt
hoc etymum requirit.

Ire lauatum.] Hoc supino vsus est Sat. 3. huius libri,
Dum tu quadrante lauatum Rex ibi: quod Seruius, vt li-
center dictum, reprehendit, & pro eo dicit, ibis lau-
tum, ad vers. 3. Georg. Bruma gel.

Signi rabiosi.] Intelligit Sirium, id est, caniculam,
de qua sic Hom. Iliad. χ sub initium.

Λαμπρότατος ην όν έστí, κακόν δέ τε σίμα τέτυκται,
Καί τε φέροι ποδών τυρετόν διαλοισί βροτοισί.

Splendidissima quidè est canicula, sed malum signum,
Multam febrem affert miseris hominibus.

Pransus non auide.] Id est, tantum cibi & potionis in
prandio sumo, quantum possit impedire, ne rotum die-
em permaneam ieiun⁹ & inanis. Intelligi credo illum
Augusti cibum pomeridianum, cui⁹ Suet. in ipsius vi-
ta meminit c. 78. & ita Festus definit prandium, quod
Romani modicè & parcè sumebant: cui idem histo-
ricus subijcit cænam: sed de statis sumendi cibi horis
diceretur, Deo fauente, Sat. 4. l. 2. in Gram. Quod autem
Seru. annotat in vers. Aen. 4.

Nunc eadem labente die conuiuia quaris.

quòd in vsu non essent prandia, refutatur auctoritate
Cic. 5. Tusc. vbi scribit Platonè solitū improbare vi-
tam Itolorum, quòd bis in die cibis se explerent: item
Plauti & Ter. qui passim meminerūt prandiorū: item
Macrobij referentis in more positum Rom. pransitare
parentib⁹ ianuis. Abderites tamè quidam apud Hero-
dorum magnam se dicebat habere gratiã Xerxi, quòd
non bis in die cibum caperet Durare diem inani ventre
est vice recti ante verbum interpellet, & sens⁹ est: tatum
cibi & potionis adhibeo in prandio, quantum valeam
inanitatem stomachi sine murmure per vnum diem
sustinere. Alioqui venter, vt acerbus creditor, instaret,
ait Plinius.

Verbum autem τὸ *durare* est tolerantiae, conuenitque proprie, teste Donato in Adolph. Act. 4. Sc. 2. malis perferendis, non *Hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.* & est utrobique ἀμεταβάτως sumendum.

Domesticus otior. ἸΑΥΤΙΜΕΘΙΑ, id est, positio vicaria nominis pro aduerbio, *domi otior.* τὸ enim *domi* tale habetur, vel *domi* agam otiosè, vel *ibidem* otia ducam. Otandi verbum Cicer. lib. 3. de offic. opponit verbo negotiandi. *Caninus eques Romanus, nec infacetus & satis literatus, quū se Syracusas otandi, non negotiandi causa contulisset, dicitabat se hortulos aliquot emere velle.* Sicut Terent. in prologo Hecyrae, *otium & negotium: ut in otio esset potius, quàm in negotio. Domesticus quoque, otior, dicitur Graecè, ἰσοῦσι ἐπέσιος, de sideo focarius, pro quo Thucydides, ναβίσομαι ἐπὶ τὸν ἐστῖον, de sideo ad focum, vel ἡολλὸν ἀγῶ διναίος, ἀντὶ τῶ, ἐν τῷ οἴκῳ ἡολλὰ.*

Rhetorica Explicatio.

Metonymia est subiecti pro irrisione & contemtionem huic corporis adiuncta particulæ dicata: valet igitur, non *irrides, nec contemnis obscuros homines.*

b Epanalepsis est eiusdem soni in principio & clausula, ut epistrophe in duob. incisis proximè sequentibus.

c Metonymia est adiuncti pro magistratibus, quibus deferri solet honor, sicut in Rhetoricis Odes 1. l. 1. notatum est. Similis est tropus in Titulis & imaginibus pro clarissimis & nobilissimis maioribus, amplissimisq; fortunis splendentibus.

d Concessio est & quaedam ἐπαυρόθωσις superioris sententiae de populo.

e Metaphora est à rebus nunc primum apparentibus ad hominè ignotū nullisq; maioribus clarum & notum: quo de genere est illud Cic. 7. Verr. *Videmus quanta sit inuidia, quantoq; in odio apud quosdam homines nobiles nonorum hominum virtus & industria.*

f Appius dicitur p synecdoché speciei, p severissimo quoq; Censore, qualis fuit Appius ex historiis.

g Metaphora est, quaecunque illius originis fuerit ratio. Quidam enim putat sumtū à castris: idq; confirmari potest è 4. Acad. *ut non multum Imperatori sub pellibus otii relinquatur.* Item l. 5. Titi Liuii, *Militem Romanū in opere ac labore pruinisq; obrutū, sub pellibus durare, quibus tabernacula & tētoria militum obtegebantur.* Alii ab asino Cumano leonis pelle induto: alii à Cleone Atheniensi: alii à futore quodam Atheniensi, qui repente locupletatus iterum relapsus est in summam inopiam: de quo sic Martialis:

Lufisti, satis est: sed te, mihi crede, memento

Intra pelliculam cerdo tenere tuam. Lucianus ἀργόπῳσι in imaginibus sic enunciauit sententiam nostri Poetae, *ἂν ἐπὶ μόνῳ ἐπὶ τῷ ἰσπαρχόντων, non jam manēt in eis, quae adsunt.* De his vide Chil. 1. Centu. 5. Metaphora, inquam, est in eos, qui suâ conditione minimè contenti maiora suis virib. aggrediuntur.

h Metonymia est adiuncti pro, cupidi gloriae tam ignobiles, quàm nobiles trahuntur ambitione suâ, qualis est illa Saty. 3. l. 2. *Prætereà ne vos titillet gloria, pro ne vos ambitione miserâ trahamini.* hæc n. perturbatio cauenda est, propterea quòd ipsius cupiditates eripiat animi libertatem. Tota autem sententia est allegorica à triumphantibus, qui vehuntur aureo curru, & captiuos trahunt constrictos: sic qui studio laudis tenentur, dicuntur illius cupiditate trahi, tanquam vincti. Similis est allegoria pro Archia Poeta: *trahimur omnes laudis studio, & optimus quisq; maxime gloria ducitur:* sentit igitur, nouos & ignobiles æquè

in incendi cupiditate gloriae popularis: atque claros & nobiles homines.

i Metonymia est adiuncti signi, p ipso magistratu.

k Metonymia est altera, sed materiae pro calceamentis coriaceis & tamen mollibus, & rursus hæc tanquam adiuncta senatoriae dignitati.

l Polyptoton.

m Metonymia adiunctorum simulacrorum pro ipsorum locis, atque fanis, vbi statuuntur: sed notatio Varronis in Gram. facit modum eiusdem tropi contrarium.

n Perfecta prosopopœia per dialogismum, vbi quidam è populo fingitur ad inquirendum in nouum hominem & hic ad respondendum obiiicienti.

o Allegoria est è multiplici synecdoche pro quibusque infimæ sortis parentibus.

p Allegoria quaedam est è metaphoris à delectu fessientum, pro, inferior est me genere libertatis: ideoque minus aptus ad honores, quàm ego.

q Altera similis allegoria pro nobilissimis quibusque.

r Deponitur prosopopœia, ac velut egressus ex historia sui ante incepta: *me liberrimo patre natum,* illam resumit. In *me* tamen est metonymia subiecti pro adiuncta de eo narratione.

s Notata iam fuit hæc metaphora.

t Metonymia est effecti pro efficiente infacundos, & elingues homines reddente: *qui fait perdre la parole.* Infans enim proprie dicitur dicendi facultate laborans, ut Cic. pro Cluentio: *Tum verò ita sum perturbatus, ut omnia timerē: si nihil dixissem, ne infans sum: si multa in eiusmodi causa dixissem, ne impudens sum: exiit mater.*

u Anaphora est, licet eadem dictio non statim initio membri secundi repetatur, idem tamen sonus auditur.

x Metaphora est à latibulis ferarum, pro lupanariibus & prostibulis, in quibus Cicero criminatur Antonium, ut in popinis, ætatem consumpsisse, Philip. 13. à quibus Poeta iactat se curaturâ patris longè abfuisse.

y Synecdoche est generis pro schola Arithmeticæ. Omnem autem scholam ludum dixere Romani, ut ait Asconius, sed hic designat λογιστικόν, Scholam calculatoriam, vel ratiocinatoriam.

z Polyptoton est vocis eiusdem variè cadentis.

aa Metonymia est effecti pro efficiente, qui suspendunt oculus sinistris brachiis euntes in ludum: non autem, ut quidam putarunt, hypallage Grammatica, quæ est inuersa Syntaxis; vel, ut alii malunt, enallage passiu loco participii actiu.

bb Synecdoche partis pro toto brachio ab humeris ad manus vsque, *διὰ τὸν τὸ ἐνώπιον πλάτυματος ἰσοχλῶν, propter excellentiam lati musculi, collum & humeros ambientis: vnde brachia dependent artissimè reuincta.* Similis tropus notatus est Ode 4. l. 2. in brachia.

cc Metonymia est materiae pro nummis inde culis. Virg. in Tityro:

Non vnquam grauis ære domum mihi dextra redibat.

& rursus synecdoche pro quauis moneta & pecunia. Timæus scribit primò Romanos vsos fuisse ære rudii, & Ser. Tullium primum illud signasse notâ pecudis. Lege Plin. l. 28. c. 3. & l. 33. c. 3.

dd Synecdoche generis pro speciali collectore rei argentariae.

ee Quum τὸ vox à Gram. definiatur quo quicque vocetur: vno autem nomine res quæque constare soleant; plenum fit, sumendum hîc esse συνδυασμὸς pro integro pronunciatum, sententia & sermone, ut in

Epist. lib. 1. dicemus *τὰ sunt verba, sunt voces esse su-*
menda.

ff Hic metonymiam agnoscimus pro hominibus
ætatis præteritæ, qui si redirent in vitam, non alios
mihi lægerem parentes, more impiorum liberorum.
Sic interpretamur illa, *O tempora!* & *aspera secula!* pro
ciuibus illis temporis, & hominibus illius seculi
Præturæ, & Aedilitate decoratis, & ornatis, quibus
fascis virgarum præferebantur, ad leuium delictor-
um animaduersionem, vt securis ad grauiæ & capita-
lia præcedenda.

gg Ironia est, quum contrà sit intelligendus hic Tul-
lius Præturæ indignissimus & obscurissimus.

hh Metonymia est subiecti & loci, pro hominibus
illic fallaciis, dolis, præstigiis incautos ludentibus,
quales tum erant interpretes somniorum, haruspices,
astrologi, coniectores Aegyptii, & cæteri id genus.

ii Metonymia est materiæ & synecdoche generis

pro mensa marmorea Delphica.

kk Metonymia est primum subiecti pro statua Mar-
sye illic erecta: deinde huius pro loco & tempore,
vel potius die vadimonii, quo comparere oportebat
in iudicio, *il siue comparoistre au jour & lieu de l'assigna-*
tion, & hæc rursus pro iudice, qui non iuniorem No-
uium potest ferre.

ll Synecdoche generis pro diebus canicularibus, vt
vulgò dicitur. Hic *signum uera tibi anupodoyia quuendo-*
χουλιu ponitur, quod, quia ex pluribus constat stellis,
sumitur pro vna canicula.

mm Synecdoche est speciei pro ditissimo & poten-
tissimo quoq; qualis fuit Quæstor Romæ, & ferè v-
bique tam militaris, quàm vrbani, qui sebat, vt in
prouincia curam pecuniæ publicæ gereret in vsus
diuerfos erogandæ. Hunc Galli vocant bellicum
Thesaurarium, vt vrbani, qui curat ærarium, &
acceptum & expensum in tabulas refert.

SATYRA SEPTIMA.

Hic lis inter Rupilium Prænestinum cognomento Regem & Græculum Persium orta, eiusq;
caussa non tam descriptione explicatur, quam vtriusque scurræ natura & mo-
res oratione exprimuntur.

Proscripsi Regis Rupili a pus atque venenum
b Hybridæ quo pacto sit Persius vltus opinor
Omnibus & c lippis notum & tonsoribus esse.
2. Persius hic permagna negotia diues habebat
Clazomenis: etiam lites cum Rege molestas:
d Durus homo, atq; odio qui posset vincere Regem,
Confidens tumidusque: adeo sermonis e amari,
f Si fennas, Barros vt gequus præcurreret albis.
3 Ad Regem redeo: postquam nihil inter vtrūmq;
Conuenit: *4.* hoc etenim sunt omnes iure molesti,
Quo fortes, quibus aduersum bellum incidit. Inter
5. Hectora Priamidem, animosum atque inter Achil-
lem
Ira fuit capitalis, vt vltima diuideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroq;
Summa fuit. *6* Duo si discordia vexat inertes,
Aut si disparibus bellum incidat, vt Diomedem
Cum Lycio Glaucio, discedat pigrior, vltro
Muneribus missis. *7* Bruto Prætoze tenente

Ditem Asiam, Rupili & Persi par pugnat, vti non
Compositus melius cum Bitho Bacchius. 8 In ius
Acres h procurrunt, magnum spectaculum vter-
que.
Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conuentu: laudat Brutum, laudatque cohortem.
i Solem Asie Brutum appellat: stellæq; salubres,
2. Appellat comites, excepto Rege: Canem illum,
Inuisum agricolis sidus venisse ruebant,
k Flumen vt hybernum fertur quo rara securis,
9. Tum Prænestinus a falso multūmq; fluenti
Expressa arbusco regerit conuicia, durus
Vindemiator & inuictus, cui sæpe viator
Cessisset magnâ compellans voce in cucullum.
10. At Græcus postquam est Italo perfusus a aceto
3. Persius, exclamat, per magnos O Brute Deos te
Oro, qui reges consuëris tollere, cur non
Hunc Regem iugulas? operum hoc, mihi crede, tuo-
rum est.

Analysis Dialectica.

Valdè equidem suspicor hoc litigium fictum &
commentitium esse, vt est noster Poeta ad com-
miniscendum ingeniosus, qui quum à Rupilio
Prænestino ignobilitatis nomine in castris Bruti la-
cessitus fuisset, ad vltionem contumeliæ hanc Saty-
ram instituit, commētus & nactus valentissimum &
acerrimum militem subsidiarium, quem hic cum
Rupilio committit: atq; vt huius litis narratio extra
omnem commenti suspicionem videretur esse, dicit
in initio eam litē teri iam sermone spermologorum &
loquacium hominum: quo genere argumenti ex-
trinsecus assumti fides talis narrationis sit maior au-
dituris & lectoris. Obiter tamen attingit peruersita-
tem ingenii Rupiliani, & linguæ petulantiam, vt
causam huius ortæ contentiōnis, atque adeo con-

tentionem omnem esse perniciosam, siue armis, si-
ue verbis tractatam.

2. Quis hic sit Persius aduersarius, quidve possit,
adiunctis & duplici minorum collatione demon-
strat: quod diues negotiator: quod homo litigiosus,
peruicax, temerarius & arrogans sit: quod Rupiliū
odio & molestiā: quod maledicentissimos quosque
maledictis & contumaciis superare possit.

3. Et si agnoscere videtur à se perturbatam methodū:
quod Regem prius propositum non planè descripserit:
tamen in hac velut correctione, vbi ostendit alteri
esse implacabilem, inducit Persium prius
agentem.

4. Quam hi duo sint *ἐχθροὶ ἀπορροῖσι νόσι ἀδιδόξαντες,*
implacabiles, & tanquam diceret irreconciliabiles, do-
cet pa-

et parium comparatione: quod homines molesti & maledici peruiacaceq; tantum sibi obstinati ad litigandum animi sumant, quantum fortissimi quique ad decertandum.

5. Apodosis approbatur speciali exemplo Hectoris & Achillis, inter quos discordia nata implacabilis fuit, nec, nisi morte alterius, dissolui & dissipari potuit. Causa huius inflexibilis obstinationis dicitur summa in utroq; animi magnitudo.

6. Eadem Rupilii & Persii voluntas in iracundia & inimicitia obstinatio & obfirmatio ex aduersis explicatur: quod acerba dissensio & dissidium inter ignauos vel inter dispares natū facile mitescit: quale fuit illud inter Diomedem & Lycium Glaucum, qui ut ignauior, manus & munera Diomedii fortiori dedit.

7. Videretur Poeta ex antecedentibus assumere: at qui hæc lis inter Rupilium & Persium orta est inter pares: cuius assumptionis approbatio est ad hæc verba, *vti non compositos* &c. è parium collatione quod horum alter cum altero æqualiter pariterq; litiget, atq; Bithus & Bacchius gladiatotes inter se decertent.

8. Congressus ipsorum ex effectis declaratur, quod ad litigandum certatim procurant gratum hominibus spectaculum præbituri. Prior autem Persius causam suam agit ex adiuncto risu & ex aduersis, quod Brutus eiusque comites sint Reipub. salubres: Rupilius pestifer. Hoc consequens similibus amplificatur, quod, vt hybernus amnis magno & redundanti & rapido aquarum cursu defluit: sic maledica Persii oratio volubilis & feruida quasi torrens fertur, quum Rupilium nominat Sirium, stellam perniciosam.

9. Rupilii actio constat etiam ex factis ipsius & minorum comparatione: quod reuerendis in aduersarium conuiciis ipsi cederent exercitatissimi in maledicendo quiq; & contumeliosissimi.

10. Vbi Persius sentit contumeliosam & aculeatam Rupilii accusationem, tanquam illi impar congressu confugit ad implorandam fortioris opem, alludens ad L. Iuuium Brutum Tarquinii Romanorum regis septimi & postremi exterminatorem. Dū verò Poeta facit hic Persium maledicendo inferiorē Rupilio Rege, hunc profectò insignem conuiciatorē grauius ulciscitur, & ingenium ac mores ipsius maculis nigrioribus aspergit.

Enarratio Grammatica.

Proscripsi.] Proscribere, quum de persona dicitur, est damnata relegare & in exsulum pellere: vnde Cic. 3. Verr. *Cornelia proscripsum iuuare vetat*. Itaque hic Rupilius quum Præturam gereret, à Triumviris; Augusto, M. Antonio & M. Lepido eiectus ad Brutum in Asiam confugit, ac sub eo militauit: vbi Horatium Tribunum militum nescio qua motus inuidiâ, iurgio & rixâ vexauit, obscuritatem generis illi exprobrans: vnde postea aculeis styli Horatiani acriter punctus est. Fuit hic Rupilius fortassis de gente Marcia, cui cognomen erat *Rex*, sicut potest è Salustio, Valerio, Suetonio, Plutarch. in vita Ciceronis & Epist. huius 14. lib. 1. ad Attic. intelligi.

Pus atque,] Pus videtur πῦρ à Græco flexum & hoc παρὰ τὸ πύθειν, à putrefaciendo, quod ideo à Medicis definitur ὁ σπυρὸς αἵμα ἢ διεφθαρμένον ἢ σαπρὸν, *putrefactus sanguis, corruptus, putris*, præsertim in offensione corporis & carnis læsione, qui quo modo à sanie

differt, vide Celsum lib. 5. cap. 26. vt de veneno Satyr. 2.

Hybrida.] Quamuis Grammatici hanc vocem inflectant Hybris, Hybridis; tamen Poeta in recto dicit *πατρωνυμῶς ἢ ἰπονομοισινῶς*. Quid autem Hybris sit, docet Plinius lib. 8. c. 53. loquens de canumr admissura, venatici & gregarii. *Aequè facilis est admissura domesticæ feri, qualiter natos antiqui Hybridæ vocabant seu semiferos, quos Græci vocant ἡμιόθους, ἢ μισόθους, ἢ δειφύεις, qui sunt duplici natura, qualis dicitur fuisse Cecrops à Suida: quales etiam Centauri, quos ideo vocat Virgilius Bimembres, Ouidius semihomines, Lucanus semiferos, id est, semi equos.* Hoc nomine Martialis lib. 8. cauillatur oppositum sibi ad cænam vocato fœtum apri & domesticæ suis, quasi conuiuator putaret eum ex imparibus parentibus natum, sic in Gallicum.

Inuitas ad aprum: ponis mihi Gallice porcum.

Hybrida sum, si das, Gallice, verba mihi. Hanc autem vocem Ios. Scaliger coniectat declinari ab Ibro, vel vbro, qui spurius erat apud Priscos, vnde Ibridæ vel vbridæ ἰπονομοισινῶς scribendum esset, semispurii, non autem ἀπὸ τῆς ὕβρις.

Tonsoribus.] Plutar. de Garrulitate sic de his scribit: *ἐπισημῶς ἢ λαλοῦ ἐστὶ τὸ τῶν κρητῶν γένος, Tonsorum genus est bene loquax, quo modo bene potum dicimus pro valde.* Non minus loquaces sunt lippi, quibus propter imbecillitatem oculorum est plurimum otii à rebus gerendis: ideoq; rumoribus audiendis & dissipandis sese dedunt. De causa lipporum vide Gramm. Sat. 3. l. 1. Aristophanes in Pluto, quum aliquid multo sermone divulgatum vult significare, sic Blepsidemum inducit loquentem:

Τὶ αὐτὸ οὐδὲ τὸ πρῶγμα εἶναι, πόθεν καὶ τινὲ τρέπω, Χρεμύλος πεπύθην' ἔφαπίνης ἢ ὠέθομαι, καὶ τοὶ λόγος ἦν νῦν τὸν Ἡρακλέα πολὺς Ἐπι τοῖσι κρητέοισι τῶν καθημῶν, εἰς ἔφαπίνης ἀνὴρ γεγενηταὶ πῆσσιος, Ἐστὶν δὲ μοὶ τὸ τ' αὐτὸ θαυμαστόν. Id est,

Quid hoc igitur rei est, vnde & quomodo Chremylus tam repente à diuis factus est? Non in mihi persuadeo, vel non possum adduci, vt credam: licet hercle multo in te strinus & fidencium sermone differatur, eum repente locupletatum fuisse: est autem hoc ipsam mihi valde mirum.

Scholiatas Aristophanis hæc annotat: *διαβάλλει τοὺς Ἀθηναίους, ὡς διμυρενοῦσας ἐπὶ τῶν κρητέων ἀργῶς, καὶ ἐν αὐτοῖς ἰατρείοις ποιημένοισι τὰς συντυχίας. Κρητία δὲ ἦσαν ἐργασίαι, ἐν οἷς οἱ βολόμενοι κέρειν τὰς τέχνας τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς πώγωνος ἀπιοῦντες ἐνέειποντο ὅποτε ἐνθάδε τὸ μέτρον.* Poeta accusat Athenienses, vt qui otiose diem consumerent in tonstrina, nec in medicinis (quomodo loquitur Plautus de officina medici) colloquia facerent. Sunt autem tonstrina officina quæ vocantur ab Athenæo lib. 12. *Ἰωνιῶς κρητωθήρια*, ex eadem tamen origine, in quibus, qui volebant capillos capiti ac barba tonsos, id in ipso discussus puncto, vbi diutius illic commorati essent, quam deceret, faciendum curabant. Illic quoque spermologi nullius rei, nisi rumorem mutuo colligendi, ac postea differendi studio ducti, confluebant: sed ad tonstrinas personæ tantum viliores conueniebant, vt ex antecedentibus iam cognitum est, & cognoscatur ex Epist. 7. ad Mæcenatem.

Conspexit, vt aiunt,

Adrasum quendam vacua tonsoris in umbra,

Culicello proprio purgantem leniter vnguet. quod potest addi Terentii illud Act. 1. Sc. 2. Phorm.

Tonstrina erat quadam: hic solebamus serè plerumq; conueneri, dum inde iret domum, Intra dum sedemus, &c.

Hic Donatus conuenienter scholiastæ constrinã esse sedem otiosis aptam annotat. Ad tabernas autem librarias, personæ honestiores de literis inter se colloquendi gratiã, sicut ex Aegel. lib. 5. c. 4. Apud Sigillaria foriẽ in libraria ego & Julius Paulus Poeta, vir memoriã nostrã doctissimus consideramus. atq; præcipua loca, quò Romani solebant conuenire, Catullus in Camerium hæc commemorat: Campum minorem, Circum, Tabernas librarias, Templum Iouis Superi, Porticum Pompeii.

Negotia.] Hæc vox dicitur à priuatione otii, vt *ἀγορία* Græcè, occupatio Ita Cic. l. i. ad famil. Epist. 4. loquitur de Aulo Trebatio, qui in provincia Lentuli magna negotia & ampla & expedita habet.

Clazomenis.] Hic Perſius frequens negotiatur Clazomenis. Gall. auoir de grandes affaires & des proces d'importances en cette ville. Sunt autem Clazomenæ ciuitas vna è duodecim Ionias, vt scribit Strabo lib. 14.

Durus.] Non desideratur hic nota similitudinis vt quidam putant, nec in confidens & tumidus. Cic. pro M. Cælio coniungit durus ac vehemens pro, immitis, morosus ac difficilis: pro quibus Græci *συνδρος, ἀσμετάλατος, ἀπαθης, ἀπειθης*. Confidens definitur. Tuscul. qui fortis est idem est confidens: quoniam confidens malã consuetudine loquendi in vitio ponitur: vnde Donatus in Phor. 1. 2. homo confidens dicit positum pro improbo, audace ac temerario, vt confidentia pro improbitate & temeritate. Interdum contra pro constanti & constantia.

Sifennas, Barrhos.] Hi duo fuerunt obtreñtatores maledicentissimi & improbilissimi: quorum Sifenna dicitur Milesias scripsisse, & Varrus Aemiliam violasse. Quidam Varros pronunciant, alii Varos, alii, vt est in litera.

Nihil inter vtr.] Dicitur phrasi æquẽ Latinã, nihil alteri cum altero conuenit. Gall. ils ne s'accordent entr'eux aucunement, quo modo Terent. in Adel. Hac fratri mecum non conueniunt.

Hoc etenim.] Ita Cic. 4. Verr. Hoc iure sunt Siculi, sed sine comparatione. Hæc autem Poetæ comparatio sic Gallicè redderetur: les personnes obstinees s'attribuent autant d'autorite & puissance l'un contre l'autre, que font les vaillantes per, ones en guerre declaree. Hinc autem incipit *ἰσχυρῶν παρ' ἑαυτοῖς* vsque ad, Bruto pratore producta.

Hectora.] De hac implacabili inimicitia inter Hectorem & Achillem lege lib. Iliad. x.

Ia capitalia.] Videtur hæc vox deflexa ex prisco substantiuo, capital pro capitis periculo. Plautus Mænech. Nunquam ad eum fugiet, tamen si capital fecerit. Feltus tamen dicit capital facinus & definit, quod capitis poenã luitur. Ideoque geminantur, capitalis & pestifer reditus. Philipp. & repentina insimulatio criminis capitalis & inuidiosi. s. in Verrem: sic *νεφελενὸς ἔχθρας* *νὸν ἰσχυρῶν παρ' ἑαυτοῖς*, inimicitia capitalis & capitali affici poenã, id est, *ἀσμετάλατος*.

Vt Diomedis.] Eustathius in duos versus postremos Iliad. β. scribit, *ὅτι ὡς περὶ τὸν Σαρπηδῶνα εἰς τὸ Λύκιον, οὐκ ἔστιν ὁ δὲ Γλαυκῶνος, ὡς ἴσως ἔστιν Ἐρακλῆος, ὡς ἴσως ἔστιν Ἐρακλῆος, ὡς ἴσως ἔστιν Ἐρακλῆος*, vt Sarpedon non erant vnus è Lycia, sic nec Glaucus: siquidem hic genere Corinthius erat. Cur autem Lycius dictus sit, facile perspicitur ex ipsius genealogia, quæ describitur Iliad. β. simul & permutatio Glauci & Diomedis. Bellerophon, vt paucis dicatur, duxit uxorem Anticleam filiam Iobari Lyciæ regis, cuius regni factus est postea heres, vnde Lycius dictus: ex ea uxore suscepit Hippolochum, cuius Glaucus fuit filius, & Lyciorum dux ad auxilium Troianorum missus: vbi prima coitio Diomedis &

Glauci videtur Eustathio in alium vsum proverbi abuisse, atque permutatio vtriusque. Sic n. ille *ὅτι περὶ τὸν Ἐρακλῆον ἐν τῇ δονοῦντος τινος θεοσυνόμενον εἰς ἔργον κατὰ τὸν εἰσὶ τὸ δονοῦντος, κατὰ δὲ ἐπεὶ τις τὸ διουμήδης πρὸς Γλαυκῶνον, quod rectè quis dixerit, Diomedes aduersus Glaucum, in eum qui repente ad litem contra eos, qui videntur aliquid esse, incitatur ab eo, qui nullus videtur. Vfus autem inæqualis permutationis inter Diomedem & Glaucum repetatur è primæ Chiliad. Cent. 2. Historiam quoque Bellerophon. qui fuit huius Glauci auus, vide in Gram. 7. Odes 1. 3.*

Duo si.] Hi casus duo & ambo sunt æquẽ in vsu, atque duos & ambos.

Discedat pigrior.] Quod Xenophon 7. Hellen. dicit *ἀμαχέει παρ' ἑαυτοῦ ἀβσγ. pugna praterat ignauior*. Et Herodotus βιβλ. α. περὶ Κυρίδιον, *ὡς περ ἀμαχῆρι σφίρας αὐτὸς παρ' ἑαυτοῦ*. Gallicè qui se redirent sans coupruer.

Ditem Asiam.] Ita Cic. celebrat Asiam in oratione pro leg. Manil. Asia verd tam opima est & fertili, vt & vbertate agrorum & varietate fructuum & magnitudine pastuoris, & multitudine earum rerum, quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat. In Rupili & Perſi est apocope pro, Rupili Perſi. Bithus & Bacchius fuerunt nobile par gladiatorum & arte & audaciã, qui post multas inter se pugnas commissas mutuis vulneribus ceciderunt, ideoq; in prouerbiũ abierunt de æqualiter improbis, sic inter se contendentibus, vt neuter alteri cedere velit. Horum fit mentio apud Suetonium in Oct. Sic est hic accipiendum compositus vt in illo Virgili.

Sic paruis componere magna solebam, Græcè *συνβάλλειν ἀλεσπρόνας εἰς μάχην*, quod Hom. dicit initio *ἰλιάδ. α. τίς τ' ἀρ σφίσι θεῶν ἐπίδωκε ζυγόντι μάχης δαίμων*. Quisnam Deorum ipsos commisit contentio: è inter se pugnantes, id est Scholiastæ *συνέβαλε, συνέμισε*, & in illo Quint. 1. 2. ca. 17. *scapè gladiatores sub eodem magistro eruditi inter se componuntur*, id est, committuntur inuicem pugnaturo. Gall. *l'un contre l'autre* *διὰ μονομαχίας, seut a seul*, ita Cic. 1. 2. Epist. 8. ad Cælium, tu me hoc tibi mandasse existimas, vt mihi gladiatorum compositiones mitteres, id est, scriberes, quod par gladiatorum esset inter se commissum ad certamen: ita deniq; Taciti, sed paullo aliter 1. 5. *Accitata est Epicharus & cum indice composita*, Gall. *confrontee avec l'encuseur*: Hæc Gallica interpretatio mirè videtur exprimere illud primæ Satyræ, frontibus aduersis componere. Quidam pro *procurrunt* legunt, *concurrunt*.

Excepto rege.] I. Rupilio Rege Prænestino, quem summè vituperat: dum illum appellat caniculam æstiferam, & vipeream.

Canem illum.] De quo lege Dial. & Gram. Od. 17. lib. 1.

Ruebat.] Inani quadam conuiciorum profluentiã vtebatur.

Rara securis. De hac voce fuit in Gram. Odes 2. 1. 3. i. Quia rapidus amnis sua eluue subruit & disturbat omnes littorum & vicinorum agrorum arbores, nunquam illuc calones & rustici ligna cæsum eunt.

Durus.] Propriè durus sumitur hic, vt Georg. 4. *durus arator*, & 3. Epodis. *O dura messorum ilia*! id est, caloris & laboris patientissima.

Regerit conuicia.] E loco plantis confito emissa. Sic supplenda est præpositio ante *arbusculo*. Est autem regerere aliquid ei, qui reprehendat, contra obicere, vt Cassius Ciceroni Epist. 19. ad Fami. lib. 15. *pro quo tibi proximã Epistolã tot rusticos Stoicos regeram*, vt Catiũ Athenis natum esse dicas: Cicero notauerat Catiũ Epicureũ rusticitatis & inscitie, vnde Cassius respondere co-

ctus est, se obiecturum tot Stoicos indoctè & barbarè loquentes (quorum sectam Cicero probabat) vt Catius cum iis comparatus vrbaniſſimus & doctiſſimus eſſe videatur. Sic Plin. l. 15. ca. 15. loquitur, *inſanas menſas famina viris contra margaritas regerunt.* Sed de veruſſio *rs conuicii* vide notas Gram. in Saty. 5. præced. quò poteſt accedere præter maledictum & probum vis ſignificandi aliquid illis leuius vt querelam & clamorem aliquantò tamen liberiorem: quo modo ſumitur Epist. 10. li. 2. ad Q. frat. *Epistolam hanc conuicio eſſagiarunt codicilli tui.* Ibidem ſequente, *Quum Appius conſul Senatum infrequentem cogiſſet, tan: um fuit frigus, vt populi conuicio coactus ſit nos dimittere.*

Vindemiator. Ratio metri poſtulat, vt hæc vox tetraſyllabòs pronuncietur, quaſi vindemator, cuius loco vtuntur Ouid. 3. Faſt. & Seneca de morte Claudii Cæſaris, vindemitor: in tempeſtiua autem vitium cultura verte batur olim, vt nunc etiam, vitio vinitorib. à viatoribus nomine cuculi, qui grauiorib. conuitiis vindemiatorum cogebantur citius viam ſuam conficere: de quo lege c. 25. lib. 18. apud Plinium & Eraſmum Chil. 4. Cent. 6.

Rhetorica Explicatio.

Metaphora eſt à corpore ſanioſo ad vitia ingenii, impuritatē, odium, improbitatē, peruerſitatē indicandam. Non equidem poſſum meminiffe ab alio Latinitatis auctore ſic immutatū. *b* Sumtum eſt à ſemi feris, vt modò dictum eſt, ad hominem patre Romano & matre Græcà vel còtra natum notandum: ſic in Oct. ca. 19. Suet. quendam vocat Hybridam è Partho & Romana ortum tranſlatè, vt hic: ſic quoq; Valerius Max. lib. 8. cap. 6. ſcribit *Q* Varium propter ius ciuitatis Hybridam cognominatum ex patre Hiſpano & matre Veronenſi natum: ſic pueri è ſeruis hominibus & ciue muliere nati dicuntur Hybridæ à Martial. l. 6. Epigr. in Cinnam cuius eſt initium:

Pater ex Merulla. deinde ſub finem.

Iamq; Hybridarum grex tibi foret plenus.

E moribus autem & legibus Græcorum matrimonia pro inceſtis ac illegitimis habebantur, qua cum peregrinis ac hoſpitibus contrahebantur: è qualib. nati dicebantur Græcà contumelià *μειμαυες*, qui ſunt altero parente Græci, altero Barbari, vt Romanà Hybridæ, Gallicà *Merranes* de his, qui creduntur prognati è Mauritanis: quale quid Turnus l. 7. v. 579. Aeneid conqueritur, quum cerneret molles Troianos miſceri fortibus Latinis.

c Hic eſt ſynecdoche geminæ ſpeciei pro hominibus loquaciſſimis, ſpermologis, & vt Plautus loquitur, famigeratorib. qui libentiſſimè verba funditant.

d Metaphora eſt à corpore ad vehementem ingenii pertinaciam & iracundiam notandam.

e A ſaporibus traductum eſt ad ingratos & aſperos verborum ſonos.

f Altera eſt ſynecdoche duplicis ſpeciei pro contentioſiſſimis quib; ſq; hominibus.

g Allegoria eſt à curſoribus, qui pernitate talium equorum ſuos ſyndromos longè anteuertebant. Veteres enim præferbant equos albos reliquis, tum quòd viribus præſtarent, tum quòd auſpicia magis rata facere crederentur, ideòque triumphis adhibebantur. *Compoſitus*, &c. hoc eſt tranſlatum à gladiatoribus, qui dicuntur inter ſe componi, quum producantur depugnaturi in arenam, quomodo ſumtum eſt lib. C. c. de opt. gen. orat. è li. 4. Saty. Lucilii.

Cum Paciderano hic componitur.

Vbi Cicero Demoſthenem comparat cum hoc gladiatore longè omnium optimo poſt homines natos: qualis fuit hic Græcus orator multò aliorum præſtantiſſimus. Seneca in diſput. de prouidentia cap. 2. ſcribit par gladiatorum Dei ſpectaculo dignum, *quum vir fortis cum fortuna componitur.* & cap. 3. *Ignominiam iudicat Gladiator, cum inferiore componi: & ſcit eum ſine gloria vinci, qui ſine periculo vincitur.*

h Sumtum videtur à re militari, vbi ſtrenuiſſimus & audaciſſimus quiſque, ſigno dato, ex agmine procurrat in aciem, quale fuit melius fortalle dictum Satyrà l. 1. & lib. 10. Aeneid. illic citato. *Agmina concurrunt, ducibus &c: rò procurrat tamen ex viuacturæ celeritatē curſus & longitudinē magis præcipitem præ ſe videtur ferre, quem Galli ſua expriment lingua, Ill ſe haſte de gran: e viſſe, lequel des dene plaidera le premier ſa cauſſe deuant le iuge.* propriè autem vititur hoc verbo Seneca lib. 1. cap. 4. de Clementia, quum loquitur de prompto populi obſequio in ſuum principem. *ſum itaq; incolumitatem amant, quum pro vno homine deſas legiones in aciem deducunt: quum in prima fronte procurrunt, & aduerſa vulneribus peſiora ferunt, ne imperatoris ſi ſigna vertantur.*

i Metaphora eſt à ſplendidis cæli corporibus ad excellentiam Bruti & comitum indicandam, qualis eſt à Sirio in Canem ad exitium & perniciem hominum notandam. *Exepto, &c.* poſſet hic ſtatui metaphora è diuiſione agrorum, vbi excepta & ſubſcicia ſolent vocari, qua nemini ſunt attributa & aſſignata. Itaque nullius ſunt in dominio & cenſu, tanquam libera, nullique obnoxia: quòd quidem verbum, tam in vituperium, vt hic ſimendum puto, pro rei adiunctæ ratione, quam in laudem, vt lib. 3. cap. 10. Senecæ de Beneficiis. *Errat, ſi quis exiſtinet ſeruitu em in totum hominem deſcendere. Per melioris excepta eſt, corpora obnoxia ſunt & adſcripta dominis: Mens quidem in iuris, qua adeo libera & vaga eſt, vt ne ab hoc quidem carcere, cui incluſa eſt, ten: r: queat, quò minus impetu ſuo viatur, & ingentia agat. & in infinitum comes cæleſtibus exeat.*

k Synecdochica eſt periphrasiſ torrentis, quem Græci *χρησσοποιον νεο χροανδρον* vocant.

l Quidam allegoriam è perpetuis metaphoris conſtituunt pro pectore amaro & conuiciis pleno: quòd equidè planè nò auſim improbare: attamen mihi propius verba conſideranti videtur illa poſſe etià ex parte ſumi propriè, vt Præneſtinus tanq; ruſticus vindemiator vel frondator viciffim iactet conuicia & probra in viatores ſerà ipſius putatione vel cultura in teſtium inerepantes iactet, inq; è loco vitibus, vel aliis plantis, vbi facit opus, conſito: *ſalſo aut & flu: nti dici eodè tropi genere, quo Virg. 4. Aen. dixit, Dulcè re inquere terras. & 2. Georg. & ramos compeſe fluentes, pro ruſto amaro & luxuriantib. & vberibus plantis creſcentibus.*

m Metaphora eſt à natura huius auis ad pigritiam vinitoris exprimentam.

n Allegoria eſt è còtinuatis metaph. à pungētib. liquorib. pro conuiciis mordacibus, aculeatis ſalibus, verbis acerbis, & contumeliolis profuſe vexatus.

o Apoſtrophe eſt ad Brutū per exclamacionē obſtantis, vbi, dum notat M. Brutū Cæſaris interfectore, alludit etià ad L. Iunium Brutū Tarquinii iuperbi expulſore: de q; vide l. 4. Dion. Halicarnaffæi. Hoc autem genus loquendi *credu mihi* habet neſcio quid *εμφορων*, quale notat Don. in Adelp. Act. 1. Sc. 2. ver. 21. *non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum, &c.* quòd imitatus Cicero ſic Cælium exagitat *magna ſunt, mihi crede: noli hæc contemnere.* hic enim & auctoritas dicentis, & contentus oſtenditur audientis.

SATYRA OCTAVA.

Quid Priapus sit, & cui muneri ac officio præsit, hic explicatur, vt inde mulieres veneficæ exagitentur.

Olim truncus ex am ficulnus, inutile lignum:
 Quum faber incertus scannum, faceretne Priapum:
 Ma luit esse Deum: Deus inde ego, furum auium-
 que
 Maxima formido: nam fures dextra coercet,
 Obscænoq; ruber porrectus ab inguine palus;
 Ast importunas volucres in vertice arundo
 Terret fixa: vetatque nouis considerare in hortis.
 2. Huc prius angustis eiecta cadauera cellis
 b Conferuus vili portanda locabat in arca.
 Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
 Pantolabo scurræ, Nomentanôque nepoti.
 3. Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
 Hic dabat: heredes monumentum ne sequeretur.
 4. Nunc licet Esquilis habitare salubribus, atq;
 Aggere in aprico spatium: quò modò tristes
 Tibis in formem spectabant osibus agrum:
 5. Quum mihi non tantum furesq; feræq; sùeta
 Hinc vexare locum, cura sunt atq; labori:
 Quantum, carminibus quæ versant atq; venenis
 Humanos animos: has nullo perdere possum,
 Nec prohibere, modo, 6. simul ac vaga luna decorum
 Protulit os, quin ossa legant, herbâsq; nocentes.
 Ad regomet migrâ succinctâ vadere pallâ
 Candidam pedibus nudis, passôque capillo
 Cum Sagana maiore & vultantem (pallor vtraq;

Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram
 Vnguibus, & pullam diuellerè mordicus agnam
 Caperunt, cruor in fossam confusus: vt inde
 Manes elicerent animas responsa daturas.
 8. Lanea & effigies erat, altera cerea: maior
 Lanea, quæ pænis compereret inferiorem.
 Cereæ suppliciter stabat, seruilibus, utque
 10 iam peritura, modis: Hecatem f vocat altera, se-
 vam
 Altera Tisiphonem. Serpentes, atq; videres
 Infernas errare g canes: Lunamq; rubentem,
 Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
 10. h Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
 Coruorum: atq; in me veniat mictum atq; cacatum
 Iulius & fragilis Pediatia, furg, Voranus.
 11. i Singula quid memorem? quo pacto alterna lo-
 20 quentes
 Umbra cum Sagana resonarent triste & acutum?
 Vtq; lupi barbam varie cum dente colubræ
 Abdiderint furtim terris? & imagine cereâ
 Largior arserit ignis? 12. & vt non testis inultus
 Harruerim voces Furiarum & facta duarum?
 Nam, displosa sonat quantum vesica, pèpedi
 Diffisâ nate & ficus: at illa currere in Urbem.
 Candida dentes, altum Sagana caliendrum
 30 Excidere: atq; herbas, atq; incantata lacertis.
 Vincula cum magno risuq; jocoque in videres.

Analysis Dialectica.

Poeta nullam potuisset introducere personam
 in Satyra Priapo conuenientiore, qui partes
 ipsius sustineret in exagitandis mulieribus ve-
 neficis, aliisque flagitiosis obiter notandis. Hic ini-
 Priapus definitione quadam è quatuor generib.
 principum causarum constanti se declarat (quò ve-
 torem ipsius testimonium afferat Horatianæ narra-
 tionis auctoritatem) quarum efficiens est in fabro:
 materia in trunco ficulno, forma in Deo mentulâ ru-
 bente, velut fuste vel falce, vertice denique capitis in-
 40 structo arudine armato pro terriculo Gal. pour un epon-
 nall: finis denique est duplex, isque paullùm diuer-
 sus in furibus horto prohibendis, & infestis auibus
 fugandis: Breuius à Græcis definitur αὐτόφυλος γὰρ, vt
 generalius αὐτόφυλος τέχνημα φουλοργὺς χερσὶν ὀφισίον ἰ-
 50 γόνιμον ἡ μανὴς ἰμπεριτα, atque mentis infanioris, vt cap.
 sapientia Salomonis dicitur de figulo, qui pessimi-
 me locans operam, vanum fingit Deum ex eodem
 luto, in quod ipse, nuper è terra natus, breui abitu-
 rus.
 Ad definitionem augendam assumitur e subiecto
 argumentum, quòd in illo salubri horto constitutus
 sit, quem postea locum suo illustrat præterito vsu, id
 est sine diuerso: primum, quòd illic olim cadauera
 feruorum & pauperum communiter humo conde-
 tentur: quibus adscribit non solum exempli, sed re-

prehensionis etiam causâ Pantolabum scurræ, &
 Nomentanum nepotem.
 3 Deinde quòd sepulcretum illud mille pedes in
 partem anteriorem pateret: in posteriorem trecen-
 tos: quæ certa circumscriptio sine approbatur, ne
 fortassis postea hæredes illius, qui testamento reli-
 querat locum, sibi sepulcretum vindicarent.
 4 Huius loci præfens vsus e topico aduersorum o-
 stenditur, quòd antea locus tristis & pestilens esset:
 40 nunc est amœnus & salubris.
 5 Loci amœnitas declaratur minorum collatio-
 ne: quòd in eo defendendo à rapacitate furum &
 vastatione ferarum & auium non tantum operæ
 & curæ ponendum sit, quantum in conuenticulis
 nocturnis veneficarum impediendis, & cauendis sa-
 garum mulierum magicis præstigiis & fascinationi-
 bus.
 6 Difficultas propulsandi veneficas ab ingressione
 horti proponitur ex vi, id est, causa violenta Lunæ
 50 vagantis, quæ plurimum valet ad Magiam.
 7 Hoc quidem argumentum est ἀτεχνόν & extrin-
 secus assumtum ad eiusdem difficultatis demonstra-
 tionem ex oculari testificatione, quæ longâ descri-
 ptione veneficarum constat, partim ex ipsarum ad-
 iunctis, partim ex effectis & fine, quòd in apparandis
 incantamentis & fascinis sint pullatæ: nudis pedi-
 bus &

bus & passis capillis incedant, & tanquam larvæ per noctem videntur pallidæ. Deinde Diis inferis agnam nigram macent: dentibus dilacerent: & diuulsam in terram defodiant: vt ab Inferis, qui sanguine, lacte & melle delectantur, manes & animas mortuorum excitent responsuras ipsis sciscitantibus rerum euenta.

8 Ad eandem descriptionem hæc bipartita imaginum distributio pertinet partim è materia, partim ex relatis & efficientia: quod altera ex lana, altera ex cera facta esset: illa imperaret: hæc pareret: quarum imaginum euocatione Hecate manium & vmbra- rum Domina & Tisiphone vna è Furiis, & canes internæ excitarentur ad explenda ipsarum vota.

9 Ad turpitudinem talis veneficii & incantamenti pertinet adiuncta Lunæ occultatio præ pudore.

10 Quia Priapus præsentit descriptionem suam parum fidei habituram apud homines, destitutus artificiali argumento, confugit ad inartificiale, dum se obstringit meretrici mendacii pœnâ: sit odor naribus suauior: testatio sanè est testante digna.

11 Ad confirmatam obligatione pœnæ descriptionem redit, & effecta talium sacrorum Diis inferis factorum memorantur tanquam admirabilia & horri- fera: primum colloquia manium excitatorum acuta tristitia & alterna cum Sagana venefica: deinde occultatio barbæ lupinæ, & dentis colubrini: incendium imaginis cereæ.

12 Postea ingens tremor, & horror eum inuasit, quem ipse auctores non impunè tulerunt. Hæc autem perturbatio tractatur similitum comparatione: vt veneficæ & Furie suis imaginibus & veneficis artibus me terrore & metu concitarunt: sic ego ingenti crepitu ventris reddito illas exanimavi metu, mutas & vix viuas reddidi. Apodosi illustratur paribus: Tantum, inquit, mihi crepuit venter: quantum vesica vêtoto distenta & displôsa sonat: vnde irrita fuerunt illarum incantamenta non sine magno id resciscantium risu & ioco: Non est dissimile ridiculum Carionis in Pluco Aristophanis Act. 3. Sc. 2.

Enarratio Grammatica.

Ficulnus. Initium huius Satyræ citatur à Lactantio l. 2. c. 4. de simulacris: quorum inuentionem lege c. 14. v. 15. Ita Priapus vocatur ligneus à Tibullio sub finem l. 4.

Canisq; seu, sive, ligno tibi
Lotosus adfricabit oblitum latus, vt hic ficulnus, quod à ficu desectitur, sic Græcè *σίμυρος*, quod etiam ficulneus dicitur, quo modo Varro lib. 3. c. 16. vocat ficulnea ligna & Colum. l. 5. c. 11. ficulneas arbores, cõtrâ quam nonnulli Grammatici putant, vt in primis Seru. in Aeneid. 11. v. *Arbutis texunt virgûs & vimine quer- no*, annotat: sunt aliquæ duræ deriuationes: tamen eis vtimur cû adiunctione alterius nominis, vt quernum vimen, columnum veru, Horatius, truncus ficulnus, aprugnum callum, pro aprinum. Inutilitas autem huius ligni abiit in metaphoricum prouerbium ex ipsius infirmitate, vt Aristop. in *Lystrate* dixerit, *ἴσ' ἢν αὐτὸν ἡμῖν σιμύρον ἐπιμοῦσθαι, ἀπὸ τοῦ ἀσθενῆος, καὶ ἀνωφελοῦς βοῦθρα, qui nobis fuit infirmum & inutile subsidium & adminiculum.* Ita Theocritus *ἀνδρῶν σιμύρους* vocat homines *ἐχέστους*, molles & laboris impatientes & inuitos *ἔσθλ.* no. in scripto *ἰγυῆνας*. Ita Catullus dicit ligneam coniugem, pro exsuccam & aridam.

Incertus scannum. Ellipsis est hic alterius particula dubitantis, vt dicendum videretur, sicut illud Virgilii:

Iustitiane prius mirer, belline laborum.
 Vel vt Teren. And. 1. 3. *Pamphilumne adiutem, an auscultem seni:* ita Faber incertus erat, scannumne, Priapumne faceret.

Scannum. Ita sine m. scribendum ratio nominis videtur postulare: nam Grammatici à scandendo dici volunt, & in his Isidorus: quod altioribus lectis apponerentur ad faciliorem adscensum.

Priapum. Quidam putant Priapum esse filium Dionysii & Naidis, vel Chionæ Nymphæ, vt dictum est in Gram. 2. Epod. & de eius etymo: alii, vt Diodorus l. 5. & scholiastes Apollonii, dicunt eum ex Venere & Baccho natum. Phornutus putat Priapum & Pana eundem esse. Cognominatus est Lapsacus ab insigni vrbe Helleponti, & Hellepõtiacus, de quo vide plura in conuiuio Deorum lib. 6. Fast. ad hæc verba:

Conuocat & Satyros &c.
 Vide præterea de eodem Seru. in v. 4. Georg.
Hellepontiaci seruet tutela Priapi.
 Vbi citatur hic locus. Cognominatur quoq; à Græcis *φαιδὸς καὶ ἰδίφαιδός*, quasi diceret erectum penem: quam vocem posteriorem Columella lib. 10. de cultu hor- torum vsurpauit:

Sed truncum fortè dolatum
Arboris antiqua numen venerare Ithyphalli.

Plutarchus libello de Iside & Osiride tribuit inuentionem τοῦ φαιδῶν Isidi, quæ caduere Osiridis inuen- to dicitur ex omnibus ipsius membris solum penem desiderasse: quod statim abiectus in mare ab ipsius cæde fuisset, & à piscibus Lepidoto siue squameo, Phagro & Oxyrincho voratus: quos eam ob rem Aegyptii præ aliis piscibus execrantur: in cuiusque locum curauit Isis Phallum, id est, veretrum, (vt id Val- la vertit li. 2. Herodoti) illi simile conficiendum & consecrandum: quo postea Aegyptii in sacris vti sunt quæ de ipsius nomine dicta sunt Phalophoria, in quibus imago penis gestabatur. De eodem lege Lactan. l. 1. c. 21. de Diis Barbarorum. Quod ad vocem attinet, Priapum desecti *παρὰ τῶν ἐπιτατινῶν* mutato *βῆτα* in *πῖ* καὶ *ἄπορος*, *ἴος*, τὸ *μῆνος* καὶ *ἴψος*, ἢ *παρὰ τὸ ἐπέος, ἔεος*, à longitudine mentulæ, ideòque scribitur bifariam, *Γεῖα- πος καὶ Γεῖππος*, ab Arriano in Bithyniacis teste Eusta- thio: quanquam scio ab aliis aliter notari. Sed præstat silentium loquacitati in re præsertim tam obscœna & castis sensibus indigna. Dicam igitur cum Lactantio ibidem: *Non excusio tam deforme mysterium, nec Priapum denudo, ne quid appareat risu dignum:* necesse est alicuius maioris turpitudinis tegendæ gratiâ hæc fuisse à Poetis ficta, quæ leges τῶ ἀέοντος πλεῖον in Priapeis inter opuscula Virgilii.

Inde ego. Hanc equidem particulam puto ad tempus referendam, vt valeat, iam inde ab expressa & efficta mei forma Deus habitus fui ad deterrendos fures & aues: cultus etiam fuit à Corinthiis Priapus orneus, & ipsius statua ornea vocata. Est quoque Epigramma Martialis lib. 6. *Non sum de fragili dolatus vlmo, &c.*

Maxima formido. Ellipsis est verbi, *fui*. Cicero defini- nit lib. 4. Tuscul. *formidinem esse mecum permanentem*, (cuius vocis etymon peti potest ex his Festi verbis: *forcipes dicuntur, quod his forma, id est calida capiuntur, & è loco Catonis de quodam edificio æstate frigido, hyeme formido, id est calido: vnde apparet vsitata olim fuisse*

hæc epitheta, formus & formidus, a, um, & hæc ἀπό τῆς φόβης, ab impetu & subdita commotione, vnde, vt à trepidatione, elicitur sæpè sudor) & Aristoteles, metum lib. 2. Rhet. ἔγω δὲ φόβος λόγου τις ἢ ταραχὴ ἐν φαντασίᾳ μὲλλοντος κακοῦ ἢ φθορῆς, ἢ λυπηροῦ. Metus igitur sit dolor quidam aut perturbatio orta ex opinione imminentis mali, quod possit vel interitum nobis, vel molestiam afferre. Sic antè Sat. 4. dixit de Sulcio & Caprio, Magnus viéq; timor latronibus.

Obscuro que. De hac voce vide Grammat. Sat. 2. sicur de inguine.

Nouis. Respicit ad recentem hortorum instructionem ab Augusto, vel, vt quidam malunt, à Mæcenate factam.

Eiecta. Id est, vilia & abiecta, contemta: contra, cadauera liberorum & potentum magnifico funere efferebantur.

Cadauera. Hæc vox habet inclinamentum à cadendo, quod qui occiduntur, soleant cadere, vnde Vir. Aeneid. 1. hostia cadit ante aras, id est, interficitur & mactatur, & 3. Com. Cæf. de Bel. Ciuil. Ad duorum millium numerum ex Pompeianis cecidisse reperiebamus, id est, occisos & mortuos. Eadem est vis significandi in Græco πίπτειν & inde inclinatio πτώμα, Herodi. li. 4. τὰ δὲ πτώματα φερόμενα μὲθ' ὕβρεως πάσης ἐξω τῆς πόλεως νομιζόντα ἐπιπίπτειτο, hæc cadauera per omnem contumeliam exportata extra urbem eiciebantur, quæ hic dicuntur eiecta, tanquam vi fluctuum marinorum littori appulsa facto naufragio: sic Seruius in Aeneid. 1. si quibus eiectus sylvæ, explicat, naufragus.

Cellis. Cellam Grammatici à celando desectunt, quod ibi penus recondatur, & eodem, tanquam in carcerem, etiam serui olim conicerentur, vt facile perspicitur ex Amphitryone Plauti. 4. 4. Inde cras è promptuaria cella deytomar ad flagrum.

Pantolabo. Hi duo etiam carpuntur l. 2. Sat. 1.

Tristi ladede versu

Pantolabum scurræ Nomentanumq; nepotem.

Ille prænomine Manlius Pantolabus. Ex eo putat Acron dici, quod, quicquid afferretur, acciperet, mutua pecuniæ. Hic Cassius Nomentanus nepos: ambo viles assentatores numerantur facete in infima plebe.

Mille pedes. Hoc distichon continet formam verborum, quibus testator vsus fuerat in certo loci spatium Reip. donando & heredibus suis detrahendo, vt esset commune populi sepulcretum & his literis notabatur. H. M. ex. T. N. Tran. vel potius verbis nostri Poetæ: de quo vide Leg. 3. si quis. ff. de sepulcr. viol. Hoc monumentum heredes ex testamento non sequitur. Cicero ad Cæsarem monumentum ita notat. Sed ego, qua monumenti ratio sit, nomine ipso admoneror: ad memoriam magis spectare debet posteritatis, quam ad presentis temporis gratiam, siue fuerit sepulcrum, siue statua, fanum, porticus, liber, historia, siue res huiusmodi.

In fronte. Significatur agri longitudo secus viam, vt in agrum latitudo eiusdem: quia ex lib. 2. c. 6. Ptolemæi in Geogr. maiori distantia longitudo tribuitur, vt minori latitudo.

Hic dabat. Id est, hic cippus & lapis erectus in hoc agro ostendit tantum terra: dari humanis corporibus pauperum per has literas in eo incisas.

Nunc licet Esquilii. Hic est duplex Ellipsis sic explenda: Nunc licet hominibus habitare in Esquiliiis. Esquilie autem dictæ sunt locus, collis & vicus Romæ: quod illic arx esset & excubiæ regis Tullii fierent, de quibus sic 1. Fast. Ouidius.

Adde quod excubias, vbi rex Romanus agebat,

Qui nunc Esquilias nomine collis habet.

Illis Esquilias postea horti Mæcenatis instructi sunt, & domus, vbi Augustus æger sæpè cubabat, vt refert Sueton. in ipsius vita cap. 72. Ad has Esquilias Puteoli sunt, vbi plebs infima & inops humabatur, dicti quod ibi cadauera proiecta putrescerent: vide apud Festum & Varronem & Strabonem lib. 5. alterum etymon, de quibus etiam fuit in Gramm. 5. Epodan.

Quod modò. Hic quod construitur cum spectabant, verbo motus vt dicitur, huc spectata, & quod spectas? sententia igitur est: in quem aggerem coniectis oculis tristes Libitinarii vel alii etiam homines videbant modò agrum albescentem & squalescentem & horrescentem craniis & ossibus: sic Ode 10. dixit hyemes informes: notas ibi nostras reuisse.

Feræq; sueta. Hic non liquefcit, vt in hoc Virgiliano:

Non insueta graues tentabunt pabula fœtus.

Quantum. Ellipsis est horum: quantum mulieres veneficæ sunt mihi curæ: præterea in tantum & quantum sunt antimeriæ aduerbiorum pro nominibus, quibus quidem posterioribus Cicero vteretur in hac collatione pronuntianda, fures ac feræ non tantæ sunt mihi curæ & labori, quantæ sunt mulieres veneficæ.

Carminibus. Pro incantamentis & Epodis, vt

Carmina vel calo possunt deducere Lunam. 8. Eclog.

Vaga Luna. Seruius in hunc versum lib. 1. Aen. sub finem.

Hic canit errantem Lunam, solisque labores:

Caussam dicit, cur Luna vagetur: quia, inquit, obliquo incedit cursu, non recto, vt Sol: ne incidat in centrum terra, & frequenter patiatur Eclipsin.

Canidiam. De hac venefica vides. Epod. & 12. 17. & Sat. 1. lib. 2.

Scalpere. Terram scalpere videtur significare quibusdam satis proprie dictum: quod sculptura ferè solam corporum superficiem attingat, quò modo dicit Iuuenalis Sat. 9.

Qui digito scalpunt vno caput.

Quod inter Græcos Plutar. in Pompeio expressit, ὅστις οὐ δαντὶδω ἠνέταυ τὴν κεφαλὴν, qui vno digito scabie caput vel scalpit. Vnde constat terram non altè effosam fuisse ab his veneficis. Atq; vt obiter hoc moneam, hæc Iuuenalis sententia dicta est in molles & effæminatos, qui, ne calamistratos & cincinnatos capillos disturbent, caput digitulo scalpere solent: quod probri loco in Pompeio notatum est ac vituperatum, vt ἐν πολιτικοῖς παραγγέλμασι refert Plutar-

chus, Πομπηῖον δὲ Μάγρον ἐλοιδόρησεν οἱ ἐχθροὶ, παραφιδάξοντες ἐνὶ δαντὶδω τὴν κεφαλὴν ἠνώμωνος, Pompeium magnam comiciis afficiebant inimici, quod illum obseruassent vno digito caput scalpisse. Ibi præcipit auctor eum à leuibus etiam vitiis vacuum esse debere, qui ad Reip. gubernaculam videtur aspirare. Eodem meâ sententiâ spectat Apophthegma Philippi apud Plutarchum: ἐν ἀποφθεγμ. βασιδ. καί στρατ. Τὸν δὲ Αντιπάτρου φίλων τινὰ παρατάξας εἰς τὸς διναστάς. εἶτα τὸν πώγωνά βαπτομενον ἀδόμειον τῆν κεφαλὴν, ἀνέστειπ εἰπὼν. τὸν ἀπίστον εἰ βριξί, ἢ νομίσαν ἀξιοπίστον οὐ πρόγμασι. Quam ex amicis Antipatri quendam in ordinem iudicum cooptasset: deinde eum intelligeret barbam & caput tingere solitum, monuit mag. stratu, affirmans eum esse indignum, cui fides habeatur, qui malè fidius est suis capillis.

Pullam. Hunc colorem quidam putant esse, quem Græci dicunt λευκόφαυρον ex albo & fusco mixtum, &

Mart. lib. i. Bæticum id est, Hispanum & subnigrum, hic enim ille:

*Amator ille tristium lacernarum,
Et Bæticus & Leucophaentus.*

Diuellere.] Hic est dissoluere, quibus opponuntur i. de Oratore, quæ rem dissolutam diuisamque conglutinaret & ratione quadam coniungeret.

Vi inde.] Incertum est ad vtrum referatur illud *inde*, ad cruorne, an ad fossam: sed argumentum à fine in Dialecticis notatum indicat satis, ad cruorem esse referendum, vt vis sacrorum magis appareat: sed ita videbitur *inde*, causam notare: si verò pro ex fossa, tum dicitur ferè similiter Tibul. lib. i. Eclog. i. *Manes sepulcris elicit.*

Hecaten.] De hac etsi copiosius dictum est in Grammaticis Od. 22. l. 3. addam tamen è 6. Aen. vt potestas illius notior & illustrior sit:

Voce vocans Hecaten calòque Ereboq, potentem.

Hecate, vel Proserpina, vel Triuia, credita est præses veneficiorum, ad quæ magno carmine deuocabatur & accedebat comitata canibus & serpentibus, id est, Furiis: vox *Hecate* deflectitur à πῶς *centum*, quod Hecatombæ, id est, centum victimis placetur: vel quod non sinat manes in sepulcorum transmitti per Acherontem in campos Elysijs, nisi post errores centum annorum.

Tisiphonem.] Quæ hæc sit, & vnde dicta, vide Grammat. Odes 28. l. 1.

Atq, videres.] Ἄναστροφή coniunctionis, pro videres serpentes errare, atq; infernas canes: vt lanca & effigies, pro effigies lanca erat, & altera cerea. Serpentum lapsus sanè sunt multiplices & erratici, vt canum errores varii.

Infernas canes.] Quidam putant hinc significari Cerberum: mihi verò magis videtur significari Furias & Eumenides, atq; Erinnyes, quas Virg.

Styg: atq, canes in luce superna Destituam, Græci Κυνῶν στυγερῶν ἐξέδωκα, ἢ Κυνῶν τῶν vocat, quarum crinibus implexi erant angues, vt 4. Georg.

Carul: atq, implexæ crinibus angues.

Lunamq.] Turnebus animaduertit hunc locum posse intelligi vel de verecundante Luna, spectatis veneficarum factis, vel de ipsius defectu, in quo talis apparet, vt Ouid. l. 2. Amorum Eleg. 5.

*Quale rose fulgent inter sua lilia mista
Aut vbi cantatis Luna laborat equis.*

Post magna.] Quia veneficæ timebant oculos hominum indices, post sepulcra latebant.

Caput inquirer.] Id est, caput meum denudetur vmbellis, vt illud aues conspurcent. Ita enim οἱ υλιώσθιοι, vmbellæ limatæ definiuntur à Schol. Aristoph. in *Auibus*: οἱ μὲν υλιώσθιοι καλῶνται σπερσάσματα τῶν ἀνδραίων, διὰ τὸ μὴ ἀποπατεῖν κατ' αὐτῶν τὰ ὄνεια. *Menisci vocantur integumenta statuarum, ne capita ipsarum merdis autum inquinentur.* Hellenismus autem est, pro caput mihi inquietur merdis: quam vocem postremam quidam deflectunt παρὰ τὸ μέρος ἐδάρατος: quod pars sit cibi eiectionis, quali inquinamento coruorum sunt subiecta corpora pendula.

Mictum atq, cacatum.] Græcè, οὐρεῖν καὶ χέσειν.

Iulius & fragilis Pedatius.] Tempore nostri Poætæ hi tres fuerunt homines pessimi nominis, quorum Pedatius dicitur fuisse eques Romanus, quem mollis parentum educatio sic fregerat, vt cum amissa corporis & mentis castitate omnem etiam parentum hereditatem turpiter obligauerit. Itaque Poeta, vt præter illam fragilitatem turpius illum notaret, de nomine mulieris eum appellat Pedatiam, tanquam

mollem & effæminatum. Voranus autem memoratur fuisse libertus Q. Lucretii Catuli homo furacissimus.

Alterna loquentes.] Idem per casum auferendi Virgilius enunciat 3. Eclog. *Alternis dicetis*: vbi facile intelligitur *versibus aut verbis*. Idem quoque Græci per vnum verbum ἀμοιβόμενοι, vel per duo ἀμοιβαίως διαλεγόμενοι.

Resonare triste.] Quod Græci dicunt, ὄψιν καὶ γοερόν ἀντιφθέγγονται ἢ ἢ ἀντιχοῖν ἢ βοῶν αὐτοῦ, quas etiam Homerus vocat οὐλον καὶ λυπηρόν πεπληγύας. Sæpè notatus est hic Hellenismus pro, mæstè loquerentur & acutè, quando nomina reperiuntur posita, velut vicaria aduerborum: quæ Græcis est ἀντιμεθεῖ quo modo dixit, *acutum cernere Sat.* Sic mulieres sunt ὄψι φωνοί, vt homines castrati, gracili & acutâ voce præditi.

Barbam.] Hunc locum protulit Philip Beroal. in annotat. in commenta. Seruii: vtque lupi *barbam*, ad refutandam illius opinionem, qui scripserit in Virg. *Barbara* numero singulari hominum, plurali quadripedum dici: vide ibidem plura.

Colubra.] Sæpius hæc vox effertur virili genere, coluber, quam muliebri, & creditur nomen inuenisse ab incolendis vmbis.

Imagine cereâ.] Quidam putant hunc versum esse Hypermetrum, sed fatius est in dimensione illius contrahere in vnam duas syllabas posteriores.

Displodit.] Displodere est compressu manuum vel pedum strepitu sonitum edere, & vtre vel alio aliquo vase inflato & tenso, quo Lucret. vtitur lib. 6. describens rationem fulminis è nube grauitè erumpentis: quod Græcè posset dici ὄσον πλείστον νόστis κτυπῆ ἀποφθίσασα, μέγα πάλιν ἀποπέπορδα. Vox enim Græca, vt Latina, sonat pelliculam, in quam vel liquor vel ventus includitur, à quo posteriori Grammatici vesicam volunt dici, quasi venficam.

Ille currere.] Ellipsis est verbi deliberatiui cœperunt, quæ est familiaris historicis & Poëtis & maxime Sallustio.

Dentes.] Ex tam facili lapsu dentium intelligimus eos ascititios, non naturâ hærentes.

Calendrum.] Quidam hanc vocem putant significare, quod Græci dicunt τὸν καλὸν πῆραν muliebri tegmen capitis, quo vtitur Hom. Οδυσ. ε καὶ κ.

— κεφαλῆ δ' ἐπέθου καλὸν πῆραν Ionice, *capiti imposuit calendrum:*

Et hoc παρὰ τὸ καλὸν πῆραν, à tegendo dicitur. Alii verò putant significare τὰς τῶν νόμων προθέσεις, ἢ νόμους προθέτους, *comas apposititias*, quibus hodie vtuntur mulieres nimis impudicè, vt viri, comâ super frontem horridâ & arrectâ, quam Græci vocant νόμην ὑπὲρ τὸ μέτωπον ἀναρῆττουσαν: quod puto longè diuersum ab illo νόμου τροφοῦ tributo Galliæ comatæ à Strabone. Huc pertinet, quod dictum est Ode 6. l. 2.

Rhetorica Explicatio.

Efficta est hinc & inducta persona factitii Dei, quæ repræsentaret aculeos Poeticæ orationis in veneficas mulieres, aliisque homines impuros, qui se turpibus flagitijs insigniter nobilitarant. Neque verò in hac breuitate fictæ narrationis defunt Rhetoricæ eloquutionis ornamenta, vt licet ex consequentibus intelligere, ac primùm ex hoc loco: *Faceretne Priapum.* Est hinc ἀπορία & addubitatio, atque metonymia subiecti pro simulacro Priapi. Item in *Deum esse* pro imagine Dei. Præterea ex his *Deum*

esse & Deus manifestum est polyptoton in iteratione vocis eiusdem variè cadentis ac leniter resonantis. Nō dissimilis est conformatio dictionis in *hunc, hoc, hic*.
b Synecd. est generis pro, Vespillo & Libitinaris, Sandapilarius, Pollinctor, *νευροφόρος, ματαγέωτης, νευροθάπτης*, vel *νευροθάπτης*, *υπόστραφισ* Catullo: qui ex abiectio mancipiorum genere assumebantur ad cadauera eorum, qui ob inopiam non poterant efferi funebri pompa, efferenda semiraso capite, ut qui ad aliud vile & operosum munus publicum, ad molendinas, & ad remos damnabantur. Talis est tropus in *vili arca*: pro sandapila, pheretro, loculo, Gal. *pauvre seruil & bierre*: quali Suet. narrat Domit. c. 17. in ipsius vita elatum: *cadaver eius populari sandapila per vespillones exportatum, Phyllu nutritrix in suburbano suo via Latina funeravit.*
c Metaph. in erecto terræ tumulo, cui tribuitur sensus & motus, pro quo propriè diceretur, Cippus cōtinet mille pedes & trecentos, vel totidem patet. In *protulit os, quin ossa* est *ωρανομασία*, soni aliquantum assimilis in diuersa notione.
d Hæc narratio rei visæ, & sub aspectum velut eam subiiciens, videretur aliis Rhetoribus hypotyposis, sed mihi cur non videatur, dictum est in Gramm. Od. 9. lib. 1.
e Nota est translatio à lupis ad horrorem audientibus hæc excitandum.

f Tribuitur hîc quoq; inanimis sensus, & est quedam profopopœiæ species.
g Synecdochica periphrasis Furiarum de quibus in Grammat.
h *προατάληψις* est diluentis obiectum per exclamationem obtestantis pronuncianda.
i Ironia est, vbi simulat se velle præterire, quod memorat maximè.
k Metonymia est materiæ pro imagine Priapi inde facta, tanquam diceretur, *Ego Priapus ficulnus pededi.*
l Altera quidem est synecdoche, sed generis pro licis & fasciis, quibus in simili argumento propriè vsus est Virg. in Pharmac.
Terna tibi hac primùm triplici diuersa colore Licia circumdo.
Quæ in Ciri fila dicuntur: Têrque nouena ligat triplici diuersa colore Fila.
20 Quæ fortassè non ineptè dixeris *σρόφους, ἄλλου ὅτι τὰ λήψα τεχιδία, fasciolas & funiculos ad cirrhos constringendos & crines nectendos, nisi malis ταυδία, fasciolas significari, quibus turgentiores mammæ mulierum coercentur.*
m Synecd. est speciei pro genere, quisq; videre posset & ridere veneficarum perturbatam fugam.

SATYRA NONA.

Quod odiosa garrulitas, circulatoriaque iactatio omnibus intoleranda sit.

I Bam fortè viâ sacrâ, sicut meus est mos,
 Nescio quid meditans a nugarum, & totus in illis:
 Accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
 Arreptâq; manu, quid agis, dulcissime, rerum?
 3. Siquiter, ut nunc est, inquam, & cupio omnia, qua vis.
 Quum affectaretur, nunquid vis? occupo: at ille,
 4. Noris nos, inquit, docti sumus. Hic ego pluris
 Hoc, inquam, mihi eris: misere discedere quærens,
 Ire modò ocyus, interdum consistere: in aurem
 Dicere, nescio quid, puero: 6. quum sudor ad imos.
 Manaret talos: o te Bollane b cerebri
 Felicem! a jebam tacitus 7. Quum quidlibet ille
 Garriret: vicos, Urbem claudaret: ut illi
 Nil respondebam: misere cupis, inquit, abire,
 Iamdudum video: sed nil agis: vsque tenebo:
 Persequar, hinc quò nunc iter est tibi? nil opus est te
 Circumagi: quendam volo visere non tibi notum
 Trans Tiberim longè cubat is prope Cesaris hortos.
 9. Nil habeo, quod agam, & non sum piger: vsque sequar te.
 10. Demitto auriculas, ut a iniqua mentis a fellus,
 Quum grauius dorso subiit onus 11. Incipit ille:
 Si bene me noui, non Viscum pluris amicum,
 Non Varium facies: nam e quis me scribere plures,
 Aut citius possit versus? quis membra mouere
 Mollius? inuideat quod & Hermogenes, ego canto.
 12. Interpellandi locus hic erat: Est tibi mater?
 Cognati? queis te saluo est opus? haud mihi quisquam:

Omnes f composuit: 13. g Felices, nunc ego resto:
 h Confice: namq; instat fatum mihi triste, Sabella
 Quod i puero cecinit, k diuinâ motâ anus urnâ:
 Hunc neq; dira venena, nec hosticus auferet ensis,
 Nec laterum l dolor, aut tussis, nec m tarda podagra,
 Garrulus hunc quando consumet cūque: loquaces,
 Si sapiat, vitet: simul atq; adoleuerit atas.
 30 14. Ventum erat ad Vestia, quarta iam parte diei
 Præteritâ: & casu tunc respondere vadato
 Debebat: quod n̄ fecisset, perdere litem.
 Si me amas, inquit, paulū n̄ hic ades 15. O Inteream: si
 Aut valeo p stare: aut noui ciuilia jura:
 Et p opere, quò scis. 16. Dubius sum, quid faciam, inquit,
 q Tene relinquâ, an rem. Me, sedes, Non faciam, ille:
 40 Et precedere cæpit. Ego, ut contendere durum est
 Cum x victore, sequor 17. Mæcenus quomodo tecum?
 f Hinc repetit. Paucorum hominum & mentis bene sana.
 Nemo t dexteriùs Fortunâ est vsus: haberes
 Magnum adiutorem, posset qui ferre u secundas,
 Hunc hominem velles si tradere: x dispere am; n̄
 Summôsses omnes 18. Non isto viuimus illic,
 50 Quo tu rere, modo: y domus hac nec purior vlla est:
 Nec magis his aliena malis. Nil mi officit unquam,
 Ditiior hic, aut est quia doctior: z est locus vni
 Cuiq; suus. 19. Magnū narras, vix credibile. 20. At què
 Sic habet. 21. aa Accendis, quare cupiam magis illi
 Proximus esse. 22. Velis tantummodo: qua tua virtus,
 bb Expugnabis, & est, qui vinci possit, eoque

Difficiles aditus primos habet. Haud mihi deero: Muneribus seruos corrumpam, non hodie si Exclusus fuero, desistam: tempora ce quaram: Occurr. am in triuiis: deducam. Nil sine magno Vita labore dedit mortalibus. 24. dd. Hec dum agit, ecce

Fuscus Aristius occurrit mihi carus, & illum Qui pulcre nosset. Consistimus: unde venis? & Quo tendis? rogat, & respondet. Vellere capii, Et prensare manu ce lentissima brachia, nutans, Distorquens oculos: ut me eriperet. Male ff. falsus Ridens dissimulare: meum gg jecur vrere bilis.

Cerè nescio quid secretò velle loqui te Aiebas mecum. Memini bene: sed meliori Tempore dicam: hodie hh tricesima Sabbata. Vin tu Curtus Iudæis ii oppedere? Nulla mihi, inquam, Relligio est. At mi: sum paullo infirmior, vnus Multorum ignosces: aliàs loquar. 25. Huncine Solem Tam kk nigrum surrexe mihi? fugit improbus: ac me 10 Sub ll cultro linquit. 26. Casu venit obuius illi mm Aduersarius: & quò turpissime? usagnâ Exclamat voce: & licet antestari? Ego verò Oppono auriculam. Rapit in nn ius: clamor vrring: Vndiq. concursus: sic me seruauit oo Apollo.

Analysis Dialectica.

Verissimè Theognis docuit, scurrarum genus importunissimum & odiosissimum esse:

Κωτὶλῶ ἀνθρώπων σιγῆν χαλεπώτατον ἀχθος. Φεγγόμενος δ' ἀδολῆς, οἷσι παρῖ, μέλεται.

Ἐχθαίρουσι δὲ πάντες.

Grauisimum est onus homini garrulo filere:

Quum autem loquitur imperitius, sociis graui est oneri, Et eum oderunt omnes.

Quo vitio Fabius quidam dictus est Sat. i. vehementer laborasse. & iisdem versibus à nobis illic notatus itaque non immeritò Poeta fecit hanc Satyram per elegantem, nec mintis facetam in hoc genus hominum, sed quò facetiis τὸν ἀλαστοχαιροφλυαροῦν roderet, quã trinomini voce assentatores, futiles, & nugares intelligimus, finxit, quendam huius ordinis ἀδόνουμου casu sibi viam sacram terenti occurrisse: ad quam fietē personę inductionem accedit, quòd se ad consuetudinem nugę meditandi aggreget modestia, credo, suosq. versus Satyri os magis extenuandi gratiã, quã ad iugendi: Talis enim licentia & nemini parcens maledicendi acerbitas ad 30 Satyram accommodatissima est, cuiusmodi cernitur maximè in Sat. 3. lib. 2.

2. Impudens hominis confidentia, de qua Diphilius Comicus dicitur hoc fecisse:

Ὀνείριον ἀναδύσσειον ἀνθαγρόδερον, Nullum est animal confidentius impudens, è festinata subitaque aggressione & percontatione indicatur, quæ ad Categoriã effectorum referenda sunt.

3. Poeta magis grauatè, quã iucundè respondet, quanquam id videtur suauitate quadam sermonis simulare, vt liquet è cõcifa similitudine, sicut hæc tempora verumq. mearum status sinunt, ait, sic meę sunt tacite 40 mediaciones: deinde pollicetur illi τὸν ἀντὸν ὁμόνοισιν, ac vicissim quærit ex eo, nunquid ipsius operã sgeat.

4. Vanitas quoque hominis perspicitur maximè ex insolentissimo nomine, quod sibi arrogat: nec interea quicquam ad quæsitum respondet.

5. Nisi dixerimus Horatium dedisse hoc responsum διὰ τῆς τινος προσποιήτῆς ὁμόνοιας, necesse erit constituere illum talis in solētia approbatorem: quum 50 è maiorum collatione dicat eum sibi multò fore cariorẽ illã doctrinã. attamen è factis ipsius consequentibus satis planum fit, summum fuisse ipsius studium liberandi ac explicandi sui ex huiusmodi hominis grauibus molestiis.

6. Angorem animi sui, quem ex importunitate huius hominis capiebat, dissimilitudine declarat: miser sum, inquit, hæc tolerantia molestiarum: Bollandus verò felix nihil huiusmodi patiendo vel dissimulando. Existimo exemplum hoc non esse alienum ab illo Fabii lib. 5. c. 16

Brutus occidit liberos prodicionem molientes: Manlius virtutem filii morte multauit.

7. Ex his priuantibus dissentaneis: multa quidem cum Horatio loquor: hic verò tacet, nihilque mihi respondet. intelligit anonymus se tædio esse comiti suo: attamen, quæ ipsius erat impudens loquacitas & importunitas, neque loquendi, neq; sequendi finem se facturum dicit.

8. Poeta vrget disunctionem è causis, anfractus vię, flexurorumq. iter ad inuisendam quendam tibi ignotum & agrotum. & susceptus inde labor neutri profuiurus te ab hoc comitatu debent abstrahere.

9. Superior ratio refutatur ab anonymo ex adiuncta otii abundantia & corporis impigritate, quòd multum sit illi otii à rebus gerendis, mal. aq. alacritas corporis ad quiduis conandum & v. g. Poetam comitandum.

10. Hinc perspicitur, quã verissima sit superior Theognidis sententia, vt Poeta fateatur αὐτὸν παρὰ τὸν αἶν τῆ τοῦ ἀνώνυμου ἀδολοσχία, se futilitate anonymi delirare: quod enunciatur similitudine: vt asinus invtē se: o 30 nus sibi impescum: sic Horatius factus & debilitatus corpore & sensu agere: mē fert importunitatem huius hominis.

11. Pergit anonymus iactare se de stabilitate amicitia, quam semel cum altero constituit, idque parium collatione: permulti quidem certè faciū Vi, cum & Varium amicos: tantidem me quog. facies con. iustatã inter nos amicitia Hęc apodosis amplificatur aliis paribus: quòd & copiosã & celeri scriptione versuum & eleganti saltatione & cantu nemini cedat.

12. Poeta existimat è dissimilibus cursum tantę garrulitatis impediri posse interpellatione & interrogatione non importunã: non vt maritua, inquit, & cognatis: sic mihi opus est agilitate tui corporis, & sensuum integritate, ingeniiq. bonitate. Antapodosis quidem non exprimitur, sed ex hac subiectione contradicentis protafews facile elicitur: Tibi, inquit, o Horati. possum nunc hanc meam operam nauare: quia nulli sunt iam mihi 40 parentes & cognati, quibus officium præstari extremum.

13. Tam Poeta querens ereptam sibi potestatem huius importunitatis effugiendę, disputat secum ex aduersis, felices esse mortuos, & se superstitem miserũ, quod argumẽto ab arte remoto confirmat. Ita enim, inquit, Sabella nutritrix fortis. ga prædixerat me a garrulo interiturum. Tali argumento Achilles è castrensi Græcorum cõmotione propter necem Patrocli coniectauit sibi euenisse, quod mater ipsi quondam vaticinat. fuerat, Iliad. σ. Hoc autem vaticinium enunciatur per rationem diuersorum sic cὸδθυμνωτικὸς conclusum: Sabella præmonuit me à puero non interiturum veneno, nec vi hostili, nec ferro, nec pleuride, nec podagrã, sed importunã lo

quacitate hominum: deo igitur ego iudicii firmiora loquar...

14. Quod Poeta non potuit adhuc arte sua obtinere, ut Anonymus se ab ipso secerneret, id fortuna videbatur ipsi obtulisse...

15. Poeta respondet ex adiunctis, se non satis valere curibus ad motum statarium...

16. Anonymum dubitantem, ab utro secederet, ab Horatione, an ab lite, rogat Horatius amicem, ut se potius quam vadimonium deserat...

17. Anonymus redit ad ingenium, id est, loquacitatem, & qualem se probeat erga Poetam Mæcenam, percontatur...

18. Poeta reprimit rationem Anonymi primum è dissimilibus, quod secus apud Mæcenatem vivatur...

19. Anonymi dubitatio videtur niti quadam vi maiorum: magnificentius loqueris de hac domo, quam fides auditoris verba tua sequi possit...

20. Poeta dubitationem tollit diuersis: quanquam tibi hac predicatio incredibilis videtur, certum est tamen pleneque constare, eam esse veram...

21. Anonymus tali commemoratione Poetae ca-

ptus, respondet è minoribus, se maiori, quam antea studio & cupiditate incensum esse in familiaritatem Mæcenatis veniendi.

22. Poeta simulatione blandam è caussis suadet Anonymo, facilem esse viam ad perueniendum, ut, si ad summam ipsius virtutem aggregata fuerit voluntas, facile superata sit omnes difficultates...

23. Anonymus in spem superandæ omnis difficultatis inductus à Poeta cepit illam alere suis factis futuris, quod omne suum studium, operam, diligentiam, curam in id collaturus sit...

Tis d' apertus idrota dei propaiothei thnau

Abauroi. — Virtuti sudorem Diu immortales anteposuerunt. Idem Pindarus docet, ubi, si deus dabo, si av...

Tor ponam polouon nain panta r' ayaba dei.

Laboribus Diu vendunt nobis omnia bona.

Celebratur hæc sententia scriptis & Græcorum & Latinorum deprompta ex illo decreto diuino, quod prolatum est in genus humanum propter peccatum primorum parentum: In sudore vultus tui vesceris panem tuo.

24. Poeta ex interuentu Fuscii Aristii, nobilis Grammatici & amici occasionem arripit defungendi suo garrulo, sed illa nondum satis idonea visa est ad effugium, licet multus sermo vltro citroque habitus sit...

25. Iam querela est Poetae deplorantis casum suum ex caussis: quod illius auctores sint Sol in faustus, & superstitiosus ille amicus Fuscus, qui illum sic deseruerint nec liberarint.

26. Ad extremum conficit primum è vera causa, deinde è fortuita, id est, opera Apollinis & insperato vadati occursum se tandem liberatum fuisse tadio huius impudentis, loquacis & importuni hominis...

Enarratio Grammatica.

Iam forte.] Videtur imitatio Phædræ Eunuch. Act. 4. Sc. 2. initio, Dum rus eo, cepi egomet mecum inter vias, (ita fit, ubi quid in animo est molestia) aliam rem ex alia cogitare.

Via sacra.] Posset hæc Satyra πει τῆς ἀδολεσχίας de garrulitate & arroganti impudentia hominum semidoctorum inscribi, ut libellus Plutarchi de eodem argumen-

argumento: quum huc inducatur homo immodicæ loquacitatis, & sibi quidem ipsi iucundæ, sed afferentis alijs plurimum satietatis & fastidij: unde vox Græca dicitur flexa ab Etymologico & a Stobæo sermone 26. sic definita, singularique exemplo illustrata ex Theophrasti Notis: Η δὲ ἀδολοχία, ἐστὶ μὲν ἀνήγιστος λόγῳ μακρῶν ἢ ἀποβελόντων. Ο δὲ ἀδολοχὴς τοιοῦτός ἐστιν, οἷος ἂν μὴ γινώσκῃ, τὴν ποικιλοχρῆστος πλοῖον, πρῶτον μὲν ἔκαστὸν γινώσκῃ, ἔπειτα δὲ τὸν ἑαυτοῦ εἶδον οὐκ ἔπινοῖ τὸ ἀνὰ τὴν ἀνάγκην εἶναι τῶν λέξεων τὰ καθήκοντα διεξιλέων. ἔπειτα δὲ προχωροῦντος τὸ πρῶτον λέγειν, ὡς πολὺ πονηρότεροι εἰναι οἱ οὐκ ἀνθρώποι ἢ ἀρχαῖοι, ἢ ὡς ἄλλοι γέγονασι οἱ πύροι οὐκ ἔτι ἀγορῆ, ἢ ὡς πολλοὶ ἐπιδημῶσι ξένοι, ἢ τὴν θάλατταν ἐν Διονυσίῳ πλοῖον εἶναι, καὶ εἰ ποιήσειεν ἡ Ζεὺς ὄμιλον, τὰ οὐκ ἔτι γῆ βελτίω ἐσέειναι καὶ ὁ ἀγρὸς εἰς νέωτα γεωργήσει ἢ ὡς χαλεπὸν ἐστὶ τὸ σῆν, ἢ ὡς Δάμιππος μυσθίοις μεγίστην ἀξία ἐποίησε καὶ πόσοι εἰσι νέοντες τῶν ἀδελφῶν ἢ χθὲς ἡμεῖς, καὶ τίς ἐστὶν ἡμῶν ἀσθένεια: καὶ ὑποκρινόμενος τὸ μὴ ἀφίστασθαι, ἢ ὡς Πονδρῶμιδος μὲν τὰ μυσθία, Ρουανφίανος δὲ ἀπατόρεια, Ροσειδῶνος δὲ κατ' ἀγρὸς Διονυσία, Παραδείσαντα δὲ καὶ τὸν τοῦ τῶν ἀνθρώπων, ἢ διαρῆμον ἀπαλλάττεσθαι, ὅστις ἀπύρτος βέλτερος εἶναι. ὄργον δὲ σωμαρῆσαι τοῖς μήτε χολῆν, μήτε σπυλλὸν διαγνώσκουσιν. Importuna garrulitas est enarratio proluxa & inconsiderata orationis. Est autem garrulus huiusmodi, qui quum in hominem vel sibi minimè notū incidere, huic absidens primū dicit laudes vxoris suæ: deinde quod per somnū nocte videris, enarrat: postea singula cana hesternæ fersula percurrit: atq; cōtinue rei memorat, quansd sint homines sui seculi priscis deteriores: quamq; carissima sint in foro frumenta, quam plurimi peregrini in urbem confluant: mare fit Bacchanalib. navigabile. Item si Iupiter faceret pluias, fructus terre fore multò vberioris: agrum suum cultum in anno proximè futuro: vitam hominum toleratu difficilem: præterea Dædipum in mysterijs ingentem facem stacuisse: multas columnas in Oreo erexisse: se heri euomuisse: ad hac, quis dies hic agitur? Et si quis sustinuerit illi faciles præbere aures, finem garruendi nunquam faciet. Huc accedet denunciatio Mysteriorum in mensem Iunium: Apaturiorum in Iulium: Bacchanaliorum in sepembrem rure. Ab huiusmodi autem hominibus manibus ad vtrumq; letus agitur, more currentis & in sublime se tollentis, oportet vnumquemq; semoueri ac segregari, qui volet febris carere. Difficile enim est audientes asferre vires ineptè immoderateq; loquentibus paræ, qui otium a negotio minimè vult dignoscere. Ad hoc futilis orationis viciū plenius cognoscendum lege c. 15. l. 1. apud Agellium: qui scribit homines hoc genus a Græcis significantissimo vocabulo appellari λέλας: in quos illud quidem Sallustianum maximè cōuenit, satis eloquentia, sapientia parum, & multa huiusmodi scriptorū testimonia, quæ licet ibidem legere cuius, quibus aggregari possunt hæc duo intermedia huius vitij, vnum ex Prometheo Æschyli,

Ἰδὸσον μάλιστα θυμὸν προσγίνεσθαι. i.
Lingua futili & vana damnū adnascitur socium.
alterum ex Euripide,
Ἀχαλίνων σομάτων, ἀνόμῳ τε ἀφροσύνης
Τὸ τέλος δυστυχία. i.
Efrantati oris & imprudentia omni lege soluta
Fini est afflictio & miseria.

Verū ad noticiam huius viæ, quæ occasionem dedit huic confabulationi, proponam tibi rationem illius e Felto: sacram vidm quidam appellatam esse existimāt, quod in ea fœdus vctum sit inter Romulum ac Tatium: quidam quod eo iurare vrantur sa. erdotes Idulium sacrorum conspiciendorū causā. Julia autem dicuntur sacra ab oue Iduli, quæ quotidianis tui immolabatur: unde Ouidius:
Idibus alba Ioui grandior agna cadit.
Verū de via sacra vide, quid dictum sit 4. Epod.

Meditans. Græcè τὸς λέγει μελετῶν ἢ φιλοσοφῶν, διὸ δὲ τὸν ἄλλοι ἢ ἄλλοι ἢ ἄλλοι ἀξίον, res nullius præij & ponderis meditans, id enim nugæ sonant. quasi nihil agatur: sed a libi notauimus ex D. Hieronymo ab Hebraica voce flecti. In quid nugarum & quid rerum potest lector obseruare, quod Donatus in, Quæso, quid hominis es? &c, Quid ornari est? in Eunucho notauit, Scire nos conuenit, ait, quum recto casu profertur interrogatio, non esse contumeliosum, ut si dicas, Quis hic homo es? si autem in obliquo, contemptum significari, ut quid hoc est hominis? quid mulieris, quid ornari?

Torus in illis. Etli notata est hæc phrasis in Grammaticis Odes 3. l. 3. ad hæc verba, Non omnis moriar, addā tamen sic eam Græcè solitam pronuciari a Polybio, πρὸς τὸ παραβέβλησθαι καὶ διακινδυνεύειν ὅλος ἢ πᾶς τὸν ἀνδρα, omnino proiecā periculum subeo totus, sicut, τὸν δὲ ὅλος ἢ πᾶς πρὸς τὸ πελεμίσθαι, omni studio & operā inuolbere in bellum gerendum.

Accurrit. Ellipsis videtur hic subesse, quum uti τοῖς τοῦ λέγει τὸ ποιῆναι τὰ πολλὰ καὶ οὐκ ὀλίγα, aut quid tale deest huic Poeta passim vsitatu: suspensi temporis infecto, ibam, ut sit perfecta sententia, ibam fortè viā, quum accurrit quidam. Accurritur cōsultò, sed casu occurritur, &c.

Nomine. Ab hoc tamen nomine sibi noto abstinet per totam eclogā, ut in explicatione Dial. gismi coactus fuerim eum appellare anonymum, distinctionis gratiā, quod eò feci libentius, quia mihi non satis probatur τὸ Epagomenus Pseudacronius, qui scripsit inconsideratè tale nomē fuisse hinc homini tam odiosè garrienti: quod si exposuisset, ὡς πρόσωπον ἐπαγομένον, i. ut personam sermoni futuro introductam, non equidem improbasset. Nosse aliquem de nomine videtur quodā modo opponi τῶν nosse de facie, ut Cic. loquitur orat. in Pisonem, quem tu ne de facie quidem nosti. Gall. le quel tu ne cognois pas mesme de veue. nosse autem aliquem de nomine, valet pertenuem illius habere noticiam. Perfecta autem cognitio exprimitur per benè & optimè nosse aliquem, ut Satyr. 3. lib. sequentis, Sed vnde tam benè me nosti? & totum nosse aliquem libr. 6. ad Famil. Epistol. 7. Cecinnæ & figuratè Perlius, te intus & in cute noui.

Arreptā. Accommodatè dictum ad præcipitem hominis impudentiam & ingenium odiosum indicandum. Quamuis autem arripiendi verbo imperis capiendi significetur, ad eum tamen amplificandū Cicero pro Roscio Comædo addit aduerbia: iam quousq; est solertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius: quod enim ipse celeritate arripui, pro celeriter, id quum tardè percipi vides, discerniatur. Item de senectute, Auidè literas arripuit.

Quid agis. Quidam Grammatici malè construunt dulcissime rerum, quum, quid rerum agis, o dulcissime Horati, dicendum sit. Iam, quid agis, intercedentis est oratio & importunè percontantis.

Suauius. Modestè & humanitè respōdeo, vel precor, ut quæ ipse optat, bene ac feliciter ipsi eueniant omnia. Alij tamen interpretantur, Quid rerum agis, pro, ut vales, vel quo in statu res sunt tuæ? respondetur, suauius valeo, ut res præsentis ferunt. Gallicè interpreteris, selon le temps & les affaires, vtri verò rectius, videris lector.

Ut nunc est. Hoc genere sermonis indicatur præsens rerum status, tanquam diceret, quomodo res hodie se habent. Sic Cicero loquitur Epist. 9. lib. 4. nō habet, ut nunc quidem est, ad viij res, & ita sæpè alijs in locis. Præterea hoc genus loquendi capio omnia, quæ vni, usurpari solitum Muretus ostendit, quum aliquid præter sententiam alteri euenit, cui optamus, ita ellet, ut ipse

veller: sed Poeta videtur illud accommodasse ad nudam & simplicem amicitiae denunciationem.

Quum affectaretur. Quia Horatius auerfabatur societatem & comitatum huius affectatoris, occupavit prae loqui, quod Romani veteres dicebant abitari, vt Cic. 1.5. Ad Attic. Epist. 2. Quum me spectans e sua villa, nunquid vellem, rogasset. Terent. Eun. Act. 2. Sc. 3. v. 49. rogo, nunquid velis: vbi Donatus dicit, hoc est, significo me abire. Nam abitari, ne id dure facerent, nunquid vs, dicebant his, quibuscum constitissent. Valet ergo, rogo, nunquid velis, id est, dico, quod abeuntes solent. Idem interpret in Hec. Act. 2. Scen. 2. ad finem, sed nunquid vis? nam est quod me transire ad forum iam oportet: nunquid vis? verbum est, ait, discedentis, Gallicè, c'est vne maniere de parler d'une personne, qui part d'auec vne autre, quem morem Galli etiam abitari ciuilitate retinuerunt, vous plaist il me commander quelque chose? puis ie quelque chose pour vous? vt Terentius quoque dicit Phor. 3.3. Nunquid est, quod opera mea vobis opus sit?

Occupo. Hic videtur desiderari, percontari, vel interrogare, quemadmodum Plautus loquitur in Pseudol. Occupes prior adire, vt Lilius lib. 1. Tullius, occupat in agrum Sabinum transire: imitatione Graecorum φθαίνα μετιόν εις αγρον Σαβίνου, pro, illum interrogatione anteuerto, ερωτώ προφθαίνω.

Noris nos, inquit, docti sumus. Quidam hoc legunt sine interrogatione, quae lectio videatur aliquam copulam requirere: noris nos, vt vel quod docti sumus, vel aliam quae praeter has aptius haec verba coniungat: tu videris. Alij legunt cum interrogatione, noris nos? Deinde ipsemet anonymus subiicit, docti sumus.

Hic ego. Id est, tum ego Horatius respondi, propter doctrinam te pluris faciam. Ita sumitur hic pro tempore, vt in Andria Act. 2. Sc. 3. Hic reddes omnia, quae nunc sunt certa et consilia, incerta vt sunt, sic το ούτα est apud Graecos εὐδαιμονία, τὸ εἶναι τὸ εὐαίρωνμα τὸ τὸν, τὸ εἶναι διὰ λωπιόν. Huius exemplo quidem est hic ver. ἰλαδί. α. pro τότε:

Εὐδ' ἀλλοι μὲν πάντες ἐπισφύμισαν Ἀχαιοί: Tunc alij quidem omnes consenserunt Achini.

Illius autem ver. sub fin. eiusdem lib.

Σὺς δ' ἐμὲ οὐδὲν ἠθέλησε ἐπιθρόνῳ: Sed ipse illic resedit in folio.

Mibi eris pluris. Sic loquitur Cicero Parad. 6. Si quod possideat, plurimi sis: sic Ouidius in Epist. Penelopes, non tanti Troia fuit.

Miserè. Aduerbiu est hic, vt inferius, ἐπιτακτικόν, ἐν ἀλεγειονότητι, intentionis, non miseracionis, quo modo apud Terent. Act. 1. Scen. 1. Eunuchi:

Hac verba vna me hercule falsa lacrymula, Quam oculos terendo miserè vix vi expresserit, Restinguet, id est, vehementer terendo oculos.

Sed apertius vis huius aduerbij notatur in eadem fabula Act. 3. Sc. 1. ver. 22. illi inuidere miserè, verum vnus tamen impensè, vbi Donatus scribit, impensè & miserè idem significare. Quod autem quidam exponunt, ad miseriam vsque, id non etiam vacat nostrae epitali. Hoc Graeci videntur reddere per ἀδύτως ἢ λυγρώς.

Discedere quarens. Id est, contendens discedere. Familiaris est huic Poetae syntaxis verbi quareo cum infinito, vt monui, sed aliò spectans, in Gramm. lib. 1. Od. 11. & lib. 3. Ode 27. quando significat contentionem & deliberationem, cuius ἐπιεργαστικόν est, quod sequitur, miserè cupi abire, Gall. tu as grâd' enuie de l'en aller.

Ire modo. Intellige, coepi ire, Gall. le me mis a cheminer tantost vestiment, tantost a m'arrester, tantost parler a mon lacquais a l'oreille.

In aurem. Vide eis ὅς ἢ πρὸς ὅς λέγειν, In aurem dicere, &

in eam aliquid arcani insurrare Chil. 1. Cent. 2. Huiusmodi ratio in aurem aliquid susurradi tribuitur Vlyssi in Aiace Sophoclis:

Τοῖς δὲ λόγους ἑθίβους πλάττω
Εἰς ὠτά φέρει πασι Ὀδυσσεύς
καὶ σφόδρα πείθει.

Eiusmodi verba occulto lingua susurro
Fingens Vlysses auribus omnium ingerit,
Et suadet vehementer.

Quum sudor. Sic Hom. Iliad. π. de Aiace:

Καθ' ὅς οἱ ἰδρῶς
Παύτοτον ἐν μέλεσσι πολὺς ὄφρ' ἔσται.

— Ei sudor

Multus vndiq, e m. mbris defluebat,

Sed hoc interest inter sudorem Aiace, qui violento motu erumperet, & illum Horatii, qui nullâ laboris antecessione excerneretur. Ideoque hic ὑδραίνεις ἢ ὑδραία, Mador potius dicendus est ex animi aegritudine quàm ex corporis defatigatione profectus, vel est potius hyperbolica locutio.

O te Bollane. E Taciti historia Grammatici afferunt, hunc Bollanum adeo apertum & liberum hominem fuisse, vt nihil, quod ab alio animaduerneret, inepte, turpiter & odiosè dictum & factum, potuerit vnquam obscure ferre & dissimulare, quin continuo liberè carperet, & agentis linguâ & manû obiurgatione citò cōpesceret, quod dum Poeta nō potest nunc imitari, illū cerebri felicem praedicat, non omnino eâ significandi ratione, quâ dicitur quidam Sat. 5. huius lib. cerebrosus, id est, ἐξυχολος. Ellipsis est dictionis regentis, vt loquuntur Grammatici, gratiâ vel causâ cerebri boni: quod Graeci dicunt, ὁ μακάριος ἢ ἀνακιδίας, o beate ob multitudinem honesta prolis, Aristoph. in vespis, vbi intelligitur οὐκεία. Idem ὁ μακάριος ἢ ἀδύμων, ob corium o beate. Idem Plato in Phaedone, εὐδαιμονία γὰρ μοι ὁ ἀνὴρ ἐξ αὐτῆς τῆς τρέφουσ' ἢ λόγων, felix enim mihi ille vir videbatur propter istos mores & verba. Quem Hellenismum Georg. Buchananus alter Horatius imitatus est in Psalm. 1. Davidis versibus Latinis donato:

40 Felix ille animi, quem non de tramite recto &c. imitatione Ouid. 5. Metamorph.

Felicesque vocat pariter studiūq, lociq, : Quod Graecè dicitur, Μακάριος τὸν ἑμασθῶν τε καὶ τοῦ τόπου. Sed hic nonnulli malè putant Bollanum esse nomen huius importuni hominis.

Alicui tacitus. Talis secreta cogitatio sic exprimitur, mirari secum tacitus. Epist. 7. lib. 1. & multo apertius Epist. 2. lib. 2. sub fin.

Quocirca mecum loquor hac tacitūq, recordor.

50 ὅς ἐπαύλιον αἰσῶν, βουχάστων, σιωπῶν.

Sic dicebam mecum tacitè & quietè.

Vicos, Vrbes. Ellipsis est copulae, Graecè ἀουδισίον: Vicum Varro scribit constare ex aedibus compluribus, vnde vicinia & vicini dicti sunt a via, quae patet interiecta inter ordines aedificiorum. Vicos autem Romae 40. fuisse memorant.

Vt illi. Particula est temporis postquam, vt in illo Ciceronis 7. ad Atticum, vt ab Vrbe discessi, nullum intermisi diem, quin ad te aliquid literarum darem.

60 Nihil ago. Id est, frustra conaris.

Vsq, tenebo. Hic v, que est temporis, vt in Adel. 2. 2. Sannio loquitur, Ego vapulando, ille verberando vsq, ambo defessi sumus vtrolibet referas, vsq, semper significabit diu & multum.

Persequar. Pro hoc mox quarto ab hoc versu dicit, vsq, sequar, proprie vtrumq, sed translata alterum Epodis primis fuit notatum in Grammaticis & Rhetoricis: in illis de vi propria verbi τὸν persequi.

Hinc

Hinc quo. Id est quod hinc concedis, vt Chremes in Heaut. 3. 1. Concede hinc domum.

Circumagi. Id est, nihil necesse est tam longos anfractus viarum a te confici. Nulla est in hoc verbo enclitica. Idem geminatur a Suet. in Iul. Cef. c. 70. vna voce tam facile eos circumegit & flexit. Eodem Seneca vsus est. Controu. Ad hac noua & diuersa imperia subit me circumagi posse putas. Item Liu. l. 1. Equos frenis circumagi.

Cubat. Hoc verbum absolute positum significat aegrotare, vt Graecum *καταδω*, & more gladiatoris vulnerati decumbere, vt Sat. 3. l. 2.

Mater ait pueri menses iam quinq; cubantis.

Hortos. Suet. meminit horum horticulorum in Iul. Cef. c. 83. & in Tiber. c. 72. Hortus autem inclinatur Isidoro ex eo, quod inde semper aliquid oriatur, quum id semel quotannis alijs agris contingere soleat.

Auriculas. Τα αυρα τειρα αποδωρ σωρ ωταρια λαθεμονα σικαινει ημιν θυμων λαταβελιμωτορ, ταυτα δε ερανεσμοτα, εαυτορ αγαθορ τε λιω προσπορ. auricula quidem animalium quadrupedum demissa arguunt languidum & abiectum animalium: sed ha arrecta eundem bonum & fortem, qualem praesensionem curtae hominum auriculae minimè ostentant. Auricula autè, vt το ωταριων, uononoεσμοτα vtrumq; declinat, & est proprie pars auris inferior, Graecè το λοβωρ: superior ηστυριωρ, aut αυτιλοβωρ. Plin. l. 11. c. 73. scribit iumenta & quadrupedia ferè omnia prode re suos affectus statu & motu caudarum & auricularum: quum enim illas subrigunt, se ad auscultandum componunt: quum fessa sunt, easdem habent marcidas: quum pauent, nutantes: quum furunt, arrectas: quum aegrotant, resolutas: vni homini natura dedit immotas & frontem & oculos, testes habitus interioris: praeterea Afellus Graecè dicitur οναριωρ η ονιουα.

Gravius dorso. Hic dorso pendet ex vi comparationis, quam conueniat dorso asini. Item in subijt postrema extenditur δια εσσημεελοα, per caesuram post tres pedes, quae raro contingit.

Non Viscum. Ex amicis Poetae fuerunt duo Visci, quorum sit mentio sub finem proximè sequentis Satyrae:

Et hac vinam Viscorum laudet vterq;.

Sed de Vario iatis dictum est in Gram. Odes 6. lib. 1.

Quod & Hermog. Successus prosperi virorum excellentiam semper inuidiae sunt subiecti: sed de M. Tig. Hermog. repete, quae dicta sunt Sat. 2. & 3. huius lib.

Interpellandi. Gallicè, c'estois l'endroit, ou il falloit lui rompre son propos, pro hoc Caesar l. 1. & 3. de bell. Ciuili dicit interrumpere colloquia & mediam orationem, vt Graeci διανοπτηρ η εγνοπτηρ τινω.

Composui. Ita componendi verbum pro sepelire lib. Histor. Tacit. Pisonem Verania vxor ac frater Scribmanus composuere. Item Ouid. 4. Metamorph. de Piramo ac Thisbe.

Vt quos certus amor, quos hora nouissima iunxit

Componi cumulo non inuideatis eodem.

Idem lib. 8. & 9. condere sepulcro, & toto componere mortuum. Item Propert. lib. 2. Tu mea compones ossa, id est, in vnam, vt mos fuit veterum: quod Graecè lib. 1. Epigr. cap. 11. dicitur εδωειν τεθνηωταα, & in Aiace Sopho. τωρ δε τον νεκρων χορορ μη συνομωσειν, istum mortuum manibus ne componas. Scholiastes Aeschyli in εσση εσση οσση Traeged. ponit tria similis iuncturae verba ad rationem sepulturae pertinentia, συνομωσειν, εσσημωσειν, ανανομωσειν, vt συνομωσειν sit η προ τω ταφω πασα εσσημωσειν, εσσημωσειν autem, η προ τω ταφω απαραγωγη, ανανομωσειν, η εν ταφω εις ταφω μεταθεσι. primum horum sonat omnem curam, quae antecedit sepulcrum: secundum elationem ad sepulcrum, tertium ac postremum e sepulcro in alteru

transpositione: & omnia sunt a frugibus collectis, quae proprie dicuntur συνομωσειν, comparari, vt Epist. 2. li. 1. loquitur Poeta, bene vt rebus comparatis translata.

Felices. Quod Poeta dicit parentes Anonymi mortuos esse beatos, is tamen nusquam probat felicitatem & immortalitatem animorum custodiae corporis solutorum, vt diximus Od. 11. l. 2. Illos igitur felices putat respectu mollestiarum suarum, quas ipse cogitur animo capere maximas e loquacitate Anonymi: quibus mortui omnino videntur defuncti: qualem statum Poeta nunc optat sibi adesse, dum indignatus tacite iubet se ab eo interfici & necari.

Confice. Donat Eunuch. Act. 3. Sc. 4. v. 6. scribit hoc verbum proprie conuenire gladiatoribus, qui grauisimis vulneribus occubuerunt, vt Cic. in Catil. gladiator illi confecto & saucio. Hanc phrasin Thucydides saepe exprimit per verbum *αυθω* cum dandi casu & ο, vt lib. 7. εαυτω αυθω αυθω ενελουον ενεινωρ τε λιω λανη δακμορις ο, τε βδωορ, iussit illum & Lacedaemonios statuere de se, quod ipsi visum fuerit. Ita victi & inferiores tradunt se victoribus & superioribus tractandos pro ipsorum arbitratu, Herodot. sub finem lib. 1. de filio Torayris id enunciat, διαπρασειν εαυτορ, seipsum conficit & mortem sibi conscuit, hinc conficere aliquem cibo, vino, promulside: Gall. creuet quelqu'un de manger & boire vin & hydromel.

Instat fatum. Priscianus e Platone dicit fatum idem esse, quod voluntas & iussio nobis est: cuius definitionem pete a Cic. lib. de fato & lib. 1. de nat. Deor. & Ag. lib. 5. c. 2. id Graeci vocant το πεπωρωμορ η διαπρασειν: quorum alterum παρα το πεπωρωμα concisum e παρα το δω, i. προοριωμα, fato destinatum & praesinitum, alterum παρα το εμαρτω, i. fatali quadam partitione assignatum & fato decretum a praeterito εμαρτω pro μεμαρτω ad formam τω ελκωμαι, pro λαλωμαι.

Sabella. Haec nutrix Horatii fuit Sabina, cuiatem diximus fuisse Canidiam Epod. 17. & Virgil. libros matrem Pallantis Sabellam, & fuit perita dicendi fortes ex vrna & inde praesagiendi futura, vt interitum Poetae a garrulitate: quales formalegos Cic. 2. de Diuination. scribit se non agnoscere, propterea ibidem Velleius Epicureus notatur, quod προοριωρ Stoicorum cum anu fatidica compararet: Vestra, inquit, id est, Epicurea dogmata, solum legius: vestra amaris: ceteros causa incognita condemnatis: vni a te ipso hesterno die dictum est, anum fatidicam προοριωρ a Stoicis induci id est, pronidenciam, quam Epicurei ducebant loco anilis fabulae.

Nec laterum. Quod vna voce dicitur Graecè πλευρις, interdum gemina πλευριτις νόσος, & Plinio lateralis dolor, & definitur, η μεν περι τας πλευρας νόσος, cuius deriuato πλευριτω Plinius etiam vtitur, pleuriticus, pro eo, qui lateris dolore laborat, vt podagrae, podagricus: pro hoc Plautus, podagrosus pes: & Claudianus, podager. η δε ποδαγρα videtur de flecti παρα τω ποδαγρα, a capiendu pedibus. Iccirco primum significat pedicam & tendiculam. 1. Paed. Xenoph. ποδαγρα εσσημωσειν λιω ορνημασι, ελαφωρ δε ποδαγρασ, λιω απραθενοαι, circumuenire sues agrestes retibus & fossis, sed ceruus pedibus & laqueis. Eodem afficitur podagra epitheto apud Catullum sub finem de vxore: & praeterea verbo vim ipsius exprimente:

Aut si quem merito tarda podagra fecat:

Haec quidem minimè necat, sed fecat, & doloribus vrit. Tussis est Graecis ληξ, ηχος η, quam humor frigidus vel acer decumbens in arteriam & pulmones debiles solet concitare.

Adoleuerit. Hoc verbum coniungunt το, ad, & oleseo,

id est. cresco, vnde adolescens & adultus & suboles, & indoles: ad quam originem alludit versus 4. Eclogæ:

Cara Delum suboles, magnum Iouis incrementum.

Ex hac norione & coniunctione verbi sententia videtur eorum, qui adolescentiam extendunt ad plures annos, quam ad triginta, & aliorum, qui illam inchoant ab anno 13. & vicesimo terminant, non nihil declinare: quum in altero termino crescendi modus nondum defierit: in altero iam excefferit. Quod autem adolescens dicatur de eo, qui plures, quam 30. annos attigerit, argumento est, quod Cic. scribit ad M. Cælium: *hominem, inquit, adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui*: ubi loquitur de C. Cælio, qui iam Quæstor fuerat, & Quæstura non ante annum 31. lege annali gerebatur. Item quod in Orat. scribit de Hocrate: qui modo adolescens, modo vir dignitatis gratiâ ibidem vocatur. Huc accedit, quod Cicero Philippicâ 3. adolescentes vocat Brutum & Cæsium, quo anno Præturam gerebant id est anno ætatis quadragesimo, eundemque Brutum eodem anno adolescentem appellat Cornelius Nepos in Attici vita. *Adolesco autem* propriè de hominibus dicitur. Cic. de nat. Deor. *nisi in eo, qui natus sit, id est, nisi in eo, qui adoleverit: nisi in eo, qui didicerit.*

Quandocumq;] Est hic causalis coniunctio pro quoniam, non adverbium temporis, quod *quandocumq;* potest absolute & per se designare, ut sit sensus, quia hic garrulus enecabit loquacitate suâ Poeram quovis tempore, vitet illum, si sapiat, & ita nulla erit diacope huiusmodi ut Veter. interpr. volunt: cui locus relinquetur, si pro aliquando vel olim sumatur: ita Micio sumit in Adelph. *Quando non curo tuum filium, ne curas meum.* Eodem hic dicitur modo, quando garrulus homo tibi vnoquoque momento futurus est exitio; ne cum eo quotidianâ consuetudine congregiaris.

Ad Vesta.] Ellipsis est dictionis regentis, Poetis æquè usitata, atq; Oratoribus in certis quibusdam substantiivis, ad Vestæ templum. Sic Cic. lib. 6. Epist. ad Att. *Quæ ad Opis apertè posita est,* supple, ædem. In Adel. *ubi ad Diana veneris*: quo in loco interpr. annotat, veteres sic absolute dicebant: *Salustius, ad Iouis mandem nostræ.* Cic. ad Telluris quidem etiam statuam tuam locant. Idem pro Cluentio, *sicut in statu inauratu, quas posuit ad lucurna, quibus subscripsit reges a se in gratiam reductos.* Idem Philip. 6. ante Castoris. sic Plat. 2. de Rep. *cu' dicitur dicitur dicitur dicitur, in domo Plutonis pœnas dabimus.* Sed de Vesta reuise notas in Gram. Odes 2. lib. 1. & 4. lib. 3.

Quarta.] De generibus dierum & horarum alibi dictum est: sed si dies e. 12. horis inæqualibus constet; significat tertiam diei horam iam præterijisse, pro quo verbo *παρῆναι* vsurpauit.

Respondere.] Hoc verbū videtur *τὸ πρὸς τι* significare, quum quod obiectum est, in aduersarium regeritur, ut facile percipias ex hoc versu Virgil. *respondent omnia sylua,* dum vocem eandem referunt.

Vadato.] Vadari est constituere alicui vadimonium acceptis vadibus & sponforibus, vel diem iudicio cōstituire ex compacto. Differre autem vadimonium est prorogare diem, de quo litigantes conuenerant: ut in iudicio adesset Gal. *adiourner, ou assigner iour a quel qu'un en prenans respondant pour comparoir en iugement.*

Si me.] Licentia est in me correpto, quum naturâ sit longum, aut positio pedis pro pede per elisionem *τς e.*

Hic ades.] i. Iuua me paullum in hac causa, vel in hoc iudicio interfis. Gall. *Trouues vous a ce plaidoyer pour m'aider vn peu.* Sic Archidemides in Eunuch. Act. 2. Scen. 3. *Cras est mihi iudicium, rogo, vt diligenter nuncios patri, aduocatus mihi esse, vt meminerit. Non valeo stare, Gre-*

ci exprimunt, *ἢ δὴ οὐκ αὐτὸς ἐδράκωτο ἰσχυρά.*

Sodes.] Blandè postulantis est adverbium, pro quo aliter dicitur, *quæso, rogo,* & Græcè *δέομαι.* Cicero tamen; de orat. scribit coniunctum esse pro, *si audes.* Hic igitur Poeta petit ab Anonymo: *relinque me potius, quam tuam causam.*

Vt durum est.] *Τὸ ὅτι vim habet ætiologia ὄρι, quia, χαλεπὸν ἢ δεινὸν τὸ παρὶν ἐξέειπεν.* i. graue ac molestum cum garrulo contendere.

Mæcenus quom.] Ellipsis est verbi (agit) vel similis, *quelle affect, on vous porte Mæcene?* q. Græcè dici potest, *πὸς δὲ δὲ δεινὸν τὸ παρὶν ἐξέειπεν.*

Paucorum hominum.] Hæc responsio Poetæ videtur facta ad repellendum postulatam, ne diutiùs instaret Anonymus: ex eo tamen conficit aliud, atque putarat Horatius. Sic Thraso Eunuch. Act. 3. Scen. 1. regem quendam describit, qui solum ipsum conuiuam abducebat sibi & homo erat per paucorum hominum: quod Donatus sic interpretat: *aut qui paucis vitur, aut de paucis est, aut paucis placet, hoc est bonus & sapientibus, qui ferè pauci sunt:* quem locum in prouerbiū paræmiographus vertit ad eos indicandos, qui suis quibusdâ sunt moribus, ac difficiles se præstant ad cuiusuis hominis conuictum. Sic Cic. in fragmentis de fato loquitur sine specie prouerbij: *Acipenser iste paucorum hominum est.*

Adiuuorem.] Grammatici tradunt adiutores dici in re bona, sed impulsores in mala.

Ferre secundas.] Ellipsis est, *partes,* quod expressit Ep. 18. ad Lollium l. 1. *vel partes nimium tractare secundas.*

Si tradere.] i. commendare, qui cum hoc ipsum geminatur, ut *Lauda Epist. 9. l. 1.*

Ve tibi se laudare & tradere coner.

Sic Cic. lib. 7. Epist. ad Trebat. sic te commendauit & tradidi, ut grauius simè diligentissimeque potui. Idem Epist. 13. l. 13. *Eum tibi penitus commendo atq; trado.* De his geminatis repete notas in dictam Epistolam, quod quidem Græci verbis *συγγράμην ἢ παραπέμπω* solent exprimere ad commendationem & conciliationem studij ac fauoris.

Summōsses.] Syncope pro summouisses de statu, ordine & suo munere deduxisses. *Ποῦτος αὐτὸς ἐγγράμμιος ἢ ἀναγέμμιος παρὶν.*

Nil mihi.] Veteres *mi* & *mi* pro *mei* & *mihi* declinabant. Virg. 6. Aen.

Et mi genus ab Ioue summo.

Officit autem Grammatici vi iuncturæ significare dicunt, contra facit, tanquam diceret Poeta: in ædibus Mæcenatis nemo est vel diues, vel doctus, qui meis commodis officit & obstat, ut Cicero loquitur pro Sext. Rosc. Ame.

Proximum esse.] Quid inter proximum & secundum interfit vide Grammatica Od. 12. lib. 1.

Quæ tua virtus.] Sic Cic. loquitur pro M. Cælio. *Genus orationis, facultatem, copiam sententiarum atq; verborū, quæ vestra prudentia est, perspexitis.* Idem enunciatur ab eodem alterâ syntaxi in oratione pro P. Sylla, *quæ si de vno me cogitasset, quâ mollitiâ sum animi ac lenitate, nunquam mehercule illius lacrymis ac precibus resistissem.* Idem in orat. pro domo sua ad Pontifices, *qui si viuere, quâ ser-*

veritate fuit, tu profecto non viueres. Hic autem, virtus non moralis intelligenda est, habitus nempe animi rationi & naturæ consentaneus: sed ingenij subtilitas & dexteritas & solertia & alia quælibet facultas. Eadem phrasis effertur præpositione, pro, vt lib. 11. Ep. 12. ad Brutum: *Non dubito autem, pro tua singulari prudentia, quin perspicias, sic hoc loco modò vult, facile, quâ tu es virtute: vel pro tua virtute expugnabis & obrinebis postulatam.*

Vinci possit. Rectè Douxa hic legendum putat possit. Tempora quæram.] Obseruatu est hic dignum, non esse temerè desistendum ab re præsertim honestè incepta, etsi spenos sæpè fallimur, nec illa nobis ex animi sententia succedit: in quo Anonymus imitatur Terentianum Charinum Andr. Act. 2. Scen. 2. Ibo, etsi Hercle sæpè iam me spes hac frustrata est, & ibidem Act. 4. Sc. 1. D. Deceptus sum, at non defatigatus. CH. scio. D. Hac non successit, alia aggrediemur via: iuxta prouerbium Græcorum, ἀσπρέπου ἀνεύρον, secundis melioribus. Pro hoc Cicerò dicit lib. 11. Epist. 16. ad Brutum: *Vt tempus obseruaret epistola tibi reddenda, & ibidem: Satis scitè & commodè tempus ad te cepit aduendi.* Item sub init. orat. pro Sexto Roscio Amer. *Quum præsertim tam multi occupationem eius obseruent, tempusq; aucupentur,* Gall. *espient l'opportunité de le rencontrer bien a point & a bonne heure,* quomodo Terent. loquitur in Eun. Act. 2. Sc. 3. de uirgine. *Illam se se interea commodum hic aduorterat:* Et Plautus, *Si ista cibus, commodum obuiam uenies patri:* Item Cicerò, *Commodum ad te dederam literas de pluribus rebus.* Et hæc per antimeriam, commodè & opportunè.

Deducam.] Supple, domum vel aliò, quò uolet ire: Græcè: ἀποπέμψω ἐνείκω δινάκῃ honoris gratiâ.

Hæc dum agit.] Dum efficit talia uerba.

Fuscus.] Hunc fuisse nobilem Grammaticum aiunt, cui cantata est Od. 22. lib. 1. & Epist. 10. lib. 1. Hæc autem uerba uellere & prensare uidentur habere quid dē σέρον, quod lectio, pressare, tollet. Brachia autem tenuissima dicit, quòd suo pressu & uellicatione. ut pigerima & tardissima membra, nihil commouentur. Hoc autem epitheton geminatur a Cicerone lib. 11. ad Att. Epist. 11. *Nihil ego illo impudentius, astutius, lentius noui,* & Suet. in Tiberio cap. 57. *Seua ac lenta natura ne in puero quidem laruit:* & ipse Fuscus se, ut insulsum & inficium quid uellet, meis nutibus præstabat, & risu dissimulabat, & ego irascebar. In his duobus infinitis ellipsis est uerbi deliberantis, cœpit, uel studuit.

Vnde uenit.] Id est, Fuscus Aristius quæsiuit ex me, unde uenirem, & quò tederem, & respondit uicissim, unde ueniret & quò tenderet.

Nutans.] Id est, sæpè dans signum uultu, oculis & compressionè manus explicandi me.

Distorquens.] Terent. Eun. Act. 4. Sc. 4. paulò aliter accipit: *Illud uide, os ut sibi distorsit carnis sex,* quò Donatus addidit: os autè dicimus illi distorquere, quem naturâ pulcorum deturpamus. Ita hæc oculorum distortio & deprauatio non caruit deformitate faciei: quòd Græcè dicitur τὸ ἄρθρον ποικίλας ῥεβδῶν.

Schabbatha.] Vox est Syriaca a radice scabbath, quieuit unde schabbathū, cessatio, ac uelut schola quedam Dei, non Platonis. E. 25. c. Leuit. cognoscitur schabbathum triplex, unum dierum, alterum annorum, tertium hebdomadum, quæ schabbathina septenarij triplex ceremonia spectabat ad uacationem agrorum, ad restitutionem possessionum, quòd postremum 49. annorum sequitur annus Iubilæus, qui est quinquagesimus: ut ibidem dicitur: *Iobelipse annus quinquaginta annorum erit uobis, & reuertemini quisq; ad possessionem suam & ad familiam suam:* idè non satis constat, quæ festa incidere in trigesima schabbatha. Quidam putat ex 30. schabbathis neomeniam intelligendam, quæ incidit in diem 30. quoto anno menses Iudæorum terminabantur. Ad differentiam autem septimi. cuiusque schabbathi uerius explicabis more Græcorum trigesima schabbatha διὰ τῆς τετρακάδος, τῆς εἰς τὰς ἑβδόμενας αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν, per trigesimalam mensis diem, quæ ut uetus & noua dies ratione præcedentis & sequentis Lunæ erat. Nam Plut. in Galba pro eodem

sumit Neomeniam & Calendas: ille tamen in Romaic. scribit, non conuenire Neomeniis Romaicis cum Græcanicis, putatque Neomeniam potius incidere in Nonas, quo tempore incipit Luna apparere, quæ calendis lateret ἐν αὐτῶν cum Sole: unde conijcit Calendas dici a clam uel a celando. Idem lib. Συμπε 4. falsò putat schabbatum a uoce Bacchantium sabba denominatum & festiuitates Iudæorum esse Bacchanilibus similes. Leuitas quoque quasi Lysios & Eunios de Bacchi nomine uocatos. Sueton. in Octau. meminit schabbathi cap. 76. e quadam Epist. Augusti ad Tiberium, *Ne Iudæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter schabbathis ieiunium seruat, quam ego hodie seruauit.* unde schabbatharij dicuntur a Martiali. non quòd septimo quoque ieiunarent, ut Romani falsò putabant, sed quòd eum religiosè colerent. Stata enim apud Iudæos erant tempora ieiunij, maximeque ante magnum Paschatis schabbatum, quo ieiunabant, atque nudis pedibus incedebant. Quòd si annus initium ducit a Septembri more Iudæorum, tricesima schabbatha, id est, triginta hebdomades ferè cadent in illud solemne Pascha.

Curtus Iudæis.] De his uide Grammatica Sat. 5.

Alm.] Exple, sed mihi est religio, Gall. *Quand a moi: en suis grande conscience* more Epicuri.

Unus multorum.] Id est, solus præter multos religione obstrictus sum: neque ego puo sic explicandum, ut eis τῶν πολλῶν, unum e vulgo, apud Demo. in Midiam. Ita enim Græci τοῦ πολλοῦ præposito articulo significant uulgus in periculum.

Religio.] Quid religio a superstitione discrepet uide 2. de Nat. Deo. quorum neutri additus fuit Poeta, id est, neque Deos timuit, neque ueritus est. In nulla est mihi religio. hic potest reperi, oppedere, & accipi, pro non uereor repugnare Iudæis, uel a recta conscientia non discedo, quum ceremonias Iudæorum improbo: ἰδέσθαι μοι ἀνάγκη τῶν σαββάτων ἰσχυρίσθαι ἐγὼ, uel ἂν ἴδω δαδῶμαι περὶ τῶν. Huius autem uocis ratio duplex affertur, cur ita dicatur. Altera est Seruij in hunc uersum 8. Aeneidos.

Iam tum religio pauidos terrebatur agrestes.

Religio, inquit, est metus, ab eo, quòd mentem religet: quomodo sumitur Act. 2. Scen. 1. in Heaut. *Nam nihil esse mihi, religio est dicere,* id est, metuo dicere, nihil mihi esse. Idem interpret in uersum 2. Aen. *Religione patrum* & describit, timorè & religionem cõnexa esse, & hanc ab illo ortam confirmat hoc Statij uersu:

Primus in orbe Deos fecit timor.

Altera eiusdem uocis notatio est lib. Cic. modò cirato: *qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, diligenter retractarent & tanquam relegerent, sunt dicti religiosi ex relegendo.* Hoc etymum Lactantius admodum Christianè improbat lib. 4. cap. 28. & Cicerone uellicato, hanc reponit eiusdem uocis rationem, diximus, ait illè, *nomen religionis a uinculo pietatis esse deductum: quòd hominem sibi Deus religauerit, & pietate constringerit: quia seruire nos ei, ut Domino, & obsequi, ut patri, necesse est.* Metus ergo id nomen est interpretatus Lucretius, ut paulò ante Seruius, quia dixit religionum se nodos exsoluere, alludens uerè ad rectam uocis Etymologiam. Discrimen quoque religio nis atq; superstitionis non minus ineptum, quàm superius etymum, idè dem notatur. Quid enim, ait, mihi afferet caussa, ut precari pro salute filiorum semel religiosi, & idem decies facere supersticiosi esse hominis arbitretur? Si enim semel id facere optimum est, quànò magis sapius? Si horà primà: ergò & tota die. Si unà hostià placabilis, placabilior est utique hostijs pluribus, quia multiplicata obsequia demerentur potius, quàm offendunt. Non enim odiosi nobis uidentur ij famuli, qui assidue & frequenter ad obsequium fuerint, sed magni chari

Quare qui novos ſibi ritus aſſumebant, vt in Deorum vicem mortuos honorarent, quos ex hominibus in cœlum receptos putabant, hos ſuperſticioſos vocabant, non eos, qui filios ſuos ſuperſtiter optabant. Omnes enim idē etiam hodie optamus. Eos vero, qui publicos & antiquos Deos colerent, religioſos nominabant: vnde Virgilius lib. 8. *Æneidos*.

Vana ſuperſtitio, veterumque ignara Deorum.

Sed quum veteres quoque Deos inueniamus eodem modo conſecratos eſſe poſt obitum: ſuperſticioſi ergo, qui multos ac falſos Deos colunt, nos autem religioſi, (vt pietate conſtricti) qui vni Deo & vero ſupplicamus.

Anteſtari.] Significatio huius verbi diſcenda eſt e more Romanorum antiquo, qui quum vt actores, manum iniicere volebant vadaro, qui in iudicio ad diem dictum non comparuiſſet, capiebant vnum de preſentibus teſtem; tangentes eius auriculam & quærentes, licetne anteſtari? ſi ille reſpondiſſet, licet, tum manu iniecta trahebatur vadams ad Iudicem. Anteſtari Grammatici dicunt cōflari ex am, præpoſitione inſeparabili, & teſtari, quali circūteſtari.

Explicatio Rhetorica.

TOra Satyra eſt in Dialogiſmo per importunā cōmunicationem cuiuſdam cum Poeta: quem credibile eſt ab eo conſectum fuiſſe, vt futilem & arrogan-tem hominum garrulitatem reprehenderet, vt iam in Dialecticis monuimus. Atque vt ita credam facile adducor nominis diſſimulacione, quod alioqui notū ipſi erat: vnde auctor eſt ſæpē coactus obſcurē repetere inquam & inquit, rogat, & reſpondet: & horum intermiſſione colloquium obſcurare.

a Hac voce puto verſus Satyricos ſignificari ſynecdochicōs ad riſus & cachinnos verecūdē modeſteque norandos. Ingenium enim Poetarum eſt ferē huiusmodi, vt inter viam ſemper quid ſimile ſecum altā mente verſent.

b Meton. eſt ſubiecti ad integram mentē, ingenium atq; intelligens iudicium ſignificandum, quorum certē cerebrum ſedes atq; domiciliū eſſe creditur.

c Figura eſt *ἀξίως* in ſimilitudine ſoni ad vtramque clauſulam incili Græcē *Ἐπιρροπή*.

d Metaphora eſt ab homine ad beſtiam pro ingenio aſini iniquo & tardo ad herilem agitationem.

e Epanaphora eſt eiufdem vocis initio ſententiæ.

f Sumtum eſt a collectione & cōportatione frugum in horreum ad conditoria cadauerum indicanda, vt iam in Grammaticis fuit ſubnotatum.

g Exclamatio hīc mihi videtur admirantis felicitatem parentum mortuorum, qui importunitate huius hominis exſoluti ſint.

h Permiſſio eſt tacita Poetæ, ſimulque metaphora a gladiatoribus, vt in Gram. iam apparuit: quorum victus voce moribundā dicebat vincenti: *Conſice, Gallicē. deſpeche moi*, vt hīc nunc Poeta garrulo. Hoc Demōſthenes interpretari videtur: *ἔμοι μὲρ γρησάδι ὁ, τι ββ-λαδὲ de me ſtatuite pro veſtra libidine.* & Galli, *ſaiſe de moia voſtre playſr.*

i Synecdoche generis pro, quod mihi Horatio adhuc puero prædixit.

k Metonymia eſt effecti pro efficiēte prædictionem rei futuriæ, quomodo Poeta Ode 27. lib. 3. Cornicem app. *hat autem diuinam imbrum*, id eſt præſentientem imbres ac voce prædicentem.

l Synecdochica periphraſis plenitudinis.

m Metonymia eſt altera effecti pro efficiēte tardos & lentos eos, quorum illa contundit articulos.

n In hīc eſt metonymia ſubiecti ſonū pro adiuncta cauſa, quæ illic agitur, & hīc, quæ illic diiudicatur,

tanquam diceret, mihi fate in hac cauſa: non autem vt hoc Virgil. *huc ades, o formoſe puer*, pro, accede. Illud Græci efferunt verbo *παρὶσάδαι ἢ παραγινεῖσθαι τινι* pro *ἰονεῖσθαι ἐν διαγωγῆσιν*, opem ferre conſulendo alicui in foro.

o Exclamatio eſt ſibi imprecantis & deprecantis a ſeralem præſentiam.

p Sumtum eſt a diſciplina militari, vbi dicitur miles inter pugnam pulcerrimē ſtare, quum eum, quem ceperat, locum obtinet; ſed quum litigatio ſit genus concertationis.

q *Ἀναδιώσις* eſt, quā deliberat cum Poeta de ſuis negotiis.

r Synecdoche eſt generis pro garrulo homine & pertinaci, qui vincit odio.

f Horatius, *κατὰ τὴν ἀπορίωπιſιν*, neſcio quā animi commotione reperit concisē quæſitum Anonymi & ſuum reſponſum ſubiicit.

t Metaphora eſt ab auſpiciis ſecundis pro fauſtiis & feliciis.

u Metaphora eſt ab actoribus fabularum, vbi varię partes imponuntur hiſtrionib; qui ob id dicuntur in Poetica Ariſt. *πρωταγωνιστὴς, ἢ δευτεραγωνιστὴς, ἢ τριταγωνιστὴς*, qui vel primas, vel ſecundas, vel tertias fabulę partes agit, ſicut e. i. Verr. intelligi poteſt, vt in actoribus Græcis fieri videm; ſæpē illum, qui eſt ſecundarum aut tertiarum partium, quum poſſit aliquando clariis dicere, quā ipſe primarum, multum ſummittere, vt ipſe princeps quā maxime excellat. Hic igitur Anonymus ſic paritur Horatio, ſi velit ipſum tradere & commendare Mæcæati, quicquid eſt officij præſtandum, illi ab vtroq; vt Horatio principem locum & auctoritatem apud Mæcenatē datur; & ceſſurus ſit, atq; in ſecundo ipſe ſit futurus.

e Exclamatio eſt ſibi imprecantis ad ſolertiam iactatam comprobendam.

y Metonymia eſt ſubiecti. *p*, null; eſt princeps neq; dominus, qui honeſtiis & pur; & quietiis domeſticos & ſeruos moderetur ipſo Mæcenate.

z Metaphora eſt a conſeſſu deiiberantium, pro, in domo Mæcenatis ſuum cuique eſt tributum munus ac officium, nec quicquam inuidioſe dicitur, nec perturbatē efficitur.

aa Metaphora ſatis quide; nota, vnde fluxit & vſitator eſt propria ſignificatiōe ad perturbationes animi exprimendas. Itaq; Anonymus dicit tali commemoratione Horatii, cupiditatem familiaritatis cū Mæcenate contrahendæ ſibi auctam fuiſſe. Cumulatio; fuit hic tropus Ep. 14. de Terent. Mæcenatis vxore:

*Vrere ipſe miſer, quod ſi non pulcritor ignis
Accendit obſeſſam Ilion.*

bb Sumtum eſt a caſtellorum munitio;ibus, quæ machinis bellicis oppugnata; tandem expugnantur & capiuntur: ſic homines importunitate ſepē vincuntur.

cc Epitrophe eſt in ſimilitudine eiufdem ſoni in clauſulis ſententiarum.

dd Apparatus ad proſopopœiam Fuſci Ariſtij, quem inducit ſic percontantem de itinere Poetæ.

ee Hoc videtur ſumtum a tarditate corporum, quæ non facile obſequuntur mouentibus, ad ſtupidos ſenſus & inertes notandos, quod paulo aliter explicatum eſt in Grammaticis 15. Epod.

ff Metaphora eſt ab inſpidis cibus pro homine parum prudente & callido.

gg Notauim; *τάντην ἀνορολογίαν καὶ ἀνοροσίην* in Gram. Od. 13. l. 1. *p* cor meū incendiā & excadeſcere cœpit.

hh Synecdoche eſt generis pro certis, quibusdam feſtis nondum mihi ſatis notis et tanta ſcriptorum diſſenſione.

ii Nota eſt metaphora vel ex illo Martialis:

Nil aliud video, quod te credamus amicum,
Quam quod me coram pedere, Crispe, soles.

Hinc ad dissensionem & contentionem transfertur:
sic a Græcis, ut a Latinis, Aristoph. τῶν χειροτέχων λέξις
περὶ τῶν ἰατρῶν, opificibus & paupertati oppedere, id est,
vtrumq; aspernari & respuere. in Plut. Act. 2. Sc. 6.

kk Metaphora est à colore luctuoso ad infortunium
indicandum, quæ paulò secus in Rhetoricis Satyr. 4.
præcedentis expolita est.

ll A victimis mox iugulandis sumptum est ad præ-
sentissimum malum & periculum, in quo quis dele-
ritur, notandum, de quo vide Chil. 2. Cent. 10.

mm Synecdochicòs sumendum videtur pro specia-
li creditore: qui in iudicium Anonymum adducebat
dissoluendi æris alieni causâ.

nn Metonymia adiuncti, pro, rapit ad Tribunal. eis
τὸ κρητίζιον ἢ δικαστήριον ἀφ' ἧς λέξις ἀφ' ἧς, quod est ἐμφα-
τικὸς τόπος, quàm adducit in iudicium.

oo Quidam hîc agnoscunt duplicem metonymiam,
primum subiecti pro adiuncta Dei statua: deinde pro

foro iudiciali ab Augusto propter multitudinem causarum
constructo: vbi erat Apollinis statua eburnea,
litigantium perpetua, tanquam diceret, auscultatrix:
vnde Iurisperitus Apollo Satyr. Iuuenalis vocatur.
Eò igitur Bolanus tractus fuerat & abreptus in ius.
Alij propriè sumunt religionis ergò pro ipso Deo
seruatore, quia ut est dictum in Dialecticis Od. 21. lib.
I. Apollo fuit Deus Auerruncus, depulsor malorum, ut
est Iliad. v. vbi dicitur Hectorem liberasse e prælio
cum Achille commisso ad hæc verba:

--- Τὸν δὲ ἐξήραξον Ἀπόλλων
Ρεῖα μάλ' ὡς τε θεὸς ἐπέλυσε δακρυπέπλον.

Sic accipe, illum, scilicet Hectorem, non Aeneam, ut A-
pollo, admodum facile, ut Deus, & occultauit caligine multa.
Non defuit tamen idem Deus Aeneæ pari salute
Iliad. 6. vbi Apollo Diomedem & Achiuos elusit effi-
ficto Aeneæ idolo. Ad huiusmodi autem ἀλεξίκακος
quidam putant Horatium respexisse: vtram malis,
propriamne an modificatam interpreta-
tionem, delige.

S A T Y R A D E C I M A

Hæc Satyra propugnare videtur aduersus Lucilii fautores pro quarta superiori: vbi nunc
Horatius simulate scribit, illius Satyras a se cum exceptione & ratione improbatas fuisse.
Præterea iudicium doctorum, non vulgi, de scriptis cuiusq; expe-
ctandum esse.

NEmpe à incompósito dixi pede currere versus
b Lucili. Quis tam Lucili fautor inepie est,
Vt non hoc fateatur? at idem, quod c sale multo
d Urbem defricuit, e chartâ laudatur eadem.
f Nec tamen hoc tribuens, dederim quog, cetera: 3.
Et Laberî mimos, vt pulcra poemata, mirer. (nâ sic
4. Ergo non satis est risu g diducere victum
Auditoris: & est quedam tamen hoc quog, virtus.
Est breuitate opus: vt currat sententia: neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures.
Et sermone opus est modò tristi, sæpè iocoso,
Defendente vicem modò Rhetoris, atq, Poeta,
Interdum urbani, parcentis viribus, atq,
Extenuantis eas consultò, s. ridiculum acri
Fortius, & melius magnas plerunq, h secit res.
6. Illi, scripta quibus Comædia prisca viris est,
Hoc i stabant: hoc sunt imitandi: quos neq, k pulcer
Hermogenes vnquam legit, neq, l Simius iste,
Nil præter m Caluum & doctus cantare Catullum.
7. n At magnum fecit, quòd verbis Græca Latinis
Miscuit. o O seri studiorum, quine putetis
Difficile & mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit. s. At p sermo lingua concinnus vtrâq,
Suauis: vt Chio q nota si commista Falerni est.
9. Quum versus r facias, l te ipsum percontor: an &
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli, (quum
Scilicet oblitus t patriâq, patriâq, : Latini,
Quum Pedus causas exsudet Publicola, atq,
Coruinus, patrijs intermiscere perita
Verba foris malis, 10. Canusini more bilinguis?
11. Atq, ego quum Græcos facerem, natus à mare citra
Versiculos: x vetuit metali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, quum somnia vera:
12. In syluam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere cæteruas.
13. Turgidus Alpinus y iugulat dñ Memnona, dumq, 60

Diffingit Rheni luteum caput: hæc ego ludo,
Quæ nec in z ade sonent certantia iudice Tarpâ,
Nec redeant iterum atq, iterû spectata aa theatris.
14. Argutâ meretrice bb potes, Dauog, Chremeta
cc Eludente sircem, comis dd gerrire libellos,
Vnus vmorum, Fundani. Pollio regum
Facta canit ec pede ter percusso: forte ff epos acer,
Vt nemo, Varius: gg ductu molle atq, facetum
30 Virgilio annuerunt gaudentes rure Camæni.
15. hh Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
Atq, quibusdam alijs, melius quod scribere possim,
ii Inuentore minor: neq, ego illi detrahore auisim
Hærentem capiti cum multa laude coronam.
16. kk At dixi fluere hunc lutulentum: sæpè ferentem
Plura quidem tollendâ relinquéd's. 17. ll Age, quæ so,
Tu nihil in magno doctus reprehendis m m Homero?
Nil comis Tragici mutat Lucilius Atti?
40 Non ridet versus m m Ennî grauitate minores,
Quum de se loquitur, non vt minor reprehens?
Quid vetat, & nosmet Lucili scripta legentes
Querere, num illius, num rerum dora negari
Versiculos natura magis factos, & nuncientes
Mollius? 18. oo At si quis pedibus quid claudere senis
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cenatus: Eihrusci
Quale fuit Cassi rapido pp feruentius anni
50 Ingenium: capsis, quem fama est esse, librisq,
Ambustum proprijs: qq fuerit Lucilius, inquam,
Comis & urbanus: fuerit limatior idem,
Quam vt rudis, & Græcis intacti carminis auctor,
Quamq, Poetarum seniorum turba: 19 sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in æuum,
Detereret sibi multa: recideret omne, quod ultra
Perfectum traheretur: & in versu faciendo
Sæpè ff caput scaberet, vnos & roderet ungues.

Sapè et stylum veritas iterum, quæ digna legi sint,
Scripturus: 20. neg, te ut miretur turba labores,
Contentus paucis lectoribus. An tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego: nam satis est Equitem mihi plaudere, 21. ut
audax,

Contemnis alijs explosa Arbuscula dixit.

22. Mên moueat uui cimex Pâtilius? aut crucier, quòd
Vellicet absentem Demetrius, aut quòd ineptus
Fannius Hermogenis ledat conuiuia Tigelli?
Plotius & Varius, Mæcenæ, Virgiliusq;

Valgius, & probet hæc Octavius optimus, atq;
Fuscus, & hæc utinam Viscorum laudet uterq;
Ambitione xx relegatâ, yy te dicere possum,
Pollio, te Messala tuo cum fratre, simulq;
Vos Bibuli & Serui: simul his te, candide Furni.
Complures alios, doctos ego quos, & amicos,
Prudens prætereo: quibus hæc, sint qualiacumq;
22. Arridere velim: doliturus si placeant spe
10 Deiterius nostrâ. 23. ** Demetri, teq; Tigelli
Discipulorum inter iubeo plorare cathedras.
24. †† I puer atq; meo citus hæc subscribe libello.

Analysîs Dialectica.

HÆC Satyra, sicut quarta, est Apologetica, aduer-
sus eos, qui distarent Lucillum stylo nimis cœ-
forio ab Horatio illic notatum: quod dum Poe-
ta epigrammâs eleuat, multa quoque aliorum vitia facere
notat: virtutes etiam quorundam obiter prædicat.
Itaque hic sermo præcipuè videtur versari in ratione
animaduersionis reddenda, certaq; quadam lege ver-
sibus definienda, quam sequi Satyricos oportet. Prin-
cipium autem sermonis est hominis patheticum & con-
citatum, qui suam de verbis Lucillij sententiam liberè
dicit, & longè verissimam paribus confirmat: quòd,
inquit, illos inelegantes & inconditos dixi: idem quoque te-
stantur ob omni perturbatione quicq; maximè vacui. Huc po-
test Cicero e lib. 1. de finibus: sunt Lucillij scripta leuiora,
ut urbanitas summa appareat, doctrina mediocris, in testi-
monium vocari.

2. Seueritas styli censorij extenuatur aduersus: quæ
tamen, ne Poeta discrepantia dixisse videatur, sic tem-
peranda sunt: Vituperari equidem in Lucillio, quæ vitupe-
ratione videbantur digna, & probari, quæ laudationem & ap-
probationem merebantur, quale illud fuit iudicium eiu, de
Lucillij, quum ipsemet dicitur aperitè, grauius & falsè vitia ci-
uium Romanorum coarguisse. Videtur tamen Cic. in Ep.
1. 16. ad Att. Epist. 11. Lucillius id obscure fecisse, quum
scribit ibi: perstringam Antonium sine vlla contumelia Sic-
cæ & Septimie: tantum ut sciant pœdides pœdônw sine vallo
Lucilliano: quia hic Satyricus maledictis obcuris ci-
ues suos figebat, & tali inuolucro se, velut vallo, mu-
niebat aduersus illorum querelas & actiones.

3. Amplificatur hæc sententiæ dissensio alteris pa-
ribus: Si aqua in laude posuissem totam Lucillij poesim, in
eadem mihi ponendi fuissent versus Laberij dicacissimi Mimi-
ographi.

4. Ex genere aduersorum conficit Poeta: Virtutem
Satyre, quam Lucillius non seruauit, partim cerni in salib. &
facetij risum mouentibus, partim in seuera vitiorum repre-
bensione: in breui item & libero cursu carminis: quæ bre-
uitas duplici sine illustratur: ne cursus sententiæ copiâ
verborum inhibeat: nec aures spectantium multitudine illo-
rum grauentur. Præterea eandem virtutem versari in sermone
partim serio, partim iocoso, id est, qui per vices, Poetæ de-
lectationem & Oratoris affectionem imitetur, urba-
numq; referat, hoc est dissimulantem, qui multò mi-
nus, quàm possit, dicere conetur. Hæc tota præceptio
videtur niti hac prouerbiali sententiâ. τὴ ἀγορᾷ ἄγῶ, φο-
vtere, id est, ad locum, tempus, & personam accom-
moda scripturam tuam.

5. Ostendit e minoribus, tristem & seueram animad-
uersionem minus aliquantò valere ad mores hominum corri-
gendos, quàm latam, facetam & iocosam: quod quidè po-
test confirmari exemplis, ac primo cuiusdam Euclidis,
qui commotus irâ in fratrem, faceto eius sermone pa-
catus fuit: deinde Polemonis ira est quoq; sedata mol-

li admonitione eius, cui grauius succensuerat: animi
denique Aeschini & Aristippi conciliati sunt inter se
iocosa compellatione. Nam quum ex hoc quæretur:
ubi est amicitia vestra? Dormit, inquit, sed eam facile
exfuscitabo. Itaque accedens ad Aeschinem sic ait:
vide orne tibi omnino miser & insanabilis, ut ne mo-
neri quidem abs te merear? Ita restinxit incensum
Aeschini animum, & sibi arctius, quàm antea, deuin-
xit. Hæc potes legere apud Plutar. in libello περὶ τῆς
ἀγορᾶς, de ira reprimenda.

6. Apodosis demonstratur exemplis & efficientib:
quòd lati iocis & animaduersione facerâ veteres Comici ve-
hementer laudati sint & probati: quâ laude approbationis
Hermogenes & Demetrius Sumius caruerunt, talis causæ a-
morte, & quòd nec legissent, nec imitari essent illos vete-
res Comicos, contèti inepta modulatione & imitatione L. Cal-
ui & Val. Catulli Elegiacorum.

7. Extenuat laudem Lucillianæ orationis Latinæ:
quòd ea verbis Græcis sit intertexta: cuius stultos admira-
tores inopiâ iudicij laborare docet parium collatione:
quòd iuxta ar. diculus sit Lucillius illâ permixtione vocum Græ-
carum & Latinarum: atq; Pirholeon Rhodius, qui Comica &
Epigrammata tali texturâ effutierat.

8. Eodè admiratores, qui dicerent Lucillum cœ-
cinnioem & comitorem esse tali permixtione vtrius-
que linguæ, refellit ironica similitudine. Nam ex eo,
quòd dicit verba Græca Latinis mista efficere suauioem o-
rationem, ut Chium dulce vinum permixtum cum austero Fa-
lernò solet reddere suauioem & gratiorem saporem, intelli-
genda est hæc dissimilitudo: non sic efficitur oratio ele-
gantior & dulcior permixtione vocibus Græcis cum Latinis, ut au-
sterum Falernū sit suauis permixtione vini dulcis Chij. Dum
sic interpretor, facio, ut hæc verba: At sermo linguâ con-
cinnus vtrâq; suauis, sint admiratoris obijcientis: ita
50 verò, scilicet, ut Chio nota, &c. Poetæ respondentis.

Quòd si malis vtramque comparationis partem tri-
buere defensori Lucillianæ mixturæ; facies illum
iniquum & ineptum æstimatorem rerum, quæ sunt
inter se dissimiles.

9. Vnus præter cæteros doctus hic appellatur, ut lau-
dator Lucillianæ compositionis, & ita comparatè in-
terrogatur: virum, quum Poeta sis, si tibi causâ sacrilegi Pe-
rillij defendenda sit contra Pedium Publicolam & Messalam
Coruinum accusatores, studiosissimos sermonis Latini, malis ob-
60 litus lingua patria intermiscere verba peregrina patrijs & La-
tinis, quàm hu solis & puris vti?

10. Protasis superiorum maiorum augetur similibus:
malis inquam, sic miscere Græca Latinis, ut Canusini vtriusq;
lingua, Græca & Latina periti facere consueverunt?

11. Vtrâq; comparatio soluitur testimonio diuino:
talis linguarum permixtio veatur a Romulo & Urbis & ser-
monis auctore per somnum apparente.

12. Testimonium paribus enunciat: Non minus,
inquit,

inquit, insanies, si versus Græcos faciendo putes te numerari in Græcis Poetis, & copiosissimam illorum poesin augeri tuâ, quam si in densissimam syluam ligna inferres. Ex superioribus possunt hæc præcipua in Lucillio vitia notari: quod sententiosè quidem dicat, sed sine modo & ordine, quæ in quovis dicente videtur infantia Ciceroni: quod nullam affectibus & sermonibus adhibeat varietatem: quod Græca ineptè permisceat Latinis: quod permultos ex tempore funditet versus: quod denique spernat illos maturè castigare & expolire.

13. Locus est e dissimilibus, ubi Aulus Cornelius Alpinus notatur ex ambitiosa, inepta tamen & incondita fabula vel historia confectio, ac invenusta, illepidâq; Rheni descriptione. Poeta verò versus suos videtur dissimili fine eleuare. Ille quidem & alij suos versus scribunt, ut in apertum proferatur: iudicio Martij Tarpe supra alios versus concitantium probentur: deinde in templo Apollinis decantentur: deniq; in scenam sapius ascendant: ego verò dum hæc ludo tenuia, longè aliud spectare soleo. Hic videtur desiderari ad sensum apertiore, quod Satyr. 4. dixit:

Non recito cuiquam, nisi amicis, idq; coactus.
Non ubi vix coramue quibuslibet. In medio qui
Scripta foro recitent sunt multi.

14. Hæc libertate iudicandi de vi ac facultate cuiusque Poetæ arguitur Horatius verè Satyricus. Fit autem hoc iudiciū e dissentaneis: Alpinus quidem malus & inuerecundus Poeta: Horatius tenuis & verecundus: Fundanus quoque optimus Comædus: Pollio clarissimus Tragedus: Varius Epicus acerrimus, & in hoc genere nemini cedens: Virgilius elegantissimus & politissimus in Bucolicis & Georgicis, quod efficientibus declaratur: quia virumque carmen est veluti a Musis ei dictatum & concessum, quo tempore Aeneis nondum apparuerat. Hæc sublimis auctoritas causarum videtur cum characteribus Bucolici carminis & Georgici pugnare. Nam illud tractatur humilis styli verbis, sententiis, comparationibus & figuris ab humilibus personis. Hoc verò iisdem facultatibus, sed omnibus mediocris styli & characteris. Eam ob rem Musa sæpenumerò reuocatur a tractatione grauis materiæ, ut Ode. 7. lib. 3. ad vers. antepen. Quod Musa tendis? ubi consules nostras notas. Hæc autem Poetarum & poematum dissensio non videtur aberrare a proposito de Lucilio, & ipsi similis Poetis iudicio.

15. Iam suum de se Poeta iudicium sic temperat, ut Varrone Atacino, id est, Narbonensi; & alijs quibusdam similibus Lucillij se faciat superiorem scriptioe Satyræ, inferiorem autem Lucillio.

16. Hic pars prior thetici, quod proposuimus, apertius explicatur e diuersis: Horatium improbasse versus Lucillij cum exceptione: nam ut illos dixi viles, lutulentos & inelegantes, in illis tamē multa continere digna, quæ sumantur, & in usum transferantur.

17. Hæc licentia quiduis norandi illustratur parium collatione: Quum tu, o laudator Satyræ Lucilliana, tantum tibi sumis, ut aliquid in Homero reprehendere audeas, sicut Lucillius in L. Attio Tragico aliquid mutare, in Ennio versus minus graues ridere: liceat etiam mihi in naturam Lucillij, & in vim argumenti, quod tractauit, inquirere, ac, quid vtrumq; discreper, quidue legibus Satyræ congruat, diligenter examinare. Hic te moneo, Lector, non tibi fortasè defuturos, qui te doceant hunc locum esse a maioribus, quod est genus aliud comparati, & quod illis equidem concederem libenter, si Poetæ soli inter se conferrentur, i. si Homerus, Attius & Ennius tanquã maiores cum minoribus Lucillio & ipsius laudatore comparentur. Verum quum facta Lucillij & Horatij æqualiter considerentur, non est dubium, quin ad locum parium pertineant: verbi gratiã: Si licuit Lucillio reprehendere superioris aetatis Poetas: licuit etiam Horatio Lucillium notare.

18. Inquisitionis ratio probabilior fit e diuersis: licet detur præstantissimus quisq; Poeta, vel Lucillius, is tamen sibi ipse in vicam restituito esset huius inquisitionis & emendationis auctor. Talis autem Poetæ præstantia declaratur primum similitudine, ut ille, quem iubemus dari, simili sit ingenij celeritate, atque sicut Cassius Ethruscus: deinde minorum collatione, ut & se quodam modo, & antiquissimos quosq; huius classis Poetas longissimè superet.

19. Hic est consequens enunciati diuersi: ille tamen emendaret sua scripta.

20. Consilium est Poetæ de vitanda inconcinne Satyræ reprehensione ex fine, ut se quisq; quasi reprehendens, sapè corrigat in ijs, quæ paucis doctioribus probanda sint, quod maioribus declaratur: quia iudicium nostrum, ut Quintilius monet in Epi. de Poet. sub fin. pluris est quàm multitudinis imperita, quæ Lucillio inconsideratè applaudit.

21. Idem confirmatur testimonio cuiusdam Mimæ, quæ contenta a plebe satis esse sibi dicebat claris equitibus placuisse.

22. Idem e paribus: quod illa Mimæ fecit se facturū dicit, ut cõtemis quattuor ineptis obrectatorib. apud se valuerit existimatio 14. eruditorum aut plurium his approbatorum.

23. Demetrium Simium & Hermogenem Tigellium modulatores irridet ex aduersis & e subiecto, ut illi lacerati invidiã Horatiana scriptura doctissimis & optimis viris probata, plorent in gynacio, ubi totos dies studebant desidentes, nescio quã voluptate cantilenarum mulieribus, non viris spectatis, placere.

24. Latet hic quædam huius sermonis commendatio: quod id dignus videatur, qui velut avroχολιαστὴ ex tempore & inconsultò habitus, aduersum Lucillij patronos presentes, alijs tamen superioribus, quasi appendicula quadam, subscribatur.

Enarratio Grammatica.

Nempe.] Ad huius imitationem Persius Sat. 3. exorsus est:

Nempe hoc assidue, iam clarum manè fenestras,
Intrat.

Ellipsis autem est quædam tacitæ interrogationis, vel simplicis enunciationis Poetæ irato admodum accommodata, & quæ potest facillè a quouis expleri: eam ob rem nihil necesse est illi loco præfigere hos octo versus fictos & commentitios, quanquam non desunt, qui illos tueantur ut factus Horatij naturales: quos ut tales agnoscam, est mihi præter aliorum interpretum argumenta impedimento significatio illa reditus in viam, quam nondum inierat Poeta: tantum aberat, ut ab ea longius progressus fuisset. Nihil enim proposuerat, ad quod intermissum admonendus esset talis reditus.

Lucilli, quàm sis mendosus teste Catone
Defensore tuo peruincam, qui malè factos
Emendare parat versus: hoc Leuius, ille
Est quo uix melior: longè subtilior illo,
Qui multum puer & loris & funibus vâis
Exornatus, ut esset, opem qui ferre Poetis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus, ut redeam illuc,
Nempe in composito, &c.

Itaque fautoribus Lucillij Poeta nunc ἀπολογητὴς respondet præcisè & affirmatè, hunc versus inconditos fuisse, ut Sat. 4. dixit, quum stueret lutulentus: atque hic, nempe, accipiendum est affirmatè, ut Græcum ἀναδύει, vel ὑπόγειον, profectò, vel equidem, certè, quod rectè Galli reddunt, & est mon vraiment, i. ai dict, &c. dixi quod sequitur, versus in composito pede currere: sic

Quidius lib. 3. de trist. Eleg. 1. vocat elegias suas carmina clauda.

In composito pede.] Posset etiam hoc intelligi de inconditis versibus naturâ solum, non arte factis, quales Corydon Virgilianus dicitur iactasse. Sic Plinius lib. 8. de Elephantis Germani Cæsaris scribit, qui motus quosdam inconditos edidere saltantium modo: ibidem blanditas incondita: quæ omni Græci dicunt ἀνάμνησις ἢ ἀνὰ τὴν ἀνάμνησιν, ἀνὰ μὲν ἢ ἀνὰ τὴν ἀνάμνησιν, ἀνὰ τὴν ἀνάμνησιν sine harmonia, & contra modulationis normam, inconcinna, ut iam expresserunt Di-

lectica. *Fautor ineptæ.*] Auerbia quædam cum substantiuis verbalibus originis causâ construuntur, & cum aliis substantiuis speciem adiectiuorum referentibus, ut Virgil. dixit, late rex, & Plaut. in Asin. tam homo ego sum, quam tu, id est, tam late regnans, & tam humanus vel tam fortis: sed ibidem est clarior locus: Quid tibi hic ad te recepto est meum virum, pro, quare recipis ad te virum meum? pro quo Terentius Hec. Act. 5. Scen. 1. Dicit meum receptes filium: ita hoc loco, tam ineptæ fautor, valet etiam, tam ineptæ fauens. Eiusdem quoque originis causâ verbalia substantiua regunt casus verborum suorum. Cic. l. 1. de legibus. Iustitia est obtemperatio scriptis, legibus, institutisq; populorum, id est, iustitia est obtemperare legibus: sic Agellius lib. 16. c. 19. nobilis Arion cantator fidis fuit. Sic quoque Sallust. in Coniurat. & neq; insidiosa oves consuli quæquâ promovebant, idem Sallustius: qui tunc Romanis Imperator erat. Sic Terent. Adel. Act. 4. Sc. 5. Auctor huius reb; quis est? pro Romano- rum & harum rerum auctor.

Defricus Urbem.] Hoc redolet tritum hoc prouerbi- um Terent. in Phor. Act. 4. Sc. 4. tetigit vlcus, quum eius rei sit mentio, quæ nos vehementer vfat: cui non est dissimile illud Plutar. libel. de adulatione λευφίς λόγος ἢ νεῖψ ἔδνος, id est, arcani sermonis mouere vlcus.

Laberi mimos.] De hoc Laberio Mimographo lege Agellium lib. 10. cap. 17. & lib. 17. c. 14. Cice. Epist. 11. lib. 7. Non modò Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesce: mira enim persona induci potest Britannici iureconsulti, id est, Trebatij, qui noluerat in Britanniam cum Cæsare proficisci. Ideoque meritò ridendus videbatur a Mimis, tum quòd iureconsultus in militiam vbi leges, ut inter arma, silent, tum quia metu prohibitus fuit traiectu freti Calerani, & ita videbatur ignarus iuris ciuillis & timidus miles. Macrobius item lib. 2. Satur. cap. 3. & 7. Præterea Suetonium in Cæsare: e quibus omnibus discas hominis ingenium & mores, & præterea quod carminis genus fuerit Mimus: quanquam ex Aristotelis Poetica, quum hæc sit μίμνῃς, Poeta enim cuius dici potest Mimus, imitator: sed hæc communis notio ad certam aliquam & specialem restricta fuit e Cicero. Epist. 16. lib. 9. ad Fam. & ad verba: Nunc venio ad inuocationes tuas: quando tu secundum Oenomaum Atij, non ut solebat olim, Atellanum, sed ut nunc fit, Mimum introduxisti. Cognosci potest, ut Mimus sit fabula parum modestè dicax, & ab vno solum agi solita, sine exodijs, sine tibicinis, sine cantu & corporis motu, nec in 5. Actus diuisa, ut reliquæ fabulæ. Atellanæ verò minùs dicaces erant, & iocis modestioribus & elegantioribus & 5. Actibus temperatæ. Mimus autè vox est Græca pro histrione, ut antè dictum est 2. Sat. qui gestu dicta & facta imitatur, quæ definiendi ratio ex vi similis verbi Græci ἱμιμῆσαι sumpta est, & a Diomede vsurpata: Mimus, inquit, est sermonis cuiuslibet motus sine reuerentia, & factorum cum lasciuia imitatio: hinc traducitur ad genus poemati aliquid licentioris & obscenioris, quam fuit vetus Comædia, vnde Ouid.

Scribere si fas est imitantes turpia mimos.

Cuiusmodi fabulæ scriptores fuerunt apud Græcos di- cti Μυμογράφοι duo, Sophron & Xenarchus, & apud Latinos D. Laberius & Publius, quorum comparationem vide in loco Macrobij citato: vnde discas, D. Laberium equitum Rom. annos 60. natum, a C. Cæsare quingentis millibus inuitatum, ut prodiret in scenam acturus Mimos, quos scriptitaret: quod, ut probrosum & infame, in prologo testatus est se inuitum & a Cæsare coactum fecisse. Iulianus enim Iurisc. lib. Digest. 3. quum enumerat eos, qui notentur infamia, eos, qui artem ludicram faciunt & pronunciant, in scenam prodeuntes, nominat: itaq; auctor lib. ad Herennium scribit Attium & Lucillum de iniurijs egisse in iudicio cum histrionibus: quòd hi nominatim illos in Scena appellarent, & hoc genus hominum haberetur sordidum & infame: a quo nominatim prædicari probro & dedecori vertitur: quæ causa fuit, cur Terentius nusquam in prologis nominatim appelletur. Mimorum autem duo genera Plutarchus in Sympos. 7. prob. 8.

Diducere rictum.] Est impellere lectores vel auditores ad immoderatâ hilaritatem: quæ os dilatat & dentes nudet, quo modo loquitur Iuuenal. Sat. 10.

Ipse ad conspectum cana diducere rictum Suetus.

Quod Quintilianus scribit esse oranti vitiosum l. 1. c. 2. ne immodicus hiatus rictum ostendat.

Ut currat.] Non dissimile huic consilium Augusti Cæsaris fuit ad Agrippinam neptim, ut refert Sueton. in ipsius vita c. 86. e quadam Epist. Agrippinæ neptis ingenium collaudans, sed opus est, inquit, dare te operam, ne molestè scribas aut loquaris, id est, ne tua scriptura vel locutio magis verbosa & aspera, quam sententiosa & lenis, exhibeat molestiam lectorib; atq; auditoribus. Tacitus l. 4. Annal. testatur illam tum scribere commentarios de sua vita & casibus suorum.

Defendente.] Sic Propertius loquitur lib. 4. Ele. 12. Fungere maternis vicibus pater, id est, præsta & imple officium & partes matris tuere.

Consulto.] Id est Virgil. lib. 2. Æn. Compositò rumpit vocem, & Terentio in Phor. Act. 5. Scen. 1. Compositò factum est: vbi Donatus notat: sic veteres, nos ex consulto, Plautus ex industria, de compæcto, loquebantur, & Senec. lib. 1. cap. 6. de Clement. Peccatum omnes, alij ex destinato, alij fortè impulsu, alij aliena nequitia ablati & c. Sueton in Iul. Præmia non tantum destinato, sed ex occasione sumebat, quæ certè omnia Galli interpretantur, de jact. pense, de propost, deliberè, tout expres, Græci συμβουλευτικός, ἢ προνοητικός, ἢ ἐν προοπτικῶς, ἐν ἀγονοίαις.

Ridiculum.] Ita substantiua Terentius sumit Eun. Act. 3. Sc. 7. Mibi sola ridiculo fuit, quæ, quid timeret, sciebam (hic τὸ sola flexum est ἐχθροῦς, more veterum, ut hoc obiter moneam) & numero multitudinis oratorio secundo. Sapè etiam sententiosè ridicula dicuntur. Sic Græci τὸ γελοῖον λέγεται τὸ γελοῖον, res iocosa, & ad risum cingendum apta.

Secat.] Quod Græcè dicitur ἀκροῦται ἢ ἀναχέει, ἢ ἀκροῦται, dirimit, decidit & desinit, & si lites fuerint, eas componit: ut Epist. 16. l. 1. loquetur.

Quo multa magnaq; secantur iudice lites.

Scriptis quibus.] Ellipsis est præpositionis, a quibus viris scripta est.

Hoc stabant.] Veteres Comici iocis, salibus & ridiculis, cum dente tamen iunctis, suam in Scena retinebant dignitatem & auctoritatem, dum his plus efficebant, quam si acrib; vsi fuissent. Hic, τὸ hoc vtrumque est ab

Abblatius caussa p. ob id prisci Comici placebant, & ob idem probabantur, ideoque imitandi sunt.

Simia iste.] Nomen est a Simia deflexum per contemtum, ut a Varinio lib. 1. Epist. ad Fam. Ciceronem 10. usurpatur, & lib. 7. Epist. 2. ad Marium, simiolus dicitur Plancus Bursa ἰστορογεγραμῶς, ut Græcè τῶν ἰστορῶν ἢ τῶν ἰστορῶν, ad grauiorem despicientiam, quasi homo esset semillis ac nihili. Hic autem significat Demetrium Lucillij imitatorē; qui Satyricè notatur deformitatis nomine: quod macie supremâ, corporisque vici- 10 ti exiguitate forma ipsi confecta erat, aut potius eundem notat peruersâ imitatione priscæ Comædiæ. Simia enim a Græcis ἡ μῖμῶς, id est, imitatrix hominum, unde quidam putant Simiam quasi mimiam vocari. Non ignoramus tamen esse proprius etymum ipsius, si παρὰ τὸν τῶν ἰστορῶν τὴν ἰστορῶν, a simis ac depressis naribus dici putemus. Ea bestia Græcè aliter ἐτυμολογῆται πῖθῆξ, ἢ πῖθῆνος, ὡς ἀπὸ τοῦ πῖθῆσαι ἢ ἀνθρώπων, quod facile pertuadeatur ab hominibus: unde Plutar. ὁ πῖθῆνος μῖμῆσαι ἢ ἀνθρώπων ἐπιχειρῶν ἀλίσσεται, συγκινῶντος ἑαυτοῦ 20 συνορχήμενος, id est, Simia tentans imitari hominē capitur, simul motitans & saltans.

Doctus cantare.] Sic loquitur Ode 6. lib. 2.

Cantabrum indoctum iugâ ferre nostrâ.

pro eo, qui nihil didicit, nisi cantilenas amatorias L. Calui & Valer. Catulli malè imitari cantando.

At magnum.] Pro hoc Martialis dicit l. 2.

Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

vb: subintelligas aliquid magnum præstas vel memoras, ut Sat. præcedenti, magnam narras, id est, vix cre- 30 dibile.

O seri studiorum.] Id est, parum docti ac periti: vix tamen alibi reperias hanc syntaxin apud Latinos, pro qua videtur Hocrates dicere, ὁ φιλομαθὴς τὰ πάντα, qui multâ iam ætate progressus hæc didicit: quomodo dicitur ὁ ψυχοῦς, qui, erò sapit: qui contra maturè & a puero discunt, eos Græci vocant παιδομαθῆς.

Quine putatis.] Grammatici, ac præter cæteros Priscianus docet l. 16. hic τὸ ne, ut Sat. 3. l. 2.

Clarus erit fortis, iustus, sapiens, ne etiam.

esse confirmantis, aut certè enunciantis particulam, non dubitantis: sed meo quidem iudicio est ἀσφάλεια, productionis gratiâ appositum. Sed in hoc Suetonii loco cap. 28. Iul. Cæsaris hæc ἐνταῦθα nihil potest; Quando ne plebs scito Pompeius illam postea abrogasset. Restat igitur, ut dicamus illam hic vacare, quicquid Turnebus supplementi attulerit ad eam retinendam. Similis est in Epith. Catulli bis, vbi dicit: quemne ipsa reliquit, & quine fugit. Pro vocabulum qui ante pueris est ætiologicum pro quod vel quia.

Pitholeonti.] In hunc locum rectè quadrat explanatio Donati in And. Act. 4. Sc. 2. vers. 13. Hanc mihi experiri, contigit, conueniunt mores. Quod, ait interpres vix euenit, contigisse dicitur: talem euentum habere hæc permissio verborum Græcorum & Latinorum. Huc autem Pitholeonta Cruquius, contra opinionem aliorum, interpretatur fuisse e viginti Demetriis, qui recensentur a Laertio in vita Demetrii Phaleræi, Comicum Poetam & natione Rhodium: qui quod absentem vellicaret, ab hac indecenti & acerba imitatione, 60 quasi πῖθῆνος ἢ ὀλέων, id est, simius & leo simul esset, notatus fuit. Quum autem huic Græco Demetrio domesticus vitæ vsus & consuetudo Romæ fuisset cum Latinis, inter versus, quos faciebat Græcos, identidem multos consuetudini Latinæ, more Lucillij, Græcos tradebat: nobilis tamen Poeta est habitus ex fide ac testimonio dictæ historiæ.

Vi Chio.] De hoc vino lege in nonis Epodis, sicut de

Falerno Od. 27. l. 1. & Ciceronem in Bruto de Thucydide loquentem.

Quum versus facias.] Anastrophe est particulæ an, dubitandi & interrogandi, quæ primū sententiæ locum solet tenere, ut ordo debeat esse: Percontor te ipsam, an quum versus facias, & quum dura caussa Petillij agenda. De Petillio fuit Sat. 4. huius lib. &c. Valet autem, quum versus facias, quum tu sis Poeta, an malis, &c.

Te ipsum percontor.] Alterâ syntaxi dicitur etiam in l. de claris Orat. ex aliquo percontari, quanti aliquid vendas, ut dictum est Sat. 2. huius libri.

Caussas exsudet.] Suspitor hæc verba facetè contorta in causalicos, qui vehementissimâ animi contitione ac virium e toto corpore sudorem eliciant: cuiusmodi oratoris ampli, vehementis & grandis exemplum habes initio l. 3. de Or. Licin. Crassum.

Coruinus.] Intelligit Messalam, de quo dictum est prius Sat. 6.

Petita foris.] Id est, aliunde, & ex aliena natione sumpta, quæ Aristoteles vocat in poetica γλωσσαι, & interpretatur ἀλλογενῆς ἔσονται, id est, exera & peregrina vocabula: quod vitium Quintil. l. 8. c. de ornatu videtur ποικιλῶν vocare, orationem e variis linguis mistam.

Bilinguis.] Ennius & Lucilius primi Canulinos. (qui & Brutates & Brutaces, vel Brutiates potius sūt Festo emendato, de quibus præterea vide Strabonem l. 6.) vocarunt bilingues, quod Græcè & Latine scirent ex diuturna cum Græcis habitatione in Sicilia: quæ postea dicta est magna Græcia: quos Græci dicunt διγλωσσῶν, qualis fuit Anacharsis Scythæ cognitione linguæ Græcæ. Aliquando tamen bilinguis ad animi fallacias transfertur, ut Aen. 1.

Quippe locum timeo ambiguum, Tyriosq; bilingues, quos Græci dicunt διγλωσσῶν.

Mare citra.] Altera est anastrophe, sed præpositionis, Gallicè, Né deçà la mer Tyrrhène en l' Apouille, non en Sicile la Grecque.

Quum somnia.] De Homericis ac Virgilianis verborum & falorum somniorum portis monuit in Grammaticis Odes 27. lib. 3. sed plura somniorum genera lege apud Artemidorum Daldianum, Macro- 40 bium, & Gasparum Peucerum de diuinationum generibus. ἄνευρος autem Grammatici deflectunt παρὰ τὸ εἶρη, quod est τὸ ἐκδύεσθαι ἢ γένεσθαι, à vero nunciando, vel παρὰ τὸ ἐνέειν, ἢ ἴδωσθαι ὅτι ὄφειλεν, à iuuando. Theocritus et al. ὅτι πῶσθαι veritatem infomnij conijcite primo galli cimo.

Non τὸς ὅτι τῆσται ἄλλος ἰσῆται, ἐγγυθὶ δ' ἡνός,

Quum tertia pars noctis erat, & aurora non proci aberat, vide ibi reliqua. Idem ferè Tibullus l. 3. Eleg. 4.

Di meliora ferant, ne sine infomniis vera, Quæ tunc extremâ proxima nocte quies.

Tam enim vapores ex esculentis & poculentis sublati in cerebrum concocti sunt, ideo sensus puriores & moderatores, de quo vide Platonem l. 9. de Repub. & medicos.

Implere cateruas.] Pro hoc videtur dicere Virg. l. 12 Aen. densare cateruas.

--- Vos unanimi densate cateruas.

Pro quibus e l. 2. c. 2. Vegetij Græci & Dardani phalangas habebant singulas 8. millibus armatorum constantes. Cateruæ autè Gallorum & Celtiberorū compositæ e. ant 6. tantum millibus armatorum. Præterea quid intersit inter Cateruam & turmam perspicitur facile ex Ep. 1. l. 2. huius Poetæ:

Dum figunt equitum turmas, peditumq; cateruas. Non reperio in Græcis parem distinctionem τῶν ὀλέων

Ille vel ἄλλο, quum in Xen. ἄλλοι τῶν ἰππέων: apud Herodotum etiā ἄλλοι ἰππέων, equicum agmina dicantur. De variis copiarum militarium & ordinum appellationibus lege notas Eustathij in versus hunc sequentes ἰλιὰ δ, ἄ.

Ὡς ῥ' ὄγε νοίρα νέω ἐπιπαλεῖν σίχας ἀνδρῶν. 1.

Sic ille imperans lustrabat ordines virorum.

Ἐρώτος μὲν σίξ, ἔξ ἀνδρῶν πεντακοσίων ἡκτὰ τὴν παλαιάν. 2. ἄλλοι δὲ πείξ, ἐν τεσσαράκοντα ἀνδρῶν. 3. φάλαγξ δὲ ἀπὸ ἑκατῶν καὶ ἑκοσι. 4. ῥήγος δὲ, ὡς τριακοντῶν καὶ ἑξήκοντα τάξις αὐτῆ τετραγωνοειδῶς πυκνομοῦν. μετὰ δ' ὀλίγα ἔτος περὶ τῶ λόγῳ ad vetsum,

Ἀφ' ἀνέρχομαι πικρὸν λόγον εἶσαν ἀγοντες. 1.

Retrocedenti densas infidias ductus locaverunt.

5. καὶ μὲν τινες λόγον φασὶ τῶν ἔξ ἑκοσι τεσσαράκων. Singulorum rationes lege ibidem.

Memnona.] Quamvis Hesiodus in Theogonia memoret Memnonem & Hemathionem filios fuisse Tithoni & auroræ: Strabo tamen lib. 15. scribit Aeschylum vocare matrem Memnonis Cissiam, id est, Sufiam a Sufis a Tithono conditis. Servius quoque in hunc locum l. 1. Aen.

Εὐσὶ γ' ἄκτες, ἔ' nigri Memnonis arma:

scribit sic: Tithonus Priami frater raptus ab aurora Memnonem, quem ex illa genuit, Troianis misit auxilium, ubi nigri interpretatur Aethiops: quia, inquit, ex Aethiopia. Cuius opinioni assentitur Pindar. Nemean. ed. 5. στροφ. γ.

Ἦτάται δ' ἐπὶ τε χθόνα, καὶ διὰ θαλάσσης τυλόθεν ὄνομ' αὐτῶν καὶ ἐς Αἰθιοπίας

Μέανος ἢν ἄπο

στάσαντος, ἐπ' ἄλλο. 1.

Itaq, volas super terram & per mare procul nomen eorum (Aeacidarum)

Quincriam ad Aethiopas profiluit,

Memnone non (illuc) revertjo (ab Achille occiso.)

Ex Suida tamen perspicimus Memnonem Sufium, non Aethiopem fuisse, sed Aethiopum ducem, quorum copias quā Priamo patrio duceret auxilio, ab Achille interemptus est: de cuius nomine Aulus Cornelius Alpinus scripsit Tragediam, vel eiusdem bella hexametris tam ineptis & inscitis, ut Memnonem videatur alterâ cæde confecisse. De hoc tamen Alpino mihi videtur Cruquius accuratius aliis hæc observasse ex antiquitate Blandinianarum annotationum, quæ pro eo, quod alij annotarunt, Horatius Vivalium quendam Poetam Gallum tangit, agnoscat Vivalium, & inde ipse coniecit pro hoc legendum esse rivalem quendam: quo probroso cognomine Horati, nescio quâ simultate commotus affectit C. Gallum, Virgilij familiarem, egregiumque Poetam, ut e Servio in Silenum. & in 10. Eclog. huic inscripta constat: ubi pro Alpino Iulienis nominatur. De quo vide plura in Chronicis Euseb. Vnde autem orta sit similtas inter utrumque, nondum planum est.

Quæ inde.] i. quæ non audiantur in æde Apollinis, & illic dijudicetur a Merio Tarpa Palæmone cantu concertantium, & sæpius proponantur theatris.

Iudice Tarpa.] P. Merius aut Mæcius Tarpa Criticus fuit, & iudex acerrimus poematum, quæ a Mimis postea in scena recitabantur, ut e. Epist. l. 7. ad fam. Marium perspicuum est: Nobis autem erant ex perpetuenda, quæ scilicet P. Matius probauisset. Ex hoc item Poeta ad Pisones,

--- si quid tamen olim

scripserit in Meri descendat indicis aures.

Argusa metretice.] Ἀνάλοσις verborum est huiusmodi:

O Fundani Poeta Comice, tu vnus viutorum comis & facetus: vel per antimeriā ἐπιρρηματικῶ: comiter & facete potes effundere & scribere libellos, ubi callida meretrix adolescentes, & seruus perfidus senes eluder. Garrive autem libellos eadem dicitur formâ, quâ carmen canere: quod videtur flexum a Græco γάρβειν ἢ γυρβειν, sonare, loqui.

Pollio regum.] De C. Asinio Pollione, & de ipsius viribus vide enarrationem Odes 1. l. 2. sicut de Vario Gram. Odes 6. l. 1. Hic quoque Henricus Stephanus melius videtur distinxisse, & accommodatius ad sensum sic legisse per membra;

--- Pollio regum

Fasta canit pede rex percusso: forte epos acer,

Ve nemo, Varius: ductu molle atq, facietum

Virgilio annuerant gaudentes ture Camæna.

Intelligit trimetros iambicos, quorum bini pedes ter coniunguntur, & singulorum posterior est ferè iambus. Sex quidem sunt ictus, vnde etiam senarii versus dicuntur, sed tres tantum sunt percussiones. Georgius Merula hunc locum citavit in l. 12. Martial Epigram. in Tuccam. In molle ductu & facietum videtur petendum a superiori τὸ ἔπος: quod Eustathius in ἐπιγραφήν Ἰλιάδ. α. definit: ἔπος ὁ ἑμμετρος λόγος, ἰδιόφρασι δὲ ἡ λέξις καὶ ἐπὶ τῶν ῥαψωδοῦντων, id est, Epos est sermo metricus. & proprie convenit hæc dictio carmina consarcinantibus. & hæc ῥαψωδία Hexametris versibus conscripta definitur ἐμπεριχὴ θέων καὶ ἀνθρώπων, καὶ ἡρώων πραγμάτων, comprehensio rerum diuinarum, humanarum & heroicarum, qualis est Ilias & Odyssea Homeri. Vnde videtur interdum sumi, ut ῥήσις, pro re & facto, ut quum Lucian. dicit, ἔδεν πρὸς ἔπος ταῦτα, & Plato, τὶ πρὸς ἔπος, hæc nihil ad rem & quid ad rem? quemadmodum Iosephus Scaliger existimat τὸ dictum accipiendum notis in Ceiren ad verbum,

Quæritur ex omni verborum iniuria dicto.

Huc addit τὸ res vocabulum Latinum παρὰ τὸ ῥήσις, διὰ τὴν ἀπονοπὴν παρέχουσα, desecti. Hanc autem vocem ἔπος Grammatici Græci dici volunt παρὰ τὸ τὰς φάσεις ἐπεδοῦ ἀλλήλους, quod sententia in hoc carminis genere sese mutuo facilius consequantur, vel, ὅτι τὰ ἐφεξῆς τοῖς πρώτοις ἐπεται, id est, quod sequentia sequuntur prima: quanquam spiritu nomen a verbo discrepare videatur. De hac vocis ratione Agell. lib. 18. cap. 9. etiam admonuit. Hac voce Epos, Cic. li. 3. Epist. vlt. ad Q. Fra. vsus est: Quod me hortaris, ut absolutam, habeo absolutum suave, mihi quidem uti videtur, epos ad Casarem: sed quæro locupletē tabellarium, ne ei accidat: quod Erigone tue. Vnde satis est perspicuum, hac dictione opus hexametris versibus confectum significari, sicut etiam ex Aristotele in arte poetica πρὸς ἐπεποιήσις planum est. Ut autem hic dicitur forte epos, ita roburctum epos apud Persium propter heroicam materiam eo explicari solitam.

Ductu molle atq, facietum.] Hunc locum Fab. Quint. lib. 6. cap. 3. assumit de risu, & vim ῥ' faceri ex hoc confirmare videtur, quam scribit non tantum circa ridicula consistere. Neque enim diceret Horatius facietum carminis genus naturâ concessum esse Virgilio: decoris hanc magis & excultra cuiusdam elegantia appellationem puto: quam vocis descriptionē Donatus sic approbat: facetus est, qui, quod vult, verbis efficit. Versatur tamen etiam in sententiis atque rebus.

Annuerunt.] Διὰ τὴν συστολὴν pronunciandum est, aut legendum, annuerant, vel annuerint, aut denique ἐκ τετρασυνδαχίας ωμνιέον τὴν τετρασυνδαχίαν διὰ τὴν συνίσησιν καὶ συνειφωνήσιν, ut Eustathius docet faciendum in dimensione primi versus Iliados.

Hoc erat

Hoc erat.] Sententia est, ut aliquid etiã de me modeste prædicem, Carmen Satyricum scripsi melius, excepto Lucillio illius inuentore, quàm alij. Quum Poeta vocat Lucillum Satyræ inuentorẽ, non exiguam ipsi laudem tribuit: præsertim quã inuentionis inceptio, huius perfectio comes fuerit. Ex his enim tribus plena existit laudatio, ut licet cognoscere ex hoc Terentij loco Eun. Act. 5. Sc. 9. v. 5. *o mearum voluptatum omnium inuentor, inceptor, perfector.* vbi Donatus notat primo sapientiam & prudentiam significari, audaciã & fortitudinem secundo, grauitatem & constantiam tertio. Syntaxis autem verborum est: Hoc erat, quod possem scribere melius Varrone Atacino frustra experto, & alijs quibusdam. Cruquius putat ex Chronicis Eusebij, hunc esse P. Terentium Varronem cognominatum a vico, vel fluuio Gallia Narbonensis *Atace*: tu videris, quàm rectè.

Sapè ferentem.] Ellipsis est discretiuarũ, quas sic explere possis: Etsi dixi Lucilliu luluẽ & ineleganter scripsisse; attamẽ illũ protulisse plura, quæ sumenda & probanda magis sint, quàm reiicienda, non negãrim. Hoc verbum, *collere*, pro assumere vsurpatur lib. 2. ad Quintil. Fratrem, *Meã factum est insusã verecundiã, ut te proficiscens non tollerem & assumerem.* Sic Epist. 7. l. 1.

— *At tu, quantum vis, tolle.* i. pirorum quantum vis fume.

Reprendis.] Vilitata est Poetis hæc syncope, pro reprehendis.

Nil comis.] Comis defleuit Varro libro 5. de ling. Lat. a voce Græca *κωμος*, quæ significat *εορτὴν λωμωγῆς*, hilaritatem festi comissatorij. Comis igitur est facetus & vrbanus.

Atti.] L. Attius fuit Tragicus Poeta.

Enni.] Apocope est, pro Ennij.

Grauitate minores.] Videret Ennius hic reprehendi, de prætermisso decoro poematis.

Non ut maiore.] Id est, quum de se loquitur, non se dixit præstare alijs, qui iam sunt reprehensi.

Magis factos.] Id est, nihil impedit, quin liberè quærã causam, cur poema Lucillij sit tam incompositum, sitne hoc ingenio ipsius vicio ducendum, an difficultati materiae, quæ læpius doceri mauult, quàm ornari. *Magis factos* valet, versus accuratiùs elaboratos & diligentius expolitos. Ita Græcè *ποιῆν* absolutè p versus facere & carmina scribere vsurpauit Xenophon, *ὅτι ὁ Ὀμηρος ὁ σοφώτατος πεποίηκε ἅδων περὶ πάντων ἀνθρώπων.* id est, carmina scripsit, & versus fecit de omnibus ferè humanis rebus.

At si quis pedib.] Melius sic leguntur hæc verba, & cõstruuntur: verũ adsit aliquis hac re tãtũ contentus, sc. aliquid scribere versibus hexametris, *amet etiam ille aliquis scripsisse, &c.* Hic aliquis dicitur mox Lucillius.

Ethrusci.] Casius Ethruscus Parmensis tot captas & libros versuum scripsit, ut illi suffecerint sine ligno ad eum comburendum. Huius autem Poetæ sit mentio Ep. 4. ad Albiũ Tibullum, lib. 1.

Hac ille.] Hæc discretiua *sed* est loco alterius tamen, ut ostendimus in Dialecticis, quæ, ut plurimũ subtrui & cõiunctim & separatim solet: sed est hic remotior a priori, propter interiectum multarum vocum, quem agnoscens Poeta præfatur: *fuerit, inquam, comes.*

Detereret.] Valet hic, deleret & corrigeret, q. redundaret, si illi concessissent fata hac nostrã ætate vixisse.

Sapè stylum.] Id est, sæpè quod tu scripseris emendes. Pro *vertere stylum* Petronius dicit, *sapè effodere verba stylo atroci*, id est, multas in scribendo lituras facere, ac tamdiu, dum rectè constituta sint omnia. De stylo plura dicentur Sat. 1. lib. sequentis.

Miretur.] Id est, neque tu cures, ut assentatiunculã quadam auram popularem aucuperis, quod Oratorib. conuenit, sicut e Bruto Cicer. perspicitur.

Arbusculã.] De arbuscula, quæ fuit & mima, & meretrix vide Sat. 2. huius lib. Item lib. 4. ad Attic. Ep. 15. & 3. Tusc. & in Eclog. 10. Seruium initio.

Fannius.] De hoc fuit Sat. 4. huius lib. *Beatus Fannius.*

Octauus.] Cæsarem Augustum non intelligit, sed Poetam quendam, bonitate, credo, boni carminis cõmendatum.

Relegatã.] Id est, posito gratiæ studio, ac cupiditate fauoris depositã.

Deterius spe.] Id est, si peius vobis placeam, quàm sperauimus.

Explicatio Rhetorica.

In pede incomposito allegoria quædam est e continuatis metaphoris ab animantibus, quarum ut pedibus propriè tribuitur motus, vel celer vel tardus: sic vox in dictionibus & sententijs, modò celerius, modò tardius absoluitur: vnde ad versus & sententias Lucillij transfertur: quæ, quia inæquali & incondito motu feruntur, hic meritò reprehenduntur. Similis est allegoria lib. 11. Martial. Epigram. in Chrestillum & clarior e diuersitate viæ. Illud vide.

b Hic licet posterius *Lucilli*, nõ statim occupet initiu sententiæ sequentis: non desinam tamen statuere hic *auædi* *πρωτον*, reduplicationem eiusdem soni in clausula præcedentis, & principio sequentis sententiæ.

c Allegoria est altera a canibus mordaci sale cõspersis, ne illæ corrumpantur, & ut eadem operã iucundiori sapore cõmendantur. Huiusmodi fuerunt ioci, facetiæ, & vrbani sales Lucillianæ Satyræ, quibus amuralentis asperit Lucillius, & derisit deprauatos ciuium Romanorum mores, & emendare voluit, ne illi perderentur: vnde Plinius Secundus Vespasiano scribens præfationem in historiam naturalem dicit: *Lucillius primus condidit styli nasum*, hoc est, poema sine nomine vitia hominum exagigans.

d In *Vrbem*, duplex tropus: prior est synecdoche generis pro Roma, posterior metonymia subiecti pro ciuibus Romanis: quem tropum Persius Sat. 1. est imitatus: --- *secuit Lucillius vrbem, Te Lupe, &c.*

e Similis est metonymiæ modus, pro versibus cõmendatijs in charta ceratã scriptis.

f *Επαινεθωσι* quædam est superioris laudationis per diminutionem.

g Sumptum est a canibus irritatis, qui distortis labris, & in rugas contractis dentes nudant.

h Metaphora est ab exciforijs instrumentis ad vim faceri sermonis indicandam, quum ille lites componit, dissoluit, finit: pro quo Suet. in Iul. c. 85. *distrahere controuersas interposito per Cæsarem iusiurando* dicit: vel quum aliquid eo decernitur, & sententijs concluditur. Similis est tropus Ep. 16. in, *lites secare.*

i Alia metaphora ab actoribus Comædiarum, qui placebant talibus facetijs & salibus versuum, & faustas acclamationes & lætos plausus a spectatoribus consequebantur.

k Manifesta est *εἰρωνία* ex ipsius descriptione, Sat. 2.

l Metaphora est a bestia ad demonstrandum ineptũ imitatore veterum Comicorum: qualis fuit M. Demetrius imitator Lucillianæ scripturæ.

m Metonymia Allegorica est causæ, pro poematis Calui & Catulli, quæ sola nouit cantare iste Demetrius.

n *Ἐπὸνείδης* est, vbi Poeta obiectum Demetrii præoccupat, nisi malis breuem esse profopociam il-

lius Simij sic opponentis magnam laudem permitti Latino Hellenismi.

o *Απογοψη* est per exclamationem ad *οψιμαβεις* *σερα* *hieras* *Gracas* *discentes*.

p Altera est *προαλαλησις*, vel fictio, vt prius.

q Metonymia est adiuncti pro seuero & austero vino Falerno, quod sit suauius Chio commistum.

r Synecdoche est speciei, pro, quum versus quilibet faciat: quæro ex eo, &c. quod non puto posse referri ad certum Lucilliani poematis laudatorem, vt quidam referunt.

s Est *αυανοιωνος* figura sententiæ, deliberatio vnus cum altero.

t Est metonymia subiecti, pro, oblitus sermonis Romani & paterni.

u Synecdoche est generis: sunt enim alia multa citra mare loca, quum hic Apuliæ fines tantum significantur, & citra mare Tyrrhenum intelligatur.

x Profopopœia est Romuli non omnino perfecta, quia nulla est nota illius depositæ. Præterea *Quirinus* per synecdochen generis hic accipiendum est pro Romulo, qualis notata est in Rhetoricis. Od. 3. l. 3. ad hæc verba *Hæc Quirinus &c.* Nam dicitur etiam de alijs, vt de Augusto Cæsar. 3. Georg. *victrioq; arma Quirini*: vbi Seruius scribit non posse Romulum intelligi.

y Alleg. duplex, pro, dum Alpinus malè conformat & distinguit historiam Memnonis, & scaturiginem & originè Rheni fluminis malè coloratâ descriptione figuræ. Sic Od. 1. l. 1. dixit, *Nunc ad aqua lene caput sacra*, pro principio cuiusq; rei. Ita sumitur Ep. 17. l. 1. *caput rerum hoc erat*, & Aen. 11. *O Latio caput horum & caussa malorum*. Vbi Seruius annotat esse antiquum tropum, & firmat auctoritate Terentij: *nam si hic mali est quicquam, hem illic est huic rei caput*.

z Synecdoche est generis pro templo Apollinis Capitolini.

aa Metonymia est, pro, quæ spectetur a Principibus & populo in theatris.

bb Auertit sermonem ad Fundanium Comicum Poetam.

cc Metaphora est, teste Donato in Eunuchum, *Perijsti, eludet, vbi te victum senserit*, a victoribus gladiatoribus, qui victis insultabant. Similis est initio primæ Cati- lin. *quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet?*

dd Sumtum est ab auibus, quarum garritus est hilaris, iucundus & facetus, qualis fuit Comœdia Fundanij. Quo videntur pertinere *λαυδος λαι λωωδαιμ*, dicuntur etiam Poetæ *λαυαδαιμ κρονσ παυδα*, *decanare Saturni filium*, translata ab aquis & ventis, apud Pind. *δλυμπα*.

ee Synecdoche est periphraistica Tragoediæ, pro verbis illius iambicis trimetris: qualis est in *epos ductu molle atq; facetum*, pro carmine Buc. atq; Georg.

ff Synecdoche est generis pro heroico carmine.

gg Metaphora ab officinis metallicis, vbi metalla rundendo malleis, & cudendo *εις ελασμοισα*, in laminas extenduntur. Propriè loquutus est Epist. 1. lib. 2.

— Aut alius *Lyfippo* duceret ara.

quod Græci dicunt, *ελαυνει τλυ πασιδαι χαλυσυς*, *faber cudit clypeum*.

hh Pronomen est *επιδελτημδρ* per synecdochen generis ad speciale Satyræ carmen indicandum.

ii Idem est tropus pro Lucillio Satyræ primo auctore.

kk *προαλαλησις* est *αλληγοριως* enunciata ab amnibus turbidis pro eo: *aliquis mihi obijciat scripturam Lucillij, vt obscenam & inuenustam a me vocatam*.

ll Apostrophe est, cui communicatio altera est adiuncta.

mm Metonymia efficientis pro effectis carminibus, ab Homero, qualis est in *Ennij*.

nn Idem est tropus, sed simplex, qui fuit supra in *currere pede*.

oo Concessio est, quâ ostendit neminem posse dari, in quo non reprehendas aliquid.

pp Sumptum est ab igne, pro subtilius, promptius, ac celerius.

qq Exprimitur superior concessio, & *δαι τ αυαπορας* iteratur.

rr Synecdoche est periphraistica Ennij Poetæ, qui primus fuit auctor Satyræ carminis rudis, quod *συνεδοχημδρ* pronunciat.

ss Allegoria est e metaphoris a corpore ad animi maiorem attentionem, pro qua Cic. in L. Pisonem dicit, *manu sinistra perfricat caput*: & Aeschines, *τλυ νεφαλλεισ περιβειμ*. Nam qui in re aliqua rotam mentem defigunt, sepè gestus edunt indecentes per incogitantiam, quales hic memorantur sine vilo pruritu vel capitis, vel vnguuium agi a Poetis acerrimâ & attentissimâ cogitatione poefin meditantibus, vel alijs in rebus perplexè hærentibus.

tt Anaphora est, atq; aded allegoria ab antiquo more scribendi in tabellis ceratis & pugillaribus: vbi quod malè fuisset exaratum acutiori parte styli graphiarij, postea densiori alterâ eiusdem parte expungebatur & corrigebatur. Consilium igitur Horatij est, vt quod quis scripserit, tantisper mutet & corrigat, dū rectè constituat. Similis est loquutio apud Cic. in Ver. Act. 4. *Timuit aliquando, & commotus vertit stylum in tabulis, us: quo facto causam omnem euerit suam*.

uu Metaphora est ab insecto foedissimi odoris in ligno nascente, vt scribit Aristot. hist. animal. lib. 5. c. 31. & Plin. lib. 19 cap. 4. ad fetorem & obscenam Pantilij maledicentiam notandam. Sic Aristoph. in nubibus Corinthios notauit iocosè, *αλλ' ον κωσι μ' εσουενειμ οινωπεσ*, *verum cimices, Corinthij, non permittunt me foras pedem proferre*. Tres autem hæ interrogaciones suspendunt subiectionem negatam.

xx Puto sumtum ab ijs, qui in exsulum eijciuntur, pro omni cupiditate honorû & ambitione compressa & extincta.

yy Apostrophe ad quinque clarissimos viros, quibus optat scripta sua probari.

zz Ab homine, qui est *το ζωον γελασμων*, translaturum est ad inanimum, vt Od. 1. lib. 14. in *domus argento ridet*, *prograta esse ac placere*. Qualem tropum etiam Chrylogonus Christi martyr vsurpauit, Græcè scribens epistolam consolatoriam ad Anastasiam mulierem, etiam martyre, *μετα χειμωνα ιλαρος σοι η σιδυος εσπιγελασε*, *post tempestas em tibi hilare ac tranquillum tempus arridebit*. Quæ sententia planè est allegorica tota, tristitiæ semper lætitiæ est comes, & post mærorem voluptas.

* Altera est apostrophe ad suos aduersarios, Demetrium & Hermogenem, qui impudicè & miserè student tantum fæminis probari.

†† Auertit postremo sermonem ad puerum amanuensem, vt hanc Satyram, vt appendicem in commentarios properè referat, atque tanquam clausulam superioribus adiungat. Vnde potes discere *το πuer* hic *συνεδοχημδρ* sumendum pro seruo amanuensi, quem Græci dicunt *τορ επι γραμμωμ, η υπογραφεα*.

(?)